

COLA
KKU

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคม เพื่อประชาธิปไตย

Media Usage and Contribution
of Civil Society for Democracy

เขียนโดย นรงค์ เกียรติคุณวงศ์

การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย

Media Usage and Contribution of Civil Society for Democracy

เขียนโดย
ณรงค์ เกียรติคุณวงศ์

**COLA
KKU**

ภายใต้ความร่วมมือระหว่างมูลนิธิคอนราต อาเดนาวร์ (สำนักงานประเทศไทย) และวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย

ผู้เขียน ฌรงค์ เกียรติคุณวงศ์
พิมพ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม 2564
จำนวน 750 เล่ม
จำนวนหน้า 208 หน้า
กองบรรณาธิการ ณิชภาพร เคนโพธิ์ เจนรินทร์ สุขสุทธิ

สงวนลิขสิทธิ์โดยวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

Copyright © 2021 by the College of Local Administration, Khon Kaen University, All rights reserved.

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

**COLA
KCU**

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ 0-4320-3124 โทรสาร 0-4320-3875
เว็บไซต์ <https://www.cola.kku.ac.th/cola/web/> อีเมล cola@kku.ac.th

สนับสนุนการดำเนินโครงการและการจัดพิมพ์โดย

**KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG**

มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ (สำนักงานประเทศไทย)
75/2 ซอยสุขุมวิท 61 แขวงคลองตัน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
โทรศัพท์ 0-2714-1207-8, 0-2714-1306 โทรสาร 0-2714-1307
เว็บไซต์ <https://www.kas.de/th/web/thailand>

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

123 มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถนนมิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40002

โทรศัพท์ : 099-465-5115, 043-202-100

เว็บไซต์ <https://kkuprinting.kku.ac.th/> อีเมล kkuprinting@hotmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักงานหอสมุดแห่งชาติ

ฌรงค์ เกียรติคุณวงศ์.

การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย.-- ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2564.

208 หน้า.

1. ประชาธิปไตย. 2. สื่อสังคมออนไลน์ -- แห่งการเมือง. I. ชื่อเรื่อง.

321.8

ISBN 978-616-438-660-0

คำแนะนำการอ้างอิง :

ฌรงค์ เกียรติคุณวงศ์. (2564). การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

คำนิยม

มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ในฐานะองค์กรไม่แสวงผลกำไรจากประเทศเยอรมนี รู้สึกเป็นเกียรติที่ได้ร่วมมือกับวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์ และเป็นประชาธิปไตย เพื่อส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบายของประเทศ

การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการนโยบายคือปัจจัยสำคัญของประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทางเทคโนโลยีดิจิทัลจนก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ทำให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างทันที่ และเอื้อให้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเกิดขึ้นได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ด้วยเหตุนี้ บุคลากรสายสื่อสารมวลชนและภาคประชาสังคมจึงได้ใช้ประโยชน์จากช่องทางดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องทางของสื่อสังคมออนไลน์ ในการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นทางสังคมต่าง ๆ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงการมีส่วนร่วมตามแนวทางประชาธิปไตย และแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม ประชาชนบางกลุ่มยังขาดโอกาสในการเข้าถึงช่องทางเหล่านี้เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างได้ผลเป็นรูปธรรม สื่อมวลชนและภาคประชาสังคมจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการลดอุปสรรคดังกล่าวลง และนำพาให้ประชาชนทุกกลุ่มได้มีส่วนร่วมมากขึ้นในการแสดงความคิดเห็นตามแนวทางประชาธิปไตย

ดังนั้น บุคลากรสายสื่อสารมวลชนและภาคประชาสังคมต้องใช้สื่อและช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิผลมากกว่าเดิม ควบคู่ไปกับการเพิ่มพูนความสามารถของประชาชนในการเลือกหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นวิชาการและตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ผ่านการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ด้วย ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในกระบวนการนโยบาย

คอร์สเรียนออนไลน์ “การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย” บนเว็บไซต์นวัตกรรมการเรียนรู้การสอนของมหาวิทยาลัยขอนแก่น <http://x.kku.ac.th/> ซึ่งเป็นผลผลิตจากความร่วมมือระหว่างมูลนิธิ และวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นในครั้งนี้เป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดให้บุคลากรสายสื่อสารมวลชน เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนและภาคประชาสังคม รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยและบุคคลผู้สนใจสามารถลงทะเบียนเรียนได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

พร้อมกันนี้ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนคอร์สดังกล่าว ซึ่งจะอำนวยความสะดวกสูงสุดให้แก่ผู้ลงทะเบียน รวมไปถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจในหัวข้อนี้ด้วย ในนามของมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ดิฉันขอขอบพระคุณ รศ. ดร. พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ คณบดีวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนโครงการ และผศ. ณรงค์ เกียรติคุณวงศ์ ที่ริเริ่มและนำการดำเนินโครงการนี้ให้สำเร็จลงด้วยดี ดิฉันขอขอบพระคุณไปถึงท่านผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในโครงการนี้ด้วย

มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นแหล่งอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการที่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาเรียนรู้การใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายของประเทศไทยตามแนวทางประชาธิปไตยต่อไป

ดร.เชลิน-อแก็ท คาโร
ผู้แทนมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ประจำประเทศไทย
กันยายน พ.ศ. 2564

Foreword

The Konrad-Adenauer-Stiftung e.V. (KAS), a German non-profit organization, is honored to cooperate with the College of Local Administration (COLA) at Khon Kaen University (KKU). This cooperation aims at providing knowledge and understanding on how to use the media appropriately, effectively, and democratically to contribute to the decision-making process in the country.

Public participation and civic engagement in the policy process are important elements of a democracy. The digital disruption has enabled people to access news and information more efficiently. It has also made social interactions easier and faster. Media personnel and civil society can thus harness the benefits of using the media, especially the social media, in providing stages and chances for the citizens to discuss social issues in order to raise democratic awareness and promote a peaceful conciliation of social interests.

However, there are still obstacles regarding effective opinion exchanges as well as shortcomings in media platform accessibility, especially among underprivileged citizens. In this matter, media and civil society hold a very important responsibility in diminishing these difficulties and guiding people towards a more democratic environment.

To do so, media personnel and civil society have to learn how to use the media more effectively. For a constructive participation in the policy process, it is also essential to enhance people's capability to navigate news and information, to select objective and academic sources, and to learn from online platforms.

Media personnel, civil society organization staffs, and university students, as well as the interested public can enroll for free in the e-learning course entitled "Media Usage and Contribution of Civil Society for Democracy" provided on the KKU's e-learning website: <https://x.kku.ac.th/>.

This publication is designed as course material for the students of this class as well as all persons interested in the topic. As for the e-learning course, it is the result of a successful cooperation between the COLA and the KAS. On behalf of the KAS, I would like to thank Assoc. Prof. Dr. Peerasit Kamnuansilpa, dean of the COLA, for his support in this project, and Asst. Prof. Narong Kiettikunwong, head of this activity, for its initiation and implementation. My gratitude also goes to the educational experts and resource persons who made important contributions to this project.

The KAS hopes that this publication will become a useful academic reference in media studies and contribute to strengthen public participation in Thailand's democratic decision-making process.

Dr. Céline-Agathe Caro
Director of the KAS Office in Thailand
September 2021

คำนำ

เป็นที่ทราบกันดีว่าระบอบประชาธิปไตยจะไม่เข้มแข็ง พัฒนาไม่เต็มที่ และไม่เติบโตอย่างยั่งยืนหากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างประสิทธิภาพของสื่อมวลชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะสื่อสามารถให้ข้อมูล ระบุปัญหา สร้างความเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และให้ปัญญา ดังนั้นการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นส่วนช่วยในการสร้างคุณภาพของประชาธิปไตย และหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในกระบวนการประชาธิปไตยคือภาคประชาสังคม เพราะองค์กรนี้สามารถทำงานร่วมกับสื่อได้อย่างดี สามารถเข้าถึงทุกระดับของสังคมโดยเฉพาะกลุ่มรากหญ้า และชนกลุ่มน้อย

หนังสือเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของคอร์สเรียนออนไลน์ “การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย” บนเว็บไซต์นวัตกรรมการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยขอนแก่น <http://x.kku.ac.th/> มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความหมายของ ประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตย บทบาทและหน้าที่ขององค์กรภาคประชาสังคม กระบวนการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันทางสังคม ซึ่งความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้เติบโตและเข้มแข็งอย่างยิ่ง

ผู้เขียนขอขอบคุณ รศ. ดร.เพ็ญณี แนนท ดร.สมพันธ์ เตชอธิการ รศ.วนิดา แสงสารพันธ์ และ รศ.ดร.ศิวัช ศรีโศคนกุล สำหรับคำแนะนำและแนวทางการเขียนประเด็นต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณคุณคุณนิชาพร เคนโพธิ์ และคุณเจนรินทร์ สุขสุทธิ กองบรรณาธิการ สำหรับการสืบค้นข้อมูล ค้นคว้า และรวมตัวอย่างที่น่าสนใจต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้ความไว้วางใจในการดำเนินโครงการนี้ และสำคัญที่สุดขอขอบคุณมูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ที่สนับสนุนการดำเนินโครงการและการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่านทุก ๆ ท่าน หากมีข้อเสนอแนะหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียวและขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ณรงค์ เกียรติคุณวงศ์

ผู้เขียน

สารบัญ

	หน้า
คำนิยม	i
คำนำ	iii
สารบัญ	v
ความเบื้องต้น	1
ส่วนที่ 1 ความรู้ด้านประชาธิปไตย	9
บทที่ 1 ความเข้าใจประชาธิปไตย	11
• ประชาธิปไตย : ความหมายและที่มา	11
• ลักษณะสำคัญและคุณลักษณะของประชาธิปไตย	12
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 1	17
บทที่ 2 ประเภทของประชาธิปไตย	19
• ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)	20
• ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)	21
• ประชาธิปไตยแบบมีประธานาธิบดี (Presidential Democracy)	22
• ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy)	22
• ประชาธิปไตยแบบเผด็จการ (Authoritarian Democracy)	23
• ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)	23
• ประชาธิปไตยอิสลาม (Islamic Democracy)	23
• สังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democracy)	24
• ระบอบประชาธิปไตยแบบใดทำงานได้ดีที่สุด	24
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 2	26
บทที่ 3 ประชาธิปไตยว่าด้วยสันติภาพและความสามัคคี	27
• ประชาธิปไตยเป็นคุณค่า	27
• ประชาธิปไตยและสันติภาพระหว่างประเทศ	28
• ธรรมชาติในระบอบประชาธิปไตย	31
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 3	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน	35
• สิทธิมนุษยชนคืออะไร	35
• ตัวอย่างสิทธิมนุษยชน	36
• หลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน	38
• สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดตะวันตกเช่นนั้นหรือ	39
• หลักการไม่เลือกปฏิบัติ	40
• ความแตกต่างต่อการจ้างงานที่อยู่บนฐานของความมีเหตุมีผล	41
• การได้รับสิทธิพิเศษของคนบางกลุ่ม	41
• มาตรการพิเศษชั่วคราว	42
• แนวปฏิบัติที่สร้างความเท่าเทียมกัน	42
• สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย	43
• ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และรัฐสภา	44
• ความรับผิดชอบของรัฐต่อประเด็นสิทธิมนุษยชน	45
• ภาระผูกพันในการบรรลุผล	48
• หลักการของการตระหนักรู้แบบเชิงรุก	48
• ภาระผูกพันในการจัดการเยียวยาภายในประเทศ	49
• การเยียวยาสำหรับการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	50
• ตัวอย่างความสามารถของศาลภายในประเทศในด้านการพิจารณาคดีเศรษฐกิจสิทธิทางสังคมและวัฒนธรรมในบางประเทศ	51
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 4	53
บทที่ 5 สิทธิและความรับผิดชอบของพลเมืองและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของภาคประชาสังคม	55
• การมีส่วนร่วมของระบอบประชาธิปไตย	55
• การให้การศึกษาประชาชน	56
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 5	60
บทที่ 6 คุณลักษณะของความยุติธรรมและความคิดเห็นของประชาสังคม	61
• หลักนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตย	62
• การบังคับใช้กฎหมาย	63
• สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพส่วนบุคคล	64
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 6	66

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7 ความคิดเห็นของประชาชนส่งผลต่อการตัดสินใจ ของผู้กำหนดนโยบายอย่างไร	67
• ภาวะผู้นำทางการเมือง	68
• แนวความคิดเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ	68
• ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม	71
• อิทธิพลของสื่อมวลชนและโซเชียลมีเดียต่อความคิดเห็นสาธารณะ	72
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 7	74
เอกสารอ้างอิงส่วนที่ 1	75
ส่วนที่ 2 ความรู้ด้านสื่อและดิจิทัล	77
บทที่ 8 การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตและการมีส่วนร่วมทางการเมือง	79
• ประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง	80
• สื่อสังคม (social media)	81
• ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านการเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง	81
• การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองคืออย่างไร	84
• ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง	86
• บทเรียนจากสื่อและบทบาทของสื่อ	88
• กลุ่มประชากรและการมีส่วนร่วมทางการเมือง	88
• บทสรุป	89
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 8	90
บทที่ 9 Facebook และพลังทางการเมือง	91
• Facebook กับความเคลื่อนไหวทางการเมือง	92
• ภาพล้อเลียนและตลกขบขันในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง	93
• ภาพรวมของวิกฤตการณ์การเมืองในปี พ.ศ. 2556-2557	93
• การเสียดสีทางการเมืองบน Facebook	94
• บทสรุป	95
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 9	96

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 10 สื่อและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	97
• กฎหมายสื่อมวลชนในฐานะสื่อ	97
• กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	98
• สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก	101
• สื่อและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล	102
• การหมิ่นประมาท	103
• กฎหมายควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ต	104
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 10	106
บทที่ 11 ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง	107
• ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์	108
• การสื่อสารทางการเมือง	110
• โซเชียลมีเดีย รูปแบบการนำเสนอ และการประเมินการมีส่วนร่วม	111
• บทสรุป	112
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 11	113
บทที่ 12 อิทธิพลของสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ต่อบุคคล สังคม และรัฐบาล	115
• แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์	115
• อิทธิพลของสื่อต่อชีวิตในสังคม	118
• สื่อออนไลน์และสิทธิขั้นพื้นฐาน	119
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 12	120
บทที่ 13 ความยั่งยืนของระบบการเมืองผ่านสื่อและประชาสังคม	121
• ความเป็นสื่อมวลชน	121
• ภาคประชาสังคมกับความมั่นคงทางการเมือง	123
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 13	127
บทที่ 14 การรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศ	129
• แนวทางการพัฒนาผู้เรียน	130
• ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ	131
• ประโยชน์ที่ได้จากการรู้เท่าทันสารสนเทศ	133
• บทสรุป	133
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 14	134

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เอกสารอ้างอิงส่วนที่ 2	135
ส่วนที่ 3 ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง	139
บทที่ 15 แนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง : มุมมองทางการเมือง จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา	141
• แนวคิดเรื่องความขัดแย้ง	141
• ประเภทของความขัดแย้ง	141
• การกำหนดความขัดแย้งทางสังคม	148
• ความขัดแย้งทางศาสนา	149
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 15	151
บทที่ 16 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง : สิทธิมนุษยชน กลุ่มผลประโยชน์ และพฤติกรรมกลุ่ม	153
• ที่มาของความขัดแย้ง	153
• ปฏิกริยาตอบโต้จากผู้ได้ประโยชน์ในทางที่มุ่งรักษาสภาพหรือสถานะเดิมเอาไว้	153
• การสร้างรัฐและทำลายรัฐ	154
• โลกาวัดันของเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน	155
• ความขัดแย้งในสังคม	157
• กลุ่มผลประโยชน์ในสังคม	158
• ความหมายของนโยบาย การส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอย่างสันติ	161
• กรอบการสร้างสันติภาพ	161
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 16	163
บทที่ 17 กลยุทธ์และการจัดการการปรองดองทางสังคม : เข้าใจอดีต ส่งเสริมการโต้ตอบ ส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อ พัฒนาโครงสร้างรากหญ้าเพื่อสันติภาพ และกิจกรรมความร่วมมือ	165
• แนวคิดเกี่ยวกับการปรองดองทางสังคม	165
• กลยุทธ์และกิจกรรมเพื่อความปรองดองทางสังคม	168
• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 17	173
บทที่ 18 กรณีศึกษาความปรองดองในสังคม	175
• ความปรองดองในสังคม	175
• ตัวอย่างการปรองดองในสังคมหลังความขัดแย้ง	177

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
<ul style="list-style-type: none">• ความร่วมมือเพื่อความสมานฉันท์และการพัฒนา• ข้อเสนอแนะ• ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 18	181 183 185
เอกสารอ้างอิงส่วนที่ 3	187
ดัชนีคำศัพท์	191

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่สำคัญของการจัดทำคอร์สเรียนออนไลน์และหนังสือ	4
แผนภาพที่ 2 ตัวอย่างกลยุทธ์เกี่ยวกับการปกรองดองทางสังคม	166
แผนภาพที่ 3 กลยุทธ์เกี่ยวกับการปกรองดองทางสังคม	168

ความเบื้องต้น

ความเบื้องต้น

เหตุผล

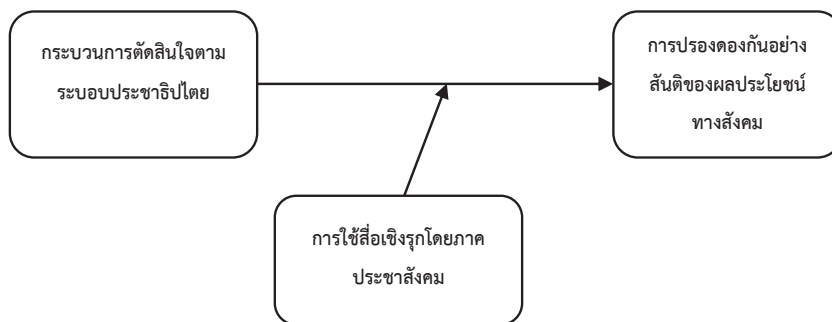
ความตระหนักทางการเมืองเป็นหนึ่งในพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการสร้างประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อลดความขัดแย้ง นอกจากรัฐบาลแล้วสื่อมวลชนและภาคประชาสังคมยังมีหน้าที่ในการหล่อหลอมพลเมืองทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ทางการเมืองและการรักษาสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย ในบริบทปัจจุบัน สื่อและภาคประชาสังคมต่าง ๆ มีบทบาทอย่างมากในการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้กับพลเมืองและเยาวชน ดังนั้นอุปสรรคใด ๆ ที่มีผลต่อการปิดกั้น ขัดขวางไม่ให้สื่อและภาคประชาสังคมสามารถเสริมสร้างความสามารถในการทำงานเพื่อประชาธิปไตยตามกรอบรัฐธรรมนูญและการส่งเสริมปรองดองกันอย่างสันติเพื่อผลประโยชน์ทางสังคมจำเป็นต้องถูกจัดให้ลดน้อยลง

บทบาทของสื่อและการใช้สื่อ ที่มีหลายรูปแบบและหลายช่องทาง เช่น โซเชียลมีเดีย การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเกิดจากความนิยมและประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการใช้โซเชียลมีเดียอย่างกว้างขวางในพื้นที่สังคมออนไลน์เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันทางสังคมของมนุษย์ ตัวอย่างของโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Twitter และบล็อก เป็นเครื่องมือที่ใช้มากที่สุดเพราะความสะดวกและรวดเร็วในการสื่อสารและควมมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้โซเชียลมีเดียยังเป็นสื่อในการเผยแพร่ข้อมูลไปยังผู้ชมในวงกว้างได้ดีไม่แพ้ช่องทางต่าง ๆ ที่มีในอดีต ดังนั้นอำนาจของโซเชียลมีเดียดังกล่าวจึงสามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของสื่อและภาคประชาสังคมในการสื่อสารความตระหนักทางการเมือง สร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย และนำมาซึ่งการปรองดองเพื่อผลประโยชน์ทางสังคมร่วมกันอย่างสันติได้ อย่างไรก็ตาม บทบาทของสื่อและภาคประชาสังคมในการสื่อสารแนวคิดเรื่องความยั่งยืนทางการเมืองและการตระหนักรู้ในปัจจุบันยังไม่มีทิศทางที่ชัดเจนนัก ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนโดยเฉพาะชาวไทยระดับฐานราก (รากหญ้า) หรือคนรุ่นก่อน (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ไม่สามารถนำเทคโนโลยีทางสังคมที่มีความก้าวหน้ามาก ๆ มาใช้ได้ และที่สำคัญยังขาดความรู้ว่าจะนำสื่อไปใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์ ในการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ในประเด็นนี้ สถาบันอุดมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยจัดซื้ออุปกรณ์ดังกล่าวและสร้างสภาพแวดล้อมประชาธิปไตยให้กับประชาชนกลุ่มดังกล่าว ตลอดจนนักศึกษาของสถาบันการศึกษาเองด้วย โดยอาศัยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ซึ่งถือเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

การสร้างจิตสำนึกเพื่อความยั่งยืนทางการเมืองผ่านสื่อและภาคประชาสังคมนั้นอาจมองได้สองด้าน มุมมองแรกถือว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นโดยการเพิ่มความรู้สาธารณะผ่านการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาและโดยส่งเสริมความสามารถในการเลือกรับและใช้ข้อมูลจากสื่ออย่างเหมาะสม มุมมองที่สอง

เสนอให้แต่ละบุคคลทบทวนทางเลือกของตนอย่างเป็นระบบแล้วดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้และความตระหนักเพียงพอในตอนแรก¹ แม้ว่าทั้งสองมุมมองจะค่อนข้างมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมพฤติกรรมที่ยั่งยืน แต่ความรู้ที่ได้จากหนังสือเล่มนี้จะให้ความสำคัญและมีแนวทางสอดคล้องกับมุมมองแรก

ดังนั้น หนังสือประกอบคอร์สเรียนออนไลน์ “การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย” บนเว็บไซต์นวัตกรรมการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยขอนแก่น (<http://x.kku.ac.th/>) นี้จึงมุ่งหวังให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ในการใช้สื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในระบอบประชาธิปไตย พร้อมลดอุปสรรคความเข้าถึงโดยอาศัยเครื่องมือยุคใหม่ (ดิจิทัล) นั่นคือการเรียนผ่าน Massive Open Online Course (MOOC)²

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่สำคัญของการจัดทำคอร์สเรียนออนไลน์และหนังสือ

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากหนังสือเล่มนี้ คือ การช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้อ่าน (และผู้เรียน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสื่อและภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนกระบวนการตัดสินใจในระบอบประชาธิปไตยของพลเมืองตามกรอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการปรองดองกันอย่างสันติ เพื่อผลประโยชน์ทางสังคมในระบอบประชาธิปไตย

กลุ่มเป้าหมาย

- 1) บุคลากรภาคสื่อสารมวลชนและภาคประชาสังคม
- 2) นักศึกษาระดับปริญญาตรี
- 3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ

¹ McKenzie-Mohr, D. (2000). Fostering sustainable behavior through community-based social marketing, *American Psychologist*, 55(5), 531-537.

² Massive Open Online Courses (MOOCs) คือ หลักสูตรออนไลน์สำหรับทุกคนที่ลงทะเบียน

สรุปภาพรวมหนังสือเล่มนี้

พลเมืองในสังคมประชาธิปไตยควรมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการปกครองตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม การเป็นสมาชิก หมายถึง การมีส่วนร่วมซึ่งควรอยู่บนพื้นฐานของการได้รับข้อมูล มีความเข้าใจ มีส่วนร่วมในการไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณ และการยอมรับสิทธิและความรับผิดชอบ การจะสถาปนาสังคมประชาธิปไตยได้นั้น ประชาชนต้องได้รับการศึกษาในด้านที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย (ความรับผิดชอบที่ถูกต้อง) ทักษะที่ช่วยในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาและความยั่งยืนของประชาธิปไตย รัฐบาล

วรรณกรรมที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าความรู้ทางการเมืองช่วยให้มีวิสัยทัศน์ที่มั่นคงและชัดเจนยิ่งขึ้นต่อรัฐบาล นำไปสู่แนวปฏิบัติทางการเมืองที่ประสบความสำเร็จของชาติ (รัฐ) โดยอาศัยการรวมตัวและการกระจายความรู้ของพลเมือง ซึ่งเมื่อพลเมืองได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ถูกต้อง จะช่วยพัฒนาทัศนคติทางการเมือง ช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในประเด็นทางการเมือง และการตัดสินใจที่ส่งเสริมและสนับสนุนค่านิยมประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาความเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพและการสร้างทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยนั้นต้องใช้ความพยายามและทักษะ คำถามคือทำไมเราต้องใส่ใจกับการพัฒนาพลเมืองจากผลงานทางวิชาการและหลักฐานในปัจจุบันปรากฏชัดมากกว่า คนไทยไม่ไว้วางใจทางการเมือง มีข้อกังขาเกี่ยวกับสถาบัน และพัฒนาทัศนคติเชิงลบต่อประสิทธิผลของกระบวนการประชาธิปไตย

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ ทัศนคติ และความไว้วางใจของประชาชน การเผยแพร่ข้อมูลสู่ประชาชนจึงเป็นช่องทางที่สำคัญสำหรับรัฐบาล ในสถานการณ์ปัจจุบัน อินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญในการรับรู้ทางการเมือง มีประชาชนจำนวนมากขึ้นที่ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินการของรัฐบาล มีการอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลแลกเปลี่ยนกันและกันผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook ในขณะเดียวกัน นักการเมืองเองก็พึ่งพาการติดต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือองค์กรของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่าน Facebook ดังนั้น โซเชียลมีเดียจึงมีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าร่วมทางการเมืองมีส่วนร่วมมากขึ้น

โซเชียลมีเดียนำเสนอช่องทางใหม่สำหรับความรู้ การเคลื่อนไหว และการดำเนินการทางการเมือง ดังนั้น เนื่องจากการกระจายข้อมูลสู่ประชาชนถือเป็นเสาหลักของทฤษฎีประชาธิปไตยและเป็นองค์ประกอบที่แท้จริงในการสนับสนุนประชาธิปไตย รัฐบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันการศึกษา จึงควรพิจารณาใช้สื่อเป็นช่องทางในการให้ความรู้ทางการเมือง ความตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบของพลเมืองและกระตุ้นให้พวกเขามีส่วนร่วมและสนใจในการมีส่วนร่วม

เนื่องจากสื่อมีบทบาทในสังคมในปัจจุบันมากกว่าในอดีต ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “กฎหมายสื่อ” จึงมีความสำคัญต่อประชาชนเช่นกัน เมื่อพูดถึงกฎหมายสื่อไม่ได้หมายถึงร่างกฎหมายที่เป็นเอกภาพ แต่เกี่ยวกับกฎหมายและมาตรฐานทางจริยธรรมที่หลากหลายที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของสื่อ แนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับกฎหมายและมาตรฐานทางจริยธรรมที่หลากหลายที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของสื่อ แนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับสื่อโดยตรงกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังนำเสนอแนวคิดของการรู้เท่าทันสื่อซึ่งเป็นกุญแจสำคัญสำหรับประชาชนในการบริโภคข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลอย่างชาญฉลาดและเชิงวิพากษ์อีกด้วย

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ภาคประชาสังคม ภาคประชาสังคม บางครั้งถูกมองข้าม ในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชนและภาคประชาสังคม จึงมีความสำคัญ ภาคประชาสังคมสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ยากไร้ ชนกลุ่มน้อย หรือรากหญ้า เพื่อระดมการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมในสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

รัฐบาลประชาธิปไตยมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญคุ้มครองแก่พลเมืองของตนมากกว่าภายใต้กฎหมายเมื่อสิทธิและเสรีภาพถูกจำกัดหรือไม่มีอยู่ ย้อนนำไปสู่ความไม่พอใจต่อกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือชนกลุ่มน้อยในสังคมประชาธิปไตย ความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่อันชอบด้วยกฎหมายจะนำไปสู่สังคมที่สมบูรณ์ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้สื่อและภาคประชาสังคมร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐจะเป็นการเคลื่อนไหวสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนเพื่อประชาธิปไตย

การให้ความรู้และการเผยแพร่ข้อมูลแก่ประชาชนเป็นการบ่งชี้ถึงการเปิดกว้างของระบบการเมือง ทำให้กลุ่มผู้ต่อต้านหรือผู้ไม่พอใจสามารถแสดงออกอย่างไม่รุนแรงได้ด้วยวิธีที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การนัดหยุดงานและการประท้วงอย่างสันติ สำหรับการแก้ไขข้อขัดแย้ง ทฤษฎีสังคมศาสตร์และจำนวนงานวิจัยได้ยืนยันความเชื่อมโยงที่แน่นแฟ้นระหว่างประชาธิปไตยกับการแก้ไขข้อขัดแย้งทั้งระหว่างและภายในรัฐ สังเกตได้ว่าภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยในระบบการเมืองมักเน้นการประนีประนอมและการไม่ใช้ความรุนแรง การสูญเสียการต่อสู้ทางการเมืองไม่ได้ส่งผลให้ถูกกีดกันจากการแข่งขันทางการเมืองในอนาคต การกระทำบนฐานแนวคิดเรื่องการบีบบังคับและความรุนแรงของพลเมืองไม่ถือว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายในการแก้ไขข้อขัดแย้ง แนวความคิดในการแก้ไขข้อขัดแย้งจะต้องอยู่บนพื้นฐานในการแสดงออกหรือการมีส่วนร่วมอย่างสันติเพื่อแก้ไขความแตกต่างในสังคมประชาธิปไตย แนวทางและกลยุทธ์ที่หลากหลายสามารถเป็นบทเรียนการเรียนรู้สำหรับประชาชนเพื่อค้นหาทางออกและแก้ไขความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์ต่างกัน ภารกิจขององค์กรระหว่างรัฐบาลที่ทำงานเกี่ยวกับการสร้างสันติภาพสามารถให้ประสบการณ์ทั่วโลกแก่ผู้เข้าร่วมเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการและวิธีการสร้างสันติภาพหลังสงครามกลางเมืองหรือความขัดแย้งภายในในประเทศต่าง ๆ ได้

สำหรับนัยเชิงนโยบาย การแพร่กระจายของระบอบประชาธิปไตยนั้นดีต่อทั้งรัฐภายในและสังคมระหว่างประเทศ ดังนั้น ความสงบสุขระหว่างรัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นที่ยอมรับกันมาก อย่างไรก็ตาม กรณีหลังสงครามกลางเมืองในสังคมที่แตกแยกระหว่างกลุ่มศาสนาและชาติพันธุ์ การสร้างสันติภาพและการทำให้เป็นประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องง่าย และแม้กระทั่งเมื่อมีการเลือกการแทรกแซงทางทหาร ความสำเร็จอาจนำมาซึ่งรัฐบาลประชาธิปไตย แต่การเปลี่ยนผ่านไปสู่สันติภาพอาจมีการสูญเสียทั้งชีวิตและสร้างความบอบช้ำ ดังนั้นอาจจำเป็นต้องใช้วิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสันติ

เป็นที่ทราบกันดีว่าระบอบประชาธิปไตยจะไม่เข้มแข็ง พัฒนาได้ไม่เต็มที่ และปราศจากความยั่งยืน หากไม่มีการมีส่วนร่วมของประชาชน หลายงานวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างประสิทธิภาพของสื่อมวลชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะสื่อทำหน้าที่ให้ข้อมูล ระบุปัญหา และให้ความเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ดังนั้นการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพจะนำมาซึ่งสร้างคุณภาพของประชาธิปไตย หน่วยงานอื่นที่ได้รับการยอมรับในกระบวนการประชาธิปไตยคือภาคประชาสังคม องค์กรนี้สามารถทำงานร่วมกับสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าถึงทุกระดับของสังคมโดยเฉพาะกลุ่มรากหญ้าและชนกลุ่มน้อย ดังนั้นการเข้าใจบทบาทและหน้าที่ขององค์กรอื่นในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

ตามเหตุผลที่ได้กล่าวมา เชื่อว่าเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับหนังสือ “การใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย” ที่จะช่วยสร้างความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมเชิงรุกที่ยั่งยืนของภาคประชาสังคม ควรประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความรู้ด้านประชาธิปไตย

- บทที่ 1 ความเข้าใจประชาธิปไตย
- บทที่ 2 ประเภทของประชาธิปไตย
- บทที่ 3 ประชาธิปไตยว่าด้วยสันติภาพและความสามัคคี
- บทที่ 4 หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน
- บทที่ 5 สิทธิและความรับผิดชอบของพลเมืองและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของภาคประชาสังคม
- บทที่ 6 คุณลักษณะของความยุติธรรมและความคิดเห็นของประชาสังคม
- บทที่ 7 ความคิดเห็นของประชาชนส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายอย่างไร

ส่วนที่ 2 ความรู้ด้านสื่อและดิจิทัล

- บทที่ 8 การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- บทที่ 9 Facebook และพลังทางการเมือง
- บทที่ 10 สื่อและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- บทที่ 11 ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- บทที่ 12 อิทธิพลของสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ต่อบุคคล สังคม และรัฐบาล
- บทที่ 13 ความยั่งยืนของระบบการเมืองผ่านสื่อและประชาสังคม
- บทที่ 14 การรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศ

ส่วนที่ 3 ข้อขัดแย้งและการแก้ไขข้อขัดแย้ง

- บทที่ 15 แนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง : มุมมองทางการเมือง จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา
- บทที่ 16 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง : สิทธิมนุษยชน กลุ่มผลประโยชน์ และพฤติกรรมกลุ่ม
- บทที่ 17 กลยุทธ์และการจัดการการปรองดองทางสังคม : เข้าใจอดีต ส่งเสริมการโต้ตอบ ส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อ พัฒนาโครงสร้างรากหญ้าเพื่อสันติภาพ และกิจกรรมความร่วมมือ
- บทที่ 18 กรณีศึกษาความปรองดองในสังคม

ส่วนที่ 1
ความรู้ด้านประชาธิปไตย

บทที่ 1

ความเข้าใจประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย : ความหมายและที่มา

แนวคิดของประชาธิปไตยนั้นสืบย้อนไปถึงชาวกรีกโบราณและโดยเฉพาะกรุงเอเธนส์ในคริสต์ศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราช คำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) มาจากคำภาษากรีกสองคำคือ ‘*demos*’ (δῆμος /demos) หมายถึงผู้คน และ ‘*kratos*’ (κράτος/kratos) หมายถึงอำนาจหรือกฎเกณฑ์โดยตรง ดังนั้นคำว่าประชาธิปไตย (demos and kratos) จึงหมายถึง ‘การปกครองโดยประชาชน’ (Power to the People) แม้ว่าเดิมทีชาวกรีกใช้เพื่อหมายถึงคนจนหรือมวลชน Periclean Athens แนวคิดลักษณะการปกครองดังกล่าว ได้สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักทฤษฎีการเมืองรุ่นหลังรัฐบุรุษและสามัญชนให้เห็นคุณค่าของลักษณะการจัดการการอยู่ร่วมกันดังกล่าว แต่ทว่าประชาธิปไตยในเอเธนส์ดูแปลกตาไม่คุ้นตาในยุคปัจจุบัน เพราะสถาบันการเมืองกลางในเอเธนส์ในช่วงศตวรรษที่ 5 และ 6 ก่อนคริสต์ศักราชมีการจัดการที่ต่างจากปัจจุบัน การดำเนินงานจะเป็นลักษณะขับเคลื่อนโดยสมาชิกซึ่งมักจะประกอบด้วยของสมาชิก 5,000 ถึง 6,000 และเปิดให้ทุกคนยกเว้นผู้หญิง ทาส และชาวต่างชาติ มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นด้วยคะแนนเสียงข้างมาก³ สมาชิกสามารถตัดสินใจได้ในแทบทุกปัญหาภายในประเทศโดยไม่มีข้อจำกัดทางกฎหมาย ที่โดดเด่นที่สุดคือผู้นำของสมาชิกเอเธนส์ไม่ได้รับเลือกแต่ถูกเลือกโดยการจับฉลากเพราะชาวเอเธนส์เชื่อว่าพลเมืองคนใดก็สามารถถือครององค์การสาธารณะได้

แนวคิดประชาธิปไตยได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะเป็นแนวคิดทางการเมืองที่อาจกล่าวได้ว่ามีความเป็นสากล แนวปฏิบัติของประชาธิปไตยได้รับความนิยมมาก ในบางครั้งเหมือนจะมีแนวโน้มที่ทำให้แนวคิดทางการเมืองลักษณะอื่นถูกลบล้างไป ทั่วโลกมองเห็นว่าประชาธิปไตยเป็นแนวทางการบริหารประเทศที่ดีเพราะ “คำว่าการยอมรับและการรับข้อตกลงเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการยอมรับระบบความคิดหรือระบบกฎเกณฑ์ในสังคมนั้น ๆ” แต่มีนักวิชาการบางคนตั้งข้อสังเกตว่าในบางครั้ง คำว่าประชาธิปไตยถูกตีความว่า “อะไรก็ได้” ซึ่งถือว่าเป็นอันตรายและทำให้ประชาธิปไตยด้อยคุณค่าไป⁴

³ เติมคักดี จะเรียมพันธ์. (2563). นักสอพลอประชาชนแห่งประชาธิปไตยเอเธนส์กับบทเรียนต่อประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย. *วารสารการเมืองบูรพา*, 8(2). 25-34.

⁴ Crick, B. (1993). Essay on Britishness. *Scottish Affairs*, 2, winter, 71-83.

นิยามที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชาธิปไตยบางประการ สามารถประมวลได้ดังนี้

1. ประชาธิปไตยคือ ระบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้โดยคนจนและผู้ด้อยโอกาสได้มีส่วนปกครองประเทศ
2. ประชาธิปไตยคือ รูปแบบการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเองโดยตรงและอย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องใช้นักการเมืองมืออาชีพหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
3. ประชาธิปไตยเป็นลักษณะการบริหารประเทศโดยคำนึงถึงบริบททางสังคมที่ตั้งอยู่บนโอกาสที่เท่าเทียมและข้อดีส่วนบุคคล มากกว่าลำดับชั้นหรือสิทธิพิเศษ
4. ประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยระบบสวัสดิการและการกระจายที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้แคบลง
5. ประชาธิปไตยคือ ระบบการตัดสินใจตามหลักการของเสียงข้างมาก
6. ประชาธิปไตยคือ ระบบการปกครองที่คุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของชนกลุ่มน้อยโดยการตรวจสอบอำนาจของคนส่วนใหญ่
7. ประชาธิปไตยถือเป็นช่องทางในการเติมเต็มองค์การสาธารณะผ่านการแข่งขันเพื่อประชาชาติ
8. ประชาธิปไตยคือ ระบบการปกครองที่ให้บริการผลประโยชน์ของประชาชนโดยไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมในตำแหน่งทางการเมือง

ดังนั้นนิยามการทำงานของระบบประชาธิปไตยจึงควรครอบคลุมถึงรูปแบบการปกครองที่มีผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจและความรับผิดชอบโดยตรงหรือทางอ้อมผ่านการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างอิสระ

ลักษณะสำคัญและคุณลักษณะของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นมากกว่าการขับเคลื่อนประเทศโดยสถาบันที่ถูกเรียกว่า รัฐบาล การบริหารจัดการต้องคำนึงถึงค่านิยม ทศนคติ และความเท่าเทียมกันของประชาชน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่เข้าใจกันได้ดีทุกฝ่ายนั้นย่อมหมายความว่า ลักษณะของการบริหารต้องใช้รูปแบบและการแสดงออกที่คำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมและสังคมนอบ ๆ ลักษณะประชาธิปไตยที่สำคัญที่พบโดยทั่วโลกอาจมีลักษณะการดำเนินงานได้ดังนี้

1. ประชาธิปไตยคือรัฐบาลซึ่งได้รับอำนาจและความรับผิดชอบจากพลเมืองซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมโดยเสรีตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้ง

2. ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนหลักการของการปกครองเสียงข้างมาก ซึ่งหมายความว่า การตัดสินใจทำโดยเสียงข้างมาก และทุกคนต้องยอมรับขมขื่นเดียวกัน ข้อคิดเห็นของเสียงส่วนน้อยก็ได้รับการพิจารณาและมีโอกาสที่จะแสดงจุดยืนของตัวเอง
3. อำนาจประชาธิปไตยได้รับการปกป้องและบริหารการจัดการของรัฐบาลกลางพร้อมทั้งการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นโดยเข้าใจได้ว่าในทุกระดับขององค์กรของรัฐได้รับการบริการอย่างทั่วถึงจะต้องสามารถเข้าถึงได้และตอบสนองต่อคนให้มากที่สุด
4. การบริหารในระบบประชาธิปไตยต้องยึดหลักสำคัญเบื้องต้นที่ว่า ผู้บริหารต้องมีหน้าที่ปกป้องความเป็นประชาธิปไตย พร้อมกันนี้สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเป็นต้นว่า เสรีภาพในการพูด การนับถือศาสนา ต้องได้รับสิทธิในการคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และมีโอกาสในการจัดการและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสังคม
5. ประชาธิปไตยดำเนินการเลือกตั้งอย่างเสรีและยุติธรรมสำหรับพลเมืองทุกคนที่มีอายุครบและมีสิทธิ์ในการลงคะแนนเลือกตั้ง
6. พลเมืองในระบบประชาธิปไตยไม่เพียงมีสิทธิเท่านั้น แต่ยังมีควมรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในระบบการเมืองที่ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตน
7. สังคมประชาธิปไตยยึดมั่นในค่านิยมของความอดทน ความร่วมมือและการประนีประนอม

การบริหารในระบบประชาธิปไตยไม่ใช่การมีส่วนร่วมเพียงอย่างเดียวหรือการมีเสรีภาพเพียงอย่างเดียว จุดสำคัญของประชาธิปไตยในอุดมการณ์ก็คือการเมืองที่เคารพความยุติธรรม ดังนั้นองค์กรแห่งความยุติธรรมต้องค้นหาวิธีการระหว่างการปกป้องเอกลักษณ์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์ส่วนรวมจากการถูกลดค่าหรือเป็นเพียงการดำเนินการตามกรอบอุดมการณ์อย่างเลื่อนลอย

ถ้าเรามองสถานการณ์ในกลุ่มประเทศในละตินอเมริกา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศในระดับกลางซึ่งประเทศเหล่านั้นได้ใช้ความพยายามที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเสรีนิยมในทางการค้าระดับโลก แต่การเข้ามามีส่วนร่วมเสรีภาพทางการค้าลักษณะเช่นนี้ ประเทศเหล่านั้นก็ได้มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมมวลชนผ่านสินค้าอุปโภคบริโภค รายการโทรทัศน์ เทคนิคการผลิตและโปรแกรมการศึกษา แต่ในขณะเดียวกัน พวกเขาก็ตอบสนองกับการดูซึมสิ่งเหล่านี้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของโลก ซึ่งทำให้ต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น สถานการณ์เช่นนี้ ไม่สามารถบรรลุข้อกำหนดเบื้องต้นประการแรกของประชาธิปไตยคือการได้เป็นตัวแทนในทางตรงข้ามผลที่เกิดขึ้นคือความแตกแยกระหว่างกลุ่มรากหญ้าที่

พยายามปกป้องความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและกลุ่มพรรคการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ได้อำนาจในการปกครองประเทศ ดังนั้นข้อสังเกตสำคัญของการอยู่ภายใต้ระบบประชาธิปไตยคือ อาจมีแรงกดดันจากต่างประเทศที่ทำให้ต้องมีการพัฒนาสังคมให้เกิดความทันสมัยตามแบบแผนของประเทศอื่น ๆ

แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยในฐานะที่ต้องขับเคลื่อนในองค์กรหลักที่ต้องมีความยุติธรรม ต้องบริหารจัดการองค์กรประกอบที่มีความขัดแย้งทางสังคมที่ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องแนวคิดของรัฐบาลที่บริหารประเทศด้วยเสียงข้างมากแค่มองค้ประกอบอื่น ๆ ที่ต้องรับรู้และวิเคราะห์ซึ่งในแต่ละประเภทความแตกต่างระหว่างองค์กรประกอบต่าง ๆ มีผลทำให้องค์กรหลักมีลักษณะแตกต่างกันไปจากมุมมองของประชาธิปไตย

ในโลกทุกวันนี้ มีการต่อสู้ระหว่างเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่มีส่วนทำให้โครงสร้างของสังคมต้องเปลี่ยนไป ดังนั้นโครงสร้างทางสังคมที่เชื่อในความเป็นประชาธิปไตยในรูปแบบเก่าไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ ถ้าภาวการณ์เป็นสมัยใหม่และอัตลักษณ์ของสังคมถูกมองว่าเป็นอุปสรรคในการบริหารประเทศ ฉะนั้นความเป็นประชาธิปไตย จึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้เพียงด้วยการสร้างความสมดุลหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่มีความเห็นแตกต่างกันเท่านั้น แต่ยังต้องมีการพิจารณาถึงบริบททางสังคมด้านอื่นด้วย สำหรับกลุ่มที่มองว่าตนเองเป็นผู้นิยมประชาธิปไตยและมีความก้าวหน้าซึ่งต้องการที่จะลบล้างประเพณีต่าง ๆ ในสังคมโดยมองว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นศัตรูกับประชาธิปไตย ในขณะที่กลุ่มที่นิยมวัฒนธรรมดั้งเดิมจะมองว่าความเป็นสมัยใหม่เป็นตัวบ่อนทำลายสังคม ข้อสังเกตในประเด็นนี้ก็คือสังคมจะเป็นประชาธิปไตยได้ก็ต่อเมื่อยอมรับทั้งความเป็นสมัยใหม่และความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อให้ประชาธิปไตยขับเคลื่อนได้ในสังคม

จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตยที่กฎหมายและแนวคิดเรื่องความยุติธรรม ได้ถูกกำหนดขึ้นให้เป็นกลไกสูงสุดของการสร้างความเข้าใจและการยอมรับกันไ้ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องและประชาชนส่วนใหญ่ ประเด็นหลักของความยุติธรรมคือการยึดมั่นในเสรีภาพ เพื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เป้าหมายของสังคมประชาธิปไตยคือการขับเคลื่อนและการเคารพในความหลากหลายของคนในสังคมโดยให้องค์กรและสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการประชาธิปไตยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะอยู่ภายใต้กรอบหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักความเสมอภาค

ความเสมอภาคทางการเมืองประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกันของประชาชนทุกระดับทุกอาชีพและในทุกภูมิภาคโดยทุกคนจะมีหนึ่งสิทธิหนึ่งเสียงเท่ากันทั้งหมดความเสมอภาค

ทางเศรษฐกิจของประชาชนทุกคนต้องไม่ถูกกีดกันในการประกอบอาชีพการประกอบการต้องเป็นไปอย่างเสรีเป็นธรรมไม่มีการผูกขาดทางการค้า ความเสมอภาคทางโอกาสบุคคลสามารถจะได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาลและการให้บริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่

สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรม หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง

เสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะกระทำสิ่งใด ๆ โดยต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น

หน้าที่ คือ สิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติหรืองดเว้นจากการปฏิบัติบุคคลย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ซึ่งการใช้สิทธิ เสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎหมาย

3. หลักนิติธรรม

การใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารประเทศ บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้กฎหมายต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

4. หลักการใช้เหตุผล

การใช้หลักเหตุผลมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และหากมีการตัดสินใจปัญหาด้วยการออกเสียงต้องยอมรับมติของเสียงข้างมาก แต่ต้องเคารพสิทธิของเสียงส่วนน้อยในทางปฏิบัติหลักการเสียงข้างมาก (Majority rule) ควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหม่มาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจทางเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการหรือข้อเรียกร้องของประชาชนหม่มาก

หลักการเสียงข้างมากนี้ ต้องใช้ควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยด้วย แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคม ที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อยผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกับประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ได้อย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอาเปรียบกัน และไม่มีการสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป

5. หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การออกเสียงประชามติ การเสนอถอดถอน ฯลฯ ทางอ้อม เช่น การเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตน

ทางตรง คือการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงประชามติ การขอรับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการ การชุมนุม การร้องทุกข์ส่วนราชการ

ทางอ้อม คือ การเลือกตั้งตัวแทน เช่น ส.ส. ส.ว. ไปทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหารประเทศ

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 1

1. ข้อแตกต่างของประชาธิปไตยแบบกรุงเอเธนส์กับประชาธิปไตยในปัจจุบันอย่างไร
 - ก. ไม่มีความแตกต่าง
 - ข. กรุงเอเธนส์เลือกผู้แทนได้ถึง 5,000 ถึง 6,000 คน
 - ค. กรุงเอเธนส์จำกัดสิทธิการเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้หญิง ทาส และชาวต่างชาติ

2. ข้อตกลงสำคัญของแนวปฏิบัติประชาธิปไตยคือข้อใดบ้าง
 - ก. การยอมรับฟังและการรับปฏิบัติตามข้อตกลงที่เป็นกฎเกณฑ์ในสังคม
 - ข. การปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนบริหารประเทศโดยผ่านการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร
 - ค. ราษฎรพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องมีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วม
 - ง. องค์กรยุติธรรมในระบอบประชาธิปไตยอยู่ที่การตัดสินใจของผู้ปกครองประเทศ

3. กรอบของการปกครองประชาธิปไตยต้องอยู่ภายใต้หลักการใดบ้าง
 - ก. ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - ข. หลักการขับเคลื่อนโดยระบบประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกัน
 - ค. หลักการเลือกตั้งและการกระจายอำนาจ
 - ง. หลักการใช้เสียงข้างมาก

บทที่ 2

ประเภทของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยแบ่งออกเป็นสองประเภทพื้นฐาน คือ ทางตรงแบบมีส่วนร่วม และแบบตัวแทนประชาธิปไตย

ในระบบประชาธิปไตยทางตรงประชาชนมีส่วนร่วม โดยปราศจากคนกลางที่มาจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน ประชาธิปไตยทางตรงจึงลดความแตกต่างระหว่างรัฐบาลกับผู้ปกครองและระหว่างรัฐและภาคประชาชน เป็นระบบการปกครองตนเองของประชาชน กรณีที่พบในปัจจุบันคือการใช้ประชามติในประเทศยูกันดา (สาธารณรัฐยูกันดา)

การปฏิบัติของระบบประชาธิปไตยทางตรงสามารถพบได้ในระดับสภาท้องถิ่น (หมู่บ้าน) และในช่วงการลงประชามติระดับชาติประชาธิปไตยทางตรง มีความเป็นไปได้เมื่อใช้กับคนจำนวนค่อนข้างน้อยในชุมชน องค์กร สภาเผ่า หรือหน่วยงานท้องถิ่นของสหภาพแรงงานโดยที่สมาชิกสามารถประชุมในห้องเดียวเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาและตัดสินใจโดยฉันทามติหรือเสียงข้างมาก

อย่างไรก็ตาม ทุกวันนี้ รูปแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นเมืองที่ประชากร 50,000 คน หรือ ประเทศที่มีประชากร 50 ล้านคน ก็นิยมเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน โดยให้ประชาชนเลือกข้าราชการเพื่อตัดสินใจทางการเมือง กำหนดกฎหมาย และดำเนินการบริหารเพื่อสาธารณประโยชน์ ประชาธิปไตยแบบนี้มีข้อจำกัดและเป็นการบริหารอำนาจโดยอ้อม ข้อจำกัดนี้จะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหมด ด้วยเหตุที่การเลือกรัฐบาลและการบริหารจะมีการดำเนินการบ่อยและในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ โดยจำกัดการลงคะแนนทุกสองสามปี นั่นคือการใช้อำนาจในทางอ้อมของประชาชนผ่านตัวแทนที่เขาจะตัดสินใจเลือกกว่าใครจะบริหารประเทศแทนเขา รัฐบาลในรูปแบบนี้เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นประชาธิปไตยแบบเป็นตัวแทน ซึ่งเป็นระบบที่สร้างความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลและองค์กรที่ได้รับการปกครอง

ตัวอย่างเช่น ในยูกันดา มาตรา 1 (1) ของรัฐธรรมนูญยูกันดาระบุว่า ‘อำนาจทั้งหมดเป็นของราษฎรที่จะใช้อำนาจอธิปไตยตามกับรัฐธรรมนูญ’ ข้อ (4) ระบุว่า ‘ประชาชนจะแสดงเจตจำนงของตนและยินยอมว่าใครจะปกครองพวกเขาและควรปกครองอย่างไรผ่านการเลือกตั้งผู้แทนของตนอย่างสม่ำเสมอภายใต้อิสรภาพ และ และยุติธรรม หรือผ่านการลงประชามติ’

ประชาธิปไตยเป็นเพียงระบบการบริหารงานของรัฐที่ประชาชนใช้อำนาจและสิทธิเลือกตั้งผู้แทนรัฐบาลที่ร่วมกันจัดตั้งหน่วยงานของรัฐบาลสำหรับทั้งประเทศ (เช่น รัฐสภา) อีกวิธีหนึ่งที่จะพูดในสิ่งเดียวกันคือเป็นรัฐบาลประเภทหนึ่งที่ปกครองโดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนพลเมือง ในรัฐบาลประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิพื้นฐานบางอย่างที่รัฐบาลไม่สามารถรื้อถอนสิทธิเหล่านั้นได้โดยสิทธิเหล่านี้ได้รับการยอมรับและรับรองในระดับสากล

ประเภทหรือรูปแบบหลักของประชาธิปไตยที่มีในปัจจุบันมีดังนี้

- ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)
- ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)
- ประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี (Presidential Democracy)
- ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy)
- ประชาธิปไตยแบบเผด็จการ (Authoritarian Democracy)
- ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)
- ประชาธิปไตยอิสลาม (Islamic Democracy)
- สังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democracy)

ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)

ประชาธิปไตยทางตรงคือการที่ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับรัฐบาลเพื่อบริหารนโยบายโดยตรง โดยไม่มีผู้แทนคนกลางหรือสภาผู้แทนราษฎร ถ้ารัฐบาลต้องผ่านกฎหมายหรือนโยบายบางอย่าง ประชาชนก็จะเป็นผู้ลงคะแนนและตัดสินใจชะตากรรมของประเทศของตน ผู้คนสามารถหยิบยกประเด็นขึ้นมาเองได้ トラバโดที่พวกเขาเห็นเป็นเอกฉันท์ในเรื่องนี้ แม้แต่ภาษีก็ไม่สามารถขึ้นได้หากปราศจากการสนับสนุนจากสาธารณชน

เมื่อประชากรมีขนาดเล็ก มีการศึกษา และส่วนใหญ่มีภูมิหลังเดียวกัน (อย่างน้อยก็ในทางการเมือง) ระบอบประชาธิปไตยทางตรงดูเหมือนจะไม่ใช่ความคิดที่ไม่ดี ตัวอย่างเช่น สวิตเซอร์แลนด์มีประวัติศาสตร์อันยาวนานในด้านประชาธิปไตยโดยตรงที่ประสบความสำเร็จ ในบางพื้นที่ของประเทศ พวกเขายังคงมี “การรวมตัวแบบเปิดโล่ง” (Landsgemeinde หรือ cantonal assembly หรือ open-air assembly) ซึ่งเป็นการชุมนุมที่ผู้คนมารวมตัวกันในที่โล่งในวันใดวันหนึ่งและลงคะแนนเสียงในกฎหมายของสังคมของพวกเขา

รูปแบบของประชาธิปไตยนี้ผลักดันให้ผู้คนตั้งพรรคเพื่อวาระของตนเอง ด้วยเหตุผลนี้พรรคการเมืองหนึ่งในสวีเดนเซอร์แลนด์จึงตั้งขึ้นโดยมีชื่อพรรคว่า Anti-PowerPoint เพราะพรรคมีนโยบายหลักที่ประกาศชัดเจนคือการห้ามใช้ PowerPoint ในการนำเสนอในสำนักงานของพรรค

แม้ว่าระบอบประชาธิปไตยทางตรงจะไม่มีในสหรัฐอเมริกาในรูปแบบที่เห็นได้ชัดเจน แต่อองค์ประกอบบางอย่างมีอยู่ในระดับมรัฐและระดับท้องถิ่นในรูปแบบของการลงประชามติและการริเริ่ม (หรือข้อเสนอ) ประชาชนทั่วไปสามารถใช้การลงประชามติเพื่อขอให้รัฐบาลยกเลิกกฎหมายบางฉบับ หากประชาชนสามารถบรรลุคะแนนเสียงข้างมากได้ เช่นเดียวกับ การริเริ่มให้อำนาจพลเมืองในการออกกฎหมายหากพวกเขาได้รับคะแนนเสียงข้างมาก

อย่างไรก็ตาม ประเทศส่วนใหญ่มีขนาดใหญ่เกินไปและซับซ้อนเกินไปสำหรับระบอบประชาธิปไตยโดยตรง การบริหารงานภายในเขตแดนทางการเมืองของตนอาจไม่ครอบคลุมประชากรได้ทั่วถึง ในกรณีเหล่านี้ ผู้คนจึงเลือกผู้แทนเข้าเป็นผู้บริหารและจัดการนโยบายต่าง ๆ มากกว่าที่จะลงคะแนนเองในทุกเรื่อง

ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)

ระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนหรือประชาธิปไตยทางอ้อมคือการที่ประชาชนเลือกลงคะแนนว่าใครจะเป็นผู้แทนในรัฐสภา นี่เป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่พบได้ทั่วไปทั่วโลก ใช้ประโยชน์จากการแบ่งงาน ตัวแทนกลุ่มเล็ก ๆ สามารถใช้ความเชี่ยวชาญของตนในการกำหนดนโยบาย ทำให้ทุกคนมีอิสระในการทำงานอื่น ๆ

นอกจากนี้ ยังเน้นที่การปกป้องสิทธิของประชาชนส่วนใหญ่ในรัฐไม่เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงชนกลุ่มน้อยด้วย โดยการเลือกตัวแทนที่มีคุณสมบัติมากขึ้น ประชากรส่วนน้อยจะสามารถแสดงความคับข้องใจของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสียของรูปแบบประชาธิปไตยนี้คือรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอาจไม่ประสบความสำเร็จในการให้บริการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนกลุ่มใหญ่ ดังนั้นการลงประชามติและการบริหารโดยรูปแบบภายใต้องค์ประกอบของประชาธิปไตยโดยตรงที่กล่าวถึงข้างต้น จึงถูกใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขจุดอ่อนของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนส่วนใหญ่ของโลกถือว่าตนเองเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม นี่เป็นเพราะการดำเนินงานให้ความสำคัญกับความต้องการของพลเมืองแต่ละคนมากกว่าภาพรวมของคนทั้งประเทศ ปัญหาที่พบคือ เช่นที่ประเทศอินเดียและสหรัฐอเมริกา จึงมีความยากลำบากที่จะประกาศภาวะฉุกเฉิน

อย่างไรก็ตาม บางประเทศรัฐรู้สึกว่าถูกคุกคามโดยบุคคลภายนอกหรือเหตุการณ์ความไม่สงบรัฐเหล่านี้ เช่น อิสราเอลและเกาหลีใต้ จึงเลือกใช้ระบอบประชาธิปไตยที่แตกต่างจาก 2 ลักษณะข้างต้นโดยใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบป้องกันตนเอง (Defensive Democracy) มากกว่าระบอบเสรีนิยม ทั้งนี้ทำให้รัฐบาลสามารถจัดกองทัพได้ทันทั่วทั้ง นอกจากนี้ยังมีประชาธิปไตยอีกหลายรูปแบบ ตั้งแต่แบบที่ใกล้เคียงกับความเป็นเสรีนิยมไปจนถึงแบบที่เล็งจากการที่จะเป็นเผด็จการ ตัวอย่างคลาสสิกของรูปแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างดังกล่าวนี้คือสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่ระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่ใกล้กับความเป็นเผด็จการ

ประชาธิปไตยแบบมีประธานาธิบดี (Presidential Democracy)

ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ประธานาธิบดีของรัฐมีอำนาจเหนือคณะรัฐบาล ผู้ที่รับตำแหน่งจะได้รับการเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมจากประชาชน ในระบบนี้ประธานาธิบดีและฝ่ายบริหารของรัฐบาลไม่ต้องรับผิดชอบต่อฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ภายใต้สถานการณ์ปกติไม่อาจเพิกเฉยต่อสภานิติบัญญัติโดยสิ้นเชิงได้ ในทำนองเดียวกัน สภานิติบัญญัติก็ไม่สามารถถอดประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งได้เช่นกัน เว้นแต่จะมีกรณีร้ายแรง กรณีตัวอย่างเช่น ประธานาธิบดีมีอำนาจที่จะยับยั้งร่างกฎหมายเพื่อป้องกันการรับบุคคลเป็นบุตรบุญธรรม อย่างไรก็ตาม หากสภานิติบัญญัติสามารถรวบรวมคะแนนเสียงได้เพียงพอ ก็สามารถที่จะยับยั้งข้อโต้แย้งของประธานาธิบดีได้ในระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี ประมุขก็เป็นหัวหน้ารัฐบาลด้วย ประเทศอย่างสหรัฐอเมริกา อาร์เจนตินา และชิลีเป็นประเทศที่ใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบนี้

ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy)

ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาเป็นประชาธิปไตยที่ให้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติมากขึ้นเรียกว่าประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ฝ่ายบริหารได้รับความชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตยจากฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น นั่นคือรัฐสภา สภานิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้ง (รัฐสภา) เลือกหัวหน้ารัฐบาล (นายกรัฐมนตรี) โดยฝ่ายนิติบัญญัติอาจถอดถอนนายกรัฐมนตรีเมื่อใดก็ได้ด้วยคะแนนเสียงไม่ไว้วางใจ

ประมุขแห่งรัฐ (ประธานาธิบดี) แตกต่างจากหัวหน้ารัฐบาล (นายกรัฐมนตรี) ทั้งสองตำแหน่งมีระดับอำนาจที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในกรณีส่วนใหญ่ ประธานาธิบดีอาจเป็นกษัตริย์ที่ไม่ได้มีอำนาจบริหารเต็มที่ เช่น สหราชอาณาจักรหรือเป็นผู้สำเร็จราชการแทนตำแหน่งที่ว่าง เช่น ประเทศอินเดีย

ประชาธิปไตยแบบเผด็จการ (Authoritarian Democracy)

ในระบบนี้การเลือกตั้งผู้มาเป็นช่วงเวลาที่มียกเว้นเพียงชนชั้นสูงเท่านั้นที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการรัฐสภา บุคคลของรัฐได้รับอนุญาตให้ลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่ได้รับเลือก แต่ “คนธรรมดา” ไม่สามารถเข้าร่วมการเลือกตั้งได้ ดังนั้นในท้ายที่สุด มีเพียงชนชั้นปกครองเท่านั้นที่ตัดสินใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ต่างๆ ของประชากรของรัฐ รัสเซียสมัยใหม่ภายใต้การนำของ วลาดิมีร์ ปูติน (Vladimir Putin) เป็นตัวอย่างคลาสสิกของการปกครองประเภทนี้ และแม้แต่อ่องกงก็ตกอยู่ภายใต้ประชาธิปไตยในลักษณะนี้

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ตรงกันข้ามกับระบอบประชาธิปไตยแบบเผด็จการรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมีหลายประเภท แต่ทุกคนต่างมีความต้องการที่จะสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายต่อกระบวนการตัดสินใจ ระบบให้อำนาจแก่ผู้ที่ไม่ใช้อำนาจโดยการแบ่งรัฐออกเป็นเครือข่ายขนาดเล็กและเปิดโอกาสให้กับคนกลุ่มน้อยโดยการเสริมอำนาจทางการเมืองระดับรากหญ้าในชุมชน ให้กับคนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนโดยให้คุณค่ากับการพิจารณาและอภิปรายแสดงความคิดเห็นมากกว่าแค่การลงคะแนนเสียง

ทุกวันนี้ ไม่มีประเทศใดที่ปฏิบัติประชาธิปไตยในรูปแบบนี้อย่างจริงจัง แม้ว่าทฤษฎีเบื้องหลังจะฟังดูดี แต่การประยุกต์ใช้วิธีนี้ในชีวิตจริงก็ยิ่งเต็มไปด้วยความยุ่งยาก อย่างไรก็ตาม ขบวนการทางสังคมหลาย ๆ ขบวนการ เช่น ขบวนการข้ามชาติ ขบวนการโบลิวาเรียนในเวเนซุเอลา และกลุ่มนาร์มาดา บาเซา อันโดลินในอินเดีย รวมตัวกันด้วยรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยอิสลาม (Islamic Democracy)

รูปแบบของประชาธิปไตยนี้พยายามที่จะนำกฎหมายอิสลามมาใช้กับนโยบายสาธารณะ ในขณะที่เดียวกันก็รักษารอบประชาธิปไตยเอาไว้ ประชาธิปไตยอิสลามมีลักษณะสำคัญสามประการ ประการแรก ผู้นำได้รับเลือกจากประชาชน ประการที่สอง ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายชะรีอะฮ์ (Sharia/Shari'ah) รวมทั้งผู้นำด้วย ประการที่สาม ผู้นำต้องให้คำมั่นที่จะฝึก ชูรา (Shura) ซึ่งเป็นรูปแบบการปรึกษาหารือที่ปฏิบัติโดยศาสนิกชนมุฮัมมัด

ชูรา หมายถึง องค์การทางการเมืองพร้อมให้คำปรึกษาในทุกปัญหา เป็นหลักการพื้นฐานของระบบการเมืองอิสลามที่แนะนำไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน แม้ว่านักกฎหมายคลาสสิกบางคนจะยืนยันว่าระบบนี้เป็นข้อบังคับและต้องปฏิบัติตามในทุกสถานการณ์ ประเทศที่มีคุณสมบัติครบทั้ง 3 ประการ ได้แก่ อัฟกานิสถาน และปากีสถาน ประเทศอิสลามอื่น ๆ บางประเทศ เช่น ซาอุดีอาระเบีย แต่การปกครองลักษณะนี้น่าจะเข้ากับลักษณะร่างกฎหมายระบอบเผด็จการได้ดีกว่าระบอบประชาธิปไตย

สังคมนิยมประชาธิปไตย (Social Democracy)

สังคมนิยมประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ ที่สนับสนุนการแทรกแซงของรัฐทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อความยุติธรรมทางสังคมภายในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมการปกครองในระบบประชาธิปไตยมีลักษณะหลากหลาย เช่น ประชาธิปไตยทางศาสนา เช่น พรรคการเมืองที่โฆษณาตนเองว่าเป็นผู้สนับสนุนพิธีกรรมทางศาสนา อย่างไรก็ตาม มีประเด็นหนึ่งที่ควรค่าแก่การกล่าวถึง คือ มีพรรคการเมืองจำนวนมากที่สาบานตนเป็นสังคมนิยมประชาธิปไตยแต่ในทางปฏิบัติสังคมนิยมประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากปฏิริยาต่อนโยบายเสรีนิยมใหม่ทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ภายใต้เสรีนิยมใหม่ หน่วยงานที่ทำกำไร เช่น บริษัทข้ามชาติเหล่านี้สามารถรักษาความเป็นอธิปไตยของตนเองไว้ได้โดยที่รัฐบาลไม่สามารถโต้กลับได้ อำนาจรัฐทางการเมืองของรัฐไม่มีความเข้มแข็งพอเมื่อเทียบกับอำนาจของสังคมนิยมประชาธิปไตย เพราะเป้าหมายของระบบนี้คือ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของรัฐเหนือตลาดเสรีนิยมยุคใหม่ รัฐสามารถเพิ่มรายจ่ายโดยให้ทางเลือกฟรีแก่กิจการส่วนตัวที่เกินราคา อาจเน้นให้การศึกษาฟรีหรือรักษาพยาบาลฟรี เพื่อคนจะได้ไม่ต้องพึ่งพาบริษัทที่แสวงกำไร

ระบอบประชาธิปไตยแบบใดทำงานได้ดีที่สุด

ในขณะที่นักวิชาการบางคนโต้แย้งว่าระบบการเลือกตั้งที่มีการเป็นตัวแทนตามสัดส่วนรวมกับระบบการกระจายอำนาจนั้นได้ผลดีที่สุด และประเภทของระบบการเลือกตั้งนั้นสำคัญมาก⁵ คนอื่น ๆ ระบุว่าระบบการเลือกตั้งตามสัดส่วนที่มีการรวมศูนย์มีประสิทธิภาพมากกว่า (และด้วยเหตุนี้จึงไม่ควรกระจายอำนาจ) เพราะระบบจะนำไปสู่ประสิทธิภาพที่ดีขึ้น⁶ ⁷ ขณะเดียวกันนักวิชาการคนอื่น ๆ ยังอ้างว่าการกระจายอำนาจเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีสังคมแบ่งแยกหยิ่งราลิก⁸

การมีประชาธิปไตย 8 แบบที่แตกต่างกันนี้เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์สำหรับการศึกษาในอนาคตโดยเน้นที่ประเภทของระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนถึงกำเนิดและผลที่ตามมา ประเภทของระบบการเลือกตั้งมีความสำคัญเสมอ นั่นคือเส้นทางเพื่อให้บรรลุถึงระดับสูงสุดของธรรมาภิบาล ทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับประเภทของระบบการเมืองคือ พิจารณาถึงการรวมศูนย์หรือการกระจายอำนาจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคมว่า

⁵ Lijphart, A. (1999). Australian democracy: modifying majoritarianism?. *Australian journal of political science*, 34(3), 313-326.

⁶ Gerring, J., Bond, P., Barndt, W. T., & Moreno, C. (2005). Democracy and economic growth: A historical perspective. *World politics*, 57(3), 323-364.

⁷ Gerring, J., & Thacker, S. C. (2008). Do neoliberal economic policies kill or save lives?. *Business and Politics*, 10(3), 1-31.

⁸ Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American journal of community psychology*, 41(1), 127-150.

เป็นเนื้อเดียวกันหรือไม่การรวมศูนย์นั้นดีที่สุดในสังคมที่เป็นเนื้อเดียวกัน ในขณะที่การกระจายอำนาจนั้นดีที่สุดในสังคมที่แตกต่างกัน เราขอแนะนำว่าการศึกษาในอนาคตจะต้องพิจารณาถึงระบอบประชาธิปไตยทั้ง 8 ประเภทอย่างลึกซึ้งเพื่อให้ได้แนวคิดและองค์ความรู้ที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 2

1. รูปแบบการปกครองในประชาธิปไตยพื้นฐาน คือข้อใด

- ก. แบบแต่งตั้งและแบบเชิญให้รับตำแหน่ง
- ข. แบบมีส่วนร่วมโดยตรงและแบบเป็นตัวแทน
- ค. แบบประชามติและแบบสืบเชื้อสาย

2. ในปัจจุบันประชาธิปไตยมีกี่รูปแบบ

- ก. 5 รูปแบบ
- ข. 6 รูปแบบ
- ค. 8 รูปแบบ

3. ประเทศไทยมีรูปแบบประชาธิปไตยแบบใด

- ก. ประชาธิปไตยทางตรง
- ข. ประชาธิปไตยแบบตัวแทน
- ค. ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

เฉลยท้ายบทที่ 2

1. ข

2. ค

3. ข

บทที่ 3

ประชาธิปไตยว่าด้วยสันติภาพและความสามัคคี

ประชาธิปไตยเป็นคุณค่า

คุณค่าของประชาธิปไตยจะมีฐานมาจากค่านิยมของบุคคล ค่านิยมคือสิ่งที่ผู้คนยึดมั่นและจะปกป้องเพื่อความอยู่รอดของพวกเขา วัฒนธรรมซึ่งโดยนิยามง่าย ๆ คือ วิถีชีวิตของคน ๆ หนึ่ง เป็นตัวอย่างที่ดีของศูนย์รวมของค่านิยม

ประชาธิปไตยนับได้ว่าเป็นค่านิยม หมายความว่า ประชาชนจะทำได้ที่จะปกป้องค่านิยมไว้ เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของพวกเขา ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคมเช่นเดียวกับแง่มุมต่าง ๆ ของวัฒนธรรม สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยจะอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความยึดมั่นในประชาธิปไตยและอุดมการณ์ การถ่ายทอดประชาธิปไตยเกิดได้จากการขัดเกลาทางสังคมซึ่งไม่ได้แตกต่างกันมากกับการเกิดค่านิยมในตัวบุคคล ค่านิยมเกิดได้จากสองวิธี วิธีแรกคือกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นทางการหรือการเรียนที่ถูกต้องขึ้นในลักษณะของโปรแกรมการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างผ่านหลักสูตรของโรงเรียนที่สมาชิกของสังคมที่กำหนดว่าจะต้องเรียนรู้ ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของพลเมืองสามารถทำได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นทางการ วิธีที่สองคือผ่านกระบวนการถ่ายทอดโอนค่านิยมของระบอบประชาธิปไตยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ประชาธิปไตยกลายเป็นวิถีชีวิตของคน ๆ หนึ่ง ค่านิยมประชาธิปไตยทำให้สามารถถกทอดจากรุ่นสู่รุ่น บางครั้งเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจซึ่งส่วนมากเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในช่วงแรกของการขัดเกลาทางสังคม พูดง่าย ๆ คือ ประชาธิปไตยคือการปฏิบัติในชีวิตประจำวันซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อหรือหลักยึดที่ว่า

- มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน
- ทุกคนควรได้รับความเคารพ
- ทุกคนต่างเข้าใจและชื่นชมบทบาทของกันและกัน
- ทุกคนมีโอกาสดังจะได้รับข้อมูลและเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม
- ทุกคนมีสิทธิมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา
- ทุกคนมีสิทธิ์ลงคะแนนในประเด็นต่าง ๆ และเลือกผู้นำของตนเพื่อสานต่อคุณค่าทางประชาธิปไตยให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ อย่างเป็นทางการหรืออย่างไม่เป็นทางการ

วัฒนธรรมทางการเมืองภายในประเทศใดประเทศหนึ่งควรเอื้ออำนวยต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตย ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาธิปไตยกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของประชาชนโดยประชาชนมีความเข้าใจในประชาธิปไตย ถือเป็นปฏิบัติจนกลายเป็นค่านิยมนั้นก็หมายความว่า จะนำไปปฏิบัติในทุกระดับและในทุกด้านของชีวิต ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงด้านผู้นำทางการเมืองที่เป็นทางการเท่านั้น แต่ควรเป็นแนวทางในชีวิตประจำวัน ดังนั้น หากประชาธิปไตยเป็นคุณค่าเป็นที่เข้าใจ ได้รับการสนับสนุน โดยพลเมืองจึงควรจะปฏิบัติในวิถีชีวิตแต่เยาว์วัย โดยเริ่มจาก ในครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และต่อไปถึงที่ทำงาน และภายในองค์กรภาคประชาสังคม ด้วยวิธีนี้ พลเมืองทุกคนในสังคมประชาธิปไตยจะเข้าถึงในสังคมบรรทัดฐานและแนวปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งโดยทั่วไปในทุกสังคมได้ใช้ความพยายาม หล่อหลอมสมาชิกในสังคม ให้มีความเป็นประชาธิปไตยซึ่งนอกจากครอบครัว ชุมชน จะทำหน้าที่หลักดังกล่าวแล้ว โรงเรียนยังถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ในการปลูกฝังเยาวชนให้เห็นคุณค่าประชาธิปไตยเพื่อมุ่งให้เกิดความสามัคคีและความสงบในสังคม

สิ่งที่สถาบันการศึกษาทางสังคมดำเนินการอยู่ ก็คือการสร้างบริบทที่เป็นประชาธิปไตยโดยฝึกฝนสมาชิกของสังคมตั้งแต่วัยเด็ก

ประชาธิปไตยและสันติภาพระหว่างประเทศ

การเกิดความสามัคคีและความสงบในสังคมประชาธิปไตยต้องเกิดจากการกลมกลืนฝึกฝนในสังคมตั้งแต่วัยเด็ก เป็นต้นว่า ในหลักสูตรมีการให้ความรู้ด้านกฎหมาย และข้อปฏิบัติทางสังคม มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ และเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย มีความรู้และเข้าใจโครงสร้างการทำงานของรัฐบาลและองค์กรทางสังคม มีความรู้และเข้าใจระบบการเมือง การปกครองประเทศ มีความสามารถในการวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยอาศัยหลักการและเหตุผล รู้และเข้าใจถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมอันเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม มีความสามารถในการประเมินสถานการณ์ และผลกระทบทางสังคม นอกจากนี้การกลมกลืนยังต้องฝึกให้สมาชิกของสังคมเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ โดยมีมุมมองในทางบวกต่อบริบทในสังคมโดยรวม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กฎหมาย และกติกาสังคม มีความสามารถในการเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง และความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคม ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และองค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถปฏิบัติตนเพื่อสังคมโดยถือเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต สามารถปฏิบัติตนอยู่ท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีงามและถ่ายทอดไปยัง

ผู้อื่นได้ ซึ่งครอบคลุมถึงการมีทัศนคติทางบวกต่อสังคม นับแต่การตระหนักถึงสิทธิของผู้อื่น ยอมรับถึงว่าตนมีส่วนในการแก้ปัญหาสังคม มีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ยอมรับและปรับตัวในความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา สนใจต่อปัญหาทางสังคม นับแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ที่กล่าวมาทั้งหมดคือคุณลักษณะของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตยที่จะนำไปสู่สังคมที่มีความสงบและมีความสามัคคี

ผู้เชี่ยวชาญด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างสันติภาพและการปกครองทางการเมืองโดยมีการส่งเสริมการวิจัยอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยมุ่งปรับปรุงธรรมาภิบาลหลังการเกิดการขัดแย้ง ซึ่งรวมถึงแนวคิดและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูการเมืองระหว่างประเทศหลังสงคราม ปัจจุบันการสร้างสันติภาพถูกกำหนดให้เป็น “ความพยายามที่จะเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมที่อาจรุนแรงให้กลายเป็นความสัมพันธ์และผลลัพธ์ที่สงบสุขอย่างยั่งยืน” ซึ่งรวมถึงสันติภาพเชิงบวกและเชิงลบ ในกลุ่มชนที่มีความหลากหลายการสร้างสันติภาพจึงไม่ควรจำกัดเฉพาะสังคมหลังความขัดแย้งเท่านั้น นักวิชาการ เช่น Charles T. Call⁹ และ Susan E. Cook¹⁰ ได้ให้ข้อสังเกตถึงการสร้างสันติภาพตลอดหลายปีที่ผ่านมาว่ามีแนวโน้ม 3 ประการ

ตามคำกล่าวของ Charles T. Call และ Susan E. Cook กล่าวว่าแนวโน้มสามประการในการสร้างสันติภาพ ครั้งแรกริเริ่มโดย Boutros Boutros-Ghali¹¹ ในช่วงเริ่มแรกถูกกำหนดเป็น “วาระเพื่อสันติภาพ” ซึ่งการสร้างสันติภาพถูกกำหนดให้เป็น “กิจกรรมการฟื้นฟูทางสังคมและการเมืองหลังความขัดแย้งซึ่งมี

⁹ Dr. Charles Call เป็นรองศาสตราจารย์ด้านการแก้ปัญหาสันติภาพและความขัดแย้งระหว่างประเทศ มุ่งเน้นไปที่การสร้างสันติภาพหลังสงคราม การสร้างรัฐ การทำให้เป็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการปฏิรูปตำรวจ และความยุติธรรม Dr. Call ได้ดำเนินการวิจัยภาคสนามในอเมริกากลาง แอฟริกาตะวันตก บอลข่าน โคโลมเบีย เฮติ และอัฟกานิสถาน ในปี 2555-2557 เขาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาอาวุโสในกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี 2560 เป็นที่ปรึกษาอาวุโสภายนอกของ World Bank/UN report Pathways for Peace: Inclusive Approaches to Preventing Violent Conflict และใช้เวลาในปี 2547-2548 ทำงานที่สำนักงานใหญ่ของ UN เพื่อให้คำปรึกษากับ Human Rights Watch โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรป

¹⁰ Dr. Susan Cook เป็นผู้จัดการโครงการ โครงการริเริ่มทางวัฒนธรรมในแผนกสังคมศาสตร์และศิลปะและมนุษยศาสตร์ (Cultural Initiatives in the Divisions of Social Science and Arts & Humanities) โดยเธอดูแลโครงการริเริ่มต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อทำให้สถานที่ทำงานมีสุขภาพที่ดี มีส่วนร่วมและเป็นบวกมากขึ้น ตั้งแต่ปี 2556-2561 Dr. Cook ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการบริหารศูนย์การศึกษาแอฟริกาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในฐานะนักมานุษยวิทยาด้านวัฒนธรรมและภาษาศาสตร์ Dr. Cook สนใจเกี่ยวกับเรื่องชาติพันธุ์ ความเป็นผู้นำแบบดั้งเดิม และมานุษยวิทยา เธอเป็นรองศาสตราจารย์ด้านมานุษยวิทยาที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านการวิจัยที่สถาบันวัตสันเพื่อศึกษานานาชาติที่มหาวิทยาลัยบราวน์ และผู้อำนวยการโครงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กัมพูชาที่มหาวิทยาลัยเยล

¹¹ Boutros Boutros-Ghali เป็นนักการเมืองและนักการทูตชาวอียิปต์ซึ่งเป็นเลขาธิการสหประชาชาติคนที่หกตั้งแต่มกราคม ค.ศ. 1992 ถึงธันวาคม ค.ศ. 1996

จุดมุ่งหมายเพื่อหลีกเลี่ยงการลุกลามของความขัดแย้ง”¹² คำจำกัดความของการสร้างสันติภาพในประเด็นนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการสันติภาพของชนชั้นสูงเท่านั้น ซึ่งแยกความแตกต่างระหว่างการรักษาสันติภาพและการสร้างสันติภาพ โดยให้ข้อเสนอแนะถึงมุมมองในการสร้างสันติภาพและการรักษาสันติภาพ ข้อเสนอแนะนี้รวมถึงการนำเสนอแผนปฏิบัติการซึ่งครอบคลุมถึงการวิจัย การพัฒนา และการสนับสนุนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทุกด้าน รวมถึงการรักษาสันติภาพ การสร้างสันติภาพ การป้องกันความขัดแย้ง การสร้างสันติภาพ และการปรองดอง

แนวโน้มที่สองของการสร้างสันติภาพซึ่งนำเสนอโดย Johan Galtung¹³ เน้น “การป้องกันความขัดแย้งและความคิดริเริ่มในการแก้ไขข้อขัดแย้งในระดับรัฐและในระดับสังคม” คือแนวโน้มที่เน้นกระบวนการสันติภาพที่ไม่ใช่ชนชั้นปกครองแต่รวมถึงกระบวนการสันติภาพที่เกี่ยวข้องกับ มิติทางสังคม จิตวิทยา ศาสนา และมิติอื่น ๆ ของการแก้ไขข้อขัดแย้งพร้อมกันนี้ได้มีข้อสังเกตของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสันติภาพ โดยใช้คำกว้าง ๆ เมื่อพูดถึงการรักษาสันติภาพ การสร้างสันติภาพ และการป้องกันความขัดแย้ง แนวคิดที่ว่า กิจกรรมการป้องกันใน “สังคมหลังความขัดแย้ง” ในจุดบรรจบระหว่างสันติภาพกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย เราสามารถรับรู้ได้ว่าการดำเนินการสันติภาพคือจุดเน้นในขณะนี้ ควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมและการสร้างประชาสังคม ในภาวะหลังการเกิดความขัดแย้งในรัฐบาลโดยการสร้างสันติภาพและการทำให้เป็นประชาธิปไตยซึ่งนั่นหมายความว่าทั้งประเทศมีการยอมรับอย่างเท่าเทียมกันในทุกระดับไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมระดับท้องถิ่นหรือระดับรัฐบาล ตัวอย่างเช่น ในโคโซโว ติมอร์ตะวันออก และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และในอัฟกานิสถานซึ่งให้ความสำคัญกับท้องถิ่นเป็นอันดับแรก เพื่อสร้างความมั่นคงในสถาบันท้องถิ่นและประกันสิทธิพลเมืองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวาระสิทธิมนุษยชน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่

ทฤษฎีการทำให้เป็นประชาธิปไตยตอบคำถามเรื่องการรวมศูนย์กับการกระจายอำนาจในช่วงการเปลี่ยนผ่าน หากคำถามนี้ถูกหลีกเลี่ยงหรือนำไปใช้ในทางที่ผิด อาจบ่อนทำลายกระบวนการสันติภาพในสังคมหลังความขัดแย้ง ทั้งสันติภาพและประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับกรยุติสงครามและการป้องกันการทำสงครามใหม่ การดำเนินการเพื่อสันติภาพจำเป็นต้องให้อำนาจแก่ผู้มีอำนาจส่วนกลาง ตัวอย่างของกรณีนี้จะเห็นได้จากรัฐบาลกลางของสังคมที่ถูกทำลายจากสงครามจะต้องอาศัยอำนาจส่วนกลาง เพื่อควบคุมการใช้ความรุนแรงที่อาศัยความถูกต้องตามกฎหมายเป็นเครื่องมือ ในทางกลับกัน การกระจายอำนาจมีความจำเป็นเพื่อขจัดความเข้มข้นของอำนาจที่มากเกินไปและไม่เหมาะสมของรัฐบาลกลาง ในขณะที่เดียวกันก็ให้อำนาจและเสียงแก่

¹² Charles, T & Susan, E. (2003). On Democratization and Peacebuilding. *Global Governance*, 9(2). 233-246. <https://www.jstor.org/stable/27800477>

¹³ Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of peace research*, 6(3), 167-191.

ประชาชนในท้องถิ่นแต่กระบวนการณ์นี้มักมองข้าม การกระจายอำนาจที่อาจทำลายล้างระบอบประชาธิปไตย หากผู้มีอำนาจในท้องถิ่นมีอำนาจมากกว่าอำนาจส่วนกลาง เช่น กลุ่มกบฏหรือกลุ่มก่อการร้าย เช่น ฮะมาส (Hamas)¹⁴ หรือกลุ่มตอลิบาน (Taliban)¹⁵ นักสร้างสันติภาพส่วนใหญ่กังวลกับบทบาทของผู้มีบทบาทระหว่างประเทศ เพราะเราอาศัยอยู่ในประชาคมโลก ความไม่สงบมีผลกระทบอย่างมากต่อทุกคนในโลก

ในประเด็นประชาธิปไตยและสันติภาพในสังคมโลกทุกวันนี้มีกลุ่มที่มีบทบาทระหว่างประเทศซึ่งทำให้การแทรกแซงระหว่างประเทศมีความสำคัญ ในขณะที่ความร่วมมือระหว่างประเทศทำให้มีส่วนสนับสนุนในการสร้างสันติภาพ การเปิดเสรีตลาด และประชาธิปไตย มีความเป็นสากลมากขึ้นเป็นการเปิดพื้นที่ของสิทธิมนุษยชนและรูปแบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมขอบเขตของกฎหมายระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากตั้งแต่สงครามเย็นที่มีผลกระทบต่อสังคมในการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน วิธีแก้ปัญหาเพื่อการสร้างสันติภาพสามารถพบเห็นได้จากการให้ความสนใจหรือการวิเคราะห์สถานการณ์ว่าควรแทรกแซงหรือไม่แทรกแซงสถาบันประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างรูปแบบการปกครองแบบใหม่

ประชาธิปไตยถือได้ว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขความขัดแย้งในประชาสังคมและป้องกันไม่ให้เกิดการขัดแย้งขึ้นอีก และเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการยุติความขัดแย้งในระยะยาวในอดีต¹⁶ มีการพิสูจน์แล้วว่าประชาธิปไตยมีเสถียรภาพมากกว่าระบอบเผด็จการสถาบันประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขข้อขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงมากขึ้น เป็นเวทีสำหรับการอภิปรายอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและการยุติผลประโยชน์ทางสังคมที่ขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายที่เป็นศัตรูกัน

ธรรมาภิบาลในระบอบประชาธิปไตย

การเกิดและดำรงอยู่ของประชาธิปไตยต้องอยู่บนฐานของธรรมาภิบาล แนวทางการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลจะมีโครงสร้างที่ได้รับการออกแบบมาอย่างดี โดยต้องทำให้มั่นใจว่าข้อตกลงการกำกับดูแลที่เจรจากันระหว่างคู่สัญญานั้นมีอยู่จริง ข้อตกลงดังกล่าวควรแก้ไขข้อพิพาทที่นำไปสู่ความขัดแย้งในตอนแรกสามารถช่วยในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและผลประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ

¹⁴ ฮะมาส ย่อมาจาก ฮะเราะกะฮ์ อัลอิซลามียะฮ์ อัลอิสลามียะฮ์ เป็นพรรคการเมืองหนึ่งของปาเลสไตน์ที่นับถือศาสนาอิสลามและมีกองกำลังติดอาวุธ ฮะมาสเป็นขบวนการที่เป็นผลพวงของการต่อต้านอิสราเอลใน พ.ศ. 2530

¹⁵ ตอลิบาน หรือ ตอลิบาน เป็นขบวนการทางศาสนา-ทางการเมืองของอิสลามิสต์ดิบันดี (Deobandi) และองค์กรทางทหารในอัฟกานิสถาน ซึ่งหลายรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ได้มองว่าเป็นผู้ก่อการร้าย

¹⁶ พชรวัฒน์ เส้นทอง. (2559). ระบอบการปกครองสุดท้าย : กรณีศึกษาขบวนการประชาธิปไตยที่สมบูรณ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 7(2). 385-399.

การตกลงเจรจาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้เพื่อรักษาหลักธรรมาภิบาลในระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน โครงสร้างธรรมาภิบาลถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่เป็นฐานนำไปสู่การแบ่งปันอำนาจที่ร่วมมือกันมากขึ้น ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบอย่างแท้จริงและถ่วงดุลการใช้อำนาจในทางที่ผิดมีคุณสมบัติบางอย่างที่ต้องรวมไว้เพื่อรักษาโครงสร้างการกำกับดูแลที่รับผิดชอบและรับผิดชอบต่อการดำเนินการทุกอย่าง ประเทศประชาธิปไตยต้องใช้สิ่งจูงใจเช่นความช่วยเหลือด้านเทคนิคและการเงินเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามและบังคับใช้ข้อตกลง สันติภาพ การเจรจาระดับชาติและการมีส่วนร่วมของสาธารณชนจะต้องได้รับการสนับสนุนในการแสวงหาแนวทางแก้ไขและกำหนดทั้งข้อบังคับและกรอบนโยบายสำหรับการปกครองในอนาคตของรัฐ

การเปลี่ยนแปลงรากเหง้าของความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของประชาธิปไตยและการสร้างสันติภาพ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเกิดขึ้นได้ จะต้องเข้าใจสาเหตุของความขัดแย้งเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองด้านภูมิทัศน์ทางสังคม-การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศ สันติภาพต้องการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และต้องเป็นความพยายามที่ต่อเนื่องในระยะยาว ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาที่ยั่งยืน ขณะเดียวกันประชาธิปไตยยังต้องการสถาบันหรือองค์กรด้านมนุษยธรรม และความยุติธรรมทางสังคมองค์กรเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการ

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 3

1. การถ่ายทอดคุณค่าประชาธิปไตยทำได้โดยวิธีใดบ้าง
 - ก. ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
 - ข. ปฏิบัติตามคนใกล้ชิดหรือปฏิบัติตามคำสั่ง
 - ค. เรียนรู้ผ่านหลักสูตรโรงเรียนและรับการกล่อมเกลาแต่วัยเด็ก

2. การเกิดความสามัคคีและความสงบในสังคมเกิดจากสิ่งใด
 - ก. รับการฝึกอบรมด้านความรับผิดชอบ การมีเหตุมีผล
 - ข. มีความรู้ด้านกฎหมาย ข้อปฏิบัติทางสังคม มีความเข้าใจสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย
 - ค. เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองหลักของประเทศ

3. ในการสร้างสันติภาพระหว่างประเทศ รูปแบบการปกครองที่ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมที่สุดคือรูปแบบใด
 - ก. ประชาธิปไตย
 - ข. สังคมนิยม
 - ค. เผด็จการ

บทที่ 4

หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนคืออะไร

จากคำนิยามสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีโดยอาศัยอำนาจหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับโครงสร้างอำนาจ โดยรัฐกำหนดขอบเขตสิทธิมนุษยชนและอำนาจของประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็กำหนดให้รัฐต้องดำเนินมาตรการเชิงบวกเพื่อประกันสภาพแวดล้อมในสังคมที่ช่วยให้ทุกคนได้รับสิทธิมนุษยชน ซึ่งสิทธิมนุษยชนมีประวัติความเป็นมาในช่วง 250 ปี ที่ผ่านมาสิทธิมนุษยชนได้เกิดขึ้นได้โดยการต่อสู้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้ทุกคนได้สิทธิเท่าเทียมกัน แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ขับเคลื่อนขบวนการปฏิวัติมากมายในหลายประเทศเพื่อเสริมอำนาจประชาชนและควบคุมผู้ครอบครองอำนาจโดยเฉพาะรัฐบาล

ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนเป็นผลรวมของสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิส่วนรวมในรัฐธรรมนูญของรัฐและกฎหมายระหว่างประเทศ

รัฐบาลและผู้ปฏิบัติหน้าที่ในรัฐบาลมีภาระผูกพันในการเคารพ ปกป้อง และปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับสิทธิตามกฎหมายและส่วนการลงโทษในกรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข สิ่งที่ต้องดำเนินการได้ก็คือ การกดดันและเรียกร้องให้มีการชดใช้ซึ่งจะมีความต่างเนื่องด้วยการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนจะมีพื้นฐานจากศีลธรรมของระบบค่านิยมทางจริยธรรมหรือศาสนาหรือจากทางกฎหมาย ดังนั้นจุดยืนสิทธิมนุษยชนสามารถนิยามได้ว่าเป็นผลรวมของสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิการมีส่วนร่วมในปกครองในระบบการปกครองที่รัฐที่มีความเป็นอิสระและอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายระหว่างประเทศ

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา องค์การสหประชาชาติมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและผลักดันความก้าวหน้าด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งจนถึงขณะนี้ได้พัฒนาส่วนใหญ่ในประเทศต่าง ๆ เป็นผลให้สิทธิมนุษยชนได้รับการดำเนินการผนวกเข้าในสนธิสัญญาระหว่างประเทศและระดับภูมิภาคต่าง ๆ และมีข้อตกลงที่รับรองโดยประเทศส่วนใหญ่ซึ่งทำให้นำปฏิบัติในปัจจุบันผนวกอยู่ในระบบค่านิยมที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

ตัวอย่างสิทธิมนุษยชน

เสรีภาพ สิทธิ และข้อห้ามที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนมีดังนี้

- สิทธิของความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- สิทธิในการมีชีวิต
- เสรีภาพจากการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรี
- เสรีภาพจากการเป็นทาส ทาส และแรงงานที่ถูกบังคับกดขี่
- สิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล
- สิทธิของผู้ถูกคุมขังที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม
- อิสระในการเคลื่อนไหว
- สิทธิในการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรม
- ห้ามการลงโทษที่มีผลย้อนหลังในทางอาญา
- สิทธิได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย
- สิทธิในความเป็นส่วนตัว
- เสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก
- ห้ามโฆษณาชวนเชื่อเพื่อทำสงครามและยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในชาติ เชื้อชาติ หรือศาสนา
- เสรีภาพในการชุมนุม
- เสรีภาพในการสมาคม
- สิทธิที่จะแต่งงานและหาครอบครัว
- สิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ ลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง และเข้าถึงที่ทำการสาธารณะ
- สิทธิความเสมอภาคตามกฎหมายและการไม่เลือกปฏิบัติ

ในด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

- สิทธิในการทำงาน
- สิทธิในสภาพการทำงานที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวย
- สิทธิในการจัดตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน
- สิทธิประกันสังคม

- การคุ้มครองครอบครัว
- สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ
- สิทธิด้านสุขภาพ
- สิทธิในการศึกษา

ในด้านสิทธิของสมาชิกกลุ่ม เป็นสิทธิของประชาชนในการ

- การตัดสินใจด้วยตนเอง
- ร่วมกันการพัฒนา
- ใช้ความมั่งคั่งและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเสรี
- รักษาความสงบ
- จัดสภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ
- สิทธิร่วมอื่น ๆ
- สิทธิของชนกลุ่มน้อยในชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา
- สิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง

จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนครอบคลุมในทุกด้านของชีวิต แม้แต่ประเด็นปลีกย่อย เช่น เสรีภาพในการออกกำลังกายของผู้หญิงและผู้ชาย เพื่อพัฒนารูปร่างและเลือกกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเอง ไปจนถึงความเสมอภาค และความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนในแง่ของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และกลุ่มสิทธิของประชาชนในการกำหนดตนเองความเสมอภาค การพัฒนา สันติภาพ และสิ่งแวดล้อมที่สะอาดในแง่ของนี้แม้ว่าในบางครั้งจะมีข้อโต้เถียงว่า สิทธิในความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า เป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิดของความเป็นส่วนตัวไม่ควรได้รับความแทรกแซงจากรัฐ ขณะที่มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นสิทธิอีกชั้นหนึ่ง

การขับเคลื่อนสิทธิต้องอยู่บนฐานที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันว่าเพื่อให้สิทธิมนุษยชนเป็นจริง รัฐและประชาคมระหว่างประเทศจะต้องดำเนินการเพื่อสร้างเงื่อนไขและกรอบกฎหมายที่จำเป็นสำหรับการใช้สิทธิมนุษยชนโดยรวม สิทธิพื้นฐานสามารถศึกษา ย้อนกลับไปยังภาษาที่ใช้ระหว่างช่วงสงครามเย็น แต่ทุกวันนี้สิทธิมนุษยชนเน้นที่หลักการของความเป็นสากล ความสามารถและการพึ่งพาอาศัยกันของสิทธิมนุษยชนทั้งหมดรวมถึงสิทธิในการพัฒนาเพราะสิทธิในการ

พัฒนาทำให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของกระบวนการพัฒนาและตระหนักดีว่ามนุษย์ควรเป็นผู้มีส่วนร่วมหลักและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาตามหลักปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา พ.ศ. 2529 ที่ระบุว่า

1. มนุษย์ทุกคนและทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมและมีความพึงพอใจกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งสิทธิมนุษยชนทั้งหมดและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายตระหนักโดยทั่วกัน

2. สิทธิมนุษยชนในการพัฒนาหมายถึงความถึงการตระหนักรู้ถึงสิทธิของประชาชนอย่างครบถ้วนการตัดสินใจด้วยตนเองซึ่งรวมถึงภายใต้บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของทั้งข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม¹⁷ การใช้สิทธิที่ไม่อาจถูกรีดถอนเพื่อให้มีอิสระอย่างสมบูรณ์ในการจัดการความมั่งคั่งและทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดของพวกเขา

สิทธิในการพัฒนาขึ้นอยู่กับหลักการของการไม่แบ่งแยกและการพึ่งพาอาศัยกันของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งหมด ขณะเดียวกันควรได้ให้ความสนใจในการพิจารณาถึงความเท่าเทียมกันและดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิประชาชนสิทธิด้านการเมือง สิทธิด้านเศรษฐกิจ สิทธิด้านสังคมและสิทธิทางวัฒนธรรม

หลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

จากที่ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันแล้วว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสากลคำปราศรัยที่มหาวิทยาลัยเตหะรานเนื่องในวันสิทธิมนุษยชน 10 ธันวาคม 1997 โดยนาย โคฟี เอ. อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ¹⁸ ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดใหม่ต่อทุกวัฒนธรรมและเป็นชนเผ่าพื้นเมืองของทุกชาติซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วโลก”

สิทธิมนุษยชนเป็นสากลเพราะตั้งอยู่บนศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคนตามเชื้อชาติ สีผิว เพศ ชาติพันธุ์หรือสังคม ศาสนา ภาษา สัญชาติ อายุ รสนิยมทางเพศ ความทุพพลภาพ หรือลักษณะเด่นอื่นใด เนื่องจากพวกเขา

¹⁷ The International Covenants on Civil and Political Human Rights and The International Covenants on Cultural, Economic and Social Right

¹⁸ Kofi Atta Annan เป็นนักการทูตชาวกานาซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการสหประชาชาติคนที่เจ็ดตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 1997 ถึงธันวาคม ค.ศ. 2006 และ เป็นผู้ร่วมรับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพปี ค.ศ. 2001

เป็นที่ยอมรับจากทุกรัฐและทุกประชาชาติ สิทธิมนุษยชนถูกนำไปประยุกต์ใช้อย่างเท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติกับทุกคนและเหมือนกันสำหรับทุกคนทุกที่

สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดตะวันตกเข้มนั้นหรือ

ความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนบางครั้งถูกท้าทายเนื่องจากเป็นแนวคิดแบบตะวันตกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติแบบนีโอโคโลเนียลที่เผยแพร่ไปทั่วโลก จัดพิมพ์โดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2511 แสดงให้เห็นชัดเจนว่าแรงบันดาลใจอันลึกซึ้งที่อยู่เบื้องหลังสิทธิมนุษยชนนั้นสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและศักดิ์ศรีของบุคคล เสรีภาพจากการหลุดพ้นจากการกดขี่และการข่มเหง และการมีส่วนร่วมของบุคคลในความพยายามร่วมกัน ซึ่งพบได้ในทุกอารยธรรมและทุกยุคทุกสมัย ทุกวันนี้ ความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนเกิดจากความจริงที่ว่าประเทศส่วนใหญ่ให้ความสำคัญครอบคลุมถึงวัฒนธรรม ประเพณีทางศาสนาและการเมือง ได้ให้การรับรองและให้สัตยาบันเพื่อรวมอยู่ในการผลักดันสิทธิมนุษยชนให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นสากล

สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่เพิกถอนไม่ได้ตราบเท่าที่บุคคลยังคงความเป็นมนุษย์อยู่ เว้นแต่ภายใต้สถานการณ์ทางกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น สิทธิของบุคคลอาจถูกจำกัดหากศาลตัดสินว่าเขาหรือเธอมีความผิดทางอาญา

ขณะเดียวกันสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่แบ่งแยกไม่ได้และต้องพึ่งพิงซึ่งกันและกันเพราะสิทธิมนุษยชนที่แต่ละคนมีขึ้นอยู่กับสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ด้วย การละเมิดสิทธิดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิของบุคคลอื่น ตัวอย่างเช่น สิทธิในการมีชีวิต หมายถึง การเคารพในสิทธิในอาหารและมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ สิทธิที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นข้าราชการหมายถึงการมีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษาการปกป้องสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งประกอบด้วยเสรีภาพในการแสดงออก การร่วมกิจกรรมและการสมาคม ดังนั้น สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจสิทธิทางสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่เสริมและมีความสำคัญเท่า ๆ กันต่อศักดิ์ศรีและในความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของทุกคน การเคารพสิทธิทั้งหมดเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นเพื่อสันติภาพที่ยั่งยืนและการพัฒนา

ประชาคมระหว่างประเทศยืนยันแนวคิดองค์รวมของสิทธิมนุษยชนในการประชุมระดับโลกที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเวียนนาในปี พ.ศ. 2536 ประกาศว่า

“สิทธิมนุษยชนทั้งหมดเป็นสากล แบ่งแยกไม่ได้ และต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์กัน ประชาคมระหว่างประเทศต้องปฏิบัติต่อสิทธิมนุษยชนทั่วโลกอย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกันใน

ลักษณะเดียวกันและให้ความสำคัญในจุดเดียวกันในขณะที่ความสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะของชาติและภูมิภาค ตลอดจนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และต้องคำนึงถึงภูมิหลังทางศาสนาซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยไม่คำนึงถึงระบบการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและปกป้องมนุษย์ทุกคน สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน”

การประชุมโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เวียนนา พ.ศ. 2536 ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ วรรค 5

“สิทธิพลเมืองและการเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมจะแยกจากกันไม่ได้”

สิทธิของมนุษย์ทุกคนเป็นสิ่งที่แบ่งแยกไม่ได้และต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน อมาตยา เซน (Amartya Sen) ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ได้แสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าในงานวิจัยของเขาเกี่ยวกับความอดอยาก เขาพบว่าในบรรดาประเทศที่ร่ำรวยและยากจนไม่มีประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่เคยประสบกับปัญหาของความอดอยาก เพราะในการปกครองของประเทศดังกล่าว จะมีสื่อที่จะเรียกร้องให้ผู้คนสนใจกับปัญหาของความเสียหายของความอดอยากที่จะเกิดขึ้นและพรรคการเมืองและประชาชนจะตอบสนองโดยที่ระบอบประชาธิปไตยที่สร้างให้เกิดรัฐสภารัฐบาลและผู้กำหนดนโยบายอื่น ๆ จะรับฟังและตระหนักถึงอันตรายของการเพิกเฉยต่อความเสี่ยงในปัญหาดังกล่าว

หลักการไม่เลือกปฏิบัติ

การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เลวร้ายที่สุดบางส่วนเป็นผลมาจากการเลือกปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม สิทธิความเสมอภาคและหลักการไม่เลือกปฏิบัติตามที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาคจึงเป็นศูนย์กลางของสิทธิมนุษยชน สิทธิในความเสมอภาคบังคับให้รัฐต้องประกันการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนโดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุใด ๆ รวมทั้งเพศ เชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนาความคิดเห็นทางการเมืองหรืออื่น ๆ ชาติกำเนิดหรือสังคมสมาชิกของชาติชนกลุ่มน้อย ทรัพย์สิน การเกิด อายุ ความทุพพลภาพ รสนิยมทางเพศ และสถานะทางสังคมหรืออื่น ๆ บ่อยครั้งจะพบว่าเกณฑ์การเลือกปฏิบัติที่ใช้โดยรัฐและผู้กระทำที่ไม่ใช่รัฐเพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้รับสิทธิมนุษยชนทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการละเมิดแนวปฏิบัติดังกล่าว เพื่อเป็นการประกันสิทธิมนุษยชนให้ได้รับสิทธิอย่างเต็มที่

ข้อห้ามการเลือกปฏิบัติเป็นดังนี้

- การไม่เลือกปฏิบัติเป็นหัวใจของสิทธิมนุษยชน
- ความแตกต่างในกฎหมายต้องขึ้นอยู่กับความแตกต่างในข้อเท็จจริง
- ความแตกต่างจำเป็นต้องมีเหตุผลที่สมเหตุสมผลและมีเหตุผล

- ต้องปฏิบัติตามหลักการและกรอบการดำเนินงาน
- การปฏิบัติตามลักษณะที่เคยเป็นและยังคงเป็น ไม่ควรนำมาใช้เป็นเหตุในการเลือกปฏิบัติซึ่งรวมถึงเพศ เชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรืออื่น ๆ ชาติ ชาติพันธุ์ หรือแหล่งกำเนิดทางสังคม สมาชิกของชนกลุ่มน้อยแห่งชาติ ทรัพย์สิน การเกิด อายุ ความทุพพลภาพ เพศสภาพ สถานะทางสังคม หรืออื่น ๆ

ขณะเดียวกันในบางครั้งสิ่งที่ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างอาจใช้การพิสูจน์ในทางกฎหมายให้เห็นว่าไม่ใช่การเลือกปฏิบัติกล่าวคือ ไม่ใช่ทุกความแตกต่างถือเป็นการเลือกปฏิบัติ ข้อเท็จจริงหรือความแตกต่างทางกฎหมายขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่สมเหตุสมผลและเป็นกลางอาจเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับรัฐบาลโดยต้องแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างใด ๆ ที่ใช้มีความสมเหตุสมผลและมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

ความแตกต่างต่อการจ้างงานที่อยู่บนฐานของความมีเหตุมีผล

คำสั่งของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเชื้อชาติและความเท่าเทียมกันในการจ้างงาน อนุญาตให้รัฐบาลสามารถอนุญาตให้มีการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปในบางสถานการณ์ ความแตกต่างเช่นนี้ได้รับอนุญาตในบางกรณีที่เกี่ยวข้องกับงานที่ต้องปฏิบัติงานจริงเกี่ยวกับลักษณะทางเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ ศาสนา หรือความเชื่อ ความทุพพลภาพ อายุหรือทางเพศ ตัวอย่างเช่น งานด้านการแสดง ด้านการเดินแบบซึ่งต้องอยู่บนฐานของการแสดงตัวตนตามความเป็นจริง ซึ่งผู้ที่ทำงานในลักษณะนี้อาจถูกกำหนดให้บอกถึงเชื้อชาติ อายุ และสถานภาพของตนเอง เช่นเดียวกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อกับสาธารณชนที่อาจจะต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงาน

การได้รับสิทธิพิเศษของคนบางกลุ่ม

หลักการของความเสมอภาค ความเป็นสากล และการไม่เลือกปฏิบัติไม่กีดกันคนเฉพาะกลุ่ม แม้แต่สมาชิกที่ต้องการความคุ้มครองเป็นพิเศษก็ควรได้รับการพิจารณาให้ได้รับสิทธิพิเศษตามหลักสิทธิมนุษยชน หลักสิทธิมนุษยชนจำนวนมากได้ถูกออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อปกป้องสิทธิของกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ผู้หญิง คนต่างด้าว คนไร้สัญชาติ ผู้ลี้ภัย ผู้พลัดถิ่น ชนกลุ่มน้อย ชนพื้นเมือง เด็ก คนพิการ คนงาน และผู้ถูกคุมขัง อย่างไรก็ตาม สิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มถูกกำหนดให้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

ตัวอย่างสิทธิพิเศษของคนพิการ

ในสหราชอาณาจักรพระราชบัญญัติการเลือกปฏิบัติสำหรับผู้ทุพพลภาพ พ.ศ. 2538 กำหนดให้นายจ้างต้องดำเนินการ “การปรับบริบทที่เหมาะสม” ในการทำงานในองค์กรและสถานที่เพื่อรองรับคนพิการที่จะมาทำงาน พระราชบัญญัติประกอบด้วยรายการโดยละเอียดของประเภทของมาตรการที่จำเป็น รวมถึงการปรับเปลี่ยนสถานที่และอุปกรณ์ การย้ายคนพิการไปยังสถานที่ทำงานที่เหมาะสม การมอบหมายงานใหม่ และหน้าที่บางอย่างถูกจัดให้สามารถร่วมงานกับคนงานคนอื่นและจัดให้มีชั่วโมงการทำงานทดแทนไปด้วย

หลักสากลของการได้รับสิทธิพิเศษถูกนำมาปฏิบัติก็ต่อเมื่อมีเหตุผลเฉพาะ มิฉะนั้นจะเกิดเป็นช่องโหว่ในการเลือกปฏิบัติกลุ่มนั้น มิฉะนั้นการได้สิทธิพิเศษก็อาจมีผลเทียบเท่าต่อการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มอื่น

มาตรการพิเศษชั่วคราว

เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบระยะยาวของการเลือกปฏิบัติในอดีต มาตรการพิเศษชั่วคราวอาจมีความจำเป็น ข้อเสนอแนะทั่วไปฉบับที่ 25 ในข้อ 4 ของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)¹⁹ ให้คำจำกัดความดังกล่าวตามมาตรการต่าง ๆ เช่น การออกกฎหมาย การบริหาร การบริหารและกฎระเบียบอื่น ๆ เครื่องมือ นโยบาย และแนวปฏิบัติ เช่น โครงการขยายงานหรือสนับสนุน การจัดสรร และ/หรือ การจัดสรรทรัพยากรใหม่ การช่วยเหลือเยียวยานับแต่การกำหนดเป้าหมายการสรรหา การจ้างงานและโปรโมชันเป้าหมายเชิงตัวเลขที่เกี่ยวข้องกับกรอบเวลา และระบบโควตาในการขับเคลื่อน มาตรการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลดังกล่าว

แนวปฏิบัติที่สร้างความเท่าเทียมกัน

ในประเทศนอร์เวย์ ผู้ตรวจการแผ่นดินดำเนินการเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศโดยได้ให้ความสำคัญกับผู้ชายภายใต้ข้อกำหนดในเรื่องความของความสัมพันธ์ทางเพศ โดยมีการแก้ไขกฎหมาย การลาคลอดเพื่อขยายสิทธิให้แก่ชายที่เรียกว่า “โควตาพ่อ” (daddy quota หรือ fedrekvote) ซึ่งแนวคิดเรื่องโควตาของพ่อนี้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1993 ผู้บริหารรัฐยังเสนอมาตรการในเชิงบวกเพิ่มเติมให้แก่ผู้ชายในกลุ่มอาชีพที่มีจำนวนที่จำกัดที่ต้องทำหน้าที่ดูแลบุตรด้วย เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้ชายในกลุ่มอาชีพดังกล่าว มาตรการนี้จึงมีส่วนในการแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านการแบ่งแยกเพศอย่างจริงจังและครอบคลุมถึงในส่วนของตลาดแรงงานด้วยเช่นกัน

¹⁹ The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็น ระบบโควตาชั่วคราวที่ออกแบบมาเพื่อให้สิทธิพิเศษแก่ผู้หญิงเกี่ยวกับการมีโอกาสดำรงตำแหน่งที่เป็นลักษณะเฉพาะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมือง หรือการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยถือได้ว่าเป็นลักษณะงานที่มุ่งขับเคลื่อนสู่เป้าหมายที่จัดว่ามีระดับในสังคม ในแง่ของความเสมอภาคในพื้นที่ที่ผู้หญิงมักมีบทบาทต่ำต้อยและได้รับความเดือดร้อนจากการเลือกปฏิบัติมาตรการนี้ เป็นการนำมาตรการมาใช้ชั่วคราวโดยนำมาใช้กับกลุ่มสตรี แต่มักนำมาใช้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้ชาย นั่นหมายความว่า ทันทันทีที่วัตถุประสงค์ของความเสมอภาคของโอกาสและการปฏิบัติได้บรรลุแล้ว มาตรการเหล่านี้ต้องจะถูกยกเลิก มิฉะนั้นจะถือเป็นการใช้สิทธิพิเศษที่ไม่เป็นธรรมและกลายเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้ชายในที่สุด

สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย

ในอดีตเมื่อสิทธิมนุษยชนยังถือเป็นกิจการภายในของประเทศและประชาคมระหว่างประเทศถูกขัดขวางไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวแม้แต่ในคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรง เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แนวปฏิบัติดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของการเคารพอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ของแต่ละประเทศ จึงทำให้เกิดความท้าทายอย่างยิ่งในปัจจุบันอันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงแนวคิดดังกล่าว ซึ่งหนึ่งในตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือกรณีการกระทำของนาซีเยอรมนีและความโหดร้ายที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนถือเป็นข้อตระหนักและความรับผิดชอบร่วมกันตามกฎหมายระหว่างประเทศของประชาคมโลก อย่างไรก็ตาม ความคลาดเคลื่อนระหว่างการตีความข้อผูกพันทางกฎหมายที่เป็นสากลและอำนาจอธิปไตย ทั้งนี้ แต่ละรัฐอาจปฏิบัติให้แตกต่างไปจากหลักการร่วมกันดังกล่าวได้เป็นรายกรณีเท่านั้น เพื่อให้เกิดความเป็นสากลแต่การยึดถือหลักการดังกล่าวก็ยังคงอยู่ภายใต้บริบทที่ต้องไม่เกินความสามารถที่จะขับเคลื่อนให้บรรลุการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนได้ในแต่ละรัฐด้วย

“การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงจะต้องถือเป็นเป้าหมายสำคัญของสหประชาชาติตามด้วยวัตถุประสงค์และหลักการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัตถุประสงค์ของความร่วมมือในสากลประเทศในกรอบของวัตถุประสงค์และหลักการเหล่านี้ การส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของมนุษยทั้งโลกเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายของชุมชนระหว่างประเทศ”

การประชุมโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เวียนนา พ.ศ. 2536

ปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ วรรค 4

ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และรัฐสภา

ในทศวรรษที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นที่ได้รับการพิจารณาอย่างกว้างขวาง ประชาธิปไตยไม่ถือเป็นเพียงชุดของกฎขั้นต้นสำหรับรัฐธรรมนูญและการใช้อำนาจทางการเมืองแต่ยังรวมถึงการรักษาสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมศักดิ์ศรีของบุคคลอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2538 รัฐสภาระหว่างสมาพันธ์นานาชาติดำเนินการร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยประชาธิปไตยเพื่อส่งเสริมและขยายความเป็นมาตรฐานสากลและมีส่วนร่วมในการทำให้เป็นประชาธิปไตยดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั่วโลก ในปฏิญญาซึ่งนำมาใช้ในปี ค.ศ. 1997 ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด ความเป็นประชาธิปไตยจึงตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าพลเมืองทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะมีสิทธิออกเสียงในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อชีวิตของพวกเขา สิทธิในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสาธารณะ ถูกกำหนดอยู่ในมาตรา 21 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และมาตรา 25 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (CCPR)²⁰ อย่างไรก็ตาม การที่จะใช้สิทธินั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พลเมืองจะต้องมีสิทธิอื่น ๆ ด้วย เช่น เสรีภาพในการแสดงออกก่อนการรวมกลุ่มและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ สถาบันต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการดูแลด้านสิทธิของประชาชนจึงเป็นส่วนสำคัญและถือเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นเพิ่มเติมของรัฐที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้น

ขณะเดียวกันองค์กรประชาธิปไตยที่จัดตั้งขึ้นควรได้มาโดยการเลือกตั้ง เป็นอิสระ และดำรงความยุติธรรมเพื่อให้แน่ใจว่าจะมีการปกครองและการบริหารประเทศที่เป็นผลจากความคิดของประชาชน เพื่อประชาชนและโดยประชาชน ซึ่งอุดมการณ์นี้ถือเป็นอุดมการณ์หลักในสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วองค์กรหนึ่งที่เป็นกลไกในการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย คือ รัฐสภา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการออกกฎหมายและรักษานโยบาย และตรวจสอบการดำเนินการของฝ่ายบริหารอย่างต่อเนื่อง รัฐสภายังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ รัฐสภายังกำหนดกรอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล ประกันความเป็นอิสระของตุลาการและหลักนิติธรรมซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ด้วยเหตุผลทั้งหมดนี้ รัฐสภาจึงมีความสำคัญต่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

“ตามอุดมคติแล้ว ประชาธิปไตยมีเป้าหมายหลักในการรักษาและส่งเสริมศักดิ์ศรีและสิทธิขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคล เพื่อบรรลุความยุติธรรมทางสังคม ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เสริมสร้างความสามัคคีของสังคมและส่งเสริมความสงบของชาติตลอดจนสร้างบรรยากาศที่

²⁰ The Centre for Civil and Political Rights (CCPR)

เป็นประโยชน์ต่อสันติภาพระหว่างประเทศ ในรูปแบบของรัฐบาล ประชาธิปไตยคือวิธีที่ดีที่สุดในการบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้และยังเป็นระบบการเมืองเดียวที่มีความสามารถในการแก้ไขตนเอง”

สหภาพรัฐสภา ปฏิญญาสากลว่าด้วยประชาธิปไตยโคโร กันยายน 1997 วรรค 3

ความรับผิดชอบของรัฐต่อประเด็นสิทธิมนุษยชน

แม้ว่าโดยหลักการแล้วสิทธิมนุษยชนอาจถูกละเมิดโดยบุคคลหรือกลุ่มใดบุคคลหนึ่ง และในความเป็นจริงการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์อาจเกิดขึ้นโดยองค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐด้วย (เช่น บริษัทข้ามชาติ องค์กรอาชญากรรม การก่อการร้ายระหว่างประเทศ การรบบแบบกองโจรและกองกำลังทหารนอกกฎหมาย และรวมถึงองค์กรระหว่างรัฐบาล) ภายใต้บริบทดังกล่าว มีเพียงรัฐเท่านั้นที่รับภาระผูกพันโดยตรงเกี่ยวกับการรักษาสิทธิมนุษยชน ผ่านการเข้าร่วมเป็นภาคีสถิติสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ทำให้รัฐต้องแบกรับภาระใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) หน้าที่ในการเคารพ ปกป้อง และปฏิบัติตาม 2) สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพลเมืองและการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ 3) รัฐยังมีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนระดับประเทศอีกด้วย

หลักที่ 1 ภาระหน้าที่ผูกพันของรัฐในการเคารพ

ภาระผูกพันในการเคารพนี้ หมายถึง รัฐมีภาระผูกพันในการเคารพซึ่งหมายความว่า รัฐจำเป็นต้องละเว้นจากการแทรกแซงซึ่งมีผลถึง การห้ามการกระทำบางอย่างที่เมื่อรัฐบาลดำเนินการอาจบ่อนทำลายความสุขของบุคคล ซึ่งถือเป็นสิทธิส่วนบุคคล ตัวอย่างเช่นในเรื่องสิทธิในการศึกษา รัฐบาลจะต้องเคารพเสรีภาพของผู้ปกครองในการจัดตั้งโรงเรียนเอกชนเพื่อให้การศึกษาตามหลักศาสนาและศีลธรรมของบุตรธิดาตามความเชื่อถือของตนเอง เป็นต้น

หลักที่ 2 ภาระหน้าที่ผูกพันของรัฐในการปกป้อง

ภาระผูกพันในการปกป้อง หมายถึง การกำหนดให้รัฐ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจใช้ตัวอย่างสิทธิในการศึกษาเป็นตัวอย่างได้ สิทธิของเด็กเพื่อการศึกษาต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐจากการแทรกแซงและการปลุกฝังโดยบุคคลภายนอก รวมทั้งผู้ปกครองและครอบครัว ครูและโรงเรียน ศาสนา นิกาย เผ่า และบริษัทธุรกิจ รัฐควรต้องยอมรับและให้การปกป้องภาระผูกพันด้านนี้อย่างทั่วถึง

หลักที่ 3 ภาระหน้าที่ผูกพันของรัฐในการปฏิบัติตาม

ภาระหน้าที่ผูกพันในการปฏิบัติตาม หมายถึง การกำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติตามหลักการข้อ 1 และข้อ 2 ที่กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

จากหลักการภาระผูกพันทั้ง 3 ด้านของรัฐ คือ การเคารพ ปกป้อง และปฏิบัติตาม อาจยกตัวอย่างให้เห็นได้ดังนี้

ประเภทสิทธิ	การเคารพ	การคุ้มครอง	การปฏิบัติตาม
เนื้อตัวร่างกาย	ตำรวจไม่จงใจปลิดชีพผู้ต้องสงสัยเพื่อป้องกันตนเมื่อมีการหลบหนีในกรณีที่มีความผิดเล็กน้อย เช่น การโจรกรรม	ป้องกันการโจมตีที่คุกคามถึงชีวิตโดยบุคคลต่อบุคคลอื่น (พยายาม homicide) จะเป็นอาชญากรรมที่มีบทลงโทษที่เหมาะสมภายใต้กฎหมายอาญาภายในประเทศ ตำรวจจะต้องสอบสวนการกระทำความผิดดังกล่าวให้ถูกต้องเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดไปพิจารณาโทษด้วยความยุติธรรม	เจ้าหน้าที่ต้องใช้มาตรการทางกฎหมายและการบริหารเพื่อลดการตายของเด็กจากการกระทำที่โหดร้ายและการตายประเภทอื่นที่มีสาเหตุแฝง การห้ามทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรี
กระบวนการยุติธรรม	ตำรวจจะไม่ใช้การทรมานในการไต่สวนผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ เพื่อต่อต้านความรุนแรงในครอบครัว	เจ้าหน้าที่จะต้องฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ใช้วิธีการซักถามที่ยอมรับได้

ประเภทสิทธิ	การเคารพ	การคุ้มครอง	การปฏิบัติตาม
การเลือกตั้ง	เจ้าหน้าที่จะต้องไม่แทรกแซงขั้นตอนการเลือกตั้งและต้องเคารพผลการเลือกตั้ง	เจ้าหน้าที่จะจัดให้มีการลงคะแนนลับโดยลงคะแนนลับเพื่อป้องกันการคุกคามจากบุคคลอยู่ในอำนาจ (เช่น นักการเมือง หัวหน้าเผ่าหรือครอบครัว หรือนายจ้าง)	เจ้าหน้าที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมมากที่สุดเอื้ออำนวยให้สามารถลงคะแนนได้
ด้านสุขภาพ	เจ้าหน้าที่จะไม่จำกัดสิทธิด้านสุขภาพ (เรียกอีกอย่างว่าผ่านการบังคับเช่น การทำหมันหรือการทดลองทางการแพทย์)	การตัดอวัยวะเพศหญิง (FGM) ²¹ เป็นสิ่งต้องห้ามและไม่สามารถปฏิบัติได้	จำนวนโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขอื่น ๆ ที่เพียงพอจะต้องสนับสนุนบริการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน
การทำกิน	เจ้าหน้าที่จะต้องละเว้นจากมาตรการใด ๆ มีหลักนิติธรรมในการดำเนินคดี (เช่น การขับไล่โดยพลการจากที่ดิน) การขับไล่ชาวบ้านจากที่ดินทำกิน เจ้าหน้าที่จะต้องทำตามกฎหมายหรือใช้มาตรการอื่น ๆ	เจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการตามนโยบายต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปไร่นา ที่ดินทำกิน	ต้องมีการทำให้เกิดการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอของประชากรและเพิ่มความสามารถของกลุ่มเสี่ยงที่จะให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

²¹ Female genital mutilation (FGM)

ภาระผูกพันในการบรรลุผล

ภาระผูกพันในการบรรลุผลให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติ ภายใต้ภาระผูกพันในการบรรลุผลรัฐจำเป็นต้องดำเนินการในเชิงบวกเพื่อให้แน่ใจว่าสามารถใช้สิทธิมนุษยชนได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในการศึกษา เช่น รัฐต้องจัดให้มีวิธีการและวิธีการสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาฟรีและภาคบังคับสำหรับทุกคน ฟรี การศึกษาระดับอุดมศึกษา การฝึกอาชีพ การศึกษาผู้ใหญ่ และการกำจัดความไม่รู้หนังสือ (รวมถึงขั้นตอน เช่นการจัดตั้งโรงเรียนของรัฐหรือการจ้างงานที่เพียงพอและตอบแทนจำนวนครูที่เพียงพอ)

หลักการของการตระหนักรู้แบบเชิงรุก

หลักการของการบรรลุผลแบบเชิงรุกนำไปใช้กับพันธกรณีของรัฐในเชิงบวกที่ต้องปฏิบัติตามและป้องกัน สิทธิด้านสุขภาพ เช่น การไม่ได้รับหลักประกันสิทธิด้านสุขภาพของทุกคน ซึ่งรัฐต้องดำเนินงานตามความสามารถทางเศรษฐกิจของประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรม และการปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำของแนวปฏิบัติสากล เพื่อจัดตั้งและบำรุงรักษาระบบสาธารณสุขที่สามารถรับประกันการเข้าถึงใบรับรองโดยหลักการด้านการบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคน การตระหนักรู้แบบก้าวหน้าหมายความว่ารัฐบาลควรกำหนดเป้าหมายและเกณฑ์มาตรฐานเพื่อลดการเสียชีวิตของทารกอย่างต่อเนื่องอัตราเพิ่มจำนวนแพทย์ต่อพันคนเพิ่มเปอร์เซ็นต์ของประชากรที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อและโรคระบาดบางชนิด หรือปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นเห็นได้ชัดจากมาตรฐานสุขภาพในประเทศยากจน

สิทธิในการได้รับการเยียวยาตามหลักสากลและสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาค

ตัวอย่างตามมาตรา 2 (3) กติกาข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กำหนดให้รัฐภาคีดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่า (ก) บุคคลใด ๆ ซึ่งสิทธิหรือเสรีภาพ ถูกละเมิดจะต้องมีการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ และ (ข) การเรียกร้องการเยียวยาดังกล่าวจะต้องได้รับสิทธิในการพิจารณาโดยศาลที่มีอำนาจหน่วยงานทางปกครองหรือฝ่ายนิติบัญญัติ หรือโดยหน่วยงานผู้มีอำนาจอื่นใดที่ จัดหามาตามระบบกฎหมายของรัฐและอำนวยความสะดวกให้การพิจารณาคดีสามารถดำเนินไปได้

มาตรา 13 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและพื้นฐานเสรีภาพกำหนดว่า

“ทุกคนที่มีสิทธิและเสรีภาพตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาถ้าถูกละเมิดย่อมมีผลต่อการเสียหายของประเทศที่มีปัญหานั้นเกิดขึ้น”

มาตรา 25 (1) ของอนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือที่เรียกว่าสนธิสัญญาซานโฮเซ คอสตาริกา (The Pac of San José, Costa Rica) กำหนดวิธีการเยียวยาหนี้โดยแยกเป็นสิทธิมนุษยชนทุกคน มีสิทธิร้องเรียนให้ได้รับการไต่สวนหาผู้กระทำผิดหรือการเรียกร้องให้รับผิดชอบที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วต่อศาลหรือองค์กรที่มีอำนาจเพื่อป้องกันการกระทำที่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองหรือกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือตามอนุสัญญานี้

ภาระผูกพันในการจัดการการเยียวยาภายในประเทศ

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธินั้นนอกจากจะเป็นการเรียกร้องที่มีสาระสำคัญแล้ว ยังมีความเป็นไปได้ที่จะมีการขอความช่วยเหลือจากชาติฝ่ายตุลาการ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายนิติบัญญัติหรืออื่น ๆ ผู้มีอำนาจในกรณีถูกละเมิดสิทธิ ทุกคนที่คิดว่าตนเองไม่มีสิทธิที่ควรได้รับจึงต้องได้รับการช่วยเหลือให้สามารถแสวงหาการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพต่อเจ้าหน้าที่ในประเทศที่มีอำนาจที่สามารถบังคับใช้กฎหมายในการตัดสินให้มีการชดเชย

สิทธิไล่เบียด (เรียกร้องให้รับผิดชอบ) ต่อศาลปกครอง

บุคคลที่จะมีสิทธิเรียกร้องการให้มีการไต่สวนหาผู้รับผิดชอบต่อศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เมื่อไม่สามารถแสวงหาความยุติธรรมในระดับประเทศของตนได้ ภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน บุคคลอาจยื่นอุทธรณ์ต่อสหภาพยุโรปซึ่งเป็นศาลสิทธิมนุษยชน โดยคำพิพากษาจะมีผลตามกฎหมาย ช่องทางนี้เปิดให้เพื่อสิทธิของบุคคลในการยื่นคำร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของอนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่นี่ไม่ใช่กรณีภายใต้สนธิสัญญาสหประชาชาติ

สิทธิในการชดเชยค่าเสียหาย

สิทธิในการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพหมายความว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนมีสิทธิเรียกให้ชดเชยค่าเสียหายภาระผูกพันของรัฐจึงมีหน้าที่ที่จะนำตัวผู้รับผิดชอบในการละเมิดรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตัวแทนของรัฐมารับผิดชอบรวมถึงการจัดหามาตรการป้องกันการเกิดกรณีเช่นเดิมอีก

สิทธิของเหยื่อในการได้รับการชดเชยหลังจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

การชดเชยค่าเสียหาย การปล่อยตัวผู้ต้องขัง การชดเชยทรัพย์สิน

ความพึงพอใจ การขอโทษสาธารณะ คณะกรรมการความจริง การสอบสวนทางอาญาต่อผู้กระทำความผิดของการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง

การฟื้นฟูสมรรถภาพ	มาตรการทางกฎหมาย ทางกายภาพ จิตวิทยา และสังคมเพื่อช่วยให้ผู้ประสบภัยฟื้นตัว (เช่น การจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูจากการถูกทรมานหรือถูกทำร้าย)
การชดเชย	การชดใช้ค่าเสียหายทางการเงินหรือความเสียหายที่ไม่ใช่ทางการเงิน
รับประกันไม่เกิดซ้ำ	การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและการบริหาร มาตรการทางวินัย

การเยียวยาสำหรับการละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อกำหนดสำหรับสิทธิในการเยียวยาที่อ้างถึงข้างต้น อ้างถึงประชาชนเป็นหลักและสิทธิทางการเมือง ในขณะที่สนธิสัญญาส่วนใหญ่เกี่ยวกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม²² และกฎบัตรสังคมยุโรป ไม่มีบทบัญญัติที่คล้ายคลึงกัน เหตุผลก็คือความสมเหตุสมผลภายในประเทศหรือระหว่างประเทศของสิทธิมนุษยชนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมยังคงถูกสอบสวนโดยรัฐบาลหลายแห่ง และนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนบางคนความแตกต่างระหว่างสิทธิทั้งสองประเภทได้มีการโต้เถียงเชิงอุดมการณ์ตั้งแต่ยุคสงครามเย็น สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองถูกมองว่าเป็นสิทธิเชิงลบอย่างชัดเจนเป็นการแทรกแซงของรัฐที่เกิดขึ้นเสมอในขณะที่สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องเกิดจากการได้รับการยินยอม เช่น การเรียกร้องทางการเมืองที่ต้องมีการดำเนินการในเชิงบวกของรัฐ โดยมุ่งเป้าไปที่หลักประกันการจ้างงาน สุขภาพแข็งแรง และประกันสังคมเต็มรูปแบบสำหรับทุกคนเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ การได้สิทธิดังกล่าวถือว่าศาลใช้บังคับไม่ได้ เช่น ศาลยุโรปหรือศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างทวีปอเมริกา ได้มีข้อวินิจฉัยด้านสิทธิไว้ว่ารัฐต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเคารพต่อพลเรือนและสิทธิทางการเมือง ตัวอย่างเช่น รัฐต้องจัดตั้งระบบตุลาการที่สามารถปฏิบัติตามข้อผูกมัดเพื่อประกันการพิจารณาคดีอย่างยุติธรรมภายในเวลาอันสมควร กรณีถูกกล่าวหาว่าทรมานการบังคับบุคคลให้สูญหายหรือการประหารชีวิตตามอำเภอใจ จะต้องดำเนินการลงโทษทางอาญาเรียกร้องให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดไปสู่กระบวนการยุติธรรมและให้ค่าชดเชยในการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายและครอบครัว

สิ่งอำนวยความสะดวกแบบเดียวกันนี้อาจถูกจัดตั้งขึ้นโดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ศาลระหว่างประเทศสามารถตัดสินกระบวนการที่รัฐไม่ได้ปฏิบัติตามพันธกรณีในเชิงบวกเกี่ยวกับพลเรือนและการเมืองเช่น ภาวะผูกพันในการจัดระบบตุลาการตามการรับประกันขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (สิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม) จึงสามารถอ้างว่าศาลเดียวกันจะมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการตัดสินว่ารัฐต่าง ๆ

²² The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)

จะปฏิบัติตามภาระหน้าที่ในเชิงบวกของเขาหรือไม่ เป็นต้นว่าการจัดระบบโรงเรียนที่รับประกันสิทธิของแม่ในการจัดการศึกษาให้บุตรตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 13 และ 14 ของ ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม หรือระบบสาธารณสุขของตนตามหลักประกันขั้นต่ำของสิทธิที่จะรับบริการในมาตรฐานสูงสุดของสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามที่กำหนดไว้ภายใต้มาตรา 12 ของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม²³

แต่ทว่าแทบไม่มีศาลระหว่างประเทศใดที่ได้รับมอบอำนาจให้จัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม ข้อยกเว้นเพียงอย่างเดียวคือศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างอเมริกาซึ่งโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 19 (6) ของระเบียบปฏิบัติเพิ่มเติมปี ค.ศ. 1988 ของอนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีอำนาจตัดสินเกี่ยวกับคำร้องส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการศึกษาและสิทธิในการจัดการค่าสหภาพแรงงานและข้อตกลงกับสภาพการค่าสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงสันติภาพเดย์ตันปี ค.ศ. 1995 ที่ได้กำหนดการตัดสินไว้ในหลายกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาหรือการเลือกปฏิบัติที่เห็นได้ชัดเจนในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ สังคมต่าง ๆ และสิทธิทางวัฒนธรรม แม้ว่าในปี ค.ศ. 1993 การประชุมโลกที่กรุงเวียนนาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ตัดสินใจเร่งร่างระเบียบทางเลือกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เร็วขึ้น เพื่อสร้างสิทธิในการส่งข้อร้องเรียนส่วนบุคคลไปยังคณะกรรมการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ซึ่งก็คือหน่วยงานตรวจสอบสนธิสัญญาของสหประชาชาติอื่น ๆ รัฐบาลหลายแห่งยังคงขัดขวางการพัฒนาที่สำคัญในด้านนี้

ตัวอย่างความสามารถของศาลภายในประเทศในด้านการพิจารณาคดี เศรษฐกิจสิทธิทางสังคมและวัฒนธรรมในบางประเทศ

ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องจัดทำขึ้นโดยนิติศาสตร์ของแอฟริกาใต้ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิทธิทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลในประเทศได้รับคำสั่งให้ดูแลเกี่ยวกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น สิทธิในอาหาร การเข้าถึงบริการสุขภาพและที่อยู่อาศัย ที่กำหนดอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้โดยศาลในกรณี Grootboom²⁴ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาให้กลุ่มผู้เร่ร่อนย้ายออกจากพื้นที่ที่รัฐได้วางแผนก่อสร้างไว้แล้ว กลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อนโดย Grootboom และพวกได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงในเมืองเคปทาวน์ (Cape high court) ได้มีคำสั่งให้จัดกลุ่มเด็กเร่ร่อนและผู้ปกครองที่อยู่เขตชายแดนให้ได้รับเค็มท์เป็นที่อยู่

²³ The Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)

²⁴ Grootboom v National Prosecuting Authority and Another (CCT 08/13) [2013] ZACC 37; 2014 (2) SA 68 (CC); 2014 (1) BCLR 65 (CC); [2014] 1 BLLR 1 (CC); (2014) 35 ILJ 121 (CC) (21 October 2013)

ชั่วคราวและมีน้ำสะอาดใช้ (คนกลุ่มนี้เคยอาศัยอยู่ที่ที่ไม่เป็นหลักแหล่ง ได้แก่ ที่น้ำท่วมเมื่อฝนตกแล้วย้ายไปที่อื่น ซึ่งพวกเขาถูกขับไล่และที่พักอาศัยชั่วคราวของพวกเขาถูกไฟไหม้ ไม่มีที่อยู่อาศัยโดยสิ้นเชิงเนื่องจากการตั้งถิ่นฐานครั้งแรกของพวกเขาได้ถูกคนอื่นยึดครอง) คนกลุ่มนี้ได้นั่งประท้วงในสนามกีฬาและยื่นคำร้องต่อศาลสูงเรียกสิทธิในการเคหะและสิทธิเด็กในการเล่าเรียนตามที่กฎหมายกำหนดไว้การยื่นคำร้องบนพื้นฐานของสิทธิในการเคหะล้มเหลวเพราะศาลพิจารณาว่ารัฐได้ดำเนินมาตรการที่เหมาะสมแล้ว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศตามสภาพการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานของทรัพยากรที่รัฐมีอยู่ อย่างไรก็ตาม อาศัยอำนาจของสิทธิในการรับการศึกษาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและสอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ๆ กลุ่มเด็กและผู้ปกครองจึงมีสิทธิได้รับที่พักพิงที่รัฐจัดให้

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 4

1. สิทธิมนุษยชนสำคัญอย่างไร
 - ก. เป็นสิ่งที่กฎหมายพึงกำหนด
 - ข. เป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน
 - ค. เป็นการเสริมอำนาจให้ประชาชน

2. สิทธิมนุษยชนมีพื้นฐานจากอะไร
 - ก. ระบบค่านิยม จริยธรรม กฎหมาย
 - ข. ข้อตกลงระหว่างประเทศ
 - ค. การกระจายอำนาจของรัฐ

3. ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน
 - ก. สิทธิทางการเมือง
 - ข. สิทธิด้านการมีส่วนร่วมในสังคม
 - ค. สิทธิในการปฏิบัติตามกฎหมาย

บทที่ 5

สิทธิและความรับผิดชอบของพลเมืองและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ของภาคประชาสังคม

การมีส่วนร่วมของระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ประชาชนกระทำการทางการเมืองเพื่อเชื่อมโยงตนเองกับรัฐบาลการมีส่วนร่วมของประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้สองวิธี วิธีแรกประชาชนสามารถเข้าร่วมผ่านโครงสร้างที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบประชาธิปไตยที่เป็นที่ยอมรับ และวิธีที่สอง พวกเขาสามารถเข้าร่วมผ่านประชาสังคมในระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งของผู้นำต้องเป็นอิสระและยุติธรรมในบางสังคมมีการใช้ประชามติเพื่อตัดสินในประเด็นสำคัญต่าง ๆ วิธีนี้พลเมืองจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจและการเกิดธรรมาภิบาล

ประสบการณ์ในแอฟริกาและที่อื่น ๆ ยังแสดงให้เห็นว่าผู้นำสามารถละลายผลประโยชน์ของตนผู้ที่เลือกพวกเขาและมุ่งความสนใจไปที่ตนเองและคนกลุ่มอื่นแทนที่จะเป็นกลุ่มคนที่เลือกผู้นำเข้ามา ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ประชาชนต้องติดตามอย่างต่อเนื่องถึงวิธีที่ผู้นำจัดการกิจการของตนในช่วงของการบริหารงาน การติดตามดำเนินงานสามารถกระทำผ่านกลุ่มประชาสังคม เช่น กลุ่มชานา กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้หญิง กลุ่มคนพิการ กลุ่มทหารผ่านศึก ผู้ประกอบการ และนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของสมาคมและประชาสังคมดังกล่าวมีความสำคัญนอกจากจะช่วยปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มแล้วยังสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเรื่องที่เฉพาะเจาะจงในประเด็นต่างๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมผ่านสมาคมและกลุ่มต่าง ๆ ยังเป็นการรวมกลุ่มประชาชนไม่ให้ถูกทอดทิ้งและเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้คนให้มีพื้นที่ในการมีส่วนร่วม มีโอกาสในการเป็นผู้นำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและของชุมชนโดยทั่วไปสิ่งนี้จะยังมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อระบบการทำงานของรัฐบาลขยายตัวและกลไกการทำงานของมันก็ห่างไกลจากผู้คนและประชาชนหรือเมื่อพลเมืองในฐานะสมาชิกในสังคมไม่สามารถตั้งคำถามกับรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในประชาสังคมที่เป็นอิสระจะทำให้เกิดความยากที่บุคคลจะกดดันรัฐบาลให้สนองความต้องการของประชาชน ความล้มเหลวของความพยายามส่วนบุคคลจะนำไปสู่ความสิ้นหวังและความคับข้องใจของประชาชนซึ่งอาจนำไปสู่ความสิ้นหวังและนำไปสู่การถอนตัวจากการรณรงค์

เพื่อประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมอาจเกิดขึ้นได้ในรูปแบบและความเข้มข้นที่แตกต่างกันในทุกด้านของชีวิตและความเป็นอยู่ในทุกระดับในระบบการเมือง ในแวดวงสังคมผู้คนมีส่วนร่วมในเรื่องชุมชนและประเด็นของชีวิตประจำวัน เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชุมชน กลุ่มพึ่งพาตนเองหรือโครงการการกุศล ตัวอย่างอื่น ๆ ที่ได้รับความนิยมนำการมีส่วนร่วมทางสังคมสามารถพบเห็นได้ในหลากหลายลักษณะของกลุ่มสังคมและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มศาสนา สโมสรกีฬา กิจกรรมและกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรม ฯลฯ หรือมีส่วนร่วมผ่านงานและกิจกรรมสร้างรายได้โดยผู้คนมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ ในการผลิต เสนอขาย และซื้อสินค้า ผู้คนจะกลายเป็นผู้เข้าร่วมในตลาด ตัวอย่างอื่น ๆ ของการมีส่วนร่วมในแวดวงเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์และสหกรณ์ เป็นต้น

ในแวดวงการเมืองประชาชนในระบบประชาธิปไตยมีโอกาส มีส่วนร่วมด้วยกลไกต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศรูปแบบส่วนใหญ่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยคือการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งนอกจากการออกเสียงให้ผู้สมัครคนอื่นแล้ว แน่ใจว่ายังสามารถเป็นผู้สมัครด้วยตัวเองได้อีกและสามารถรณรงค์ต่อสาธารณะ รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกเหนือจากการเลือกตั้งยังรวมถึงการลงประชามติและการปรึกษาหารือโดยผู้นำผ่านการประชุมในชุมชน

อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบอาจเป็นทางเลือกเชิงรุกโดยพลเมืองเป็นผู้ริเริ่มยกตัวอย่างเช่นมีส่วนร่วมกับผู้ดำเนินการอภิปรายและสนทนา รูปแบบทางเลือกเหล่านี้บางรูปแบบสามารถกำหนดเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างได้ เช่น ประชาชนสามารถเข้าร่วมพรรคการเมืองหรือก่อตั้งกลุ่มพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์บางอย่างและกลุ่มล็อบบี้หรือการมีส่วนร่วมรูปแบบอื่นอาจมีลักษณะเป็นการทำกิจกรรมชั่วคราวหรือเกิดขึ้นโดยไม่ได้มีการวางแผน เช่น การรวมกลุ่มยื่นคำร้อง การรณรงค์โครงการหรือการบริการบางอย่าง และการเคลื่อนไหวประท้วงรูปแบบของการมีส่วนร่วมในบางลักษณะเช่น การประชุมรวมกลุ่มทางสังคมซึ่งเป็นการรวมกลุ่มที่มีประเด็นเกี่ยวข้องทางการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สื่อสารและเป็นแพลตฟอร์มเพื่อให้สาธารณชนได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมือง ซึ่งนั่นคือภารกิจของกลุ่มประชาสังคม

การให้การศึกษาประชาชน

นักรัฐศาสตร์ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่าการศึกษามีความสัมพันธ์กับแนวโน้มของการออกเสียงเลือกตั้งเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากความสัมพันธ์ของการศึกษากับการออกเสียงเลือกตั้งไม่เพียงสัมพันธ์กับอายุ แต่ต้องรวมไปถึงการมีความรู้เรื่องการเมือง สามารถทำนายแนวโน้มการมีส่วนร่วมในการเมืองได้ คนที่มีความรู้ทาง

การเมืองมากย่อมเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองมาก²⁵ นั่นคือ ถ้าประชาชนมีความรู้เรื่องรัฐบาลและการเมืองมากก็จะแสดงออกในระบบการเมือง ไม่ว่าจะเป็นระดับย่อย ซึ่งเป็นเรื่องดีของตัวบุคคล หรือระดับใหญ่ ซึ่งเป็นผลดีต่อระบบการเมืองของประเทศ นั่นคือ ความรู้เรื่องการเมืองคือหัวใจสำคัญ

คำถามต่อไปคือ ต้องรู้มากเพียงใด และควรมีความรู้มากเพียงใด ความรู้ทางการเมืองอะไรที่จำเป็น ซึ่งสองคำถามนี้อาจไม่สามารถตอบได้ แต่ควรเริ่มจากการเป็นพลเมือง ซึ่งในอเมริกาใช้การผ่านการทดสอบเพื่อให้ได้สิทธิการเป็นพลเมือง แท้จริงแล้วข้อสอบเป็นเพียงประตูสู่การเป็นพลเมือง แต่ไม่ใช่ว่าจะวางรากฐานของเป้าหมายการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของประเทศแต่เป็นการเสนอแนะความรู้เรื่องการเมืองระดับต้น เพื่อให้รัฐได้รับการสนับสนุนเท่านั้นเอง แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องการฐานความรู้ที่มากกว่าการเป็นพลเมือง เพื่อออกเสียงเลือกตั้ง²⁶

ในปี ค.ศ.1998 มีการศึกษาวิจัยในหนังสือเรื่อง การศึกษาด้านความเป็นพลเมือง : อะไรทำให้นักเรียนเรียนรู้ (Civic education: What makes students learn)²⁷ ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การมีความรู้ในระดับมากของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาและความเป็นปัจจุบันของรายวิชา ยังมีเนื้อหามากเท่าไร หลากหลายเท่าไร และมีการอภิปรายถึงเหตุการณ์ปัจจุบันมากเท่าไร ผู้เรียนก็ยิ่งมีความรู้มาก ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สยบความคิดที่ว่า “รายวิชาไม่สำคัญ” ไปได้ ดังนั้น รายวิชาการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระดับมัธยมศึกษาในสหรัฐอเมริกาจึงได้รับการให้ความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง โดยส่วนใหญ่แล้ว รายวิชาจะเน้นประเด็น “รัฐบาลบริหารงานอย่างไร” (How government works ?) ในสหรัฐอเมริกา ภายใต้กรอบนี้เนื้อหาจะประกอบด้วย ประวัติศาสตร์และการแก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญ การแยกอำนาจของสหพันธรัฐ การควบคุมสมดุลทางอำนาจ (Checks and Balances) คดีสำคัญ ๆ จากการพิจารณาของศาลสูง ขอบเขตของอำนาจรัฐ การออกกฎหมาย พรรคการเมือง สื่อ และกลุ่มสนใจต่าง ๆ รายละเอียดของประเด็นเหล่านี้ถูกบูรณาการอยู่ภายใต้กรอบการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ของการจัดหลักสูตรของสหรัฐอเมริกา

คำถามที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ของความพยายามสร้างพลเมืองคือการศึกษาใช้คำตอบหรือไม่ ในเมื่อทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่าความรู้ทางการเมืองเป็นความสำคัญเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสถานศึกษาจึงมีการดำเนินการได้ในลักษณะต่อไปนี้ คือ

²⁵ Delli Carpini, M. X. (1999). In Search of the Information Citizen: What Americans Know About Politics and Why It Matters. *The Communication Review*, 4, 129-164. <https://doi.org/10.1080/10714420009359466>

²⁶ Dagger, R. (1997). *Civic virtues: Rights, citizenship, and republican liberalism*. Oxford University Press.

²⁷ Niemi, R. G., & Junn, J. (2005). *Civic education: What makes students learn*. Yale University Press.

1) ให้ความรู้โดยการจัดสอนประชาธิปไตยในประเด็นรัฐบาล ประวัติศาสตร์ และกฎหมายเนื่องจากมีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นชัดเจนถึงความสัมพันธ์ของความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและการมีคุณสมบัติของความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ความสนใจในทิศทางการเมืองเข้าร่วมกิจกรรมการเมือง มีความผูกพัน และยอมรับในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

2) สร้างบรรยากาศของการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ในท้องถิ่น ประเทศและนานาชาติในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนตระหนักว่าสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อชีวิตของตนลักษณะของการอภิปรายควรให้เป็นการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระเพื่อนำไปสู่การเกิดคุณลักษณะของคนที่มีความเป็นประชาธิปไตย

3) ส่งเสริมโอกาสในการนำความรู้ด้านประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนให้ผู้เรียนนำไปใช้กับชุมชนในลักษณะของโครงการการให้บริการชุมชนและกิจกรรมการเรียนรู้จากการบริการซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

4) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ผู้เรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชนซึ่งจะเป็นฐานสำคัญให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย

5) สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนในโรงเรียนและในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้งในการทำกิจกรรมประชาธิปไตยและบริหารจัดการประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดทักษะและทัศนคติที่ดีต่อสังคมประชาธิปไตย

6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจำลองของกระบวนการประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งจำลอง การพิพากษาคดีจำลอง การรับฟังประชาพิจารณ์กฎหมาย ผู้เรียนจะเพิ่มพูนทั้งความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยและเกิดทัศนคติทางบวกต่อความเป็นประชาธิปไตยตัวอย่างปรัชญาของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าอยู่บนพื้นฐานสำคัญ คือเป้าหมายของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย (1) พัฒนาความรู้และแนวคิด หลักการทักษะ ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (2) สร้างความพร้อมในการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยซึ่งประกอบด้วยการมีประสบการณ์ในการเป็นสมาชิกของสมาคมและมีประสบการณ์ในการเป็นสมาชิกองค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ (3) เข้าร่วมในการขับเคลื่อนเป้าหมายทางการเมืองของสังคม และ (4) เรียนรู้เพื่อให้มีศีลธรรม คุณธรรมของความเป็นพลเมือง อันได้แก่ มีความรับผิดชอบและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีการดำเนินการที่ประมวลได้ว่าสถานศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเป็นหลัก และมีบริบทสิ่งแวดล้อมทางสังคมเสริมหนุน

ปรากฏการณ์ที่สำคัญที่เห็นได้จากรายงานและวรรณกรรมการพัฒนาการเป็นพลเมืองจากกรณีประเทศสหรัฐอเมริกาคือ การให้ความร่วมมือของทุกฝ่ายในสังคมที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างบรรยากาศและสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการเป็นพลเมืองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ปกครอง ท้องถิ่น นักการเมืองที่สำคัญคือ สถาบันอุดมศึกษา เนื้อหาที่ให้ความรู้ด้านความเป็นพลเมืองจะถูกระบุไว้ชัดเจนในหลักสูตรแกนกลางของทุกรัฐแม้เนื้อหาวิชาจะมีความแตกต่างแต่การเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศถือเป็นสิ่งที่ทุกรัฐให้ความสำคัญเนื้อหาที่จัดไว้ในหลักสูตรประกอบด้วยประเด็นที่ครอบคลุมนั้นอำนาจของรัฐบาลที่ท้องถิ่น มลรัฐและรัฐบาลกลาง แต่ความสำคัญของรัฐธรรมนูญให้อำนาจบริหารต่าง ๆ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิบุคคล ความรับผิดชอบของความเป็นพลเมืองเป็นต้นการจัดการเรียนการสอนเริ่มต้นตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 นอกจากนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ของประเทศไทยยังถือเป็นสิ่งที่น่าสนใจคือมีกิจกรรมที่หลากหลายไม่ใช่การฟังหรือการอ่านเพียงอย่างเดียวผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกบริหารสังคมฝึกวิเคราะห์ปัญหาสังคม การเมืองเปรียบเทียบ วิเคราะห์กรณีปัญหาประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งนอกจากผู้เรียนต้องศึกษาทำความเข้าใจเพิ่มเติมแล้วยังเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองที่มีคุณค่า

ในภาพรวมแม้ว่าการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกาจะมีมาตรฐานทางวิชาการที่ชัดเจนซึ่งเป็นผลจากข้อถกเถียงวิเคราะห์ วิจัยต่าง ๆ นักวิชาการ ความเป็นพลเมืองในโรงเรียนได้สรุปประเด็นหลักของการจัดหลักสูตรความเป็นพลเมืองไว้ใน 6 ประเด็นดังนี้คือ

1. การเรียนรู้ด้านการปกครองของท้องถิ่นมลรัฐและประเทศ
2. การให้โอกาสผู้เรียนได้โต้เถียงอภิปรายเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่ผู้เรียนสนใจ
3. การมีโอกาสเรียนรู้จากโครงการ
4. การมีโอกาสทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การมีโอกาสตัดสินใจและมีประสบการณ์ในด้านการปกครอง
6. การมีส่วนร่วมในกระบวนการสถานการณ์จำลองที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง

ซึ่งกรอบข้างต้นน่าจะเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่การจัดหลักสูตรพลเมืองศึกษาในประเทศไทยควรได้พิจารณาเพราะถ้าสังคมประชาธิปไตยต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น พื้นฐานสำคัญคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการกล่อมเกลாதงสังคมที่เริ่มจากครอบครัว สถาบันการศึกษาเพื่อหล่อหลอมให้เยาวชนเติบโตเป็นสมาชิกในสังคมประชาธิปไตยที่มีความรับผิดชอบและเห็นคุณค่าในการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 5

1. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยคือข้อใด
 - ก. ทำให้ได้รัฐบาลที่คุ้มครองประโยชน์ของประชาชน
 - ข. ประชาชนมีโอกาสได้ร่วมตัดสินใจและทำให้เกิดธรรมาภิบาลในระบบการปกครอง
 - ค. ทำให้ผู้นำเห็นความสำคัญของกลุ่มประชาชนที่ออกเสียงเลือกตั้งตนเองเข้าสู่อำนาจ
2. ข้อใดไม่นับเป็นกลุ่มประชาสังคม
 - ก. กลุ่มชาวนา กลุ่มนักวิชาการ
 - ข. คณะรัฐประหาร
 - ค. กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. กลไกใดที่ไม่มีส่วนสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย
 - ก. ระบบครอบครัว
 - ข. ระบบการศึกษา
 - ค. ระบบการแข่งขันเชิงธุรกิจ

บทที่ 6

คุณลักษณะของความยุติธรรมและความคิดเห็นของประชาสังคม

ประชาสังคมนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบขององค์กรทางสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของพลเมืองที่มีจิตสำนึกร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาสังคมหรือสร้างสิ่งที่ดีขึ้นที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม การเกิดขึ้นอาจสามารถทำได้ โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นฐานร่วมกัน ไม่ว่าจะเห็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การรวมตัวของประชาชนทำให้เกิดความคล่องตัวและเป็นกลไกในการเปลี่ยนทัศนคติ ส่งผลให้ประชาชนผู้รับฟังและทำตามเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นและรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ในสังคม องค์กรค่าโลกได้กล่าวถึงประชาสังคมว่าเป็นกลุ่มและองค์กรที่เป็นได้ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กรประชาสังคมส่วนใหญ่ดำเนินการโดยอิสระจากรัฐหรือตลาดการค้าโลกเพื่อส่งเสริมสังคมที่มีความแตกต่างกัน ในการอภิปรายแสดงข้อคิดเห็นใด ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องของประชาสังคมมักจะมีเรื่องของอารมณ์และความรู้สึกเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนจะประกอบด้วย

1. การปฏิบัติตามเงื่อนไขและหลักการพื้นฐานของโครงสร้างประชาธิปไตย
2. ในแต่ละรูปแบบของประชาสังคมจะเต็มไปด้วยความตระหนักในหน้าที่ของระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงชัดเจน
3. เราไม่สามารถที่จะกำหนดกรอบการดำเนินงานของประชาสังคมให้เป็นรูปแบบเดียวที่ตอบสนองทุกระบอบประชาธิปไตยที่เป็นสากลได้
4. แนวความคิดของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเน้นบทบาทสำคัญในการที่จะสร้างหรือก่อให้เกิดสังคมประชาธิปไตย ขณะเดียวกันต้องตระหนักว่าการทำงานของประชาสังคมที่ถูกต้องจะต้องมีการโต้เถียงหรืออภิปรายสาธารณะ ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนประชาสังคมลักษณะดังกล่าวนี้จะประกอบด้วย (1) วิธีการโต้แย้งในการสื่อสาร (2) การรับฟังอย่างมีเหตุผลให้เกิดการยอมรับผ่านการประเมิณและการทำความเข้าใจต่อคำถามหรือปัญหาที่เฉพาะเจาะจง (3) เปิดโอกาสและจัดให้ทุกกรณีของข้อพิพาทได้รับการจัดการพิจารณา (4) เสรีภาพเป็นเสมือนสิ่งที่ทุกคนต้องได้รับจะเปิดโอกาสให้ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการรับฟัง เสนอแนะ และตั้งข้อโต้แย้ง ฯลฯ (5) เน้นการอภิปรายอย่างชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาภายใต้กติกาที่จะนำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อทุกคน

การอภิปรายในที่สาธารณะเป็นกิจกรรมประชาธิปไตยที่ให้โอกาสกับประชาชนทุกคนในการสร้างความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์ของพรรคการเมือง เช่น ของพรรครีพับลิกันและเดโมแครท (เสรีนิยม) ในสหรัฐอเมริกา และแนวทางประชาธิปไตยจะต้องถูกหล่อหลอมภายใต้กรอบความเข้าใจทางจริยธรรมและการเมือง การสร้างความเข้าใจจะอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าประชาชนทุกคนเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามในการสร้างความเข้าใจและการสื่อสารในที่สาธารณะจะต้องคำนึงถึงกลไกบทบาทของกระบวนการประชาธิปไตยและความเที่ยงธรรมของเงื่อนไขและกฎเกณฑ์เป็นหลัก

หลักนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตย

องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมในระบอบประชาธิปไตยคือความเสมอภาคตามที่ระบุไว้ในกฎหมายประชาธิปไตยเพราะถ้าปราศจากหลักนิติธรรมแล้วระบอบประชาธิปไตยแทบจะไม่เกิดขึ้นได้เลย

หลักนิติธรรมเป็นหลักที่กฎหมายกำหนดให้ใช้ในการปกครองในแง่ที่บัญญัติเป็นกรอบที่กำหนดให้การปฏิบัติและพฤติกรรมทั้งหมดสอดคล้องกันโดยนำไปใช้กับสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในสังคม ไม่ว่าจะประชาชนหรือข้าราชการ หมายความว่าไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายไม่ว่าจะเป็นประธานาธิบดีหรือบุคคลธรรมดา อยู่เหนือกฎหมาย หลักนิติธรรมถือเป็นแกนหลักของประชาธิปไตย รวบรวมแนวคิดเช่นรัฐธรรมนูญซึ่งก็คือการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมและรัฐบาลผู้บริหารประเทศ หลักนิติธรรมคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ และปกป้องพลเมืองจากการคุกคามของการปกครองแบบเผด็จการและความไร้ระเบียบ รัฐบาลประชาธิปไตยใช้อำนาจตามกฎหมายและอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายพลเมืองที่อาศัยอยู่ในระบอบประชาธิปไตยเต็มใจที่จะปฏิบัติตามกฎหมายของสังคมเพราะพวกเขากำลังขับเคลื่อนกฎหมายและข้อบังคับความยุติธรรมให้บรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุดเมื่อกฎหมายกำหนดขึ้นโดยประชาชนผู้ซึ่งต้องเชื่อฟังและมีความจำเป็นที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองของตนเองอีกครั้ง (รวมถึงการออกกฎหมาย) ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือในการตัดสินใจไม่ว่าประชาชนจะรวยหรือจน ชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มต่างศาสนา พันธมิตรทางการเมืองของรัฐหรือฝ่ายตรงข้ามทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องยอมปฏิบัติตามกฎหมายเพราะพวกเขาตระหนักดีว่าโดยทางอ้อมแล้วพวกเขายอมจำนนต่อสิ่งที่ตนเองในฐานะผู้บัญญัติกฎหมายได้กำหนดขึ้น เมื่อกฎหมายถูกจัดตั้งขึ้นโดยประชาชนนั้นย่อมหมายความว่าประชาชนต้องเชื่อฟังทั้งกฎหมายและประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้เองที่ผู้นำควรตรวจสอบให้แน่ใจว่าเมื่อเขียนรัฐธรรมนูญใหม่สำหรับประเทศของตน ประชาชนต้องได้รับการปรึกษาอย่างกว้างขวางถึงแนวคิดและอภิปรายก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญควรมีลักษณะเปิดเผยและโปร่งใสที่สุด

การบังคับใช้กฎหมาย

หลักประกันการดำเนินการทางกฎหมายที่ยุติธรรมเช่นกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาผู้ปฏิบัติควรตรวจสอบให้แน่ใจว่าผู้ต้องหาทุกคนได้รับแจ้งเกี่ยวกับการดำเนินการและได้รับโอกาสที่จะให้การหรือร้องเรียนเมื่อรัฐบาลทำร้ายคนโดยไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายถือเป็นการละเมิดกระบวนการอันเป็นความผิดขัดต่อหลักนิติธรรมในทุกสังคม ในอดีตเมื่อย้อนดูประวัติศาสตร์จะเห็นว่าบรรดาผู้ที่กระทำความผิดทางอาญาจะได้รับการปฏิบัติจากระบบยุติธรรมจากผู้ที่มีอำนาจที่มีแนวโน้มให้เขาถูกทรมานกรรมและกดขี่ข่มเหงจากรัฐบุคคลที่เคยอาจถูกจองจำ ถูกริบทรัพย์สินถูกทรมาน เนรเทศ และประหารชีวิตโดยปราศจากเหตุผลทางกฎหมายและบ่อยครั้งโดยไม่มี การตั้งข้อหาอย่างเป็นทางการ สังคมประชาธิปไตยจะไม่ยอมรับการล่วงละเมิดดังกล่าว ในประเทศสหรัฐอเมริกาทุกรัฐต้องมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยและลงโทษการกระทำทางอาญา แต่หลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นสาธารณะและชัดเจนไม่เป็นความลับ ตามอำเภอใจหรืออยู่ภายใต้การบิดเบือนทางการเมืองและต้องปฏิบัติเหมือนกันทุกคนเพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการอันชอบธรรมของกฎหมายภายใต้ระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ การปฏิบัติได้กำหนดไว้ดังนี้

- ดำรวจไม่สามารถตรวจค้นบ้านของใครได้โดยไม่แสดงคำสั่งศาลว่ามีเหตุสำหรับการค้นหาดังกล่าว
- บุคคลใดจะถูกจับกุมโดยปราศจากหมายจับไม่สามารถกระทำได้ หมายจับต้องระบุความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้จึงจะดำเนินการได้
- ผู้ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมไม่ควรถูกคุมขังในเรือนจำจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา โดยผู้กระทำความผิดมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเป็นสาธารณะและมีกระบวนการที่ยุติธรรม
- เจ้าหน้าที่ต้องให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวตามเงื่อนไขแก่จำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดี ถ้าเห็นว่าผู้ต้องสงสัยมีโอกาสน้อยที่จะหลบหนีหรือไปกระทำความผิดอาชญากรรมอื่น ๆ
- ไม่สามารถบังคับให้บุคคลเป็นพยานปรับปรำตนเองได้และห้ามอ้างตนเองเป็นพยานให้รับโทษในการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นโดยเด็ดขาด ดำรวจไม่สามารถใช้การทรมานหรือทำร้ายร่างกายหรือจิตใจผู้ต้องสงสัยในทุกกรณี
- บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาซ้ำซ้อน กล่าวคือ พวกเขาไม่สามารถถูกตั้งข้อหาได้กับอาชญากรรมแบบเดิมได้อีกเป็นครั้งที่สองหากได้รับคำตัดสินให้พ้นโทษจากศาลมาแล้ว
- การลงโทษที่โหดร้ายหรือผิดปกติเป็นสิ่งต้องห้าม

สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพส่วนบุคคล

สิทธิมนุษยชนเป็นหลักประกันทางกฎหมายสากลที่คุ้มครองเสรีภาพขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน สิทธิเหล่านี้ยืนยันว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิได้รับการปฏิบัติและโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงเพศ เศรษฐฐานะ เชื้อชาติ ฯลฯ สิทธิมนุษยชนมีความเป็นสากล มีความเสมอภาค เป็นข้อผูกมัดรัฐและสถาบันทั้งหมดของรัฐ และไม่สามารถละเว้นการปกป้องหรือพรากสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานมีระบุไว้ในปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนและในสนธิสัญญาระหว่างประเทศและระดับภูมิภาคต่าง ๆ ไปได้รวมทั้งข้อความที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญของชาติ เครื่องมือเหล่านี้บังคับให้รัฐบาลต้องปกป้องประชาชนจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน และยังจำกัดความสามารถของรัฐบาลที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลดังที่ระบุไว้ในปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอีกด้วย สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพส่วนบุคคลประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

- ความเสมอภาคและเสรีภาพจากการเลือกปฏิบัติ
- การคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิต
- การคุ้มครองเสรีภาพส่วนบุคคล
- การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกป้องจากการปฏิบัติที่ไร้มนุษยธรรม
- การคุ้มครองจากการเป็นทาส และการบังคับใช้แรงงาน
- การคุ้มครองจากการทรมานหรือปฏิบัติที่โหดร้าย
- สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลและทรัพย์สินอื่นๆ
- การคุ้มครองเสรีภาพทางมโนธรรม การแสดงออก การเคลื่อนไหว การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการสมาคม
- สิทธิในการศึกษา
- สิทธิสตรี
- สิทธิเด็ก
- สิทธิของคนพิการ
- การคุ้มครองชนกลุ่มน้อย
- สิทธิในวัฒนธรรม
- สิทธิพลเมืองและกิจกรรมต่างๆ
- สิทธิในสภาพแวดล้อมที่สะอาดและถูกสุขอนามัย
- สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล
- สิทธิในการปฏิบัติต่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหารอย่างยุติธรรมและเชื่อถือ

จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนของรัฐและภายใต้สนธิสัญญาระหว่างประเทศจะให้ความครอบคลุมทั้งสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รวมถึงเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการให้ข้อมูล เสรีภาพของสื่อมวลชน เสรีภาพของการชุมนุมและเสรีภาพในการสมาคมมีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย เพราะเสรีภาพพื้นฐานเหล่านี้ทำให้ผู้คนสามารถเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นและแสดงความรับผิดชอบ สนใจ และส่งเสริมผลประโยชน์ทั้งของตนเองและสังคมโดยรวม

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 6

1. สังคมประชาธิปไตยต้องการสมาชิกที่มีคุณลักษณะใด
 - ก. คนพูดเก่ง กล้าแสดงออก
 - ข. มีพลเมืองที่มีศักยภาพทางด้านธุรกิจ
 - ค. พลเมืองที่มีจิตสำนึกร่วมกัน เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาสังคม

2. หลักนิติธรรมถือว่าเป็นแกนหลักของประชาธิปไตยเพราะอะไร
 - ก. ไม่มีใครในสังคมอยู่เหนือกฎหมาย
 - ข. เปิดโอกาสให้คนหาคำอธิบายถึงข้อกฎหมายที่ตนเองไม่รู้ได้
 - ค. กฎหมายใช้ได้เฉพาะคนบางกลุ่มและคนบางพื้นที่เท่านั้น

บทที่ 7

ความคิดเห็นของประชาชนส่งผลต่อการตัดสินใจ ของผู้กำหนดนโยบายอย่างไร

ภาวะผู้นำทางการเมือง

ภาวะผู้นำสามารถเข้าใจได้ว่าเป็นรูปแบบพฤติกรรมหรือคุณภาพส่วนบุคคลในรูปแบบของพฤติกรรม ความเป็นผู้นำคืออิทธิพลที่กระทำโดยปัจเจกบุคคลหรือคนกลุ่มใหญ่เพื่อจัดระเบียบหรือชี้นำความพยายามไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายที่ต้องการกล่าวโดยสรุปความเป็นผู้นำหมายถึงลักษณะนิสัยที่ทำให้ผู้นำมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ภาวะผู้นำจึงเปี่ยมด้วยเสน่ห์ซึ่งเป็นเสน่ห์ส่วนตัวหรืออำนาจในการเป็นผู้นำ โดยทั่วไปผู้นำที่ดีมักประกอบด้วยคุณธรรมดังต่อไปนี้

- ระดมและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนที่อาจจะเฉื่อยชาและไร้ทิศทาง
- ส่งเสริมความสามัคคีและส่งเสริมให้สมาชิกของกลุ่มพยายามอย่างเต็มที่ไปในทิศทางเดียวกัน
- เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรด้วยการจัดลำดับชั้นความรับผิดชอบและบทบาทของบุคลากรในองค์กร เพราะถ้าผู้นำไม่ดำเนินการดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่ต้องการ
- แสดงความรับผิดชอบต่อไม่รวบอำนาจไว้เฉพาะในตนเพราะอาจนำไปสู่การทุจริตและมีรูปแบบการปกครองในลักษณะเผด็จการ
- สร้างสถานการณ์ของการยอมรับและความเคารพในสิทธิของผู้อื่น เพราะมีฉันทานาจเป็นการกีดกันผู้คนจากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
- ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลให้เกิดการไหลของข้อมูลทั้งจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน

ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยทั่วไปจะต้องคำนึงถึงผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรและต่อคนที่เขาเป็นผู้นำอยู่ ดังนั้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การอภิปราย และการโต้แย้งจึงเป็นรูปแบบที่ผู้นำแบบประชาธิปไตยนำมาปฏิบัติ

ในแง่ของความคิดเห็นของประชาชนที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย วิธีการที่เกิดจากการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะเป็นช่องทางที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ความคิดเห็นสาธารณะเป็นภาพรวมของความคิดเห็น ทศนคติ และความเชื่อส่วนบุคคลเกี่ยวกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง ซึ่งแสดงออกโดยคนส่วนใหญ่ ในชุมชน นักวิชาการบางคนมองว่าความคิดเห็นสาธารณะเป็นกระบวนการสังเคราะห์มุมมองของทุกคนใน

สังคมหรือบางส่วนของสังคม แต่ก็มีนักวิชาการบางคนมองว่าเป็นการรวบรวมความคิดเห็นที่แตกต่างหรือคัดค้านอย่างกว้างขวางมีนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Charles Horton Cooley ได้เขียนหนังสือชื่อ “กระบวนการทางสังคม” (Social process) ในปี ค.ศ. 1918²⁸ เน้นความคิดเห็นของสาธารณชนว่าเป็นกระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์และอิทธิพลซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะเป็นข้อตกลงในวงกว้าง นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันชื่อ วาลดิเมอร์ ออร์แลนโด คีย์ จูเนียร์ หรือ วี. โอ. คีย์ จูเนียร์ (V. O. Key Jr.) ได้พยายามอธิบายประเด็นเรื่องความคิดเห็นสาธารณะในหนังสือ “ความคิดเห็นของประชาชนกับประชาธิปไตยอเมริกัน” (Public opinion and American democracy) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1961²⁹ ว่าความคิดเห็นสาธารณะเป็นความคิดเห็นที่จัดขึ้นโดยบุคคลทั่วไปซึ่งรัฐบาลเห็นว่าควรให้ความสนใจอิทธิพลของความคิดเห็นของประชาชนไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเมืองและการเลือกตั้งเท่านั้นแต่เป็นความคิดเห็นด้านอื่น ๆ ด้วยเช่น ความคิดเห็นที่มาจากกลุ่มประชากรหรือกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านเกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วรรณกรรมและศิลปะ อาจรวมถึงการใช้จ่ายของผู้บริโภค การตลาดและการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ อีกด้วย

แนวความคิดเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ

นักรัฐศาสตร์และนักประวัติศาสตร์บางคนมีแนวโน้มที่จะเน้นย้ำถึงบทบาทของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลและการเมือง โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับอิทธิพลที่มีต่อการพัฒนานโยบายของรัฐบาล อันที่จริง นักรัฐศาสตร์บางคนมองว่าความคิดเห็นของสาธารณชนเทียบเท่ากับเจตจำนงของชาติ อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาในความหมายที่เฉพาะเจาะจงที่เกี่ยวกับแนวคิดของประชาชน อาจมีบางช่วงเวลาที่ความคิดเห็นของสาธารณชนจะเกี่ยวข้องกับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ในเฉพาะช่วงเวลานั้น ๆ

ในทางตรงกันข้ามนักสังคมวิทยามักจะนึกถึงความคิดเห็นของสาธารณชนว่าเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสื่อสาร ตามทัศนะนี้ย่อมาหมายความว่า จะไม่มีความคิดเห็นสาธารณะเกี่ยวกับประเด็นใด ๆ เกิดขึ้นเว้นแต่สมาชิกของสาธารณะจะสื่อสารกัน จริงอยู่แม้ว่าความคิดเห็นของแต่ละคนจะค่อนข้างคล้ายกันในช่วงแรกแต่ความเชื่อของพวกเขาจะไม่ก่อให้เกิดความคิดเห็นสาธารณะจนกว่าจะมีการถ่ายทอดให้ผู้อื่นทราบในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะผ่านทางโทรศัพท์ วิดีโอ อีเมล โซเชียลมีเดีย สื่อสิ่งพิมพ์ โทรศัพท์ หรือในกรณีสนทนาแบบตัวต่อตัว

²⁸ Cooley, C. H. (1918). *Social process*. New York: Scribner's.

²⁹ V. O. Key, Jr. (1961). *Public Opinion and American Democracy*. New York: Knopf. Retrieved 7 October 2021 from : <https://archive.org/details/publicopinioname00keyv/page/n17/mode/2up>

นักสังคมวิทยายังชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะมีความคิดเห็นสาธารณะที่แตกต่างกันมากมายในประเด็นหนึ่ง ๆ ในเวลาเดียวกัน แม้ว่ากลุ่มความเห็นหนึ่งอาจครอบงำหรือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าความเห็นนี้จะขัดขวางหรือไม่เห็นด้วยกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นที่มีอยู่ในระบบการเมือง แนวความคิดทางสังคมวิทยายังเห็นว่าความสำคัญของความคิดเห็นของประชาชนในด้านต่าง ๆ แม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลเลยหรือเกี่ยวข้องเพียงเล็กน้อยก็ถือว่ามีความสำคัญ

นักวิจัยชาวอเมริกันชื่อ เออร์วิง เครสปี (Irving Crespi) ให้ข้อคิดว่า ธรรมชาติของความคิดเห็นสาธารณะ คือการโต้ตอบในหลากหลายมิติ และเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับความนิยมด้านแฟชั่น ในแต่ละยุคอาจแตกต่างกันไปแม้แฟชั่นในกลุ่มนักเรียนก็อาจเป็นเรื่องที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนที่มีความคิดเห็นตรงกันและเช่นเดียวกับทัศนคติของประชาชนต่อคนมีชื่อเสียงหรือองค์กรที่สำคัญ ไม่ว่าจะมีความคิดเห็นสาธารณะจะครอบคลุมขอบเขตเพียงใด นักวิชาการทุกฝ่ายต่างมีความเห็นตรงกันว่า ความคิดเห็นของสาธารณชนมีความสำคัญ อย่างไรก็ตามเพื่อให้มีความชัดเจนความคิดเห็นสาธารณะควรมีเงื่อนไขอย่างน้อย 4 ประการคือ (1) ต้องมีประเด็น (2) ต้องมีบุคคลจำนวนมากที่แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ (3) อย่างน้อยบางส่วนของความคิดเห็นเหล่านี้ต้องสะท้อนถึงฉันทามติบางประเภท และ (4) ฉันทามตินี้จะต้องมีอิทธิพลโดยตรงหรือโดยอ้อม³⁰

ในทางตรงกันข้ามกับนักวิชาการเห็นว่าผู้มุ่งหวังที่จะโน้มน้าวความคิดเห็นของสาธารณชนมักไม่ค่อยให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นทางทฤษฎี แต่เน้นความสำคัญในทางปฏิบัติมากกว่า ในการกำหนดความคิดเห็นของประชาชนเป็นต้นว่า พนักงาน ผู้ถือหุ้น สมาคมในชุมชน หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญการกระทำอาจส่งผลกระทบต่อลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวอย่างเช่น นักการเมืองและนักประชาสัมพันธ์ต่างหาวิธีที่จะโน้มน้าวการลงคะแนนเสียงและการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า ดังนั้นจึงต้องประเมินทัศนคติและความคิดเห็นที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น

บ่อยครั้งที่ความคิดเห็นที่แสดงในที่สาธารณะแตกต่างจากความคิดเห็นส่วนตัว ความคิดเห็นบางอย่างแม้จะถูกแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างกว้างขวาง แต่ก็ยังเป็นความคิดเห็นที่ยากที่จะแสดงออก ปรากฏการณ์เช่นนี้จะพบได้ในสังคมที่มีการปกครองแบบเผด็จการ ผู้คนจำนวนมากอาจรู้สึกต่อต้านรัฐบาล แต่อาจกลัวที่จะแสดงเจตคติของตนแม้กระทั่งกับครอบครัวและเพื่อนฝูง ในกรณีเช่นนี้ ความคิดเห็นสาธารณะของฝ่ายต่อต้านรัฐบาลย่อมไม่สามารถพัฒนาหรือปรากฏออกมาได้

³⁰ Crespi, I. (2013). *The public opinion process: how the people speak*. Routledge.

การศึกษาเชิงวิชาการส่วนใหญ่เกี่ยวกับบทบาทของความคิดเห็นสาธารณะในการกำหนดนโยบายอาศัยข้อมูลการสำรวจเพื่ออธิบายทัศนคติสาธารณะต่อประเด็นนโยบายเหล่านั้น ในเวลาเดียวกัน มีหลักฐานจากรรณกรรมทำนองเดียวกันที่กล่าวถึงความสำคัญของการสำรวจความคิดเห็นในฐานะเครื่องบ่งชี้ความคิดเห็นของประชาชนว่าถูกกำหนดโดยประเด็นสำคัญ ซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้ความสำคัญต่อการสำรวจความคิดเห็นในประเด็นสำคัญ ๆ มากกว่าประเด็นที่ไม่ค่อยสำคัญ

ดังนั้น การสำรวจความคิดเห็นอาจตัดสินว่าไม่มีประโยชน์ในประเด็นที่รัฐไม่ให้ความสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามความคิดเห็นสาธารณะย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะแหล่งที่มาของความคิดเห็นของประชาชนสำหรับความคิดเห็นสาธารณะในประเด็นที่มีความสำคัญมาก ยกตัวอย่างเช่น ประเด็นที่เจ้าหน้าที่ในกระทรวงการต่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศอาจพิจารณาว่าประเด็นการรักษาสันติภาพเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ ดังนั้นผลการสำรวจความคิดเห็นจึงมีความสำคัญเพียงเล็กน้อยที่จะนำเสนอไปยังรัฐมนตรีในขณะที่ประเด็นการเลือกตั้ง โพลถูกนำมาใช้เป็นเสมือนเครื่องมือวัดความคิดเห็นของประชาชน ดังนั้นในการเลือกตั้งผู้นำประเทศจึงมีการใช้โพลเพื่อห้วงเสียงประชาชนในหลายประเทศ แต่ในทางปฏิบัติโพลอาจเป็นผลของการสื่อข่าวหรือการให้ข้อมูลจากสื่อสาธารณะที่พยายามโน้มน้าว ปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนเพราะสื่อข่าวยังถือได้ว่าเป็นแหล่งความคิดเห็นสำคัญของสาธารณชน ด้วยเหตุนี้โพลจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือเชิงวาทกรรมเพื่อการเลือกตั้งของรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมาย ใช้ได้แย่งและโน้มน้าวฝ่ายตรงข้ามทั้งในและนอกรัฐบาล และให้ความมั่นใจแก่ผู้อื่นและตนเองว่าสิ่งต่าง ๆ อยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง³¹

นักวิชาการความคิดเห็นสาธารณะมักชี้ให้เห็นถึงแหล่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นสาธารณะอีกแหล่งหนึ่งคือกลุ่มชนชั้นปกครองที่มีความรู้และสามารถให้ความคิดเห็นต่อมวลชน และมีความสามารถด้านการโน้มน้าวในเชิงนโยบายเพื่อประกอบการตัดสินใจมากกว่ามวลชน ที่ไม่มีฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างเพียงพอ³²

ในการศึกษาของ Powlick ทั้งในปี ค.ศ. 1995 เกี่ยวกับ “ที่มาของความคิดเห็นสาธารณะสำหรับเจ้าหน้าที่นโยบายต่างประเทศของอเมริกา”³³ และในปี ค.ศ. 1998 ที่ดำเนินการร่วมกับ Katz เกี่ยวกับ

³¹ Petry, F., & Mendelsohn, M. (2004). Public opinion and policy making in Canada 1994–2001. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 37(3), 505-529.

³² Olson, M. (1971). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups* (Revised Edition). Harvard University Press.

³³ Powlick, P. J. (1995). The sources of public opinion for American foreign policy officials. *International Studies Quarterly*, 39(4), 427-451.

“การกำหนดความคิดเห็นของประชาชนชาวอเมริกัน/การเชื่อมโยงนโยบายต่างประเทศ”³⁴ อาจพอสรุปได้ว่า กลุ่มผลประโยชน์มีอิทธิพลต่อเจ้าหน้าที่นโยบายต่างประเทศ และการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการกลุ่มผลประโยชน์เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของประชาชน เหตุผลที่มีศึกษาในประเด็นนี้เนื่องจากยังไม่ค่อยได้มีการศึกษาในประเด็นนโยบายต่างประเทศและความเชื่อมโยงกับกลุ่มผลประโยชน์มากนัก ซึ่งทำให้เราเข้าใจได้มากยิ่งขึ้นว่าการกลุ่มผลประโยชน์กลายเป็นตัวแทนสาธารณะและเป็นกลุ่มเดียวที่เจ้าหน้าที่นโยบายต่างประเทศสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลได้ และผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐใช้เป็นเหตุผลในการกำหนดแนวความคิดเห็นสาธารณะในสหรัฐฯ นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Powlick และ Katz ดังกล่าวจึงทำให้เข้าใจได้ว่า ความคิดเห็นของประชาชนและการแสดงออกทางการเลือกตั้งอาจไม่เพียงพอที่จะถือเป็นประจักษ์พยานที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจดำเนินนโยบายใด ๆ ของรัฐ ดังนั้น ภายหลังจากการเลือกตั้งการรณรงค์ต่าง ๆ จึงอาจกลายเป็นรูปแบบการสื่อสารที่สำคัญระหว่างผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐบาลและประชาชนเพื่อถ่วงดุลอำนาจระหว่างประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ เพราะนักการเมืองยังคงต้องยึดจุดยืนของความเห็นของสาธารณชนอยู่ในระดับหนึ่งเพื่อให้เกิดความปรองดองหรืออย่างน้อยก็ทำให้เกิดความยินยอมของสาธารณชนระหว่างนโยบายรัฐบาลกับความพอใจของประชาชน

หน้าที่หลักของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนคือการจัดให้มีกลไกสื่อความคิดเห็นของประชาชน ต่อนโยบายสาธารณะให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างสม่ำเสมอและเชื่อถือได้นั้นหมายความว่าด้านหนึ่งในภาครัฐควรมีการเป็นตัวแทนนโยบายเพื่อเชื่อมโยงความคิดเห็นสาธารณะและรัฐบาลโดยการจัดตั้งหน่วยงานนโยบายสาธารณะ ซึ่งควรสะท้อนให้เห็นในนโยบายของรัฐเอง ในทางกลับกันควรจะสะท้อนมุมมองของความคิดเห็นสาธารณะ ขณะเดียวกันควรมีการสื่อสาร ตอบสนอง เพื่อแจ้งความพึงพอใจของประชาชนและการตอบสนอง ต่อนโยบายสาธารณะที่ปฏิบัติกันทั่วไปในระบอบประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความคิดเห็นและทัศนคติ อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แพร่หลายมากที่สุด ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนฝูง ละแวกบ้าน สถานที่ทำงาน ชุมชนทางศาสนา หรือโรงเรียน ผู้คนมักจะปรับทัศนคติของตนให้สอดคล้องกับกลุ่มสังคมที่พวกเขาอยู่ให้มากที่สุด ในประเทศสหรัฐอเมริกา นักวิจัยพบว่าหากใครบางคนในสหรัฐอเมริกาที่เป็นพวกเสรีนิยมอยู่ท่ามกลางชุมชนไม่ว่าจะ

³⁴ Powlick, P. J., & Katz, A. Z. (1998). Defining the American public opinion/foreign policy nexus. *Mershon International Studies Review*, 42(Supplement_1), 29-61.

บ้านหรือที่ทำงานที่มีผู้ที่เชื่อลัทธิอนุรักษนิยม บุคคลนั้นมักจะเริ่มลงคะแนนให้ผู้สมัครพรรคอนุรักษนิยมมากกว่าเสรีนิยมทั้ง ๆ ที่มีครอบครัวและเพื่อนฝูงยังเป็นเสรีนิยมอยู่ในทำนองเดียวกัน พบว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองผู้ชายในกองทัพสหรัฐที่ย้ายจากหน่วยหนึ่งไปยังอีกหน่วยหนึ่งมักจะปรับความคิดเห็นของตนเพื่อให้สอดคล้องกับหน่วยที่พวกเขาถูกย้ายมาประจำมากกว่าเดิม

อิทธิพลของสื่อมวลชนและโซเชียลมีเดียต่อความคิดเห็นสาธารณะ

หนังสือพิมพ์ ข่าว และความคิดเห็นในเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย วิทยุ โทรทัศน์ อีเมล และบล็อกมีความสำคัญในการสร้างและให้ความเชื่อมั่นในเชิงทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนที่มีอยู่เดิมแล้ว สื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกาซึ่งกลายเป็นกลไกหลักที่มีประชาชนสนับสนุนและติดตามมากขึ้นในช่วงสองทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 สื่อมวลชนเหล่านี้ได้ให้ความสำคัญทั้งกลุ่มอนุรักษนิยมและเสรีนิยมที่มีผลต่อประชาชนทั้งกลุ่มใหญ่และรายบุคคลและโดยทั่วไปมักส่งเสริมทัศนคติทางการเมืองที่มีอยู่ก่อนแล้วในตัวของกลุ่มผู้ติดตาม นอกจากนี้สื่อมวลชนและโซเชียลมีเดียยังสามารถทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในทัศนคติที่แฝงอยู่ในตนเองและกระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามทัศนคตินั้น ตัวอย่างเช่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ก่อนหน้านี้มีความพึงพอใจเพียงเล็กน้อยต่อพรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว แต่อาจได้รับแรงบันดาลใจจากการรายงานข่าวของสื่อ ซึ่งแรงกระตุ้นและแรงบันดาลใจเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลในเรื่องของการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังอาจรวมถึงการบริจาคเงินหรือช่วยเหลือองค์กรของพรรคในทางอื่นอีกด้วย สื่อมวลชนและโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ได้เปิดเผยให้บุคคลทราบว่าคุณคิดอย่างไรและยังทำให้ผู้นำทางการเมืองมีโอกาสได้เข้าถึงจำนวนประชาชนกลุ่มใหญ่ ด้วยวิธีนี้สื่อทำให้ความคิดเห็นของประชาชนและผู้สมัครเลือกตั้งครอบคลุมบุคคลจำนวนมากและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กว้างขวาง ปรากฏว่าการเติบโตของการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนและโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทรทัศน์ในบางประเทศในยุโรปส่งผลกระทบต่อการทำงานของระบบรัฐสภา ก่อนที่โทรทัศน์จะมีอิทธิพลในสังคมอย่างกว้างขวาง การเลือกตั้งระดับชาติส่วนใหญ่เป็นการแข่งขันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งเพื่อชิงที่นั่งในรัฐสภาแต่เมื่อสื่ออิเล็กทรอนิกส์เติบโตมีการใช้ระบบเทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากขึ้น การเลือกตั้งที่เคยเป็นเพียงการปรากฏตัวของผู้สมัครหรือผู้นำของพรรคการเมืองเพื่อต่อสู้ช่วงชิงอำนาจจึงเข้าถึงความเป็นส่วนตัวระหว่างผู้นำของพรรคการเมืองหลักที่เกี่ยวข้องกันมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการสมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีในสหรัฐอเมริกา

ในประเทศที่การขยายตัวของสื่อมวลชนหรือการเข้าถึงโซเชียลมีเดียยังมีข้อจำกัด เช่น ในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่มีการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์อย่างเข้มงวด คำพูดปากต่อปากในบางครั้งอาจทำหน้าที่เหมือนการเผยแพร่ข่าวและการออกอากาศในระดับที่มีข้อจำกัดมากขึ้นในประเทศกำลัง

พัฒนา เป็นเรื่องปกติที่ผู้ที่รู้หนังสือจะอ่านจากหนังสือพิมพ์และขยายผลไปให้คนจำนวนมากซึ่งจะเห็นได้จากสถานการณ์ที่คนจำนวนมากมาชุมนุมกันตามวิทยุในหมู่บ้านหรือโทรศัพท์ชุมชน คำพูดจากปากต่อปากในตลาดหรือในชุมชนอาจมีส่วนนำข้อมูลให้กระจายไปไกลได้เช่นกัน ในประเทศที่รัฐบาลปิดข่าวสำคัญ ข่าวเล่าลือจำนวนมากถูกส่งผ่านคำพูดจากปากต่อปาก (หรือรูปแบบอื่นของการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การส่งข้อความ) จึงกลายเป็นสื่อกลางสำหรับความคิดเห็นสาธารณะแบบใต้ดินในประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการ แม้ว่ากระบวนการเหล่านี้จะช้ากว่าและมักเกี่ยวข้องกับผู้คนน้อยกว่าในประเทศที่มีเครือข่ายสื่อมวลชน และโซเชียลมีเดียที่มากกว่าและไม่มีการควบคุมแต่ก็สามารถขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนได้ถึงแม้ว่าจะเป็นส่วนน้อย ความคิดเห็นสาธารณะจากกลุ่มสนใจ ประกอบด้วยกลุ่มผลประโยชน์องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) กลุ่มศาสนา และสหภาพแรงงาน ที่ขับเคลื่อนและปลุกฝังการจัดตั้งและเผยแพร่ความคิดเห็นสาธารณะในประเด็นที่เกี่ยวข้องไปยังเขตเลือกตั้งของตน กลุ่มเหล่านี้อาจเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ หรืออุดมการณ์ และส่วนใหญ่ทำงานผ่านสื่อมวลชนและโซเชียลมีเดียตลอดจนคำพูดแบบปากต่อปาก กลุ่มผลประโยชน์ขนาดใหญ่หรือกลุ่มผู้นำทางธุรกิจบางส่วนทั่วโลกใช้ประโยชน์จากการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ กลวิธีหนึ่งที่ได้รับคามนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ คือ โพลแบบไม่เป็นทางการหรือการสำรวจอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งในแนวทางลักษณะนี้กลุ่มต่าง ๆ จะขอให้สมาชิกและผู้สนับสนุนลงคะแนนโดยปกติผ่านการส่งข้อความหรือบนเว็บไซต์ในแบบสำรวจ ที่ไม่เป็นระบบของความคิดเห็นสาธารณะที่ไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ผู้สนับสนุนมักได้รับการสนับสนุนให้ลงคะแนนเสียงหลายครั้ง และเมื่อกลุ่มเผยแพร่ข้อค้นพบของตนไปยังสื่อที่น่าเชื่อถือ กลุ่มดังกล่าวจะอ้างความชอบธรรมโดยอ้างการตีพิมพ์โพลในหนังสือพิมพ์ที่เป็นที่รู้จักหรือแหล่งข่าวอื่น ๆ

ส่วนการดำเนินการสำรวจตามหลักวิทยาศาสตร์มีการสำรวจตั้งแต่ความนิยมด้านความบันเทิงไปจนถึงประโยชน์ในการจัดการความคิดเห็นของสาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยกลุ่มผลประโยชน์หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเฉพาะประเด็น ซึ่งบางประเด็นใช้ประโยชน์จากผลการสำรวจความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการเพื่อทำให้สาเหตุของปัญหาดูมีนัยสำคัญมากกว่าที่เป็นอยู่จริงอย่างไรก็ตามนักการเมืองจะชั่งน้ำหนัก ระหว่างความคิดเห็นและทัศนคติที่ไม่เป็นที่สนใจของคนส่วนใหญ่ เทียบกับค่านิยมที่เป็นความมุ่งมั่นของกลุ่มเล็ก ๆ และทุ่มเทให้กับประเด็นนั้นมากกว่าซึ่งมีแนวโน้มที่อาจส่งผลเสียต่อการลงคะแนนเลือกตั้ง

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 7

1. ลักษณะที่สำคัญของผู้กำหนดนโยบายในการบริหารประเทศคือข้อใด
 - ก. ชี้นำประชาชนสู่เป้าหมายของประเทศ
 - ข. เผยแพร่ข้อมูลสำคัญต่อประชาชนทุกกลุ่ม
 - ค. สามารถชักจูงโน้มน้าวในผู้คนมีส่วนร่วม ยอมรับและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน

2. ความคิดเห็นสาธารณะ มีลักษณะอย่างไร
 - ก. ความคิดเห็นและความเชื่อของคนในประเทศ
 - ข. ความเห็นที่ขัดแย้งกับนโยบายรัฐบาล
 - ค. การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและมุมมองต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่มุ่งให้เกิดผลลัพธ์ต่อสังคม

3. ปัจจัยใดที่เป็นอิทธิพลที่ไม่พึงประสงค์ต่อความคิดเห็นสาธารณะของประชาชน
 - ก. กลุ่มบุคคลใกล้ชิด
 - ข. สื่อมวลชนและโซเชียลมีเดีย
 - ค. อำนาจของผู้นำประเทศ

เฉลยท้ายบทที่ 7

1. ถูกทุกข้อ

2. ค

3. ก / ค

เอกสารอ้างอิงส่วนที่ 1

ภาษาไทย

เพชรวัฒน์ เส้นทอง. (2559). ระบอบการปกครองสุดท้าย : กรณีศึกษาระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 7(2). 385-399.

เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์. (2563). นักสอพลอประชาชนแห่งประชาธิปไตยเอเธนส์กับบทเรียนต่อประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย. *วารสารการเมืองบูรพา*, 8(2). 25-34.

ภาษาต่างประเทศ

Charles, T & Susan, E. (2003). On Democratization and Peacebuilding. *Global Governance*, 9(2). 233-246. <https://www.jstor.org/stable/27800477>

Cooley, C. H. (1918). *Social process*. New York: Scribner's.

Crespi, I. (2013). *The public opinion process: how the people speak*. Routledge.

Crick, B. (1993). Essay on Britishness. *Scottish Affairs*, 2, winter, 71-83.

Dagger, R. (1997). *Civic virtues: Rights, citizenship, and republican liberalism*. Oxford University Press.

Delli Carpini, M. X. (1999). In Search of the Information Citizen: What Americans Know About Politics and Why It Matters. *The Communication Review*, 4, 129-164. <https://doi.org/10.1080/10714420009359466>

Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of peace research*, 6(3), 167-191.

Gerring, J., & Thacker, S. C. (2008). Do neoliberal economic policies kill or save lives?. *Business and Politics*, 10(3), 1-31.

Gerring, J., Bond, P., Barndt, W. T., & Moreno, C. (2005). Democracy and economic growth: A historical perspective. *World politics*, 57(3), 323-364.

- Lijphart, A. (1999). Australian democracy: modifying majoritarianism?. *Australian journal of political science*, 34(3), 313-326.
- Niemi, R. G., & Junn, J. (2005). *Civic education: What makes students learn*. Yale University Press.
- Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American journal of community psychology*, 41(1), 127-150.
- Olson, M. (1971). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups* (Revised Edition). Harvard University Press.
- Petry, F., & Mendelsohn, M. (2004). Public opinion and policy making in Canada 1994–2001. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 37(3), 505-529.
- Powlick, P. J. (1995). The sources of public opinion for American foreign policy officials. *International Studies Quarterly*, 39(4), 427-451.
- Powlick, P. J., & Katz, A. Z. (1998). Defining the American public opinion/foreign policy nexus. *Mershon International Studies Review*, 42(Supplement_1), 29-61.
- V. O. Key, Jr. (1961). *Public Opinion and American Democracy*. New York: Knopf. Retrieved 7 October 2021 from : <https://archive.org/details/publicopinioname00keyv/page/n17/mode/2up>

คำตัดสินของศาล

- Grootboom v National Prosecuting Authority and Another (CCT 08/13) [2013] ZACC 37; 2014 (2) SA 68 (CC); 2014 (1) BCLR 65 (CC); [2014] 1 BLLR 1 (CC); (2014) 35 ILJ 121 (CC) (21 October 2013)

ส่วนที่ 2

ความรู้ด้านสื่อและดิจิทัล

บทที่ 8

การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การสื่อสารถือเป็นสิ่งจำเป็นในสังคม เพราะการสื่อสารสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในอดีตสื่อมวลชนที่ประกอบด้วย วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นแหล่งข้อมูลหลักในสังคมและถือเป็นช่องทางสำคัญที่นำข้อมูลข่าวสารไปสู่มวลชน อิทธิพลของสื่อมวลชนมีมากจนอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนเป็นกลไกในการขัดเกลาทางสังคมที่มีความสำคัญ ที่มีส่วนร่วมในการขัดเกลาหล่อหลอมความคิดของประชาชน ในแง่ของการเมืองในประเทศไทยสื่อมวลชนได้มีบทบาทสำคัญในการผลิตส่งต่อและกระจายข่าวสารให้กับประชาชนหรือผู้รับสารในสังคม ซึ่งข่าวสารทางการเมืองจะมีอิทธิพลต่อประชาชนและส่งผลกระทบต่อทางการเมืองจนแม้ว่าการเมืองเองก็ไม่อาจมองข้ามความสำคัญของสื่อมวลชนไปได้

ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นยุคดิจิทัล ระบบสื่อมวลชนได้มีการพัฒนาอย่างยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต ได้มีบทบาทและกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายข่าวสารไปทั่วโลก คนในสังคมติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อออนไลน์ ซึ่งถือได้ว่าได้รับความสนใจจากประชาชนในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารทางการเมือง ในอดีตสื่อมวลชนที่อยู่ในรูปแบบของวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ แม้จะมีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกลา ปลุกฝังแนวคิดทัศนคติแก่ประชาชน แต่กลุ่มคนที่เข้าถึงก็จะมีไม่กว้างขวางนัก ตรงข้ามกับในยุคปัจจุบันที่อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาท สื่อบนอินเทอร์เน็ตรูปแบบต่าง ๆ สามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่ แต่เดิมความเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวในคณะรัฐบาลจะไม่ได้รับความสนใจในทุกกลุ่มคน แต่ปัจจุบันอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงได้ด้วยระบบสื่อออนไลน์ ซึ่งได้แก่ Facebook Twitter Instagram และ YouTube เป็นเครื่องมือสำคัญที่ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลและพรรคการเมืองก็ได้ใช้ช่องทางดังกล่าวในการหาเสียงและสร้างกลุ่มเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายของพรรคตนเอง ขณะเดียวกันสื่อโทรทัศน์ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในการดึงดูดความสนใจของประชาชน ด้วยการเผยแพร่ติดตามข่าวสารที่เป็นปัจจุบันให้กับประชาชนได้รับทราบ แต่โดยส่วนใหญ่สื่อมวลชนในรูปแบบของโทรทัศน์มีการรายงานกิจกรรมที่เกิดขึ้นและมีการขับเคลื่อนโดยรัฐบาล แต่สิ่งที่น่าขบคิดคือ ข่าวสารที่ผ่านสื่อมวลชนจะเป็นเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบันที่สามารถกระตุ้นความสนใจของประชาชนซึ่งตอบสนองเจตนารมณ์ของระบอบการปกครอง ที่ทุกฝ่ายต่างตระหนักถึง

ความสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบว่าต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

ดังนั้นในการรับข่าวสารทางการเมืองจึงเป็นกลไกสำคัญกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม สิ่งที่มีสื่อมวลชนทำได้ก็คือ การทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครองของประเทศ มีความตระหนักและมีความพร้อมที่จะแสดงออกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐบาล พร้อมทั้งประชาชนได้มีความมั่นใจในการแสดงออกถึงความต้องการตามความคิดเห็นของตน เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยนั้นเป็นได้ทั้งการสนับสนุนและการคัดค้านรัฐบาล อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนถือเป็นช่องทางหลักในการนำเสนอข่าวสารทางการเมืองและความเคลื่อนไหวทางการเมืองมากที่สุด การดำเนินการถ่ายทอดสดให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายของพรรคการเมือง การรณรงค์ต่าง ๆ เพื่อให้ประโยชน์ต่อสังคม ต่อประชาชน ล้วนแต่มีส่วนในการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง³⁵

ประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง

อินเทอร์เน็ตได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้คนเข้าใจอุดมการณ์ของประชาธิปไตย แต่จากสภาพโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับดิจิทัลเทคโนโลยีของแต่ละพื้นที่แต่ละประเทศแตกต่างกันมาก ดังนั้นผลกระทบทางการเมืองที่เกิดจากอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการขับเคลื่อนในทางทฤษฎีมากกว่าในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตามงานวิจัยจำนวนมากได้ชี้ให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นอย่างมาก และมีข้อสรุปว่าอินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับการเมือง โดยเน้นว่าอินเทอร์เน็ตสามารถที่จะพัฒนาการมีส่วนร่วมของพลเมืองโดยสร้างการติดต่อโยงใยระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมทำให้ประชาชนได้พัฒนาความรู้ในประเด็นทางการเมืองที่ประชาชนควรรู้และทำให้ประชาชนเพิ่มความสามารถในการเปรียบเทียบแ่งคิดมุมมองต่าง ๆ ทางการเมือง ยิ่งกว่านั้นการวิจัยบางชิ้นยังพบว่าอินเทอร์เน็ตทำให้คนกล้าแสดงความคิดเห็นส่วนตัวและกระจายข้อมูลที่เป็นข้อมูลความคิดของตนและท้องถิ่นของตน ซึ่งทำให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตได้สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบใหม่ ที่สำคัญอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งกลางที่เป็นพื้นที่ใหม่ของการอภิปรายทางการเมือง นั่นหมายความว่าอินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการประชาธิปไตย โดยขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชนที่กว้างขวางขึ้น โดยผ่านแพลตฟอร์มที่เรียกว่า สื่อสังคม (social media)

³⁵ พัทธ์พสุตม์ สารวัณณ์. (2562). พลังสื่อมวลชนในสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 21(2). 191-200.

สื่อสังคม (social media)

ในปัจจุบันสื่อสังคมได้เป็นแพลตฟอร์มให้กับเครื่องมือสื่อสารมากมายซึ่งมีอิทธิพลต่อการเมือง โดยพัฒนาการนี้ทำให้เกิดผลที่แตกต่าง เพราะดิจิทัลแพลตฟอร์มผ่านสมาร์ทโฟนสามารถทำให้ประชาชนติดต่อสื่อสารมีปฏิสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง และสื่อความเห็นของเขาสู่สาธารณะ จึงกล่าวได้ว่าสื่อสังคมเป็นกุญแจสำคัญในการกระจายข้อมูลข่าวสารและสื่อความจากกลุ่มการเมืองต่าง ๆ สู่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่าถึงกิจกรรมที่บอกจุดยืนของตนในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่สำคัญ และการส่งข้อความที่เฉพาะเจาะจงไปยังประชาชน ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงบทบาทของสื่อสังคมจึงสามารถเจาะประเด็นไปได้ว่า เป็นเครื่องมือที่ทำให้เข้าถึงความเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยใช้อินเทอร์เน็ตสื่อสารและพัฒนาความรู้ให้กับประชาชนดังเช่น ในปี ค.ศ. 2007 จอห์น เอ็ดเวิร์ดส (John Edwards) เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นคนแรกที่ประกาศตนเข้าแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีผ่านการเผยแพร่ โดยใช้วิดีโอบน YouTube และในปี ค.ศ. 2008 การรณรงค์หาเสียงตำแหน่งประธานาธิบดีของประธานาธิบดีบารัค โอบามา (Barak Obama) และ จอห์น แมคเคน (John McCain) ได้ดำเนินการผ่านสื่อสังคมและจากนั้นสื่อสังคมก็ได้กลายเป็นกลไกในการหาเสียงในการรณรงค์เพื่อชิงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยตลอด³⁶

ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านการเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านสื่อ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ผ่านการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลข่าวสาร ความรู้ทางการเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง โดยที่นักสังคมวิทยาได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์ การใช้สื่อ และการใช้ชีวิตตามวัฒนธรรมสมัยนิยม (popular culture หรือ pop culture) ซึ่งพบว่าการใช้สื่อมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตตามวัฒนธรรมสมัยนิยม ในปัจจุบันงานวิจัยก็ได้ยืนยันว่าโทรทัศน์ยังคงเป็นแหล่งความรู้สำคัญด้านการเมือง และเป็นกลไกที่คนระดับล่างเข้าถึงข้อมูลด้านการเมือง ซึ่งข้อมูลที่สื่อให้คนกลุ่มนี้ได้รับคือ ประวัติของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยได้รับจากโทรทัศน์ผลที่ตามมาคือ ประชาชนร่วมกิจกรรมทางการเมืองเพิ่มขึ้นจากการมีความรู้และรับข่าวสารดังกล่าว ในแง่ของสื่อออนไลน์ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงสื่อออนไลน์สะท้อนความไม่เสมอภาคและความทั่วถึงของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนด้วยกัน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมวิวัฒนาการของเทคโนโลยีผ่านสื่อสังคมได้ส่งผลให้การพัฒนารูปแบบการมี

³⁶ Bimber, B. (1998). The Internet and political transformation: Populism, community, and accelerated pluralism. *Polity*, 31(1), 133-160.

ส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตยผ่านการแลกเปลี่ยนและรับรู้ข้อมูลระหว่างประชาชนขยายตัวอย่างกว้างขวาง มีประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ สามารถส่งผ่านข่าวดิจิทัล (Digital News) ได้

ข้อควรตระหนักคือ ข้อมูลที่ผ่านระบบดิจิทัลบนสื่อสังคมออนไลน์มีโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับข่าวสารปลอม (fake news/fake information) ขณะเดียวกันข่าวสารใดที่ผิดพลาดจะถูกแพร่กระจายอย่างรวดเร็วโดยสื่ออินเทอร์เน็ต ข่าวสารที่ผิดพลาดส่วนใหญ่เกิดจากความเร็วของระบบดิจิทัล ทำให้ผู้ผลิตข่าวไม่มีเวลาเพียงพอในการตรวจสอบคัดกรองข่าว ดังนั้นบางครั้งข่าวผ่านอินเทอร์เน็ตจะถูกเรียกว่า “ข่าวลือทางอินเทอร์เน็ต” “ข่าวอื้อฉาวทางอินเทอร์เน็ต” ตัวอย่างเช่น ในการรณรงค์หาเสียงของประธานาธิบดีบารัค โอบามา ในปี ค.ศ. 2008 มีการเผยแพร่รูปของบารัค โอบามา ใส่ชุดประจำชาติของประเทศเคนย่ากระจายไปทั่วอินเทอร์เน็ต ทำให้คนส่วนหนึ่งลงความเห็นว่า Obama เป็นคนมุสลิม

จุดอ่อนอีกประเด็นหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ นักข่าวในยุคปัจจุบันใช้สื่อออนไลน์เป็นแหล่งข้อมูล ซึ่งในยุคเดิมสื่อไม่มีเครื่องมือสื่อสารออนไลน์ นักข่าวต้องไปอยู่ในสถานการณ์จริง ต้องเดินทางไปพบปะผู้คน แต่เมื่อมีสื่อออนไลน์เป็นแพลตฟอร์มหลักที่นักข่าวอยู่ในที่ทำงานตนเองก็สามารถเก็บเกี่ยวข้อมูลมาทำข่าวได้ ซึ่งนักวิชาการส่วนหนึ่งได้ให้ความเห็นว่าขั้นตอนการทำข่าวที่ไม่มีการลงไปในสถานการณ์จริง เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คุณภาพของข่าวลดลง แต่ในภาพรวมแล้วสื่อออนไลน์มีส่วนสำคัญที่ทำให้การขยายตัวของกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนขยายตัวมากขึ้นโดยประชาชนไม่ต้องรอรับฟังรายงานจากนักข่าวเพียงแหล่งเดียว

Milbrath and Goel (1977)³⁷ ได้อธิบายว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลายแบบมุ่งเน้นเฉพาะพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเท่านั้น แต่อันที่จริงหลายกิจกรรมถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งรวมถึงการหาเสียง การติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐ การอ่านและแจกจ่ายข้อมูลจากแผ่นพับทางการเมือง การเข้าร่วมองค์กรทางการเมือง การบริจาคเงิน การทำงานกับรัฐบาลท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน นอกจากนี้การเดินทาง การประท้วง การจลาจลและการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทอื่น ๆ ในขณะเดียวกันการใช้อินเทอร์เน็ตก็ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน โดยอินเทอร์เน็ตเข้ามามีผลกระทบเชิงบวกอย่างต่อเนื่องในสังคมสมัยใหม่ มีประชาชนจำนวนมากใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อศึกษาเกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินงานของภาครัฐ ประชาชนสามารถร้องเรียน สอบถามข้อสงสัย

³⁷ Milbrath, L. W., & Goel, M. L. (1977). *Political Participation—How and why do People Get Involved in Politics?* (2nd ed). New York: University Press of America.

ลงทะเบียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองและนโยบายของรัฐผ่านทางอินเทอร์เน็ต จึงทำให้อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในทางการเมือง ผู้สังเกตการณ์หลายคนต่างเห็นพ้องตรงกันว่าเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นได้พยายามเพิ่มเนื้อหา ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้มากขึ้น โดยสิ่งที่เกิดขึ้นได้สร้างข้อถกเถียงให้กับใครหลายคนว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้อินเทอร์เน็ต จะทำให้เกิดระบบการเมืองที่แตกต่างในเชิงคุณภาพในอนาคตอันใกล้หรือไม่ หลายคนเชื่อว่าคำตอบคือ “ใช่” ดังนั้นนักวิเคราะห์ด้านการเมืองหลายคนจึงตั้งข้อสังเกตว่าเทคโนโลยีโทรคมนาคมมีบทบาทสำคัญในการทำให้ “ประเทศประชาธิปไตยขั้นสูง” เป็นไปได้มากขึ้น นักวิชาการบางคนได้ให้ข้อสังเกตว่าการจัดกิจกรรมสาธารณะเพื่อประชาธิปไตยทำได้โดยผ่านทางอินเทอร์เน็ต ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคบางคนกล่าวว่า อินเทอร์เน็ตจะนำไปสู่การปฏิวัติในช่วงของยุคประธานาธิบดีเจฟเฟอร์สัน ของประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่ายุคประชาธิปไตยที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่เกิดขึ้นได้เพราะความช่วยเหลือจากเทคโนโลยี

สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 ได้มีการชุมนุมทางการเมือง โทรทัศน์และสื่อออนไลน์ได้เป็นช่องทางสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยประชาชนผู้รับสารก็เกิดความสนใจและเข้าร่วมในกิจกรรมการชุมนุมทางการเมือง ซึ่งการชุมนุมในครั้งนั้นคือการประชุมทางการเมืองของเวที กปปส.³⁸ ซึ่งมีประชาชนเป็นจำนวนมากเข้าร่วม ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2561³⁹ พรรคอนาคตใหม่ใช้ประโยชน์จากการสื่อสารออนไลน์เพื่อโน้มน้าวผู้คนให้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาพฤติกรรมบางอย่าง ในทำนองเดียวกันการสื่อสารออนไลน์อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาพฤติกรรมของผู้ใช้ ในขณะที่นักรัฐศาสตร์บางคนไม่เชื่อว่าอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง⁴⁰ ขณะที่ทฤษฎีสื่อมวลชนระบุว่าเทคโนโลยีโทรคมนาคม เช่น สื่อดั้งเดิมและอินเทอร์เน็ตช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วม อันเป็นผลมาจากข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้⁴¹

บิมเบอร์ (1998)⁴² ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง 2 อย่าง ประการแรก ในกลุ่มประชานิยมอินเทอร์เน็ตสามารถทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อรัฐบาลและการเมืองมากขึ้น เนื่องจากพวกเขาสามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ได้ง่ายขึ้นผ่านช่องทางใหม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งอินเทอร์เน็ตสนับสนุนการกระจายอำนาจในการสื่อสารและเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลสำหรับพลเมือง ประการที่สอง

³⁸ คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

³⁹ ข้อมูลจากศูนย์สำรวจความคิดเห็น NIDA Poll

⁴⁰ Bimber, B. (2001). Information and political engagement in America: The search for effects of information technology at the individual level. *Political Research Quarterly*, 54(1), 53-67.

⁴¹ Tolbert, C. J., & McNeal, R. S. (2003). Unraveling the effects of the Internet on political participation?. *Political research quarterly*, 56(2), 175-185.

⁴² Bimber, B. (1998). The Internet and political transformation: Populism, community, and accelerated pluralism. *Polity*, 31(1), 133-160.

ชุมชนอินเทอร์เน็ตนี้อาจมีบทบาทในการขยายชุมชนด้วยอินเทอร์เน็ต ระยะห่างทางกายภาพ สถานที่ และความแตกต่างทางวัฒนธรรมไม่สามารถผลักดันให้เกิดการแบ่งแยกเกิดขึ้นหรือการดำรงอยู่ของชุมชนที่ถูกกีดกันได้อีกต่อไป ชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ นอกจากนี้ นักวิชาการบางท่าน สนับสนุนแนวคิดของอินเทอร์เน็ตและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนสามารถโต้ตอบกับรัฐบาลตัวแทนหรือตัวแทนของกลุ่มการเมืองในรูปแบบออนไลน์ ในขณะที่อินเทอร์เน็ตยังสามารถเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองสร้างผลประโยชน์และความคิดใหม่ ๆ ในสังคม⁴³

การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองคืออย่างไร

ในขณะที่เรากล่าวถึงบทบาทของสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวพัฒนาการเมือง มิใช่ทำได้โดยการส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลโดยไม่ต้องอาศัยรายงานจากนักข่าวเพียงอย่างเดียว การค้นหาข้อมูลอาจทำได้จากหลากหลายแหล่ง สื่อออนไลน์ทำให้การเข้าถึงข่าวสารทำได้ตลอดเวลาและรวดเร็ว การแพร่กระจายของข่าวสารและความรู้ทางการเมืองสามารถทำได้รวดเร็วขึ้น ขณะเดียวกันแพลตฟอร์มออนไลน์ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้โต้เถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเปิดพื้นที่ให้การโต้เถียงแสดงความคิดเห็นทางการเมืองทำได้อย่างสะดวก รวดเร็ว มีความยืดหยุ่น และประชาชนมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองสื่อสารความคิดเห็นกันได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายที่มีราคาสูง ข่าวออนไลน์นั้นเป็นช่องทางสำคัญที่ให้ความรู้ประชาชนและเป็นการเปิดโอกาสในการบริโภคข้อมูลที่มาจากหลากหลายความคิดเห็นให้กับประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดดึงดูดให้ประชาชนสนใจทางการเมือง แต่เราควรพิจารณาว่าอะไรคือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ก่อนอื่นเราอาจมองว่าสื่อออนไลน์กระตุ้นการหาเสียงของพรรคการเมืองและนักการเมืองอย่างไร และยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งสนับสนุนพรรคให้มากที่สุดโดยวิธีใด เราอาจมีประสบการณ์ว่าพรรคการเมืองสามารถใช้สื่อสังคมแพร่กระจายข่าวสารให้กับประชาชนตัดสินใจ หรือเข้าร่วมประวัฏกับพรรคการเมือง ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย

ขณะเดียวกันถ้ามองถึงการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการรณรงค์หาเสียง ก็เห็นได้ว่าสื่ออินเทอร์เน็ตเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองได้ใช้สื่อดิจิทัลในการสื่อสารโดยตรงกับประชาชน นับแต่หัวหน้าพรรคสื่อสารกับประชาชนโดยตรงหรือแม้แต่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสื่อสารโดยตรงกับประชาชน ยิ่งกว่านั้นเมื่อสิ้นสุดการเลือกตั้ง อินเทอร์เน็ตยังเป็นกลไกที่มีส่วนสร้างการทำงานขององค์กรสถาบันของรัฐ โดยเปิดช่องทางสื่อสารให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นแตกต่าง ทั้งในส่วนของผู้ที่ออกเสียงสนับสนุนและประชาชนทั่วไป นั่นหมายความว่าประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์จะมีมากขึ้นอยู่กับสถาบันของรัฐ และจะใช้กลไกนี้ให้เกิด

⁴³ Coleman, S., & Norris, D. F. (2005). *A new agenda for e-democracy*. OII Forum Discussion Paper.

ผลประโยชน์กับองค์กร สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรมากขึ้นเพียงไร การศึกษาวิจัยถึงผลกระทบที่เกิดจากสื่อออนไลน์ต่อยุทธศาสตร์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง แสดงให้เห็นว่าข่าวสารข้อมูลที่เผยแพร่ทางออนไลน์มีผลอย่างมากต่อการออกแบบยุทธศาสตร์การรณรงค์หาเสียง นั่นคือการออกแบบหาเสียงที่สื่อสารข้อความได้กับคนทุกกลุ่ม เปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่ตนเองทำ ติดต่อกับผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งซึ่งทำให้ผู้สมัครมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งได้ตลอดช่วงเวลาของการหาเสียง ตัวอย่างที่เป็นกรณีให้เห็น การหาเสียงเลือกตั้งของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา โฮเวิร์ด ดีน (Howard Dean) ในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าเป็นผู้รณรงค์หาเสียงประธานาธิบดีคนแรกที่ใช้สื่อสังคมในการหาเสียงโดยตลอด มีการออกแบบเว็บไซต์โดยใช้กลไกสื่อสังคมที่มีมากกว่าหนึ่งประเภทในการประสาน จัดการและให้ผู้สนับสนุนมีกิจกรรมร่วม การใช้สื่อออนไลน์ในการหาเสียงถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เขาได้รับเงินสนับสนุนผ่านเว็บไซต์จำนวนมาก จะเห็นได้ว่าอินเทอร์เน็ตได้สร้างสรรค์ให้เกิดช่องทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นที่ทำให้การไหลของข่าวสารข้อมูล สามารถส่งผ่านได้หลากหลายช่องทาง มีความรวดเร็วและเข้าถึงกลุ่มคนส่วนใหญ่กว่าการสื่อสารแบบเดิม การใช้สื่อออนไลน์เปิดโอกาสให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองทำได้ง่ายและประชาชนมีโอกาสแสดงบทบาทของตนได้ในหลายช่องทางที่ไม่ซับซ้อน ซึ่งการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นส่วนตัว มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มและกับผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรงนับเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเป็นเส้นทางสู่การพัฒนาประชาธิปไตย

มีงานวิจัยบางงานที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวปฏิบัติด้านอินเทอร์เน็ต⁴⁴ ซึ่งได้ศึกษาแนวทางปฏิบัติด้านอินเทอร์เน็ตในประเทศจีนผ่าน 4 หัวข้อใหญ่ คือ 1) ชุมชนเครือข่ายและเอกลักษณ์ 2) การเล่นเกม 3) พื้นที่สาธารณะในเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของพลเมือง 4) การใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งรัฐบาลได้มีความประสงค์ที่จะพัฒนาการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตให้มากขึ้น ประเด็นขัดแย้งเกิดจากความคิดที่ว่าอินเทอร์เน็ตเป็นดาบสองคม ภายในสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่มีการค้าขายสูงและเปิดเสรีมากขึ้น เทคโนโลยีสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่สำหรับการแสดงออกที่หลากหลาย และด้วยเหตุนี้สิ่งเหล่านี้จึงเป็นประเด็นที่ผนวกเข้าเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สื่อใหม่ได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐปี ค.ศ. 2008 เมื่อวุฒิสมาชิกบารัค โอบามาประสบความสำเร็จในการใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Twitter และ YouTube เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของตนต่อคนรุ่นใหม่ให้เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ในประเทศมาเลเซีย การเลือกตั้งทั่วไปปี ค.ศ. 2008 อินเทอร์เน็ตได้มีบทบาท

⁴⁴ Wallis, C. (2011). New media practices in China: Youth patterns, processes, and politics. *International Journal of Communication*, 5, 31.

สำคัญในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งพรรครัฐบาลล้มเหลวในการทำความเข้าใจเป็นผลกระทบและอิทธิพลของสื่อใหม่ ทำให้ในหลายพื้นที่ฝ่ายค้านได้คะแนนเสียงนำไป และพบว่าเฟซบุ๊กและวิดีโอเกมมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะทางออนไลน์หรือในรูปแบบดั้งเดิม⁴⁵ และมีข้อคิดแตกต่างว่าการมีส่วนร่วมของคนหนุ่มสาวในการเมืองไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป โดยเห็นว่าปัจจุบันคนหนุ่มสาวมีส่วนร่วมในการอภิปรายทางการเมืองและแสดงความสนใจทางการเมืองผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ ผ่านโซเชียลมีเดีย⁴⁶ ซึ่งความคิดเห็นในทำนองเดียวกันนี้ก็สอดคล้องกับการสำรวจในออสเตรเลียในปี ค.ศ. 2001⁴⁷ และยังพบว่าการใช้งานดิจิทัลมีการแบ่งแยกระหว่างผู้ที่มีอายุ 18 ถึง 34 ปี และผู้ที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป จึงอาจเป็นที่มาว่าเหตุใดผู้สมัครรุ่นเยาว์ที่ลงรับสมัครเลือกตั้งมักจะใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางในการรณรงค์หาเสียง⁴⁸

ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองสามารถทำได้ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนในระดับต่าง ๆ หรือแม้แต่การบริจาคเงินสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ในยุคก่อนดิจิทัลเทคโนโลยีการรณรงค์เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ใช้วิธีพบปะเป็นกลุ่มคน เป็นรายคน หรือในบางครั้งเป็นการเยี่ยมเยียนถึงบ้านของผู้มีสิทธิออกเสียง แต่ในช่วงยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสื่อได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและโน้มน้าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในทุกรูปแบบ ดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่นในปี ค.ศ. 2004 ที่การหาเสียงของ โยเวิร์ต ดิน ไซยู่ทศาสตร์การรณรงค์หาเสียงโดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ต แสดงให้เห็นว่าการรณรงค์หาเสียงเพื่อรับเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดี สามารถดึงผู้สนับสนุนกลุ่มย่อย ๆ ให้บริจาคเงินให้การรณรงค์ครั้งนั้น การที่คนกลุ่มย่อย ๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมการเมืองเพื่อระดมทุนหาเสียงทำให้เกิดการสร้างสมดุลอำนาจระหว่างแหล่งบริจาคเงินกลุ่มใหญ่ เช่น กลุ่มนักการเมือง หรือกลุ่มธุรกิจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเช่นนี้ มาตลอด กับกลุ่มประชาชนที่ปกติไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะนี้

⁴⁵ Skoric, M. M., & Kwan, G. (2011). Do Facebook and video games promote political participation among youth? Evidence from Singapore. *JeDEM-Journal of eDemocracy and Open Government*, 3(1), 70-79.

⁴⁶ Della Porta, D., & Mosca, L. (2005). Global-net for global movements? A network of networks for a movement of movements. *Journal of public policy*, 25(1), 165-190.

⁴⁷ Vromen, A. (2007). Australian young people's participatory practices and internet use. *Information, Community & Society*, 10(1), 48-68.

⁴⁸ Ali Salman, Suhana Saad. (2015). Online Political Participation: A Study of Youth Usage of New Media. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(6), 1-3.

การรณรงค์หาเสียงของ Obama ในปี ค.ศ. 2008 ใช้ยุทธวิธีรณรงค์ที่ โยเวิร์ต ดิน ใช้ในปี ค.ศ. 2004 คือการอาศัยอิทธิพลของการใช้อินเทอร์เน็ตในการดึงดูดเงินบริจาคสนับสนุนทุนรณรงค์หาเสียงจากคนกลุ่มเล็ก กลุ่มน้อย และการรณรงค์ยังใช้สื่อออนไลน์ เช่น เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการจัดกลุ่มอาสาสมัครเพื่อให้ข้อมูลและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งลงคะแนนให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งยุทธวิธีนี้เป็นที่ถกเถียงและท้าทายการรณรงค์ของฝ่ายตรงข้ามและหักล้างข้อมูลทางลบที่แพร่กระจายอยู่ในสื่อ พร้อมทั้งโน้มน้าวผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งส่งผลให้ผู้สนับสนุนออกเสียงลงคะแนนเสียงสนับสนุนในทุกระดับของการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งผลการลงคะแนนแสดงออกมาว่าการออกเสียงเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด และกลุ่มที่ได้ใช้สิทธิมากเป็นอันดับสองคือกลุ่มเยาวชน กลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มที่เข้าถึงสื่อสมัยใหม่เพราะเป็นกลุ่มที่บริโภคข้อมูลจากสื่อสมัยใหม่อย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

จุดแข็งของสื่อเทคโนโลยี คือ ศักยภาพในการกำหนดกรอบของกลุ่มเป้าหมาย โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่ามากในการเรียกร้องความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา สื่อโทรศัพท์ เช่น สมาร์ทโฟน ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้าใจและทราบถึงความต้องการของประชาชนในเขตเลือกตั้งของตนเอง อะไรที่ประชาชนสนใจเพราะประชาชนจะโต้ตอบกับข้อมูลที่กลุ่มรณรงค์หาเสียงแพร่ออกไปในสมาร์ตโฟน ทีมหาเสียงจะเข้าใจถึงว่าประชาชนให้ความสำคัญกับประเด็นอะไร ทำให้ทีมหาเสียงรวบรวมข้อมูลได้มากและรวดเร็ว ทั้งนี้รวมถึงสื่ออย่างคอมพิวเตอร์และอีเมล ซึ่งมีความสำคัญต่อการกระตุ้นและการตอบรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีหลายรูปแบบ ดังนี้⁴⁹

1. การใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนของตนเองในระดับต่าง ๆ การมีส่วนร่วมรณรงค์หาเสียง ซึ่งการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุด
2. การเรียกร้องทางการเมืองที่เกิดจากความสมัครใจ ซึ่งอาจรวมถึงการชุมนุมประท้วง เรียกร้องสิทธิหรือต่อต้านนโยบายต่าง ๆ แต่ต้องไม่เป็นการก่อจลาจล
3. การให้การสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล
4. การหาวิธีการ หรือรวมกลุ่มเพื่อให้ยับยั้งหรือเสนอแนะรัฐบาลในการผลักดันโครงการหรือนโยบายในการบริหารประเทศ
5. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ

⁴⁹ Calderaro, A. (2017). Social media and politics. In W. Outhwaite, & S. Turner (Eds.), *The SAGE Handbook of Political Sociology* (pp. 781-796). Sage. Retrieved 2 August 2021 from : https://orca.cardiff.ac.uk/107849/1/Outhwaite_Turner_Ch44_final.pdf

บทเรียนจากสื่อและบทบาทของสื่อ

เราปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันประชาชนบริโภคสื่อในสองทางหลักเส้นทางแรก คือ สื่อมวลชน เป็นช่องทางหลักที่สร้างการไหลของข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนผู้รับสาร ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อเป็นข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์การเมือง การเลือกตั้ง ข่าวสารเกี่ยวกับพรรคการเมืองและนักการเมือง สื่อมวลชนจะถ่ายทอดให้ประชาชนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเป็นผู้กำหนดประเด็นข่าวให้กับประชาชน ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนต้องมีบุคคลที่ทำหน้าที่สื่อสารที่เป็นที่ยอมรับได้และได้รับความนิยมนจากประชาชน ที่สำคัญต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ว่าการส่งข่าวสารนั้นจะส่งผลหรือสร้างพฤติกรรมใดให้กับประชาชนด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง เส้นทางที่สองคือ สื่อออนไลน์ เราปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อออนไลน์มีความสำคัญต่อการส่งต่อข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและสามารถชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี ดังกรณีที่ได้กล่าวถึงการประท้วงทางการเมืองของกลุ่ม กปปส. ในประเทศไทย เหตุเพราะสื่อออนไลน์เป็นสื่อใหม่เข้าถึงกลุ่มประชาชนทุกรุ่น สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายรวดเร็ว และที่สำคัญสื่อออนไลน์มีส่วนในการตรวจสอบเช็คการทำงานของทั้งสื่อมวลชนและรัฐบาล สื่อออนไลน์สามารถส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง การออกเสียงเลือกตั้ง การสื่อสารระหว่างผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งอย่างที่กล่าวข้างต้น

กลุ่มประชากรและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การรับข่าวสารและการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการเมือง การศึกษาวิจัยในอดีตมีข้อสังเกตสำคัญด้านกลุ่มประชากรและการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่าปัจจัยต่าง ๆ อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล คือ ระดับการศึกษา เพศ อายุ ศาสนา ถิ่นที่อยู่ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ โอกาสเข้าถึงข่าวสาร (สื่อ) การมีเครือข่ายกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มสนใจ ซึ่งงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิงทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยประชาชนอายุ 30 ถึง 60 ปีจะมีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ข้อสังเกตในปี พ.ศ. 2564 อาจไม่ตรงกับข้อมูลวิจัยนี้จากการประท้วงของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร สำหรับคุณสมบัติของประชาชนในด้านอาชีพพบว่า ผู้ที่มีอาชีพมั่นคงจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ใช้แรงงานและข้าราชการจะมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการเมืองในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับผู้ที่มีรายได้สูงจะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเช่นกัน⁵⁰

⁵⁰ กัลยา มະโนนิก. (2557). การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองของคนไทย. ศูนย์สำรวจความคิดเห็นนิด้าโพล. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2564 จาก <https://nidapoll.nida.ac.th/data/survey/uploads/FILE-1608016700389.pdf>

บทสรุป

การนำเสนอข่าวสารในปัจจุบันแม้จะมีทางเลือกมากขึ้น แต่สื่อสารมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์ยังเป็นช่องทางสำคัญที่ได้รับความนิยม แต่สื่อมวลชนเองอาจไม่มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองของประชาชน แต่ผู้รับสารควรต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านวิถีประชาธิปไตยจึงจะสามารถรับสารได้อย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ จนถึงการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขณะเดียวกันในกระบวนการมีส่วนร่วมต้องมีบุคคลที่เป็นผู้นำในการรับสาร บุคคลคนเหล่านี้ต้องสามารถเข้าถึงสื่อในวงกว้าง สามารถวินิจฉัยข้อมูลและแสดงออกได้ดี แลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ชัดเจนและได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำทางความคิด นั้นหมายความว่าบุคคลนี้จะมีอิทธิพลที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองแม้จะอาศัยสื่อมวลชนหรือสื่อรูปแบบอื่น ๆ เป็นหลักแต่ต้องมีอิทธิพลของสื่อบุคคลเป็นส่วนประกอบด้วย ที่สำคัญในกระบวนการขับเคลื่อนระบบประชาธิปไตย สื่อมวลชนและรูปแบบสื่อต่าง ๆ ถือได้ว่าเป็นกลไกสร้างความ เป็นประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง หากไม่มีการสื่อสารข่าวเกี่ยวกับทางการเมืองโดยสื่อมวลชน สังคมประชาธิปไตยก็ไม่สามารถขับเคลื่อนในวิถีประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 8

1. ข้อใดที่การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ไม่ได้สร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - ก. การหาเสียงของพรรคการเมือง
 - ข. การเผยแพร่ให้เห็นปัญหาของรัฐบาล
 - ค. การแถลงนโยบายของรัฐบาล
 - ง. การส่งข่าวลือของดารายอดนิยม
 - จ. การแนะนำสินค้าใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

2. ข้อใดบ้างเป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - ก. การอ่านและแจกจ่ายข้อมูลจากแผ่นพับด้านการเมือง
 - ข. การทำงานกับรัฐบาลท้องถิ่น
 - ค. การร่วมเดินขบวนประท้วง
 - ง. การแจ้งข่าวอาชญากรรม

3. ในแง่ของกิจกรรมทางการเมือง ข้อใดเป็นผลดีที่ประชาชนได้รับจากอินเทอร์เน็ต
 - ก. ได้รับความบันเทิง
 - ข. ค้นหาข้อมูลและความรู้ด้านการเมืองจากสื่อหลายแหล่ง
 - ค. เปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น
 - ง. เป็นกลไกให้คนระดับล่างได้เข้าถึงข่าวสารข้อมูล

บทที่ 9

Facebook และพลังทางการเมือง

Facebook ถือเป็นแพลตฟอร์มเครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 ภายในรั้วมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด จากนั้น Facebook ก็ได้ขยายตัวไปยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา และในที่สุดมีผู้ร่วมเครือข่ายทั่วโลกโดยมีอัตราการเพิ่มของผู้ติดตามร้อยละ 15 ต่อปี แม้ภายหลังในปี ค.ศ. 2015 ได้มีสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ เกิดขึ้น แต่ Facebook ก็ยังมีส่วนแบ่งของยอดผู้ติดตามอยู่ถึงร้อยละ 25 ซึ่งถือได้ว่า Facebook เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ใหญ่และแพร่หลายที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย

เนื้อหาทางการเมืองในพื้นที่ออนไลน์มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในโลกความจริงอย่างไร ปัญหานี้ได้เป็นที่สนใจของนักวิชาการสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาการสื่อสารและสื่อสารมวลชน การศึกษาเกี่ยวกับการประท้วงในประเทศกัวเตมาลา (ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ได้มีการเคลื่อนไหวประท้วงขับไล่รัฐบาลของประเทศกัวเตมาลา โดยประชาชนประมาณ 7,000 คน ได้เผารัฐสภา เพราะเห็นว่ารัฐบาลเป็นรัฐบาลคอร์รัปชัน เนื่องจากรัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณ ประมาณ 390,000 ล้านบาท สำหรับลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจใหญ่ ๆ ขณะที่ประชาชนอยู่ในภาวะยากจนและอนุมัติเงินเพียง 110,000 ล้านบาท เพื่อต่อสู้ภาวะโรคระบาดโควิด 19 และขณะเดียวกันรองประธานาธิบดี ได้โพสต์ข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์ว่า เขาได้บอกให้ประธานาธิบดียื่นใบลาออกพร้อมกับเขาและเขามีความเห็นที่หลากหลาย ๆ อย่างในการบริหารประเทศเป็นการดำเนินงานที่ไม่ถูกต้อง พร้อมทั้งยอมรับในสื่อออนไลน์ว่าเขากับประธานาธิบดีมีข้อขัดแย้งกัน) ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า เนื้อหาบนสื่อออนไลน์ส่งผลต่อพลังการเคลื่อนไหวในกิจกรรมด้านการเมือง นอกจากนี้ สำหรับคำถามที่ว่าเนื้อหาออนไลน์มีบทบาทในการริเริ่มการเคลื่อนไหวทางการเมือง (เช่น ในประเทศกัวเตมาลา) ได้อย่างไร ฮาร์โลว์ (Harlow) ได้อธิบายวิธีการทำงานว่า “ความคิดเห็น (ในโซเชียมมีเดีย) ถูกจัดวางในลักษณะที่จูงใจผู้อื่นให้มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวและมีส่วนร่วมในกิจกรรม”⁵¹ ในบริบทของวัฒนธรรมการเมืองออนไลน์ของไทย แม้ว่าอินเทอร์เน็ตและโซเชียมมีเดียได้กลายเป็นส่วนสำคัญของการเมืองไทยไปแล้ว แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาวิจัยว่าเนื้อหาในพื้นที่โซเชียมมีเดีย

⁵¹ Harlow, S. (2012). Social media and social movements: Facebook and an online Guatemalan justice movement that moved offline. *New media & society*, 14(2), 225-243.

อิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวอย่างไร งานวิจัยที่ผ่านมาโดยนักรัฐศาสตร์บางท่าน^{52 53} กล่าวถึงเฉพาะหน้าที่แฝงของโซเชียลมีเดีย สื่อออนไลน์ เป็นเครื่องมือที่หน่วยงานของรัฐใช้ในการติดตามกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระดับชาติ แต่ยังไม่มียานวิจัยชิ้นใดที่มองว่าเนื้อหาออนไลน์เป็นประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนอย่างไร การวิเคราะห์ของนักวิชาการเห็นว่าคนที่ใช้ Facebook มักจะเป็นคนที่สนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าคนทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ Facebook อาจไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางกายภาพ (คือไม่ต้องร่วมทำกิจกรรมในบริบทจริง) แต่จะเป็นลักษณะของการเป็นนักเคลื่อนไหวออนไลน์ (online activism) แต่ก็นับได้ว่ามีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมที่มีปรากฏให้เห็นในหลายหลายประเทศคือกลุ่มฝ่ายขวาจัด หรือกลุ่มหัวรุนแรง กลุ่มนี้สามารถใช้ประโยชน์จากการใช้สื่อออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อหลบเลี่ยงการกระทำที่ผิดกฎหมาย (เพราะในสังคมประชาธิปไตยจะมีกฎหมายห้ามกิจกรรมที่มีลักษณะของความเป็นเผด็จการ) การใช้อินเทอร์เน็ตจึงเป็นช่องทางให้จัดรวมกลุ่มและเข้าถึงกลุ่มของตนได้ ซึ่งเป็นช่องทางที่ดีในการขับเคลื่อนกระบวนการประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมที่มีบริบทของความไม่เป็นเผด็จการควบคุมอยู่

Facebook กับความเคลื่อนไหวทางการเมือง

สถานการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2553 มีส่วนสะท้อนให้เห็นพลังการสื่อสารจาก Facebook โดยได้มีกลุ่มประท้วงที่เรียกกันว่า “เสื้อแดง” ซึ่งมีการเคลื่อนไหวที่ได้รับผลอย่างมาก ความยิ่งใหญ่ของกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่จำนวนสมาชิกแต่ยังมีความเข้มแข็งด้านการเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการต่าง ๆ อีกหลายประการ ขณะเดียวกันได้มีกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตผ่าน Facebook รวมตัวกันต่อต้านกลุ่มเสื้อแดงหลายกลุ่มด้วยเช่นกันโดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดเผยคนทำผิดและปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2553 ถึง 2556 จนนำไปสู่การเปิดเผยผู้กระทำความผิดราว 40 คน ซึ่งภายหลังถูกดำเนินคดีตามข้อกล่าวหาฐานหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ กิจกรรมที่อื่น ๆ ที่ดำเนินการเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น การโจมตีตัวตนของบุคคลทางไซเบอร์ (Cyber bullying หรือ mobbing) ซึ่งพบว่าเกิดการกลั่นแกล้งหรือรังแกกันได้ง่ายหรือบางครั้งเป็นกรณีที่กล่าวหาบุคคลผิดตัว เพราะใช้หลักฐานที่ไม่ถูกต้องจึงไม่เป็นที่นิยมมากนักเพราะอาจทำให้ขาดความชอบธรรมได้ จากกลไกของ Facebook ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการขับเคลื่อนประชาชน เพื่อต่อต้านบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่ตรงข้ามกับตนเอง

⁵² Sinpeng, A. (2014, September 23). The cyber coup. In F. Aulino, E. Elinoff, C. Sopranzetti, & B. Tausig (Eds.), *The wheel of crisis in Thailand. Hot Spots, Cultural Anthropology Website*. Retrieved 7 October 2021 from : <https://culanth.org/fieldsights/the-cyber-coup>

⁵³ Bunyavejchewin, P. (2010). Internet politics: Internet as a political tool in Thailand. *Canadian Social Science*, 6(3), 67-72.

ขณะเดียวกันในประเทศไทย Facebook ยังถูกใช้เป็นสื่อในการชักชวนในกิจกรรมเพื่อแสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการดำรงสถาบันหลักของประเทศ เช่น การเชิญชวนให้สนับสนุนกิจกรรมเทิดพระเกียรติในโอกาสต่าง ๆ⁵⁴

ภาพล้อเลียนและตลกขบขันในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง

ท่ามกลางความโกลาหลทางการเมืองในปี พ.ศ. 2556 และ 2557 ภาพกราฟิกเสียดสีทางการเมืองต่อรัฐบาลได้ปรากฏในพื้นที่สังคมออนไลน์ท่ามกลางวาทกรรมและความคิดเห็นทางการเมือง ภาพกราฟิกต่อต้านรัฐบาลเหล่านี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวตรงที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์และประณามบุคคลสำคัญในรัฐบาล เช่น นายกรัฐมนตรี และนักการเมืองคนอื่น ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เกินจริงและน่าตลก ภาพเหล่านี้อาจดูเหมือนจะเป็นการเสียดสีทางการเมืองในสื่อสิ่งพิมพ์หรือเสียดสีทางการเมืองในขบวนการของนักเรียน นักศึกษาดั้งเช่นในอดีต แต่เนื่องจากภาพต่าง ๆ ที่เสียดสีถูกเผยแพร่บนโลกออนไลน์ที่เป็นแพลตฟอร์มที่อนุญาตให้มีปฏิสัมพันธ์หลายระดับ บทบาทของพวกเขาในวาทกรรมทางการเมืองจึงแตกต่างจากการเสียดสีทางการเมืองรูปแบบเดิม

ภาพรวมของวิกฤตการณ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2556-2557

วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่นำไปสู่การประท้วงที่ยาวนานเริ่มขึ้นเมื่อรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคเพื่อไทยในขณะนั้นพยายามผ่านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2556 ซึ่งทำให้คนเชื่อว่าร่างพระราชบัญญัตินี้จะช่วยอดีตนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ที่ได้ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ต่างประเทศได้กลับเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่ต้องรับบทลงโทษใด ๆ ข่าวการร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมถูกแพร่กระจายออกไปอย่างรวดเร็ว ดึงคนจำนวนมากไปบนถนนเพื่อประท้วงรัฐบาล ถึงแม้ว่าร่างกฎหมายจะถูกปฏิเสธโดยรัฐสภา และตัวแทนรัฐบาลหลายคนได้ให้คำมั่นต่อสาธารณชนว่าจะไม่นำร่างกฎหมายกลับมาพิจารณา แต่ความโกรธของประชาชนยังคงดำเนินต่อไป ตั้งแต่การประท้วงชั่วคราวในสถานที่ต่าง ๆ รอบกรุงเทพฯ ไปจนถึงการเดินขบวนยาว และการตั้งเวทีประท้วงถาวร แม้ว่ารัฐบาลจะตอบสนองต่อการลุกฮือด้วยการใช้กลยุทธ์ที่เฉยเมยเพื่อลดความตึงเครียด การเผชิญหน้ากลับเลวร้ายลง อาคารสาธารณะและอาคารของรัฐถูกครอบครองโดยผู้ประท้วงรัฐบาล แม้ว่าจะมีการยุบสภาในวันที่ 9 ตุลาคม และมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไป แต่การเผชิญหน้าระหว่างมวลชนกับเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ดีขึ้น หนึ่งในเหตุการณ์ที่ร้ายแรงที่สุดที่เกิดขึ้น คือ มีการ

⁵⁴ Lasuka, P. (2014). Humor in Troubling Time : Politically Satirical Graphics in Facebook and the Political Subjectivity of Digital Representation. *Journal of Liberal Arts*, 14(2), 14-32.

โจมตีโดยกองกำลังติดอาวุธทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ประท้วงที่ตั้งแคมป์ในสถานที่ประท้วงที่แตกต่างกันทั่วกรุงเทพฯ การเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้ชุมนุมต่อต้านรัฐบาลหลายคนไม่เชื่อเรื่องเลือกตั้งอีกต่อไป เนื่องจากมีความเชื่อว่าถึงเลือกแล้วก็จะได้นักการเมืองที่ไม่ดีมาบริหารประเทศ ในวันที่เลือกตั้งผู้ประท้วงบางคนได้เข้าไปก่อวุ่นวายในพื้นที่เลือกตั้ง และความวุ่นวายทางการเมืองทั้งหมดบนท้องถนนได้สิ้นสุดลงในวันที่ 22 พฤษภาคม เมื่อพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก่อรัฐประหารโดยทหารและเข้ายึดครองประเทศ เรื่องนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มี กปปส. ที่พยายามระดมกำลังคนหลังจากได้ยื่นข่าวเรื่องพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม กลุ่มทางสังคม กปปส. สามารถระดมพลได้อย่างรวดเร็วและสามารถสร้างแรงกดดันให้กับรัฐบาลได้ หนึ่งในกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพซึ่งช่วยเสริมสร้างการระดมกำลังคือการเปลี่ยนแปลงตนเองของ สุเทพ เทือกสุบรรณ (แกนนำ) ที่ได้สร้างภาพการอุทิศตนให้กับการเคลื่อนไหวมากขึ้น⁵⁵

การเสียดสีทางการเมืองบน Facebook

การเสียดสีทางการเมืองโดยปกติจะเห็นได้โดยทั่วไปในหนังสือพิมพ์ ซึ่งมักจะเป็นภาพการ์ตูนล้อเลียนสถานการณ์ของประเทศหรือลักษณะการบริหารประเทศของรัฐบาล แต่เมื่อมีสื่อสังคมโดยเฉพาะ Facebook เกิดขึ้น Facebook ได้กลายเป็นเวทีการแสดงความคิดเห็นผ่านถ้อยคำที่เป็นวาจากรรมเสียดสีรัฐบาล โดยนำบทกวีหรือคำคมมาดัดแปลงให้สอดคล้องตามผู้อ่านและอาจมีภาพล้อเลียนต่าง ๆ ที่ตัดต่อและใส่คำคมพร้อมทั้งแชร์สื่อสารอย่างกว้างขวางและเป็นอิสระใน Facebook ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ถนนในกรุงเทพฯ ไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่เดียวที่มีการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล นักวิชาการชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองล่าสุดของ กปปส. ประสบความสำเร็จอย่างมากเนื่องจากการระดมและการกระทำทางออนไลน์ คือ การใช้ Facebook ที่สามารถดึงดูดผู้ใช้ชาวไทยเข้าสู่แพลตฟอร์มได้มากขึ้น สถิติเมื่อกลางปี พ.ศ. 2557 แสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2557 จำนวนผู้ใช้ Facebook ชาวไทยเพิ่มขึ้นอย่างมากถึงร้อยละ 53 คิดเป็นผู้ใช้ 24 ล้านคน (ประมาณหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมด) ในจำนวนนี้คิดเป็นประมาณร้อยละ 55 ของประชากรที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จากข้อบ่งชี้นี้ สามารถตีความได้ว่าพื้นที่ใน Facebook ได้รับความนิยมมากขึ้น และอาจกลายเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่คนไทยเข้าร่วมในการเจรจาทางการเมืองและรณรงค์การเคลื่อนไหวมากขึ้น อันที่จริงช่วงเริ่มต้นของการระดม กปปส. เป็นผลมาจากเทคโนโลยีของเครือข่ายสังคมออนไลน์ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน สาธารณชนสามารถต่อต้านร่างกฎหมายนิรโทษกรรมได้ และสามารถรวบรวมผู้คนจำนวนหลายคนผ่านแคมเปญและการนัดหมายผ่าน Facebook และแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียออนไลน์อื่น ๆ นอกจากการรณรงค์

⁵⁵ วุฒิพล วุฒิวรพงศ์ และ กิ่งกาญจน์ จงสกุลไกล. (2562). พัฒนาการของช่องทางในการแสดงออกทางการเมืองในสื่อออนไลน์ช่วง พ.ศ. 2557-2560. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 8(13), 147-158.

ที่ใช้ดึงประชาชนออกมาโดยตรงแล้ว ยังมีเนื้อหาทางการเมืองรูปแบบอื่น ๆ ที่เผยแพร่อยู่รอบ ๆ ซึ่งไม่ได้มีเจตนาชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมการประท้วงโดยตรงแต่หยิบยกข้อกังวลจากประชาชนออนไลน์มาเผยแพร่เรื่องการเมือง วิกฤติ วาทกรรมเชิงสร้างสรรค์บางส่วนที่ใช้ใน Facebook ได้แก่ ข้อความของคนดังระดับโลกที่นำมาปรับบริบทใหม่ให้เกี่ยวข้องกับการเมืองไทย การภาพถ่ายบุคคลดังที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหว วาทกรรมดิจิทัลทั้งหมดเหล่านี้มีอิทธิพลในการดึงความสนใจจากผู้ใช้ Facebook จำนวนมากเข้าสู่หน้าเพจ และแลกเปลี่ยนการสนทนาและวิจารณ์ซึ่งกันและกัน

บทสรุป

กล่าวโดยสรุป คือ Facebook เปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดโดยไม่มีข้อปิดกั้น ในเรื่องช่องว่างของการสื่อสารและการรับสารตามรูปแบบการสื่อสารแบบเดิมแต่เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความคิดเห็นแบบสองทาง แต่นักวิชาการส่วนใหญ่ต่างยอมรับว่า Facebook เป็นการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นเครื่องมือ ซึ่งมักจะถูกจัดอยู่ในกระบวนการทางการเมืองและสังคมจากการที่มีการส่งข่าวสารข้อมูลในอินเทอร์เน็ตอย่างล้นหลาม ผู้ใช้จึงไม่สามารถมีเวลาในการวิเคราะห์หรือคัดกรองข้อมูลที่เป็นประโยชน์หรือเป็นข้อเท็จจริงได้ทั้งหมด ขณะเดียวกัน Facebook ยังเป็นแพลตฟอร์มที่มีการป้อนข้อมูลอยู่ตลอดเวลาซึ่งมีงานวิจัยรายงานว่าเยาวชนที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นประจำมีแนวโน้มที่จะอ่านเนื้อหา ข้อเท็จจริงใน YouTube หรือ blogs จะหันเหความสนใจไปใช้เครือข่ายสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมออนไลน์มากกว่า บทบาทอีกประการหนึ่งของอินเทอร์เน็ตคือ เป็นสื่อสังคมที่ค่อนข้างจะแสดงข้อมูลที่แบ่งฝ่ายแบ่งพวก แทนการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์มุมมองความคิดเห็นจากคนหลากหลายกลุ่ม ผู้ใช้ส่วนใหญ่มักจะเชื่อมโยงติดต่อกัน กับคนที่ตนเองรู้จักและคนที่ตนเองมีความเห็นคล้ายตามทางด้านการเมืองซึ่งนั่นคือการถือขั้วทางการเมืองที่ตนเองสนับสนุน ซึ่งมีคำเรียกในภาษาอังกฤษว่า “selectivity bias” คือการเลือกแบบอคติ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเครือข่าย Facebook โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย กลุ่ม Facebook จึงทำหน้าที่เป็นห้องสะท้อนความคิดเห็นกับบุคคลที่สามารถแลกเปลี่ยนและอภิปรายมุมมองของตนเองกับคนที่คิดเห็นเช่นเดียวกันกับตน นั่นจึงเป็นที่มาของประเด็นความคิดเห็นที่ว่าคนที่ใช้ Facebook จะมีส่วนร่วมและมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าสื่อประเภทอื่น โดยเฉพาะของประเทศไทยจึงอาจกล่าวได้ว่า Facebook เป็นช่องทางแสดงออกทางการเมืองที่มีความสะดวกสอดคล้องกับกระแสความสนใจ บ่มเพาะความคิดเห็นทางสังคมและทางการเมืองในสังคมไทยอย่างมีพลัง⁵⁶

⁵⁶ Schallar, W. (2016). New social media and politics in Thailand : The emergency of fascist vigilante groups on Facebook. *Australian Journal of Southeast Asian Studies*, 9(2), 215-234.

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 9

1. บทบาทของ Facebook ที่มีพลังต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองถึงประเด็นใด
 - ก. การประท้วงขับไล่รัฐบาลในกัวเตมาลา
 - ข. การสร้างกลุ่มอนุรักษ์พีชใบต่าง
 - ค. การสร้างกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

2. แพลตฟอร์ม Facebook ทำหน้าที่ให้เห็นเชิงประจักษ์ ด้านพลังทางการเมืองในข้อใด
 - ก. การประกาศหาคู่แข่งผ่าน Facebook
 - ข. การรณรงค์ให้เกิดการเจรจาทางการเมือง
 - ค. การเชิญชวนให้ร่วมประท้วงการบริโภคอาหารไขมันสูง

3. พฤติกรรมของผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ข้อใดที่ไม่ใช่ผลของการรับสารจาก Facebook
 - ก. ขาดความมั่นใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจริง
 - ข. เชื่อมโยงแสดงความคิดเห็นทางการเมืองกับคนที่มีความเห็นตรงกัน
 - ค. เข้ากลุ่ม Selectivity bias

เฉลยท้ายบทที่ 9

1. ก

2. ข

3. ก

บทที่ 10

สื่อและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในอดีตที่ผ่านมาไม่เคยมีการสื่อสารมวลชนที่แพร่หลายในชีวิตประจำวันของเรามาก่อน เราต้องขอบคุณโซเชียลมีเดียเพราะปัจจุบันนี้ใครก็ตามที่มีอินเทอร์เน็ตก็สามารถสวมบทบาทผู้เขียนข่าวเพื่อเผยแพร่ออกไปได้ ผู้คนนับล้านสามารถเข้าถึงข่าวเหล่านั้นได้แค่เพียงการคลิกเมาส์ แต่สิ่งเหล่านั้นคือดาบสองคม เช่น ในปัจจุบันการเผยแพร่เฟกนิวส์ (Fake News) หรือข่าวเท็จนั้นสามารถทำได้เพียงในเวลาไม่กี่วินาที ดังนั้นทั้งสื่อมวลชนและประชาชนจึงควรที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายและจริยธรรมของสื่อ เพื่อที่จะดำเนินการอย่างมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรมเมื่อจะเผยแพร่เนื้อหาไปยังสาธารณชน การมีความรู้ด้านสื่อและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ประชาชนควรมีความรู้ในภาพรวมกฎหมายของสื่อจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับประชาชนในยุคดิจิทัล โดยสื่อรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีข้อบังคับที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีกฎสากลที่นักข่าวทุกคนต้องเคารพเมื่อประกอบวิชาชีพ บทบัญญัติทางกฎหมายที่นำเสนอในบทนี้ มีพื้นฐานที่มีผลบังคับใช้กับทุกประเทศที่เป็นสมาชิกของสภายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (ECHR)⁵⁷ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อเหล่านี้จะเป็นประโยชน์และสร้างความเข้าใจในการเผยแพร่สื่อและรับสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

กฎหมายสื่อมวลชนในฐานะสื่อ

สื่อมวลชนสามารถมีได้หลายรูปแบบ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ (นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ) สื่อกระจายเสียง (วิทยุและโทรทัศน์ที่ดำเนินการผ่านรูปแบบต่าง ๆ ของการส่งสัญญาณภาคพื้นดิน เคเบิล หรือดาวเทียม) สำนักข่าว สื่อออนไลน์ และภาพยนตร์ สื่อมวลชนประกอบด้วยสื่อทั้งหมดที่นำเสนอเนื้อหาด้านข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้ชมจำนวนมากที่ต่างกันและไม่ระบุว่าจะผู้รับสารต้องเป็นใคร

สำหรับบทบาทของสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทางสังคมและการเมืองอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ยาก ทำให้บางครั้งสื่อมวลชนถูกมองว่าเป็น “อำนาจที่สี่” ควบคู่ไปกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เพราะบทบาทของสื่อมวลชนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเผยแพร่ข้อเท็จจริงเท่านั้น สื่อมวลชนยังสื่อสารความคิดเห็นทางการเมือง สังคม จริยธรรม วัฒนธรรม และอื่น ๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางความคิดเห็นจากประชาชนด้วย ซึ่งอาจแยกเป็นกรณีต่าง ๆ ได้ ดังนี้

⁵⁷ European Convention on Human Rights

1. ในแวดวงสังคมและวัฒนธรรม – สื่อต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมของบุคคล ให้การศึกษา ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมและเป็นแหล่งความบันเทิง
2. สื่อมวลชนในระบบการเมือง – สื่อมวลชนในระบบการเมืองทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ส่งเสริมการอภิปรายสาธารณะ ตระหนักถึงการตรวจสอบระบบการเมือง เปิดเป็นเวทีสาธารณะสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในวาทกรรมทางการเมือง เพิ่มความโปร่งใสและความสามารถในการสื่อสารของรัฐกับประชาชน
3. สื่อในระบบเศรษฐกิจ – สื่อมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจโดยครอบคลุมกระบวนการทางเศรษฐกิจ ทำหน้าที่เป็นสื่อโฆษณาที่เอื้อต่อการหมุนเวียนสินค้าและบริการ มีอิทธิพลต่ออัตราการจ้างงานโดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสในการทำงาน

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายสื่อ เป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายที่ประกอบด้วยระบบบรรทัดฐานทางกฎหมายที่ควบคุมกิจกรรมของสื่อมวลชน โดยจะตรวจสอบข้อจำกัดที่สื่อและนักข่าวสามารถดำเนินการได้ กำหนดหลักการของการเผยแพร่ ผลกระทบสื่อ และในทางกลับกันมีสิ่งส่งผลกระทบต่อการแพร่กระจายข่าวจากสื่อ นั่นคือข้อบังคับบางอย่างที่ใช้เฉพาะกับสื่อบางประเภทเท่านั้น ตัวอย่างเช่น มีกฎหมายว่าด้วยการกระจายเสียงที่ใช้เฉพาะกับกิจกรรมของสื่อกระจายเสียงเท่านั้น อย่างไรก็ตามสื่อทั้งหมดต้องเคารพบทบัญญัติทางกฎหมายทั่วไปด้วย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนไม่ได้ประกอบด้วยกฎหมายสาขาเดียว แต่ประกอบด้วยกฎหมายและบทบัญญัติที่หลากหลายซึ่งจัดกระจายไปทั่วกรอบกฎหมายทั้งหมด รากฐานของหลักการของกฎหมายสื่อสามารถพบได้ในองค์ประกอบของหลายประเทศ กฎหมายระดับชาติที่เฉพาะเจาะจงตลอดจนอนุสัญญาระหว่างประเทศและการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

อนุสัญญาระหว่างประเทศ

สนธิสัญญาระหว่างประเทศต่อไปนี้ได้ระบุถึง สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และสากล รวมถึงเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการพูด อนุสัญญาเหล่านี้มีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมและการกระทำของรัฐที่มีต่อสื่อและนักข่าว

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติประกาศเมื่อ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491

- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มติสมัชชาใหญ่ 2200A (XXI) ประกาศเมื่อ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2419
- อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน สภายุโรป ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ประกาศเมื่อ พ.ศ. 2493
- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบเป็นมติสมัชชาใหญ่ 2106 (XX) ประกาศเมื่อ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2508

กฎหมายของสภายุโรป

สำหรับประเทศสมาชิกสภายุโรป ได้ให้ความสำคัญสำหรับการรับประกันเสรีภาพในการแสดงออก อันได้แก่ สิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเกี่ยวกับมาตรา 10 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

กฎหมายสหภาพยุโรป

ภายในสหภาพยุโรป ภาคสื่อได้รับการควบคุมระดับชาติเป็นหลักแต่มีกฎระเบียบด้านสื่อบางประการที่สหภาพยุโรปสามารถดำเนินการจนเป็นที่ยอมรับได้แก่ การปกป้องเสรีภาพของสื่อมวลชนซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กำหนดโดยสหภาพยุโรปและได้รับการรับรองโดยเอกสารทางด้านกฎหมายหลายฉบับ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ

มีกฎหมายที่ให้อิสระเสรีภาพในการพูดของสื่อ มีข้อห้ามในการเข้าไปแทรกแซงการทำงานของสื่อและสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลซึ่งบัญญัติอยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการออกใบอนุญาตของสื่อกระจายเสียงก็อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ด้วย

กฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาควบคุมการกระทำความผิดทางอาญาและผลกระทบจากเหตุการณ์นั้น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและรัฐ การละเมิดบางอย่างที่สื่อหรือนักข่าวแต่ละคนนำเสนออาจถูกดำเนินคดีอาญาได้ เช่น การหมิ่นประมาทหรือใส่ร้ายป้ายสี การหมิ่นประมาทชื่อเสียงทางธุรกิจ การดูถูก การยั่วให้เกิดความเกลียดชังทางเชื้อชาติหรือศาสนา เป็นต้น

กฎหมายแพ่ง

กฎหมายแพ่งควบคุมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทางกฎหมาย รวมถึงบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับสื่อและสารสนเทศ เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายทางเกียรติยศ หรือชื่อเสียง ปัญหาลิขสิทธิ์ สิทธิในภาพลักษณ์ของตนเอง ฯลฯ

กฎระเบียบของสื่อกระจายเสียง

สื่อที่ออกอากาศมีบทบาทสำคัญในการทำงานของสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการก่อตัวและการถ่ายทอดค่านิยมทางสังคม ด้วยเหตุนี้ภาคการแพร่ภาพกระจายเสียงจึงต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับเฉพาะตามค่านิยมร่วมกัน เช่น เสรีภาพในการแสดงออก พหุนิยม การคุ้มครองลิขสิทธิ์ การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา การคุ้มครอง ผู้เยาว์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ประเทศประชาธิปไตย ผู้กำกับดูแลการออกอากาศ ทำหน้าที่หลักสองประการ ประการแรกคือ การดูแลการจัดสรรความถี่ออกอากาศผ่านการมอบใบอนุญาต ประการที่สองคือ พัฒนาและใช้หลักจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาต่าง ๆ

การควบคุมตนเองของสื่อ

เครื่องมือกำกับดูแลตนเองสามารถอยู่ในรูปแบบของจรรยาบรรณ สภาสื่อมวลชนและสื่อมวลชน และแนวปฏิบัติทางวิชาชีพ จรรยาบรรณนักข่าวกำหนดบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของนักข่าว และได้รับการพัฒนาโดยความพยายามร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเพื่อสร้างแนวทางหลัก เพื่อให้ปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ จรรยาบรรณของข้อมูลสารสนเทศแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่ยังมีองค์ประกอบร่วมกันบางประการ เช่น หลักการของความจริง ความถูกต้อง ความเที่ยงธรรมและความเป็นกลาง สิทธิของสาธารณชนต่อความจริง สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างยุติธรรม การใช้วิธีการที่เป็นธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ความเต็มใจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาด และการรักษาความลับของแหล่งข้อมูล

การแนะนำจรรยาบรรณเป็นเพียงก้าวแรกสู่การควบคุมตนเองของสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เป็นไปตามหลักจรรยาบรรณที่นำมาใช้ด้วยตนเอง สิ่งสำคัญคือ ต้องจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อกำกับดูแลและกำหนดมาตรการคว่ำบาตรบุคคลหรือองค์กรที่ละเมิดหลักการเหล่านั้น

สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก

เสรีภาพในการแสดงออกคือความสามารถในการแสดงความคิดเห็นตามความคิดของตนอย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องกลัวการเซ็นเซอร์หรือการแทรกแซงจากรัฐบาล สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกไม่ได้จำกัดอยู่เพียง การสื่อสารด้วยวาจาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการแสดงความคิดเห็นผ่านบทความที่ตีพิมพ์ หนังสือ หรือแผ่นพับ โทรทัศน์หรือวิทยุกระจายเสียง งานศิลปะ อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย รวมถึงสิทธิในการรับ ข้อมูลผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ คำว่า “เสรีภาพของสื่อ” มักใช้ควบคู่หรือเป็นทางเลือกแทนคำว่า “เสรีภาพในการพูด” หรือ “เสรีภาพในการแสดงออก” เนื่องจากสื่อมีหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลและความคิด จึงต้องประกันสิทธิของประชาชนในการรับข้อมูลนี้

เสรีภาพในการแสดงออกได้รับการคุ้มครองอย่างไร สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกได้รับการรับรอง โดย สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (มาตรา 19) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของสหประชาชาติ (มาตรา 19) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (มาตรา 10) และกฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (มาตรา 11) ซึ่งอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศสมาชิกของสภายุโรป

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (มาตรา 19) กล่าวว่า “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการถือครองความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซง และในการแสวงหา รับ และให้ข้อมูลและความคิดผ่านสื่อใด ๆ โดยไร้พรมแดน”

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (มาตรา 10) กล่าวว่า “1. ทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการถือครองความคิดเห็นและรับและให้ข้อมูลและความคิดโดยปราศจากการแทรกแซงจากหน่วยงานสาธารณะและโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน 2. การใช้เสรีภาพเหล่านี้เนื่องจากมีหน้าที่และความรับผิดชอบด้วย อาจต้องเป็นไปตามพิธีการ เงื่อนไข ข้อจำกัด หรือบทลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด และมีความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์ในความมั่นคงของชาติ บูรณภาพแห่งดินแดนหรือความปลอดภัยสาธารณะ เพื่อป้องกันความผิดปกติหรืออาชญากรรม เพื่อคุ้มครองสุขภาพหรือศีลธรรม เพื่อปกป้องชื่อเสียงหรือสิทธิของผู้อื่น”

กฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (มาตรา 11) กล่าวว่า “1. ทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิต้องรวมถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและรับและให้ข้อมูลและความคิดโดยปราศจากการแทรกแซงจากหน่วยงานสาธารณะและไม่คำนึงถึงพรมแดน 2. ให้เคารพเสรีภาพและพหุนิยมของสื่อ”

การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพของสื่อไม่ใช่สิทธิโดยสมบูรณ์ และอาจจำกัดเพื่อปกป้องสิทธิหรือชื่อเสียงของผู้อื่น เช่น การห้ามคำพูดที่ยุยงให้เกิดความรุนแรงหรือความเกลียดชังต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อปกป้องเด็กจากการแสวงประโยชน์ทางเพศ หรือเพื่อปกป้องชื่อเสียงของบุคคลจากการกล่าวหาที่เป็นเท็จ สิทธิเหล่านี้อาจถูกจำกัดเมื่อความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของชาติตกอยู่ในอันตราย กรณีมีความขัดแย้งระหว่างสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิอื่น ๆ ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิด้านบุคลิกภาพเสรีภาพในการแสดงออกอาจอยู่ภายใต้ข้อบังคับบางประการข้อจำกัด อย่างไรก็ตามข้อจำกัดสามารถกำหนดได้ก็ต่อเมื่อเป็นสังคมประชาธิปไตยกำหนดโดยกฎหมาย และมีจุดมุ่งหมายที่ชอบด้วยกฎหมาย

สื่อและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

สื่อมวลชนสามารถละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้หลายวิธี ตัวอย่างสองตัวอย่างของการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ได้แก่ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในความเป็นส่วนตัวและการเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับบุคคลที่อาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง การละเมิดที่เรียกว่า การหมิ่นประมาท คำว่า “สิทธิส่วนบุคคล” ไม่ได้กำหนดไว้เป็นสากล แต่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายโดยศาลระหว่างประเทศและภายใต้อำนาจศาลระดับชาติหลายแห่ง หมายถึง สิทธิหลายประการที่คุ้มครองศักดิ์ศรี อารมณ์ และจิตใจความสมบูรณ์เชิงตรรกะของบุคคล เช่น การปกป้องชื่อเสียง สิทธิในความเป็นส่วนตัวและชีวิตส่วนตัว สิทธิในการคุ้มครองภาพลักษณ์ เป็นต้น ซึ่งมีประเด็นที่ต้องพิจารณาต่าง ๆ ดังนี้

การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลอย่างเคร่งครัด

เป้าหมายของกฎหมายความเป็นส่วนตัวคือการปกป้องผู้คนจากการบุกรุกที่ไม่ต้องการให้เข้ามาในชีวิตส่วนตัวของพวกเขา เขตอำนาจศาลแห่งยังมีข้อกำหนดเฉพาะที่ปกป้องภาพลักษณ์ของบุคคล ข้อมูลส่วนบุคคล ชื่อ ความเหมือน และข้อมูลส่วนตัวโดยทั่วไปอื่น ๆ

วิธีหลีกเลี่ยงการบุกรุกความเป็นส่วนตัว

การเผยแพร่ข้อเท็จจริงที่แท้จริงแต่เป็นส่วนตัวเกี่ยวกับบุคคลอาจนำไปสู่การเรียกร้องของการบุกรุกความเป็นส่วนตัว หากข้อมูลที่เผยแพร่ที่ทำให้บุคคลเป็นที่น่ารังเกียจ สำหรับสื่อมวลชนมีหลายขั้นตอนที่นักข่าวสามารถทำได้เพื่อหลีกเลี่ยงการบุกรุกความเป็นส่วนตัว

1. รายงานหัวข้อและข้อเท็จจริงที่เป็นข้อกังวลของสาธารณชนโดยชอบด้วยกฎหมาย ในวิธีนี้สื่อมวลชนจะไม่บุกรุกความเป็นส่วนตัวของคุณที่นำเสนอ

2. หากคุณได้รับข้อมูลจากแหล่งที่เปิดเผยต่อสาธารณะ เช่น บันทึกรหัสโทรศัพท์และข้อมูลทางการเงิน สาธารณะที่ได้รับการเปิดเผยตามเงื่อนไขกฎหมายการดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ข่าวที่นำเสนอก็จะถือเป็นการบุกรุกความเป็นส่วนตัวของคุณ
3. หากเป็นไปได้ก็ควรจะมีการขอความยินยอมจากเจ้าของเรื่องในการนำเสนอข่าว

สิทธิในความเป็นส่วนตัว

สิทธิในความเป็นส่วนตัวได้ถูกประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (มาตรา 12) กล่าวว่า “ไม่มีใครจะถูกแทรกแซงโดยพลการในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว บ้าน หรือการติดต่อสื่อสาร หรือถูกโจมตีต่อเกียรติและชื่อเสียงของเขา ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกแซงหรือการโจมตีดังกล่าว” อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (มาตรา 8) กล่าวว่า “1. ทุกคนมีสิทธิที่จะเคารพต่อชีวิตส่วนตัวและครอบครัว บ้านและการติดต่อสื่อสารของเขา 2. จะต้องไม่มีการแทรกแซงจากหน่วยงานของรัฐ ในการใช้สิทธินี้ เว้นแต่เป็นไปตามกฎหมายและมีความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยและเพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ และสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ”

การหมิ่นประมาท

การหมิ่นประมาทเกี่ยวข้องกับการแสดงข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับบุคคลอื่นที่สร้างความเสียหายต่อชื่อเสียงของบุคคลนั้น ข้อความดังกล่าวอาจทำโดยวาจาคือการใส่ร้ายหรือเป็นลายลักษณ์อักษรคือการหมิ่นประมาท กฎหมายหมิ่นประมาทมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องชื่อเสียงของบุคคลจากการถูกใส่ร้าย เกือบทุกประเทศมีกฎหมายที่กล่าวถึงเรื่องนี้ การหมิ่นประมาทมักเกี่ยวข้องกับชื่อเสียงของบุคคลเท่านั้น แต่คดีหมิ่นประมาทอาจครอบคลุมถึงการเรียกร้องเกี่ยวกับ “บุคคลตามกฎหมาย” ที่เป็นนิติบุคคลที่ได้รับสถานะทางกฎหมาย เช่น บริษัท หรือองค์กร นอกจากนี้ในบางประเทศอาจมีการฟ้องร้องหมิ่นประมาทเพื่อปกป้องชื่อเสียงของกลุ่มคน⁵⁸

องค์ประกอบของการกล่าวอ้างหมิ่นประมาท

กฎหมายหมิ่นประมาทแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ แต่มีกฎเกณฑ์ที่ยอมรับกันโดยทั่วไปบางประการ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาในหลาย ๆ ที่ในการพิสูจน์การหมิ่นประมาท ผู้เรียกร้องต้องพิสูจน์องค์ประกอบต่อไปนี้

⁵⁸ Creech, K. C. (2013). *Electronic media law and regulation*. (6th ed). Routledge.

1. มีการอ้างอิงถึงโจทก์ ข้อความหมิ่นประมาทควรเห็นแล้วรับรู้ได้อย่างง่ายถึงโจทก์ แม้ว่าจะไม่ได้ระบุชื่อโจทก์ก็ตาม
2. ข้อมูลเป็นเท็จ ข้อความที่กล่าวอ้างเป็นความเท็จ จุดประสงค์ในการหมิ่นประมาทต้องเป็นข้อความเท็จ
3. มีการเผยแพร่ ข้อมูลที่ละเอียดจะต้องเผยแพร่หรือแจกจ่ายให้กับบุคคลที่สามหนึ่งรายหรือมากกว่า
4. เกิดความเสียหาย เพื่อให้คำแถลงสามารถดำเนินการได้จะต้องก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของโจทก์

การป้องกันการหมิ่นประมาท

1. การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่เปิดเผยเป็นความจริงโดยทั่วไปสามารถยกโทษให้จำเลยพ้นผิดได้
2. ข้อความแสดงความเห็นเทียบกับข้อความข้อเท็จจริง ข้อความที่ไม่สามารถแสดงได้ว่าจริงหรือเท็จ หรือไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นข้อความแสดงข้อเท็จจริง ไม่สามารถเป็นเหตุให้ถูกตั้งข้อหาหมิ่นประมาทได้
3. รายงานคำพูดของผู้อื่นอย่างเป็นทางการและถูกต้อง หลักการนี้ทุกฝ่ายตระหนักดีว่านักข่าวมีความรับผิดชอบในการรายงานข่าว ข้อความหมิ่นประมาทอาจรวมถึงการรายงานข้อความที่อาจบ่อนทำลายชื่อเสียงของผู้อื่น
4. มีสิทธิ์ที่ผ่านการรับรอง คำชี้แจงที่ผู้พูดอยู่ภายใต้หน้าที่ทางกฎหมาย คุณธรรม หรือสังคมที่ต้องทำ เช่น การรายงานผู้ต้องสงสัยอาชญากรรมต่อตำรวจ

กฎหมายควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ต

สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2550 มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางคอมพิวเตอร์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก กฎหมายนี้ได้ให้อำนาจกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการควบคุมตรวจสอบและระงับเว็บไซต์ที่ผิดกฎหมาย ในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีเว็บไซต์ไม่น้อยกว่า 45,357 เว็บไซต์ ที่ถูกระงับการเข้าถึง และจำนวนถึง 39,115 เว็บไซต์ที่ถูกพิจารณาระงับการเข้าถึงด้วยเหตุผลของประเด็นการเผยแพร่ข้อความหมิ่นสถาบันเบื้องสูง ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้เข้มงวดกับเว็บไซต์ที่มีการพูดคุยอภิปรายปรัชญาทางการเมือง โดยเว็บไซต์จะถูกระงับ

อย่างไรก็ตามกฎหมายอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ได้ถูกใช้อย่างเข้มข้นได้เพียงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เพราะเมื่อกฎหมายฉบับนี้บังคับใช้อย่างเข้มงวดขึ้น การเผยแพร่ผ่าน YouTube ก็มีมากขึ้น รัฐบาลจึงพยายาม

เอาผิดกับ Google ซึ่งเป็นเจ้าของ YouTube จนในที่สุดก็สามารถทำการตกลงกับบริษัท Google ได้ การควบคุมของรัฐบาลจึงคลายความเข้มข้นลง การรวมกลุ่มผ่าน Facebook ก็ได้มีการขยายตัวมาก ซึ่งรัฐบาลก็ไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด ในการส่งเสริมและควบคุมเกี่ยวกับสื่อในปี พ.ศ. 2550 ประเทศไทยได้มีบทบัญญัติห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้ถือหุ้นเข้าเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์หรือโทรคมนาคม ซึ่งนับว่าเป็นกฎหมายที่มีความเชื่อมโยงกับการควบคุมการใช้สื่อในประเทศไทย⁵⁹

⁵⁹ ธนยรัตน์ จันทร์ทรงพล และคณะ. (2518). อิทธิพลของสื่อที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง : กรณีศึกษาสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมช่องบลูสกาย. *วารสารรัชดภาคย์*, 12(26), 1-11.

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 10

1. ข้อใดเป็นข้อบังคับเฉพาะค่านิยมร่วมกันภายใต้กฎระเบียบของสื่อกระจายเสียง
 - ก. เสรีภาพในการแสดงออกพหุนิยม
 - ข. การส่งเสริมความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม
 - ค. การนิทาใส่ร้าย
 - ง. การคุ้มครองผู้เยาว์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2. ข้อใดเข้าข่ายการหมิ่นประมาท
 - ก. เปิดเผยแพร่บทกวีของนักประพันธ์ชื่อดังในนิตยสาร
 - ข. เสนอข้อมูลเป็นเท็จเกี่ยวกับผู้อื่น
 - ค. ส่งข่าวที่สร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น
 - ง. ส่งข้อความหมิ่นประมาทที่ทำให้ทราบได้ว่าเป็นใครโดยไม่ระบุชื่อ

บทที่ 11

ผลกระทบของโซเชียลมีเดียต่อการสื่อสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าสื่อได้มีการขยายตัวอย่างกว้างขวาง มีผลให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว สื่อในปัจจุบันอยู่บนเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งทำให้ประชาชนมีช่องทางเข้าถึงสื่อได้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสื่อออนไลน์หรือโทรทัศน์ ประชาชนจะเข้าถึงได้อย่างกว้างขวางและเป็นปัจจุบัน ในด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ได้มีบทบัญญัติด้านนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นทางการเมือง พลังของสื่อมวลชนที่เกิดขึ้นในช่วงการใช้สื่อผ่านระบบดาวเทียมที่สื่อสารเนื้อหาโจมตีรัฐบาล ขณะเดียวกันสื่อผ่านดาวเทียมก็ได้ถูกใช้สื่อสารกับประชาชนเพื่อตอบโต้และอภิปรายข้อคิดเห็นที่เป็นประเด็นของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งการใช้สื่อดังกล่าว นับเป็นก้าวสำคัญของการสื่อสารแนวคิดทางการเมืองและการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชนในยุคปัจจุบัน เพราะจากทางทฤษฎีการสื่อสาร การสื่อสารก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับผู้รับสาร

ด้านความสัมพันธ์ในจุดเริ่มต้นของการใช้โทรทัศน์ผ่านช่องทางดาวเทียมเพื่อสื่อสารอุดมการณ์ทางการเมือง มีลักษณะเป็นกลไกที่กล่อมเกลาผู้รับสารมีผลให้ประชาชนเกิดความสำนึกทางการเมือง มีค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ขณะเดียวกันสื่อมวลชนยังทำหน้าที่ดึงดูดสร้างความสนใจทางการเมือง เกิดความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองซึ่งอาจนำไปสู่การมีส่วนร่วมทั้งในด้านการปฏิบัติและในด้านความคิด ขณะเดียวกันรัฐบาลเองก็สามารถเข้าถึงประชาชนได้ด้วยการใช้สื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้นการสื่อความผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นเสมือนแหล่งข้อมูลแหล่งความรู้ให้ประชาชน ในยุคปัจจุบันผู้นำทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ต่างสื่อสารกับประชาชนผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจากโทรทัศน์ ยังมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ Facebook และสื่อออนไลน์อื่น ๆ เพื่อสื่อสารและดึงดูดการสนับสนุนจากประชาชน

ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์

อินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมจะมีความสัมพันธ์และมีผลกับกลุ่มเยาวชนมาก เพราะกลุ่มนี้จะผูกติดอยู่กับสื่อสังคมตลอดเวลา โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น Gen Y⁶⁰ ซึ่งถูกขนานนามว่าเป็นกลุ่มที่เกิดมากับสื่อสมัยใหม่ เพราะสื่อสมัยใหม่เป็นเสมือนส่วนหนึ่งของชีวิตของพวกเขา เยาวชนส่วนใหญ่มีบัญชีในสื่อสังคม ซึ่งสื่อสังคมทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์มมีส่วนกระตุ้นให้เยาวชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีความหมายต่อเขา นั้นย่อมหมายความว่าภาครัฐสามารถใช้ช่องทางนี้ในการพัฒนาและดึงดูดเยาวชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีประโยชน์ทางการเมืองคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั่นเอง เยาวชนพอใจที่จะแสดงความคิดเห็นและอภิปรายกระตุ้นความคิดเห็น สืบค้นประเด็นใหม่ ๆ บนสื่อออนไลน์ซึ่งอาจจะเป็น Facebook Twitter และ blogs ขณะที่วัยรุ่น Gen X⁶¹ จะไม่ใช้สื่อออนไลน์ยุคใหม่เท่ากับคนรุ่น GenY คนวัย GenX จะสืบค้นข้อมูลพูดคุยกับเพื่อนและส่งข้อความสื่อสารผ่านอีเมล นั่นคือการใช้อินเทอร์เน็ตที่ต่างจากเยาวชนรุ่นหลังเพราะมีความสะดวกคล่องตัว ในการใช้สื่อออนไลน์ผ่านสมาร์ตโฟนได้นำไปสู่ความเคลื่อนไหวทางการเมือง ตัวอย่างเช่น ประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2563 ถึง พ.ศ. 2564 ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกิดขึ้น โดยมีสมาร์ตโฟนเป็นกลไกและความเคลื่อนไหวทางการเมือง

ในประเทศอียิปต์ ในช่วงปี ค.ศ. 2011 สื่อได้ส่งผลกระทบต่อทั้งประชาชน สังคม และรัฐบาลซึ่งการเคลื่อนไหวครั้งนั้นเป็นที่รู้จักกันดีภายใต้ชื่อ “Facebook revolution” รัฐบาลของ นายฮอสนี มูบารัค (Hosni Mubarak) เห็นการเคลื่อนไหวของสื่อในขณะนั้น และรัฐบาลพิจารณาแล้วว่าการปิดเครือข่ายโทรศัพท์บริการสื่อสังคม เช่น Facebook Twitter ไม่สามารถยับยั้งการเคลื่อนไหวได้ เพราะรัฐบาลไม่สามารถควบคุมระบบอินเทอร์เน็ตได้ สถานการณ์คือ ข้อมูลสาระสนเทศได้ถูกเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่ต้องการกั้นเบียดเบียนเรื่องปกติในหลาย ๆ ประเทศ เช่น อิหร่าน ข่าวเกี่ยวกับการประท้วงรัฐบาลไปถึงมือผู้สื่อข่าวต่างประเทศผ่านแพลตฟอร์ม micro-blogging Twitter และ YouTube ในตูนีเซีย รัฐบาลได้ปิด YouTube ในปี ค.ศ.2007 และในปี ค.ศ. 2010 จากความไม่พอใจของประชาชนและได้เปลี่ยนไปใช้ Facebook แทน ซึ่งผลกระทบที่กล่าวข้างต้นเกิดขึ้นในสังคมและรัฐบาลที่มีคอร์รัปชันสูงทั้งสิ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันสื่อมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างชัดเจน ซึ่งในอดีตข่าวสารข้อมูลถูกกระจายผ่านนักข่าว สถานีวิทยุ โทรทัศน์ การรายงานอย่างเป็นทางการ ดังนั้นความเคลื่อนไหวทางการเมืองจึงเป็นลักษณะที่ต้องใช้เวลา ข้อมูลบางอย่างถูกตัดทอนหรือปิดบัง การเข้ามาจับบทบาทของสื่อสมัยใหม่ทำให้การส่งข่าวสารต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้สื่อสมัยใหม่

⁶⁰ Generation Y หรือ Why Generation เป็นผู้ที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2523 – 2537 (ค.ศ.1980 – 1994)

⁶¹ Generation X หมายถึงคนที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2508-2522

ดังนั้นคนที่จะกระจายข้อมูลส่งข่าวสารอภิปราย วิพากษ์ข้อมูล จึงไม่อยู่เฉพาะกลุ่ม แต่ทุกกลุ่มสามารถทำหน้าที่กระจายและสื่อสารข้อมูลเพื่อสร้างกลุ่มสร้างเครือข่ายขึ้นมาเองได้ นั่นหมายความว่าข้อมูลข่าวสารสามารถไหลสู่ประชาชน โดยตรงโดยไม่ได้รับการกั้นกรอง สอดคล้องกับ “ทฤษฎีการเฝ้าประตู” (Gatekeeping theory)⁶² หมายความว่า ข่าวสารที่แพร่กระจายออกไปในสังคมต้องได้ผ่านการคัดกรอง เพราะในแต่ละวันมีเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้นในสังคมมากมาย ทฤษฎีนี้ก็คงยังเป็นจริงอยู่ได้ในแง่ที่ว่าผู้ควบคุมรายการโทรทัศน์ เจ้าของเว็บไซต์ ผู้ดูแลแพลตฟอร์มของสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ก็ยังทำหน้าที่คัดกรองข้อมูลอยู่ แต่ในทางปฏิบัติตัวอย่างของกระบวนการเสนอข่าวก่อนที่ข่าวจะถึงบรรณาธิการข่าว นักข่าวอาจเห็นว่าข่าวนี้สำคัญอาจเขียนส่งไปในสื่อออนไลน์ก่อนแล้วก็เป็นไปได้ ดังนั้นบางครั้งข่าวจากโทรทัศน์ก็อาจเป็นข่าวที่มีการแพร่กระจายอยู่ในสื่อออนไลน์แล้วก็เป็นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ คนที่ทำหน้าที่คัดกรองกระจายข่าวที่มีแพร่กระจายอยู่โดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเครือข่ายข่าวอิสระ กลุ่มองค์กรที่เชื่อมโยงกับแพลตฟอร์ม เช่น Facebook คนที่อ่านสารสนเทศที่ส่งออกไปก็สามารถโต้ตอบแสดงความคิดเห็นหรือส่งต่อได้ทันที นี่คือตัวอย่างการแพร่กระจายของข่าวสารในเครือข่ายสื่อสังคม ผลคือทุกคนที่เข้ามารับรู้ข่าวสาร แสดงความเห็น หรือส่งต่อข้อความ ข่าวสารนั้นกลายเป็นผู้ที่มีแนวโน้มทำหน้าที่ของผู้คัดกรองข่าวไปพร้อม แต่ถ้าเป็นข่าวสารหรือข้อมูลที่มีคุณค่า กลุ่มเครือข่ายที่มีผู้ติดตามมากเมื่อเผยแพร่ไปก็อาจจะมีผลไม่น้อยกว่าการใช้สื่อสารมวลชนในสมัยก่อนในการกระจายข่าวสารข้อมูล

สำหรับในปี พ.ศ. 2562 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 71 ของประชากร ในขณะที่เดียวกันร้อยละ 62 ของผู้ใช้ชาวไทยมีอายุระหว่าง 18-34 ปี ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-24 (คิดเป็นร้อยละ 40 ของจำนวนผู้ใช้ทั้งหมด) รองลงมาคือผู้ที่มีอายุ 25-34 ปี (คิดเป็นร้อยละ 26 ของจำนวนผู้ใช้ทั้งหมด) พรรคการเมืองอาจสามารถชนะการเลือกตั้งหากพวกเขาเข้าใจวิธีสร้างความประทับใจให้กับคนกลุ่มดังกล่าว เคยมีผู้ทำการศึกษา⁶³ และพบว่าผู้ที่มีอายุ 18-23 ปีเปิดรับพรรคการเมืองทางสื่อออนไลน์มากกว่าคนในวัยอื่น ๆ การศึกษานี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของผู้ใช้ออนไลน์ในช่วงอายุนี้ที่มีต่อพรรคอนาคตใหม่ และนำไปสู่คำถามเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองทางออนไลน์ของพรรค เนื่องจากผู้ชนะการเลือกตั้งเป็นพรรคใหญ่จากอีกข้างหนึ่ง พรรคอนาคตใหม่ได้ชนะการเลือกตั้งเป็นลำดับที่ 3 และได้เข้าร่วมกับพรรคเพื่อไทยที่ชนะการเลือกตั้งเป็นอันดับที่ 2 ถึงแม้ว่าพรรคอนาคตใหม่จะไม่ได้เป็นรัฐบาล แต่ยังมีคามนิยมทางโซเชียลมีเดียอย่างล้นหลาม ในการประชุมสภาทุกครั้งทีพรรคอนาคตใหม่ได้เป็นผู้อภิปรายจะพูดถึงหัวข้อที่ร้อนแรงใน

⁶² Shoemaker, P. J., & Vos, T. (2009). *Gatekeeping theory*. Routledge.

⁶³ Toeyla, Naraporn. 2018. *Media Exposure and Image Perception on Future Forward Party of People Aged 18-35 Years Old*. Bangkok: Thammasart University Press.

โลกออนไลน์จากแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น ทวิตเตอร์ โดยมีการพูดถึงแพลตฟอร์ม ทำให้พรรคอนาคตใหม่ได้รับความพึงพอใจจากผู้ใช้โซเชียลมีเดียเป็นอย่างมาก แม้พรรคเองจะเป็นที่นิยมในหมู่คนไทยราว 3 ล้านคน แต่เส้นทางของอนาคตใหม่ในสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยก็อยู่ได้ไม่นาน พรรคและหัวหน้าพรรคต้องเผชิญกับประเด็นทางกฎหมายที่เป็นข้อพิพาท จนทำให้เกิดการถูกยุบพรรคและตัดสิทธิทางการเมืองในที่สุด เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 เกือบหนึ่งปีหลังการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย พิพากษาให้ยุบพรรคจากการที่พรรคทำการกู้เงิน 191 ล้านบาทจากหัวหน้าพรรค ศาลตีความว่าหนี้สินของพรรคเป็นการรับบริจาค ถือว่าละเมิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ทำให้หัวหน้าพรรคถูกตัดสิทธิทางการเมืองเป็นเวลาสิบปี รวมถึงการงดเว้นการลงคะแนนเลือกตั้ง การบริหารพรรคการเมือง และการก่อตั้งพรรคการเมืองตั้งแต่วันพิพากษา

อย่างไรก็ตาม แม้พรรคจะถูกยุบแต่ความนิยมของพรรคกลับไม่ได้ลดลง ในวันที่พรรคถูกตัดสินคำประกาศของพรรคอนาคตใหม่บน Facebook มีผู้แชร์และเข้าชมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้แฮชแท็กบนทวิตเตอร์ชื่อ “#saveอนาคตใหม่” ได้รับความนิยมนอกกว่า 1.77 ล้านทวีตในวันเดียวกัน หลังจากการยุบพรรคอนาคตใหม่ พรรคก็ได้ตั้งชื่อกลุ่มชั่วคราวว่า “คณะก้าวหน้า” เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่อไป นอกกรัฐสภา การเคลื่อนไหวของกลุ่มดังกล่าวนำไปสู่ “การอภิปรายนอกัฐสภา” กิจกรรมแรกของกลุ่มผู้อภิปรายนอกัฐสภาอภิปรายถึงข้อพิพาท ‘1MDB’ กับความเชื่อมโยงของ ‘ปารอยต่อ’ ที่อ้างว่ารัฐบาลปัจจุบันอาจมีส่วนเกี่ยวข้อง ปัญหานี้ทำให้เกิดการแชร์และเข้าชมเป็นจำนวนมากในการถ่ายทอดสดทาง Facebook ของกลุ่ม และมีการใช้แฮชแท็ก “#1MDB” มากกว่า 2.4 ล้านครั้งบน Twitter ยิ่งไปกว่านั้น หลังจากที่พรรคอนาคตใหม่ถูกยุบ ด้วยพลังของโซเชียลมีเดีย ทำให้เกิดการรวมตัวกันของนักศึกษามากกว่า 20 มหาวิทยาลัยในการจัดแพลตฟอร์มเพื่อต่อต้านรัฐบาลและความไม่เป็นธรรมของศาล ปรากฏการณ์ดังกล่าวล้วนเป็นผลกระทบของสื่อออนไลน์ต่อการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น⁶⁴

การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองหมายถึงการสื่อสารอย่างมีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการเมือง การสื่อสารทางการเมืองครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

⁶⁴ อัจฉรา ประสิทธิ์วงศา และอัจฉริยา ปัญทรานูนวงศ์. (2563). การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์: รูปแบบและจุดมุ่งใจเนื้อหาบนเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ของพรรคอนาคตใหม่ กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเจนเอเรชั่นซี (Z). *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 32(2), 164-172.

1. รูปแบบของการสื่อสารใด ๆ ที่นักการเมืองและผู้มีบทบาททางการเมืองอื่น ๆ ถ่ายทอดเพื่อให้ได้วัตถุประสงค์เฉพาะ
2. การสื่อสารที่ส่งถึงผู้กระทำการข้างต้นโดยผู้ที่ไม่ใช่ นักการเมือง กล่าวคือการลงคะแนนเสียงและนัดรวมกลุ่มเคลื่อนไหว
3. กิจกรรม ที่ปรากฏในรายงานข่าว บทบรรณาธิการ และรูปแบบอื่น ๆ ของการอภิปรายทางการเมืองของสื่อเช่น บล็อกและโพสต์ในโซเชียลมีเดีย

การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นรูปแบบการสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง นอกจากนี้ยังรวมถึงข้อความที่ไม่เพียงแต่เป็นการสื่อสารด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิธีการแสดง ความหมายอื่น ๆ ที่มองเห็นได้ซึ่งมีข้อความและจุดประสงค์ของการเมืองอีกด้วย ทั้งนี้ อาจมองได้ว่าการสื่อสารทางการเมือง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สถาบันทางการเมือง พลเมือง และสื่อ โดยที่ สถาบันทางการเมือง หมายถึง ผู้มีบทบาททางการเมืองรวมทั้งพรรคการเมือง องค์กรสาธารณะ กลุ่มกดดัน ผู้ก่อการร้าย ฯลฯ พลเมือง หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักสำหรับการสื่อสารทางการเมืองทุกประเภทเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งหากไม่มีพลเมือง กระบวนการสื่อสารทางการเมืองก็ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ และสื่อซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ในคำจำกัดความนี้ “สื่อ” หมายถึง สถาบันสื่อ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียง และสื่อออนไลน์ รวมถึงเว็บไซต์ที่สร้างโดยสถาบันสื่อ สื่อเป็นทั้งช่องทางแสดงข้อมูลทางการเมืองและเป็นผู้ส่งข้อความ⁶⁵

โซเชียลมีเดีย รูปแบบการนำเสนอ และการประเมินการมีส่วนร่วม

โซเชียลมีเดียเป็นการนำเสนอการแลกเปลี่ยนข้อความบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้ส่งและผู้รับสามารถโต้ตอบกันได้ ปัจจุบันโซเชียลมีเดียเป็นสื่อใหม่ทุกประเภทที่ใช้กันมากที่สุด ประเภทโซเชียลมีเดียที่มีชื่อเสียง ได้แก่ บล็อก ทวิตเตอร์และไมโครบล็อก นอกจากนี้ การใช้โซเชียลมีเดียที่รวมกันเป็นสังคมขนาดใหญ่บนโลกออนไลน์ เรียกว่าโซเชียลเน็ตเวิร์ก โซเชียลเน็ตเวิร์ก หมายถึง ชุมชนออนไลน์ที่เชื่อมต่อกันเพื่อสร้างเครือข่ายเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมในการสร้างและเน้นเครือข่ายหรือความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ที่มีความสนใจหรือต้องการทำกิจกรรมร่วมกัน ในการใช้โซเชียลมีเดีย ผู้ใช้มักจะมีพฤติกรรมแบ่งปันในโซเชียล

⁶⁵ McNair, B. (2017). *An introduction to political communication*. Routledge.

เน็ตเวิร์ก การแบ่งปันหมายถึงการส่งต่อไปยังผู้ใช้รายอื่นในเครือข่ายเดียวกัน ข้อมูลที่แบ่งปันอาจเป็นข้อความ บทความ รูปภาพ วิดีโอ และอื่น ๆ⁶⁶

สำหรับช่องทางสื่อสารออนไลน์ของพรรคอนาคตใหม่ มีบัญชีโซเชียลมีเดียที่เป็นทางการสองบัญชี ได้แก่ เพจ Facebook ชื่อ “พรรคอนาคตใหม่” และ Twitter ชื่อ “พรรคอนาคตใหม่” ทั้งสองบัญชีเป็นที่นิยมในหมู่ผู้ใช้ชาวไทย แต่ละบัญชีมีลักษณะเฉพาะแต่อย่างไรก็ตาม การแชร์ข่าวสารข้อมูลระหว่างสองแพลตฟอร์มสามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นทั้งแพลตฟอร์มและเครือข่ายโซเชียลมีเดีย การใช้แพลตฟอร์มมีการวัดการเข้าถึงของผู้รับข่าวสารต่างกัน คือ Facebook ใช้จำนวนไลค์ คอมเมนต์ และแชร์เป็นอัตราการมีส่วนร่วม ขณะที่ทวิตเตอร์ใช้จำนวนไลค์ คอมเมนต์ และรีทวีต ในการวัดการมีส่วนร่วม

บทสรุป

การสื่อสารมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งอาศัยการชักชวนที่ประสบความสำเร็จ โดยมีการชักชวนซึ่งหมายถึง การที่มนุษย์สื่อสารเพื่อโน้มน้าวผู้อื่น อิทธิพลคือการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม หรือทัศนคติ ทัศนคติประกอบด้วย การรับรู้ความรู้สึกและพฤติกรรม พฤติกรรมสามารถเปลี่ยนได้เป็น 5 ระดับ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักรู้ การเปลี่ยนทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นักวิชาการหลายคนสังเกตว่าการดึงดูดทางอารมณ์นั้นได้รับความนิยมมากกว่าการดึงดูดที่มีเหตุผล นักรัฐศาสตร์ตั้งข้อสังเกตว่าในการสื่อสารทางการเมือง เช่น การสื่อสารที่โน้มน้าวใจของพรรคการเมือง การดึงดูดใจทางอารมณ์จะได้ผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จมากกว่าการร้องขอที่มีเหตุผล ในทำนองเดียวกัน โดยทั่วไปแล้วสื่อออนไลน์มีพลังในการสื่อสารข้อความที่ดึงดูดใจทางอารมณ์จะโน้มน้าวใจมากกว่าข้อความที่เป็นทางการ ดังนั้นการสื่อสารข้อมูลทางการเมืองผ่านสื่อจึงเป็นทั้งการสื่อสารข้อมูลและความรู้ทางการเมือง และสามารถชักจูงสร้างความตระหนักให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองของประเทศ⁶⁷

⁶⁶ พุทธวรรณ แก้วเกตุ. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2564 จากเว็บไซต์ <http://phutthawan.blogspot.com/2013/09/1.html>

⁶⁷ อ่างแล้ว เชียงอรุณีที่ 60

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 11

1. องค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมืองประกอบด้วย
 - ก. สถาบันทางการเมือง พลเมือง สื่อ
 - ข. สถาบันการเมือง และพลเมือง
 - ค. สถาบันการเมือง และสื่อ

2. การสร้างความประทับใจทางการเมืองโดยใช้อินเทอร์เน็ตในยุคปัจจุบันใช้ได้ดีกับคนกลุ่มใด
 - ก. Gen X
 - ข. Gen Y
 - ค. คนทุกกลุ่ม

3. สื่อสังคมสามารถส่งผลกระทบต่อประชาชนในด้านบวกต่อประชาชนในแง่ใดบ้าง
 - ก. ให้ความรู้แก่ประชาชนด้านการเมือง
 - ข. สร้างการแข่งขันในการรับสารจากสื่อ
 - ค. กล่อมเกล่าให้มีสำนึกและค่านิยมทางการเมือง

บทที่ 12

อิทธิพลของสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ต่อบุคคล สังคม และรัฐบาล

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์

ในปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อมีพลังในสังคมอย่างมาก และทุกวันนี้ความเจริญของเทคโนโลยีได้นำไปสู่การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งได้มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วสะดวกและเป็นปัจจุบัน การสื่อสารมวลชนซึ่งแต่เดิมมีเพียงวิทยุ โทรทัศน์ ทุกวันนี้ได้มีกลไกช่องทางสื่อสารอื่นเกิดขึ้น คือการใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือสื่อออนไลน์ ซึ่งมีในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นบล็อก (blogs) Facebook ทวิตเตอร์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social networking) ยังรวมถึงการแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (media sharing)

สื่อสังคมออนไลน์โดยทั่วไปใช้การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งนอกจากเป็นสื่อให้สาระความรู้ด้านการศึกษาแล้ว ยังใช้สื่อสารเพื่อการบันเทิงรวมถึงการเรียนรู้ ข้อมูล แสดงความคิดเห็นและการต่อสู้ทางความคิดในประเด็นการเมืองอีกด้วย ทั้งสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นบุคลากรสื่อสารมวลชน หรือผู้บริหารประเทศต่างอาศัยสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนให้มากที่สุด การใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้เอื้อประโยชน์ต่อทั้งผู้สื่อและผู้ใช้ในประเด็นต่อไปนี้เป็นคือ ผู้สื่อและผู้ใช้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในสิ่งที่สนใจร่วมกันได้ ตัวสื่อยังทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถามตอบประเด็นปัญหาต่าง ๆ เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้เชื่อว่า ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร โฆษณาประชาสัมพันธ์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19) สื่อสังคมออนไลน์มีส่วนช่วยในด้านความอยู่ดีมีสุขของประชาชนนับตั้งแต่เป็นแหล่งฝึกอาชีพ เมื่อต้องถูกออกจากงาน เป็นแหล่งทำธุรกิจออนไลน์เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโดยไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือคลายเครียดในช่วงล็อกดาวน์ให้สามารถติดต่อผู้คนได้ สื่อสังคมออนไลน์ช่วยเชื่อมประสานให้ได้พูดคุยกับผู้อื่นและเป็นแหล่งความสัมพันธ์อันดีในกลุ่มคนที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน สำนักงานสถิติแห่งชาติได้รายงานข้อมูลการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยว่า ประเทศไทยมีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 23.5 ในปี พ.ศ. 2556 เป็นร้อยละ 64.4 ในปี พ.ศ. 2560 และ Facebook ได้เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้งานมากกว่าเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอื่น ๆ ข้อความทางการเมืองและความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ถูกโพสต์ใน

Facebook อย่างต่อเนื่องจนทำให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นโต้ตอบการทำงานของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อทั้งบุคคล สังคมและรัฐบาล ขณะเดียวกันสื่อสารมวลชนก็ได้มีส่วนผลักดันให้สื่อได้พัฒนารูปแบบวิธีการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศของตนในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การสร้างตัวตนผ่านสื่อมวลชน

เทคโนโลยีเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ยิ่งนานวันเทคโนโลยีก็ได้ทำให้ผู้คนแยกออกจากกันขึ้นเรื่อย ๆ แต่ว่ามนุษย์คือสัตว์สังคมที่ต้องการจะมีการอยู่ร่วมปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบเดิม จึงเกิดปฏิกิริยา 2 ลักษณะ คือ เทคโนโลยีได้นำผู้คนมาพบพูดคุยกันอีกครั้งผ่านทางสังคมออนไลน์ และกลับมารวมกันในรูปแบบที่ไม่ใช่รูปแบบเดิมอีกแล้ว โดยทุกวันนี้ไม่ว่าเราจะมองไปทางไหน ทั้งร้านอาหาร รถไฟฟ้า ห้าง สวนสาธารณะ สถานศึกษา ผู้คนที่ต่างพากันก้มหน้าเล่นสมาร์ตโฟนของตน รู้ซึ่งการพูดคุยกับผู้คนที่อยู่ตรงหน้า กลายเป็นสังคมก้มหน้าที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่อยู่ในโทรศัพท์แทน หน้าจอโทรศัพท์ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ที่เล่นกันก็เปรียบเสมือนกระจก ที่มองเข้าไปแล้วเราไม่ได้ดูโลก เราดูแต่ตัวเองว่าวันนี้เราจะโพสต์สิ่งใด จะมีคนกดไลก์กี่คน จะมีคนมาคอมเมนต์หรือแชร์หรือไม่ มีใครทักมาหาหรือเปล่านั้นที่น่าสนใจว่าอะไรดี เกมโชว์ ทอล์คโชว์ รายการทีวีต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย และมีการพูดคุยถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรายการทุกครั้งผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ สิ่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนใหญ่ ต้องการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ทุกคนรีบกลับที่พักเพื่อเปิดทีวีดูหนัง ละคร หรือเกมโชว์ เพื่อที่จะได้นำไปแชร์ความคิดเห็นต่อสิ่งนั้น ๆ ผ่านทางโลกออนไลน์ ในตอนแรกมนุษย์อาจเข้าใจว่ามนุษย์ใช้สังคมออนไลน์เพื่อเสพข่าวสารให้เท่าทันโลก แต่กลับผิดคาด มนุษย์ได้นำเอาสังคมออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต นำสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์มาสร้างตัวตนเพื่อให้เกิดการยอมรับ โดยมีจำนวนไลก์ จำนวนแชร์ จำนวนแสดงความคิดเห็นเป็นเป้าหมาย

เดิมจรรยาบรรณของกลุ่มคนที่เป็นสื่อสารมวลชนต้องเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลาง โดยการแสดงออกของสื่อจะไม่มีอารมณ์เชิงไปที่ด้านใด แต่เมื่อเวลาผ่านไปการแสดงออกของผู้ส่งสารก็เปลี่ยนไป มีการใส่สีตีไข่เกิดขึ้นจนกลายเป็นเรื่องปกติในปัจจุบัน เมื่อโลกออนไลน์ขับเคลื่อนและแสดงผลได้รวดเร็ว การสร้างตัวตนได้รวดเร็วย่อมดึงดูดความน่าสนใจในตัวผู้ส่งสารมากขึ้น ผู้ส่งสารจะดูว่ารูปแบบสังคมในขณะนั้นเป็นแบบไหน คำคมแบบไหนที่จะโดนใจผู้รับสาร การสร้างตัวตนโปรไฟล์ของตัวเองหรือองค์กรควรเป็นแบบไหนถึงจะถูกใจผู้รับสาร ทำให้ทุกวันนี้การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่เนื้อหาดี ๆ นั้นมีน้อยลง เพราะทุกคนต่างรอคอยว่าอะไรดี รายการใหม่ ๆ ที่สามารถเข้าถึงและแชร์ได้ง่าย ได้รับการโต้ตอบจากผู้รับสื่ออย่างรวดเร็ว ดังนั้นการเป็นสื่อมวลชน ต้องรับผิดชอบกับสิ่งที่ถ่ายทอดออกไปผ่านสื่อ ต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเพราะมีผู้รับ

สารส่วนหนึ่งที่ยังรู้ไม่เท่าทันสื่อ หากเขียน พูด แสดงอุดมการณ์ยิ่งใหญ่ล้นฟ้า เกินความเป็นจริงก็อาจก่อให้เกิดความเกลียดชัง การทะเลาะเบาะแว้งกันได้

สื่อออนไลน์และกลไกการสื่อสาร

สังคมในขณะนี้เกิดสิ่งที่เรียกว่า มายาคติ อยู่ล้อมรอบตัวมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น มนุษย์เป็นผู้สร้างเทคโนโลยีเพื่อสร้างความจริง แต่สุดท้ายเทคโนโลยีก็ย้อนกลับมากำหนดมนุษย์ เทคโนโลยีจะกัดกินความเป็นมนุษย์ให้กลายเป็นร่างไร้ซึ่งวิญญาณ ความดี จมอยู่แต่กับความปวกเปียก นั่นคือ การที่มนุษย์จมอยู่ภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีที่ครอบงำนั่นเอง ผู้คนที่อยู่ในบริบทของสื่อมวลชนทุกแขนง ล้วนแต่ใช้โซเชียลมีเดียอย่างเพชฌฆาตหรือทวิตเตอร์มากขึ้น โดยสื่อมวลชนสามารถใช้โซเชียลมีเดียเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น หรือร่วมแชร์ความรู้สึกระหว่างมวลชนด้วยกัน หรือแชร์ข้อมูลความคิดให้กับคนอ่าน ด้วยเทคโนโลยีในการสื่อสารที่พัฒนาขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือที่ได้รวมสิ่งที่เป็นเทคโนโลยีล้ำสมัยหลายอย่างเข้าไปในเครื่องเดียว ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต กล้องถ่ายรูป คอมพิวเตอร์ ทำให้โทรศัพท์มือถือขยายขีดความสามารถของตนเองมากกว่าการติดต่อสื่อสาร เมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นผู้คนที่อยู่ในเหตุการณ์สามารถยกโทรศัพท์ขึ้นมาถ่ายและส่งลงพื้นที่โลกออนไลน์ได้เลย โทรศัพท์มือถือได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญของนักข่าวพลเมือง (Citizen Journalist) รวมทั้งนักข่าวมืออาชีพ (Professional Journalist) ในการถ่ายทอดสดข่าวสาร เรื่องราวภาพเหตุการณ์ในขณะนั้น โดยในแวดวงวารสารศาสตร์เรียกคนที่ใช้เฉพาะมือถือในการรายงานข่าวว่า Mojo (Mobile Journalist) ซึ่ง Mojo ต่างจากนักข่าวแบบดั้งเดิมตรงที่ Mojo นั้นสามารถทำข่าวทั้งกระบวนการได้จบสิ้นโดยคนคนเดียวผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ในการแพร่ขยายของ Mojo ทำให้เกิดการกระตุ้นให้สื่อมวลชนต้องปรับตัวเพื่อดึงความนิยมคนดู (เรตติ้ง) ก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า Emotion Journalism อันหมายถึงการถ่ายทอดวารสารศาสตร์ที่เน้นแต่อารมณ์และความรู้สึกของผู้เสพข่าวเป็นหลัก บทบาทของ Emo-Journalism แตกต่างจากการสื่อสารมวลชนแบบเดิมที่ได้รับการสั่งสอน บ่มเพาะให้เสนอข่าวด้วยความเป็นกลาง เที่ยงตรง เป็นธรรม รวมทั้งผู้ประกาศข่าวที่ไม่แสดงอารมณ์ชอบ โกรธ เกลียดผ่านออกมาทางการรายงานข่าว Emo-Journalism ไม่เพียงแต่แสดงความรู้สึกผ่านการรายงานข่าวเท่านั้น แต่ยังกระโดดเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในตัวละครข่าวอีกด้วย เพียงเพื่อแค่เพิ่มเรตติ้งหรือเพิ่มอรรถรสให้คนดูเท่านั้นเอง⁶⁸

⁶⁸ พัทธ์พัศุฒม์ สาธุวัฒน์. (2562). พลังสื่อมวลชนในสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 21(2) 191-200.

อิทธิพลของสื่อต่อชีวิตในสังคม

ในบางครั้งแพลตฟอร์มบนสื่อสังคมสามารถใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อได้เช่นเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นคือการติดตามพฤติกรรมออนไลน์ของบุคคล และอัลกอริทึมของสื่อสังคมจะสามารถสร้างโปรไฟล์ของผู้ใช้ได้ ซึ่งโปรไฟล์นี้จะถูกเก็บไว้ใช้ในการแนะนำข้อมูลให้กลุ่มที่เป็นเป้าหมาย ผลที่ออกมาข้อมูลสารสนเทศอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นข้อมูลที่ใช้นำมาวัดความคิดเห็นของคน อันที่จริงแล้วในอดีตสื่อสังคมมีผลในทางบวกในการสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ในปัจจุบันผู้ใช้สื่อได้ใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งอินเทอร์เน็ตดำเนินการภายใต้วิสัยทัศน์ของเสรีภาพ ได้แก่ เสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการพูด และเสรีภาพในการบริโภคข้อมูลสารสนเทศ พลังของสื่อดิจิทัลทำให้บุคคลหรือกลุ่มกลายเป็นผู้ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลที่มีตัวตนขึ้นมา จนมีคำกล่าวที่ว่า “สื่อสังคมเปิดทางให้ประชาชนตัวเล็ก ๆ มีเสียงดังขึ้นมาได้” และรวมถึงการเผยแพร่กระจายของความคิดไปสู่ผู้ฟังกลุ่มใหญ่นักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตถึงอิทธิพลของสื่อสังคมเมื่อนำเสนอกรอบประเด็นการเมืองซึ่งอาจมีเหตุผลต่อความเป็นประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1. การหาเสียงทางการเมืองมักเป็นเรื่องราวที่นำเสนอในแง่ดีและมุ่งสื่อกับบุคคลเฉพาะเจาะจงกลุ่ม แต่กลุ่มผู้บริโภคข้อมูลมักจะไม่ใคร่รู้วิธีการเข้าถึงสื่อ
2. การเผยแพร่ข่าวร้อนออนไลน์ กระตุ้นให้เกิดการส่งต่อการโต้ตอบซึ่งเป็นตัวชี้วัดให้เห็นพลังของสื่อออนไลน์ ซึ่งมีผลให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ใช้สื่อในการโฆษณาและคนที่ชอบปั่นข่าวเพื่อให้ตนเองได้รับความสนใจ การวิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบความเข้าใจของผู้ใช้ พบว่าข้อมูลที่ผิดกระจายได้เร็วกว่า กว้างขวางกว่า และลึกกว่าข้อมูลที่เป็นจริง
3. การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายต่างกันในแต่ละเครือข่าย มีผลต่อการแบ่งขั้วและแบ่งกลุ่มในสังคม อีกประการหนึ่งข้อมูลที่บิดเบือนความจริงส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับผู้ที่สมัครรับเลือกตั้ง
4. ข้อมูลที่บิดเบือนมักไม่มีสาระและไม่มีที่มา แม้แต่อัลกอริทึมก็ไม่สามารถตรวจสอบได้
5. ภายใต้กฎหมายความเป็นส่วนตัวมีส่วนตัวมีผลให้ตำรวจไม่สามารถติดตามเอาผิดกับคนที่โพสต์ข้อความที่ไม่ถูกต้อง ผิดกฎหมายบนสื่อสังคมได้ ข้อมูลที่เป็นเรื่องทำให้ตื่นตระหนกจะถูกส่งต่ออย่างรวดเร็วขณะเดียวกันนักข่าวหรือนักการเมืองก็อาจถูกข่มขู่ ซึ่งทำให้การโต้ตอบกรณีดังกล่าวทำได้ไม่ง่าย
6. ข่าวปลอมและเรื่องราวที่สร้างความรำคาญเป็นสิ่งที่ทำลายล้างการทำกิจกรรมร่วมกันในสังคมที่ถูกสร้างมาด้วยกัน นั่นย่อมส่งผลต่อการกัดกร่อนความไว้วางใจในกระบวนการประชาธิปไตยในสังคมที่ทุกคนได้ร่วมมือกันสร้างขึ้น

สื่อออนไลน์และสิทธิขั้นพื้นฐาน

นอกจากสื่อออนไลน์จะมีอิทธิพลต่อกลไกการสื่อสารของสื่อมวลชนแล้ว สื่อออนไลน์ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารนโยบายของรัฐ โดยในช่วงปี พ.ศ. 2557 รัฐบาล คสช.⁶⁹ ได้เริ่มปลูกฝังค่านิยมหลักของคนไทย เพื่อให้คนไทยทุกคนได้ปฏิบัติตามกิจกรรมที่เป็นมาตรฐานที่ดีโดยถ้วนหน้า โดยการออกแบบชุดสติ๊กเกอร์ LINE⁷⁰ “ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ” ซึ่งนอกจากเป็นการสื่อสารนโยบายของรัฐแล้วยังเป็นการใช้ช่องทางที่ประชาชนเข้าถึงได้ ขณะเดียวกันสื่อสังคมออนไลน์ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการสื่อสารข้อความที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์โรคระบาด โควิด-19 มาตรการการป้องกัน รักษา บริการตรวจ บริการฉีดวัคซีน ผ่าน Facebook และ LINE รวมถึงการลือคตาวนศึกษา ซึ่งส่งผลให้โรงเรียนและมหาวิทยาลัยต้องใช้วิธีสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษาไม่เสียโอกาสในการรับการศึกษาและสามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามหลักสูตร ดังนั้นในภาพรวม สื่อสารมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์จึงถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อทั้งในส่วนของบุคคล สังคมและรัฐบาลอย่างชัดเจน ทุกฝ่ายได้ใช้ประโยชน์ ได้มีโอกาสพัฒนาผ่านแรงผลักดันและกระแสขับเคลื่อนของสื่อดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด

กล่าวโดยสรุปสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ได้มีอิทธิพลต่อบุคคลในสังคมในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิตยามปกติหรือการดูแลสุขภาพในช่วงวิกฤติโรคระบาด โควิด-19 สื่อเป็นกลไกในการดูแลสุขภาพ เป็นอยู่ การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นเมื่อต้องแยกตัวเองอยู่ในบ้าน ขณะเดียวกันก็สามารถทำธุรกิจได้ในช่วงลือคตาวน คนในสังคมยังสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้ใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ในการสื่อสารกับประชาชนด้านการให้บริการสุขภาพ การดูแลสุขภาพในช่วงโรคระบาด พร้อมกันนี้กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองก็ยังสามารถรวมกลุ่มเครือข่ายและขับเคลื่อนมวลชนได้โดยใช้สื่อออนไลน์แม้จะอยู่ในช่วงวิกฤติ⁷¹

⁶⁹ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. เป็นคณะผู้ยึดอำนาจการปกครอง โดยรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

⁷⁰ LINE คือแอปพลิเคชันที่รวมบริการระหว่าง Messaging และ Voice Over IP แล้วนำมาจับเข้าด้วยกัน จึงทำให้เกิดเป็นแอปพลิเคชันที่สามารถแชท สร้างกลุ่ม ส่งข้อความ ส่งรูปต่าง ๆ หรือจะโทรคุยกันแบบใช้เสียงก็ได้

⁷¹ วุฒิพล วุฒิวรพงศ์ และกิงกาญจน์ จงสกุลไกล. (2562). พัฒนาการของช่องทางในการแสดงออกทางการเมืองในสื่อออนไลน์ช่วง พ.ศ. 2557-2560. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 8(13), 147-158.

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 12

1. การสร้างตัวตนผ่านสื่อมวลชนส่งผลในด้านใด
 - ก. ทุกคนสามารถเป็นผู้กระจายข่าวสารได้
 - ข. คนในสังคมเกิดความขัดแย้งกันได้ง่าย
 - ค. การสื่อสารอย่างรวดเร็วทำให้คนในสังคมได้รับเนื้อหาที่มีประโยชน์น้อยลง

2. สื่อมวลชนที่ให้ความสำคัญกับเรตติ้งเพียงอย่างเดียวรู้จักกันดีในชื่อว่า Emo – Journalism ส่งผลอย่างไรต่อสังคม
 - ก. ข่าวที่แพร่ออกไปมุ่งเน้นความรู้สึกของผู้รับสาร
 - ข. การส่งสารให้ความสำคัญกับความเป็นกลาง
 - ค. การส่งสารเน้นความรวดเร็ว

3. สื่อออนไลน์มีอิทธิพลด้านบวกต่อสังคมด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร
 - ก. การกระจายข้อมูลที่ผิดกระจายได้อย่างกว้างขวาง
 - ข. เปิดทางให้ประชาชนตัวเล็ก ๆ มีโอกาสมีเสียงในสังคม
 - ค. ประชาชนได้รับข่าวสารทุกระดับ ไม่ว่าจะป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม

บทที่ 13

ความยั่งยืนของระบบการเมืองผ่านสื่อและประชาสังคม

สื่อมวลชนได้ชื่อว่าเป็นแหล่งรวมของข้อมูล เนื้อหาแนวคิดของประชาธิปไตย เพราะสื่อเป็นแหล่งให้ข้อมูลกับประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งใช้ประกอบการตัดสินใจ โดยหลักการบทบาทของสื่อต้องให้ข้อมูลบนพื้นฐานของความจริงและให้ข้อมูลที่เจริญปัญญาต่อผู้บริโภคข้อมูล ด้วยประเด็นเหตุการณ์ที่สำคัญในปัจจุบัน ในฐานะที่ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะเป็นระบบที่เป็นหลักประกันการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนหนึ่งมีผลมาจากการได้รับพลังขับเคลื่อนจากสื่อมวลชน สื่อมวลชนจะป้อนข้อมูลให้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีข้อมูลเพียงพอประกอบการตัดสินใจในการออกเสียงเลือกตั้งขณะเดียวกันก็มีข้อสังเกตว่าสื่อมวลชนไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อเสริมอุดมการณ์ประชาธิปไตย สื่อบางกลุ่มได้ประกาศตัวเป็นสื่อมวลชนโดยการรวมตัวกับกลุ่มบริษัทต่างประเทศ แต่กลับผันตัวไปเป็นกลุ่มต่อต้านประชาธิปไตยและสนับสนุนกลุ่มทุนนิยมซึ่งนำไปสู่การทำให้พลังของสื่อไม่เข้มแข็งในแง่ของการส่งเสริมประชาธิปไตย และโดยทั่วไปการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนจะเน้นการให้ความบันเทิงมากกว่าการให้ข้อมูลหรือให้ความรู้ ดังนั้นสื่อมวลชนจะเน้นข่าวที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกของผู้อ่าน เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวขู่สาว ข่าวคดีความ ข่าวแพชชั่น เป็นต้น ถ้าจะเสนอข่าวการเมืองก็มักเป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวมากกว่าการพูดถึงอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งส่งผลถึงการรับรู้ข้ออภิปรายถูกเกลียดที่เป็นเนื้อหาหลักที่อ่อนไหวทำให้ประชาชนถูกดึงดูตไปสู่อุปกรณ์บริโภคข้อมูลที่ได้มาจากการโฆษณา ชักชวน ของนักการเมือง มุมมองด้านการวิเคราะห์วิพากษ์อุดมการณ์การเมือง จึงไม่ใช่ประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจ ปัจจุบันประชาชนจะคุ้นเคยกับการรับข่าวสารข้อมูลกับข่าวสื่อเรื่องส่วนตัวของนักการเมือง เรื่องครอบครัวของนักการเมือง และมองข้ามประเด็นนโยบายด้านการเมืองของนักการเมืองนั้น ๆ

ความเป็นสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วารสารวิทยุ โทรทัศน์ และในปัจจุบันมีการรวมสื่อผ่านอินเทอร์เน็ตในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสื่อเหล่านี้มีอิทธิพลและเข้าถึงผู้ใช้ที่เป็นประชาชนจำนวนมากจากหลายภูมิภาคและพื้นที่สื่อได้ถูกจัดกลุ่มเป็นสองกลุ่มหลัก ๆ คือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในอดีตที่ผ่านมามีกรณีที่ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของประชาชนว่าประเด็นใดมีความสำคัญที่ประชาชนควรให้ความสนใจหรือปัญหาใดที่รัฐบาลควรต้องดำเนินการ ยังมีผู้ติดตามข่าวมากเท่าไร อิทธิพลจากสื่อก็จะมต่อประชาชนมาก

เท่านั้น ในทางตรงกันข้ามประชาชนไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้หรือไม่มีความรู้เพียงพอที่จะโต้แย้งในประเด็นที่
 สื่อนำเสนอ อิทธิพลหรือความสำคัญของสื่อที่จะเป็นผู้นำเสนอหรือชี้ประเด็นเหล่านั้นก็จะลดความสำคัญลง

อีกประการหนึ่ง ประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยที่สื่อนำเสนอจะต้องมีความเป็นรูปธรรม
 มากกว่าสิ่งที่เป็นนามธรรม ตัวอย่างของการใช้สื่อมวลชนเป็นกลไกในการบริหารประเทศที่น่าสนใจ คือ
 การเกิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์และรัฐบาลไนจีเรียเห็นเป็นโอกาสสำคัญของการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือใน
 การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ วิวัฒนาการของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทำให้เกิดปรากฏการณ์ครั้งแรกที่รัฐบาลควบคุม
 สื่อและใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงประชาชนและเป็นกลไกที่ลดอุปสรรคในการสื่อสารกับประชาชนที่ไม่รู้
 หนังสือและไม่ได้รับการศึกษา และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับประเทศโดยการให้ความรู้และสื่อสารนโยบาย
 ต่าง ๆ ผ่านสื่อโทรทัศน์ หลังจากนั้นต่อมาสื่อมวลชนก็ได้ทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลให้กับประชาชนที่มีสิทธิ
 ออกเสียงเลือกตั้งโดยให้ข้อมูล เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้ง วันเลือกตั้ง และกฎกติกาต่าง ๆ
 เกี่ยวกับการเลือกตั้ง สื่อต้องทำงานอย่างหนักเพราะจะต้องทำงานทั้งกับพรรคการเมืองและประชาชนในเขต
 เลือกตั้งโดยการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับพรรคการเมือง นโยบาย และแนวทางการทำงานของพรรค พร้อม
 กันนี้ยังทำหน้าที่โน้มน้าวใจให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เกิดทัศนคติและความพอใจต่อผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง
 และพรรคการเมือง ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า เป็นไปไม่ได้เลย
 ที่จะคิดถึงการเมืองหรือประชาธิปไตยที่แยกออกจากการสื่อสารผ่านสื่อ เพราะสื่อเป็นทั้งหน่วยดูแล ติดตาม
 ควบคุมและวิเคราะห์ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ดังนั้นข้อสรุปที่เกี่ยวกับบทบาทของสื่อกับประชาธิปไตยที่ยั่งยืน จึงมีบทบาทในประเด็นต่อไปนี้

1. สื่อสารความรู้และข้อมูลให้กับประชาชน ได้มีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการเลือกผู้แทนไป
 ปฏิบัติหน้าที่แทนตนเองในกระบวนการปกครองในระบบประชาธิปไตย
2. สื่อทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์มให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ได้ตอบและอภิปรายความคิดเห็น
 ต่อนโยบายหรือข้อปฏิบัติที่รัฐได้ดำเนินการ
3. เป็นกลไกทำให้ประชาชนได้ยึดมั่นกับกระบวนการบริหารประเทศและวิเคราะห์ว่าการกระทำ
 ต่าง ๆ ของรัฐเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ต่อประเทศเพียงใด
4. มีส่วนร่วมให้ประเทศมีความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง
5. นำเสนอข้อวิพากษ์และทางเลือกที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐ
6. เป็นกลไกตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลไม่ให้เบี่ยงเบนไปจากนโยบายที่ได้ให้ไว้กับประชาชน

7. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการพัฒนาประชาชนในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ภาพสะท้อนที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการให้ความสำคัญกับสื่อมวลชนเป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วสื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย โดยการให้ความรู้ความเข้าใจ สื่อสารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางเมืองและการบริหารขับเคลื่อนนโยบายของรัฐ ซึ่งการป้อนข้อมูลดังกล่าวจะลดพฤติกรรมความไม่ใส่ใจไม่รับรู้ของประชาชน ในกรณีของประเทศไนจีเรีย สื่อยังสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ไม่รู้หนังสือไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตน ภายใต้ระบบประชาธิปไตย ซึ่งการทำหน้าที่ของสื่อในกลไกดังกล่าวจะช่วยขจัดความขัดแย้งทางการเมืองไปได้ส่วนหนึ่ง เพราะความไม่รู้การขาดข้อมูลและไม่มีความรู้ประกอบการตัดสินใจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่มั่นคงในระบอบประชาธิปไตย

ภาคประชาสังคมกับความมั่นคงทางการเมือง

ความมั่นคงทางการเมืองเกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มทุกกลุ่มในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสันติ ความเข้มแข็งและยั่งยืนของประชาธิปไตย ต้องเกิดจากความสัมพันธ์ขององค์กร สถาบัน และกลุ่มทุกกลุ่มในสังคมไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในระดับใดของสังคมหรือแม้แต่คนกลุ่มน้อยในสังคม บทบาทของประชาสังคมที่เข้มแข็งและถูกนำมาเป็นกรณีศึกษาของการมีส่วนร่วมเชิงรุกคือ กลุ่มประชาสังคมในประเทศอัลบาเนียในช่วงวิกฤติแผ่นดินไหวและโรคระบาด โควิด-19 การเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาสังคมในอัลบาเนียสะท้อนให้เห็นถึงระดับคุณภาพของประชาธิปไตยของประเทศที่ทำให้ประเทศสามารถผ่านวิกฤติไปได้ การขับเคลื่อนครั้งนั้นไม่ใช่เป็นเพียงการเข้าช่วยแก้ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ แต่ในกระบวนการยังเป็นการสร้างความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือของคนทุกกลุ่มในสังคมไม่ว่าจะเป็นสื่อ องค์กรของภาครัฐ ภาคธุรกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมภาคอื่น ๆ จุดแข็งของการมีส่วนร่วมในครั้งนี้เกิดจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านระบบสารสนเทศ ที่เปิดพื้นที่ให้คนกลุ่มใหม่ได้เข้ามาร่วมมือมีบทบาทและนำไปสู่เครือข่ายประชาสังคมออนไลน์ ซึ่งเครือข่ายนี้ถูกสร้างผ่านสื่อออนไลน์ไปทั่วทั้งประเทศ เหตุการณ์ในกรณีของประเทศอัลบาเนีย เป็นกรณีที่เป็นแบบอย่างให้เห็นถึงบทบาทที่เข้มแข็งของสื่อในช่วงภาวะวิกฤติ เมื่อพูดถึงสังคมประชาธิปไตยที่แนวปฏิบัติในสังคมถือความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นสิ่งสำคัญ วิกฤติโควิด-19 ถือเป็นความท้าทายของสื่อเนื่องจากอัลบาเนีย เป็นประเทศเล็ก ๆ ขาดแคลนนักสื่อสารมวลชนมืออาชีพ ขาดความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสื่อ การเมือง และธุรกิจสังคมไม่ว่างใจของภาครัฐ คนไม่เข้าใจการบริโภคสื่อ และขาดระบบงบประมาณสนับสนุนอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นจุด ให้สื่อต้องโอนอ่อนเข้าหา

ภาคธุรกิจและผลประโยชน์จากการเมือง สถานการณ์แผ่นดินไหวและโควิด-19 แม้จะเป็นสถานการณ์ที่ทำให้เห็นปัญหาของประเทศและเป็นบทเรียนสำคัญให้เห็นถึงความสามารถของสังคมอัลบาเนีย ในการปรับตัวเข้าหากันจนผ่านวิกฤตที่ส่งผลถึงเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพของประชาธิปไตย

ในช่วงวิกฤต สื่อมีความกังวลถึงความขาดแคลนที่มีในสังคม คือ ขาดแคลนหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดการประสานงานและศักยภาพขององค์กรที่จะรองรับปัญหา รวมถึงขาดความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร องค์กรภาคประชาสังคมได้พิสูจน์ให้เห็นศักยภาพและการเป็นกลไกหลักในการจัดการบรรเทาทุกข์ในกลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ขณะเดียวกันวิกฤตที่เกิดขึ้นก็มีผลให้องค์กรภาคประชาสังคมได้ปรับตนเองปรับการออกตัวในการตอบสนอง รับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นถือได้ว่าเป็นวิวัฒนาการและนวัตกรรมในแง่ของการจัดการองค์กร การเรียนรู้จากวิกฤติเพื่อขยายความรู้สู่สมาชิก สร้างแพลตฟอร์มให้ตอบสนองต่อความต้องการและความช่วยเหลือ ที่ต้องจัดทำในช่วงลือคดวุ่น ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเครื่องมือดิจิทัลได้ถูกนำมาสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประชาชนต้องการการสนับสนุนด้านจิตใจ การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมได้จัดการตนเองให้สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ประสบภัยพิบัติและผู้ติดเชื้อโควิด-19 โดยจัดส่งอาหารและอุปกรณ์สาธารณสุข รมรณรงค์รับเงินบริจาค กิจกรรมออนไลน์ถูกนำมาใช้เป็นช่องทางหลักในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันสื่อก็มีบทบาทสำคัญในการส่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันให้กับประชาชน สร้างความตระหนักให้ประชาชน ในวิกฤตทั้งสองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สื่อได้ทำหน้าที่ของตนอย่างชัดเจน ต่างกับที่กรณีแผ่นดินไหว สื่อสามารถเข้าถึงเหตุการณ์และประชาชนได้โดยตรง ขณะที่สถานการณ์โรคระบาด สื่อไม่สามารถเข้าถึงผู้ป่วยได้แต่ทำหน้าที่อยู่ห่าง ๆ สิ่งที่เป็นผลดีคือ ประชาชนได้รับข่าวสารสนทนาในเวลาและผ่านการคัดกรองที่ทำให้ข้อมูลเป็นข้อมูลที่โปร่งใส เชื่อถือได้ เมื่อสื่อทำหน้าที่คัดกรองข้อมูลนำเสนอสารสนเทศที่โปร่งใส สิ่งที่ดีตามมาคือความไว้วางใจจากภาคประชาชน

จากกรณีของประเทศอัลบาเนีย⁷² จะเห็นได้ว่าความทั่วถึงและความเสมอภาคที่ประชาชนได้รับเป็นก้าวสำคัญและมั่นคงที่สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างและดำรงความเป็นประชาธิปไตยในสังคมที่ทุกฝ่ายเข้าถึงการบริการและได้รับความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งสื่อและภาคประชาสังคมสามารถเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนและยกระดับการให้บริการต่อประชาชนในสังคมได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมและสื่อดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดบาง

⁷² Bino, B., Xhaferaj, O. & Lula, L. (2020). *The role of civil society and media in crises management in Albania : The devastating earthquake of November 26, 2019 and COVID-19 Pandemic*. UK: Westminster Foundation for Democracy. Retrieved 7 October 2021 from : https://www.wfd.org/wp-content/uploads/2020/12/Role-of-CSO_Media_Crises_WFD_Bino_Xhaferaj_Lula-1.pdf

ประการควรได้รับการพิจารณาจากผู้บริหารประเทศ หรือองค์กรภาคีรัฐ เช่นรัฐบาลกลางหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็นต่อไปนี้

1. แสดงเจตนากรณีในการยอมรับหรือรวมภาคประชาสังคมเข้าไว้ในกลไกของการจัดการภาวะภัยพิบัติหรือภาวะวิกฤตทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
2. มีตัวแทนจากภาคประชาสังคมรวมอยู่ในคณะกรรมการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้ในยามไม่มีภัยพิบัติ
3. จัดตั้งคณะกรรมการภาคประชาสังคมระดับประเทศ โดยมีภาคส่วนที่ดูแลด้านภัยพิบัติให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมทำงานประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความรู้ชุมชนด้านการป้องกันภัยพิบัติซึ่งอาจร่วมมือกับสื่อท้องถิ่นในการทำกิจกรรมนี้

อีกประการหนึ่ง การสร้างความมั่นคงทางการเมืองต้องสร้างผ่านกลุ่มเยาวชนของประเทศ เพราะกลุ่มเยาวชนคือภาพอนาคตของสังคม นั้นหมายความว่าไม่ว่าจะเป็นสื่อหรือองค์กรประชาสังคมต้องให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนเข้ามาในกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งรวมถึงกิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของความเป็นพลเมือง กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม และแน่นอนการมีส่วนร่วมทางการเมือง UNDP⁷³ ซึ่งเป็นหน่วยงานขององค์กรระหว่างประเทศได้มีโครงการยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเยาวชนช่วง ค.ศ. 2014 – 2017 (UNDP's Youth Strategy 2014-2017) โดยโครงการนี้มุ่งเสริมพลังอำนาจให้กับเยาวชนและคนหนุ่มสาวในสังคม โดยให้การสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนโดยฝึกการเป็นผู้มีอำนาจ การเป็นหุ้นส่วนในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการกลุ่ม Youth and Peace Building ทำให้เยาวชนได้เข้าไปเรียนรู้ในกระบวนการพัฒนาและตัดสินใจในการสร้างสันติภาพ การสร้างให้เยาวชนเรียนรู้ความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน การยอมรับในพหุวัฒนธรรมและความหลากหลายในสังคม ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ภาคประชาสังคมและสื่อต่าง ๆ มีส่วนในการสนับสนุนซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือความยั่งยืนของสังคมประชาธิปไตย

ข้อสังเกตสำคัญคือ ความยั่งยืนของระบบการเมืองบางครั้งต้องอาศัยความร่วมมือของสื่อเพื่อพัฒนาระบวนการประชาสังคมให้เข้มแข็ง แต่เดิมสื่อมวลชนกับการพัฒนากระบวนการประชาสังคมเป็นแค่การเสนอข่าวซึ่งหน้าที่ของสื่อคือต้องนำเสนอให้เป็นไปตามความจริงที่เกิดขึ้นและมุ่งเสนอข่าวที่คนสนใจ ภายหลังมีแนวคิดที่ว่าสื่อต้องรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต่อมา 2 แนวคิดข้างต้นถูกนำมาหรือสร้างใหม่เป็นแนวทางตามทฤษฎีสื่อมวลชนพัฒนาการหรือสื่อมวลชนเพื่อประชาชน (Democracy participant media theory) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคม นั่นคือการส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมทาง

⁷³ United Nations Development Programme

การเมืองเศรษฐกิจและสังคม และต้องไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของธุรกิจและกลไกตลาด เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ประชาสังคมจึงมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องบรรเทาปัญหาในสังคมที่สังคมเผชิญอยู่ โดยไม่ผ่านระบบตัวแทนแต่เป็นการขับเคลื่อนด้วยการรวมกลุ่มที่มีประชาชนหลายกลุ่มอยู่ด้วย ที่สำคัญการฝึกและสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นจะต้องไม่จำกัดอยู่เพียงในสถาบันการศึกษา การจัดอบรมผ่านสื่อ การให้ความรู้แก่กลุ่มเยาวชน สมาคมต่าง ๆ ในภาคประชาสังคมจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการเมืองไทยเพิ่มขึ้น⁷⁴

ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการคัดค้านคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (ร.ส.ช.) เมื่อเหตุการณ์ยุติติงกลุ่มประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางได้ค้นหาคู่ต่ออันของประชาธิปไตยแบบประเทศไทย โดยมีสื่อ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นสื่อกลางเมื่อประชาชนมีข้อคำถามก็จะส่งข้อคำถามเข้าไป และมีความเคลื่อนไหวในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ซึ่งในที่สุดได้นำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยมีนักวิชาการและนักกฎหมายมหาชนที่มีความรู้เข้าไปมีส่วนร่วม

กล่าวโดยสรุปเมื่อสังคมต้องการพัฒนาระบบการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตยให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน การพัฒนากลไกที่ขับเคลื่อนความเป็นประชาธิปไตยควรได้ถูกนำมาเป็นกรอบในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากกรณีตัวอย่างที่ได้นำเสนอจากการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าสื่อสามารถทำหน้าที่ที่กลมกลืนและเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจในกระบวนการปกครองของประเทศ ยิ่งกว่านั้นประชาสังคมถือได้ว่าเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มได้มีส่วนร่วมและได้รับรู้ถึงการบริหารงานและเข้าถึงบริการของรัฐอย่างทั่วถึง ซึ่งถือเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่กระจายความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้แคบลง ซึ่งนั่นย่อมนำความถึงความยั่งยืนของระบอบประชาธิปไตย

⁷⁴ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2542). บทที่ 6 บทบาทสื่อมวลชนกับการพัฒนาความเป็นประชาสังคม. ใน อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ), *ชบวนการประชาสังคมไทย: การเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 13

1. สิ่งสำคัญที่การสื่อสารผ่านสื่อที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนของระบบการเมืองคือข้อใด
 - ก. ให้ความรู้ประชาชน
 - ข. พยายามเข้าถึงประชาชนให้มาก
 - ค. ปิดกั้นการเข้าถึงสื่อของประชาชน

2. ในประเทศไนจีเรียรัฐบาลไม่ได้ใช้สื่อเป็นเครื่องมือประการใด
 - ก. โฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง
 - ข. สร้างความเป็นปึกแผ่นให้ประเทศ
 - ค. ลดอุปสรรคในการสื่อสารกับประชาชนกลุ่มด้อยโอกาส

3. ภาคประชาสังคมมีบทบาทใดมากที่สุด ในกรณีของประเทศอัลบาเนีย
 - ก. สร้างความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือให้เกิดขึ้นกับทุกกลุ่ม
 - ข. เผยแพร่ความรู้ประชาธิปไตย
 - ค. ติดตั้งเครือข่ายสื่ออิเล็กทรอนิกส์

4. การส่งเสริมให้สื่อและภาคประชาสังคมเข้มแข็งและนำความยั่งยืนสู่ระบอบประชาธิปไตยคือข้อใด
 - ก. ควบคุมสื่อและจำกัดขอบข่ายงานของภาคประชาสังคม
 - ข. รวมภาคประชาสังคมเข้าไว้ในกลไกการบริหารงานและภาวะวิกฤติ
 - ค. พัฒนาอุตสาหกรรมในท้องถิ่นร่วมกับสื่อและภาคประชาสังคมโดยมีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วม

บทที่ 14

การรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสื่อมวลชนในฐานะผู้ส่งสาร มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้รับสารคือประชาชน ปัจจุบันผู้เสนอข่าวมีวิธีการที่จะนำสารหรือข่าวสู่สาธารณะด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเป็นลักษณะของความบันเทิง การใช้ภาษาเขียนข่าวที่เรียกกันว่าข่าวแบบละมุน (soft news) ซึ่งมีผลทำให้ประชาชนที่ไม่ได้สนใจข่าวการเมืองแบบตรง ๆ หันมาสนใจรับฟังประเด็นที่ถูกนำเสนอแบบอ้อม ๆ การทำข่าวโดยเลือกใช้ภาษาแบบละมุนจะช่วยให้ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เข้าใจยาก เช่น วิกฤติการณ์ทางการเมืองต่างประเทศ ได้รับความสนใจ ลักษณะเช่นนี้ถูกใช้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมถึงเรื่องของการเมืองสาธารณะและการปกครองในระบบประชาธิปไตย ทำให้ได้รับความสนใจจากสาธารณะ อย่างไรก็ตามแม้สื่อมวลชนโดยหน้าที่ควรต้องสื่อสารด้านการพัฒนาสังคม แต่บางครั้งสื่อก็ไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ด้วยปัจจัยหลายประการ นับตั้งแต่การที่ต้องสนับสนุนรัฐบาล หรือขาดการวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับข่าวสาร รวมถึงการเลือกนำเสนอข่าวตามความสนใจของกลุ่มประชาชน ทิศทางการเมือง และเศรษฐกิจประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีระบบการสื่อสารมวลชนเป็นไปตามระบบการเมืองภายใต้การปกครองในระบบประชาธิปไตย ดังนั้นบทบาทของสื่อมวลชนจึงถูกคาดหวังให้เป็นผู้ติดตามตรวจสอบและดูแลผลประโยชน์ของสังคม และทำหน้าที่พัฒนาประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมเป็นสังคมที่น่าอยู่ โดยไม่เป็นเครื่องมือของกลุ่มหรือฝ่ายใด ในส่วนของผู้รับสารก็ควรมีความรู้ความเข้าใจในการบริโภคข้อมูลข่าวสารเช่นกัน⁷⁵

ในยุคดิจิทัลซึ่งมีสื่อออนไลน์หลากหลาย การรับสารของประชาชนจึงต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญเพื่อให้รับสารและข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คำที่นิยมใช้คือคำว่า ประชาชนในระบบประชาธิปไตย ควรต้องรู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อมี 4 รูปแบบสำคัญ ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับสื่อหรือข้อมูลสารสนเทศได้ทุกประเภท

ประการแรก คือ การเข้าถึง ซึ่งประชาชนควรมีโอกาสเข้าถึงสื่อหลายประเภทเพราะการบริโภคสื่อจะเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมีพัฒนาการมีความสามารถในการเรียนรู้สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ การที่

⁷⁵ แพรวพรรณ อัครประสา. (2557). แนวคิดและทฤษฎีการรู้เท่าทันสื่อ. ใน พิทักษ์ จันทร์เจริญ ศิโรจน์ ผลพันธิน และมาลี บุญศิริพันธ์, *รู้เท่าทันสื่อ : Media literacy* (หน้า 59-79). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค ในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2564 จากเว็บไซต์ http://bcp.nbt.go.th/uploads/items/attachments/b7bb35b9c6ca2aee2df08cf09d7016c2/_651dab51d77cc9cc0b46de8a418db8e7.pdf

ประชาชนบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงสื่อได้ ถือว่าเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งส่งผลถึงการรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลและการเรียนรู้ ดังตัวอย่างของนักเรียนชนบทที่เผชิญกับสถานการณ์การเรียนรู้ออนไลน์ แต่ที่บ้านไม่สามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ เหตุการณ์เช่นนี้นับเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในยุคดิจิทัลที่สำคัญ

ประการที่สอง คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ ซึ่งประชาชนควรได้มีแนวทางในการวิเคราะห์สื่อ และความหมายที่สื่อแสดงออกมา ควรได้รับการแนะนำให้มีความรู้เพื่อพร้อมวิเคราะห์นับตั้งแต่ประเภทรายการ เทคโนโลยี การใช้ภาษาโดยเฉพาะการบริโภคข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตที่ถูกส่งออกมาถึงผู้รับอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริโภคสื่อในปัจจุบัน

ประการที่สาม ความสามารถในการประเมินคุณภาพของสื่อ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องยากต้องอาศัยการเรียนรู้และประสบการณ์ เพราะสื่อที่มีคุณภาพต้องอยู่บนหลักการประชาธิปไตย คือต้องมีความหลากหลาย สะท้อนภาพสังคมที่เป็นจริงและภาพสังคมกลุ่มใหญ่ เช่น สะท้อนวิถีของคนทุกชนชั้นทุกสภาพเศรษฐกิจ ทุกกลุ่มอายุ นั่นหมายถึงว่าผู้ผลิตสื่อต้องมีความสามารถในการผลิตสื่อให้ประชาชนเข้าใจและเรียนรู้ไปกับสารสนเทศที่ถูกนำมาเสนอ ไม่เพียงนำเสนอเพื่อดึงดูดผู้บริโภคเพียงอย่างเดียว

ประการที่สี่ ในโรงเรียนหรือสถานศึกษาจึงควรมีการสอนนักเรียนนักศึกษาให้รู้เท่าทันสื่อ กระบวนการเรียนรู้จะผลักดันให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ ทักษะความร่วมมือกับผู้อื่น ทักษะการสื่อสาร และเพิ่มพูนทักษะการคิดคำนวณในการรับสารจากสื่อ ข่าวสารและเทคโนโลยี นอกจากนี้การเรียนรู้ให้เท่าทันสื่อยังทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาไปสู่ผู้บริโภคข้อมูลสารสนเทศที่มีความตื่นตัว รู้จักประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล รู้ถึงความไม่เป็นกลางของสื่อและเป็นผู้ผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่มีความรับผิดชอบ ฉะนั้นไม่ว่าผู้สอนจะรับผิดชอบสอนสาระวิชาใด ก็สามารถฝึกผู้เรียนหรือพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะดังกล่าวข้างต้นได้

แนวทางการพัฒนาผู้เรียน

ในเมื่อทักษะในการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล ประชาชนจึงควรได้รับการพัฒนาทักษะนี้ตั้งแต่อยู่ในวัยเรียน สมาคมการศึกษาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ (The National Association of Media Literacy Education) อธิบายคำว่า “รู้เท่าทันสื่อ” ว่าหมายถึง การเข้าถึงการวิเคราะห์ ประเมินการสร้างงาน และการลงมือทำในรูปแบบของการสื่อสาร สิ่งที่สถานศึกษาทำได้ คือ

1. การใช้สื่อสืบค้นหรือรับข่าวสารในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ต้องมั่นใจว่าแหล่งข้อมูลเป็นข้อมูลคุณภาพเชื่อถือได้ มีความเป็นกลาง ซึ่งอาจทำได้โดยการแนะนำระบบ links ต่าง ๆ สำหรับให้

ผู้เรียนได้สืบค้น พร้อมทั้งในกรณีที่นักเรียนหรือนักศึกษาชั้นสูง ผู้สอนควรแนะนำวิธีการสืบค้นข้อมูลให้

2. วิเคราะห์และประเมินโดยใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ เช่น เมื่อผู้เรียนดู YouTube อ่านข่าววิเคราะห์ภาพ เขาจะต้องสามารถแยกแยะบริบทได้ว่าข้อมูลข่าวสารใดเป็นข่าวปลอมเป็นข้อมูลเท็จ สิ่งที่สามารถเป็นกรอบความคิดแก่ผู้เรียนได้คือคำถามดังต่อไปนี้ (1) ผู้เขียนเป็นใคร (2) เป้าหมายของสารสนเทศนั้นเพื่ออะไร (บอกเล่าความบันเทิงหรือชักจูง) (3) คนทั่วไปจะตีความข้อมูลข่าวสารนั้นในแง่มุมใดบ้าง (4) ข่าวสารข้อมูลนั้นเป็นตัวแทนของสมาชิกในสังคมกลุ่มใดหรือผลึกให้สมาชิกของสังคมกลุ่มใดออกไป (5) ข้อมูลรายละเอียดอะไรที่ขาดหายไป เพราะอะไร (6) แหล่งข้อมูลมีการอ้างอิงหรือไม่ การจัดรูปแบบภาษาถูกต้องดีหรือไม่ ซึ่งผู้สอนต้องฝึกให้ผู้เรียนตั้งคำถามเหล่านี้และวิเคราะห์ประเมินด้วยตนเอง
3. สร้างเนื้อหาสื่อ ขั้นตอนนี้เป็น การปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้บริโภคข่าวสารข้อมูลเป็นผู้ผลิตโดยการแสดงออกผ่านสื่อ ในการสร้างเนื้อหาของผู้เรียนควรใช้คำถามในข้อ 2 เป็นกรอบนำการทำงานของตน
4. การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลผ่านการสร้างสรรค์เนื้อหา ด้วยความรับผิดชอบ นอกจากความสามารถในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับสื่อแล้วขั้นตอนนี้ก็นับว่ามีความสำคัญกับการพัฒนาความรู้เท่าทันสื่อ กล่าวคือผู้เรียนจะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเปลี่ยนที่จะสะท้อนมุมมองจากภายในตนเองว่า สิ่งที่ได้เรียนเกี่ยวกับสื่อ การเผยแพร่ การสื่อสารนั้นไม่ใช่จบอยู่ที่ห้องเรียน หลังจากสร้างสรรค์และเผยแพร่ข้อมูลของตนเองไปแล้วต้องติดตามประเมินตนเองในสื่อสังคมที่ตนเองเผยแพร่ออกไป ดังนั้นก่อนการเผยแพร่ต้องวิเคราะห์งานของตนอย่างดี และผู้สอนต้องเสริมพลังอำนาจให้ผู้เรียนสร้างงานและแชร์ผลงานในสื่อด้วยความรับผิดชอบ

ความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อดังที่กล่าวข้างต้น ถือเป็นทักษะสำคัญในยุคดิจิทัล ดังนั้นการเห็นความสำคัญของทักษะนี้จึงถือเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมควรได้เรียนรู้ ในความหมายทั่วไปการรู้เท่าทันสื่อจากการฝึกเด็กและเยาวชนต้องทำให้เข้าใจได้ว่าผู้รับสื่อต้องสามารถจำแนกสัญญาณบ่งชี้จากสารที่ถูกส่งมาได้ว่าผู้ผลิตต้องการอะไร ต้องการให้รู้สึกอะไร นั่นคือผู้รับสารต้องสามารถตัดสินใจวิเคราะห์และเห็นคุณค่าของสื่อเพราะอิทธิพลของ

สื่อมีผลกระทบต่อทั้งตัวบุคคลและสังคม การรู้เท่าทันสื่อต้องตระหนักถึงผลกระทบและมีความตระหนักรู้ตนเอง ในการรับสารไม่ให้ตกอยู่ภายใต้ความครอบงำของสื่อ เลือกเชื่อเนื้อหาจากสื่อที่ตนเองได้วิเคราะห์อย่างดีแล้ว⁷⁶

การรู้เท่าทันสื่อจะส่งผลให้ผู้รับสารเป็นผู้มีเหตุผล มีพลังอำนาจในการตัดสินใจ มีจุดยืนของตนเอง และมีความสามารถในการเลือกรับสารว่าสารสนเทศใดน่าเชื่อถือ มีความเที่ยงตรงและประเมินได้ถึงที่มาของสารสนเทศนั้น คือ การเรียนรู้ในการใช้สื่อว่าสื่อนั้นมีบทบาทหน้าที่อย่างไร และสื่อจะช่วยในการสร้างภาพลักษณ์ได้อย่างไรในการขัดเกลาทางสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างความเป็นประชาธิปไตยรวมถึงการทำให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม การศึกษาเกี่ยวกับสื่อเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เท่าทันสื่อจะอยู่นอกกรอบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งที่จริงประชาชนในสังคมควรมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาเกี่ยวกับสื่อทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อ เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนทุกเพศทุกวัย และเพื่อเป็นการปกป้องผู้เยาว์ให้พ้นจากอิทธิพลของสื่อ และถึงแม้ในบางประเทศจะมีหลักสูตรที่ให้การศึกษเกี่ยวกับสื่อภายในโรงเรียนแต่ก็อยู่ในลักษณะของวิชาเลือกมากกว่าวิชาบังคับ อย่างไรก็ตามการให้ครูได้เรียนรู้ถึงอิทธิพลของสื่อก็สามารถช่วยได้ เพราะครูจะได้นำเรื่องที่ตนเองเรียนรู้ไปถ่ายทอดให้กับเด็ก ๆ ต่อ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กที่จะเติบโตต่อไปในอนาคต และที่สำคัญจากงานวิจัยพบว่า การให้การศึกษาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ มีประสิทธิภาพสูงสุดกับเด็กในช่วงระหว่าง 9-12 ปี

ประชาคมยุโรปได้พยายามผลักดันการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนทางระบบออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ เรียกว่า อีเลิร์นนิ่ง (e-learning) เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนทุกวัยและช่วยพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ตีความและประเมินข้อมูลที่ถูกถ่ายทอดโดยสื่อ โดยการให้ความสำคัญกับการรู้เท่าทันสื่อเห็นได้ชัดเจนเป็นครั้งแรกในทศวรรษ ค.ศ. 1960 โดยมีกรกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องการให้การศึกษาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศญี่ปุ่น แต่ในช่วงระยะแรกยังมีคนสนใจเข้าร่วมเป็นส่วนน้อย โดยกิจกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อของญี่ปุ่นจะเน้นสิทธิของประชาชนในการสื่อสารผ่านทางสื่อ ความสามารถของประชาชนในการประเมินสื่อ นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังให้ความสำคัญกับการคุ้มครองเด็ก โดยเน้นประเด็นเรื่องเด็กกับสื่อและได้สะท้อนออกมาเป็นทางการโดยการมีเอกสารว่าด้วยเรื่องสิทธิเด็ก มีการรณรงค์ให้สร้างการเผยแพร่ผ่านสื่อเพื่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก ๆ

⁷⁶ สุรเกียรติ ชาติวัฒนวิทย์ . (2555). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 : การวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนระหว่างสังกัด. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประโยชน์ที่ได้จากการรู้เท่าทันสารสนเทศ

การรู้เท่าทันสารสนเทศ (Information literacy) เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองและนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งในเบื้องต้นสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจะต้องพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสารสนเทศให้กับนักเรียน เพราะการรู้เท่าทันสารสนเทศจะทำให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างมีเหตุผล มีการวิเคราะห์เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการถ่ายทอดของสื่อสารสนเทศในภาระหน้าที่ที่ควรเป็น นั้นย่อมหมายถึงผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการรับข่าวสารจากแหล่งสื่อมวลชน และสื่อสังคมต่าง ๆ นอกจากนั้นผู้เรียนควรได้รู้ถึงกรอบการเป็นผู้ผลิตสารสนเทศที่ดี นั้นหมายความว่า การรู้เท่าทันสื่อต้องมาจากการมีความรู้ทั้งในแง่ของผู้บริโภคสื่อและผู้ผลิตสื่อ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มีเหตุผล มีความสามารถในการกลั่นกรองวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจหรือร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ⁷⁷

องค์ประกอบที่สำคัญในการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศสามารถประมวลได้ดังนี้ 1) สามารถสืบค้นสารสนเทศได้ถูกต้องตามที่ต้องการและเข้าถึงแหล่งสืบค้นได้หลากหลาย 2) สามารถประเมินสื่อและสารสนเทศได้ในแง่ของความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของสื่อและสารสนเทศทำให้สามารถคัดเลือกข้อมูลเหล่านั้นได้ว่า สารสนเทศใดจะส่งผลกระทบต่อตนเองและสังคมอย่างไร 3) ความสามารถในการสร้างสื่อและสารสนเทศเพื่อสื่อสารความคิดตนเองให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมและกฎหมาย 4) ใช้สื่อและสารสนเทศให้เกิดประโยชน์โดยบูรณาการกับพื้นความรู้เดิมของตนและสามารถต่อยอดความรู้ใหม่ได้

บทสรุป

การแพร่หลายอย่างรวดเร็วของสื่อ ทำให้เกิดความหวงใยต่อบทบาทของสื่อและการที่เด็ก ๆ อยู่ในสภาพของการเปิดรับสื่อที่ทะลักเข้ามาทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ทำให้เกิดการวิเคราะห์ว่าสื่อที่สร้างมานั้นสะท้อนภาพมาให้เด็กรับอย่างไร หรือสร้างแบบอย่างที่ดีให้แก่พัฒนาการของเด็กอย่างไร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวัดและตรวจสอบเนื้อหาของสื่อที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ๆ รวมถึงระบุหน้าที่ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้มั่นใจว่าสื่อจะมีอิทธิพลด้านบวกให้กับเด็ก ๆ อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับสื่อไม่ควรจำกัดไว้เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น แต่ควรเป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนทุกกลุ่ม รวมไปถึงความร่วมมือจากบริษัทผู้ถ่ายทอดเผยแพร่สื่อและผู้ผลิตสื่อเพื่อให้มีการรับผิดชอบต่อสังคม ขณะเดียวกันการรู้เท่าทันสื่อยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาพลเมืองที่มีเหตุผล รู้วิธีคิดวิเคราะห์และบริโภคข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าทัน การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ต้องพัฒนาให้เยาวชนและประชาชนในสังคมได้เรียนรู้

⁷⁷ อุษา บั๊กกันส์. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 26(80), 147-160.

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 14

1. คุณสมบัติในการรับสารและข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ “การรู้เท่าทันสื่อ” คือประเด็นใด
 - ก. ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ทุกประเภท
 - ข. ผู้รับสารมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ
 - ค. ความสามารถในการผลิตสื่อเพื่อดึงดูดความสนใจ

2. ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารควรเป็นข้อใด
 - ก. แยกแยะข่าวปลอมและข่าวจริง
 - ข. ตีประเด็นไม่ว่าข่าวสารนั้นมีความหมายในแง่มุมใดบ้าง
 - ค. รับข้อมูลข่าวสารที่เข้ามาอย่างรวดเร็วและเป็นปัจจุบัน

3. กรอบที่โรงเรียนสามารถใช้ในการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อให้กับนักเรียนคือข้อใด
 - ก. ฝึกให้เป็นผู้รับฟังที่ดี
 - ข. ฝึกให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
 - ค. พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์
 - ง. จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร

เอกสารอ้างอิงส่วนที่ 2

ภาษาไทย

กัลยา มะโนนิก. (2557). การเข้าร่วมชุมชนทางการเมืองของคนไทย. ศูนย์สำรวจความคิดเห็นนิด้าโพล. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2564 จาก <https://nidapoll.nida.ac.th/data/survey/uploads/FILE-1608016700389.pdf>

ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2542). บทที่ 6 บทบาทสื่อมวลชนกับการพัฒนาความเป็นประชาสังคม. ใน อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ), *ชบวนการประชาสังคมไทย: การเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชนยพันธ์ จันทรทรงพล และคณะ. (2518). อิทธิพลของสื่อที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง : กรณีศึกษา สถานีโทรทัศน์ดาวเทียมช่องบลูสกาย. *วารสารรัชตภาคย์*, 12(26), 1-11.

พัทธ์พสุตม์ สาธวัฒน์. (2562). พลังสื่อมวลชนในสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 21(2), 191-200.

พทุธวรรณ แก้วเกต. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2564 จากเว็บไซต์ <http://phutthawan.blogspot.com/2013/09/1.html>

วุฒิพล วุฒิวรพงศ์ และ กิ่งกาญจน์ จงสกุลไกล. (2562). พัฒนาการของช่องทางในการแสดงออกทางการเมือง ในสื่อออนไลน์ช่วง พ.ศ. 2557-2560. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 8(13), 147-158.

สุรเกียรติ ธาดาวัฒนาวิทย์. (2555). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 : การวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนระหว่างสังกัด. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉรา ประสิทธิ์วงศา และอัจฉริยา ปัญทรานวงศ์. (2563). การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์: รูปแบบและจุดมุ่งใจเนื้อหาบนเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ของพรรคอนาคตใหม่ กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเจนเอเรชั่นซี (Z). *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 32(2), 164-172.

อุษา บิ๊กกินส์. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 26(80), 147-160.

ภาษาต่างประเทศ

- Ali Salman, Suhana Saad. (2015). Online Political Participation: A Study of Youth Usage of New Media. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(6), 1-3.
- Bimber, B. (1998). The Internet and political transformation: Populism, community, and accelerated pluralism. *Polity*, 31(1), 133-160.
- Bimber, B. (2001). Information and political engagement in America: The search for effects of information technology at the individual level. *Political Research Quarterly*, 54(1), 53-67.
- Bino, B., Xhaferaj, O. & Lula, L. (2020). *The role of civil society and media in crises management in Albania : The devastating earthquake of November 26, 2019 and COVID-19 Pandemic*. UK: Westminster Foundation for Democracy. Retrieved 7 October 2021 from : https://www.wfd.org/wp-content/uploads/2020/12/Role-of-CSO_Media_Crises_WFD_Bino_Xhaferaj_Lula-1.pdf
- Calderaro, A. (2017). Social media and politics. In W. Outhwaite, & S. Turner (Eds.), *The SAGE Handbook of Political Sociology* (pp. 781-796). Sage. Retrieved 2 August 2021 from : https://orca.cardiff.ac.uk/107849/1/Outhwaite_Turner_Ch44_final.pdf
- Coleman, S., & Norris, D. F. (2005). *A new agenda for e-democracy*. OII Forum Discussion Paper.
- Creech, K. C. (2013). *Electronic media law and regulation*. (6th ed). Routledge.
- Della Porta, D., & Mosca, L. (2005). Global-net for global movements? A network of networks for a movement of movements. *Journal of public policy*, 25(1), 165-190.
- Harlow, S. (2012). Social media and social movements: Facebook and an online Guatemalan justice movement that moved offline. *New media & society*, 14(2), 225-243.
- Lasuka, P. (2014). Humor in Troubling Time : Politically Satirical Graphics in Facebook and the Political Subjectivity of Digital Representation. *Journal of Liberal Arts*, 14(2), 14-32.
- McNair, B. (2017). *An introduction to political communication*. Routledge.

- Milbrath, L. W., & Goel, M. L. (1977). *Political Participation—How and why do People Get Involved in Politics?* (2nd ed). New York: University Press of America.
- Schallar, W. (2016). New social media and politics in Thailand : The emergency of fascist vigilante groups on Facebook. *Australian Journal of Southeast Asian Studies*, 9(2), 215-234.
- Shoemaker, P. J., & Vos, T. (2009). *Gatekeeping theory*. Routledge.
- Sinpeng, A. (2014, September 23). The cyber coup. In F. Aulino, E. Elinoff, C. Sopranzetti, & B. Tausig (Eds.), *The wheel of crisis in Thailand. Hot Spots, Cultural Anthropology Website*. Retrieved 7 October 2021 from : <https://culanth.org/fieldsights/the-cyber-coup>
- Skoric, M. M., & Kwan, G. (2011). Do Facebook and video games promote political participation among youth? Evidence from Singapore. *JeDEM-eJournal of eDemocracy and Open Government*, 3(1), 70-79.
- Toeyla, Naraporn. 2018. *Media Exposure and Image Perception on Future Forward Party of People Aged 18-35 Years Old*. Bangkok: Thammasart Univeristy Press.
- Tolbert, C. J., & McNeal, R. S. (2003). Unraveling the effects of the Internet on political participation?. *Political research quarterly*, 56(2), 175-185.
- Vromen, A. (2007). Australian young people's participatory practices and internet use. *Information, Community & Society*, 10(1), 48-68.
- Wallis, C. (2011). New media practices in China: Youth patterns, processes, and politics. *International Journal of Communication*, 5, 31.

ส่วนที่ 3

ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง

บทที่ 15

แนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง : มุมมองทางการเมือง จิตวิทยา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

แนวคิดเรื่องความขัดแย้ง

แนวคิดเรื่องความขัดแย้งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีหลายมุมมอง และในระยะหลังการศึกษาวิจัยให้ความสำคัญกับเรื่องของสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นมิตร เช่น ในหนังสือพื้นที่สันติวิธี หนทางสังคมไทย ความรู้ ความลับ ความทรงจำ ในช่วง ค.ศ. 1940-1950 เป็นช่วงก่อตั้งการวิจัยสันติภาพทั้งในยุโรปและอเมริกาเพื่อให้โลกปราศจากสงคราม ในช่วง ค.ศ. 1960-1970 มีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา ขณะเดียวกันการเติบโตของแนวคิดด้านสันติภาพว่ามีนักวิชาการและนักวิจัยหลายคนมองเห็นว่า สันติภาพไม่น่าจะครอบคลุมเพียงภาวะด้านสังคม ซึ่งถือเป็นการต่อสู้เพื่อสันติภาพเชิงลบ แต่ในสังคมต้องการมีมิติของสันติภาพเชิงบวกซึ่งหมายความรวมถึงความเท่าเทียมกันเชิงโครงสร้าง ทั้งการเมือง เศรษฐกิจและสังคม และในปี ค.ศ. 1980 มีความเคลื่อนไหวที่จะแก้ปัญหาความรุนแรงด้วยสันติวิธี (Nonviolence) การยุติความขัดแย้ง (Conflict resolution) ตลอดจนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (mediation) ซึ่งนำไปสู่แนวคิดของการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolent action) ในปี ค.ศ. 1975 เป็นต้นมาถือว่าเป็นยุคที่มีการเชื่อมโยงการวิจัย การศึกษาและวิธีปฏิบัติแห่งสันติภาพเข้าด้วยกัน⁷⁸

ประเภทของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางจิตวิทยา

แนวคิดทางจิตวิทยาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจของคน ซึ่งนักจิตวิทยาได้อธิบายความหมายของคำว่าความขัดแย้งไว้ว่า เป็นสถานการณ์ที่บุคคลถูกกระตุ้นให้ตัดสินใจในกิจกรรมหลายอย่าง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ยากต่อการแยกจากกันโดยเด็ดขาด เช่น ในสังคมที่มีความเชื่อเรื่องการเลี้ยงดูพ่อแม่ แต่ฝ่ายชายซึ่งเมื่อแต่งงานแล้วต้องตัดสินใจระหว่างการเลือกผู้หญิงที่ตนเองรักกับการดูแลบุพการี ซึ่งจะเกิดขึ้นในกรณีที่บุพการีไม่ยอมรับคู่สมรสและคู่สมรสก็ไม่ยอมรับในบุพการี หรือในกรณีนี้ธุรกิจอาจมีปัญหาในการตัดสินใจว่าจะเลือกจ้างญาติที่

⁷⁸ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ). (2559). *พื้นที่สันติวิธี หนทางสังคมไทย : ความรู้ ความลับ ความทรงจำ*. กรุงเทพมหานคร: ของเรา.

ไม่มีคุณสมบัติตรงตามตำแหน่ง หรือจ้างคนอื่นที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ซึ่งความขัดแย้งนี้ถูกจัดออกเป็น 4 ระดับ

- 1) ระดับที่พฤติกรรมปรากฏชัด ในกรณีที่บุคคลแสดงออกเมื่อถูกกระตุ้นหรือถูกยั่วยุ 2) ระดับการแสดงออกในการใช้คำพูด เช่น คุณต้องการที่จะพูดความจริง แตกกลัวที่จะทำให้คนอื่นขุ่นเคือง เช่น พบเพื่อนที่มีน้ำหนักรวมแต่ต้องบอกว่าไม่พบกันนานดูดีขึ้นมากเลย 3) ความขัดแย้งระดับสัญลักษณ์ เช่น คน ๆ เดียวอาจมีความคิดหลาย ๆ อย่างต่อสิ่งเดียวกัน เช่น การอยากไปเที่ยวทะเลแต่กลัวแดดไม่อยากจะผิวคล้ำ 4) ระดับอารมณ์เป็นการตอบสนองภายในร่างกายเกี่ยวกับความกลัว เช่น อยากทำศัลยกรรมให้ดูสวยงามแต่กลัวผลข้างเคียงที่ตามมาความขัดแย้งทางจิตวิทยาเกิดขึ้นในกรณีที่บุคคลต้องการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งแต่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่ง ในทางจิตวิทยาถือว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์ โดยเชื่อว่าไม่มีความไม่สงบและความวุ่นวายที่เกิดในจิตใจคนที่เกิดขึ้นโดยปราศจากความขัดแย้ง ซึ่งอาจมีการแสดงออกให้เห็นทางสังคม ลักษณะเช่นนี้อาจเชื่อมโยงถึงแนวคิดทางจิตวิทยาที่นักจิตวิทยาที่ชื่อ เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) ได้ศึกษาวิเคราะห์บุคลิกภาพของคนอย่างกว้างขวางและได้จำแนกความขัดแย้งออกเป็น 3 แบบ ดังนี้⁷⁹

- เมื่อบุคคลอยู่ระหว่างเป้าหมายสองอย่างที่ตนเองชอบ เช่น เด็กต้องเลือกขนมอย่างใดอย่างหนึ่งจากขนมสองอย่างที่ตนเองชอบ
- เมื่อบุคคลพบกับเป้าหมายสองอย่าง ซึ่งเป้าหมายทั้งสองเป็นสิ่งที่ตนเองชอบและไม่ชอบ เช่น เด็กต้องทำงานที่ตนเองไม่ชอบเพื่อที่จะได้รับรางวัลหรือสมัครเป็นนักกีฬาเพื่อให้ได้กลับบ้านช้า
- เมื่อบุคคลอยู่ระหว่างเป้าหมายสองอย่างที่ตนเองไม่ชอบทั้งคู่ เช่น เด็กต้องทำงานที่ตนเองไม่ชอบโดยถูกข่มขู่ว่าถ้าไม่ทำจะถูกทำโทษ

ภายหลังได้มีการศึกษาเพิ่มเติมและมีความขัดแย้งชนิดที่ 4 เกิดขึ้นเป็นลักษณะของความขัดแย้งแบบนี้จะพบในสถานการณ์ที่มีเป้าหมาย 2 อย่าง ซึ่งเป็นทั้งที่ตนเองชอบและไม่ชอบ เช่น ชายคนหนึ่งจะต้องตัดสินใจว่าจะแต่งงานกับผู้หญิงคนใดจากผู้หญิงที่ตนเองรักทั้งคู่ การตัดสินใจเลือกคนใดคนหนึ่งจะทำให้อีกคนผิดหวังและตนเองก็ผิดหวังด้วย จึงเป็นความขัดแย้งที่ทับถมอยู่ในใจของผู้ตัดสินใจ

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมือง

ความขัดแย้งทางการเมืองมักเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นในระบบสังคม เป็นสิ่งที่ตามมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ตามทัศนคติทางการเมือง อาจมองเห็นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน คือเป็นทั้งความขัดแย้ง

⁷⁹ Lewin, K. (2013). *Principles of topological psychology*. Texas: Munshi Press.

และความร่วมมือกัน กระบวนการทั้งสองปรากฏอยู่เท่าที่คณายังติดต่อพบปะกัน เมื่อคนตั้งแต่สองคนหรือมากกว่าสองคนหรือกลุ่มคนที่มาพบปะกันแต่ละฝ่ายอาจสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยความรู้สึกขัดแย้งหรือด้วยความต้องการร่วมมือกัน ถ้าหากความสัมพันธ์เบื้องต้นเป็นความขัดแย้งก็อาจมีความร่วมมือกันในระยะต่อมาได้ ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ระหว่างองค์กรกับสมาชิกในองค์กรหรือระหว่างสมาชิกกับสมาชิกในองค์กรเดียวกัน ความขัดแย้งปรากฏให้เห็นเมื่อคนสองคนหรือกลุ่มที่ต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ต้องการที่จะครอบครองสถานที่เดียวกัน ต้องการที่จะดำรงตำแหน่งเดียวกัน ซึ่งเป็นบทบาทที่ไปด้วยกันไม่ได้ ความขัดแย้งแบ่งออกเป็นสองแบบ คือ ความขัดแย้งภายใน (inner conflict) และความขัดแย้งภายนอก (outer conflict) ความขัดแย้งภายในเป็นความยากลำบากของคนที่จะตัดสินใจเลือกรายของที่มีคุณค่าที่ไปด้วยกันไม่ได้ หรือเป็นความขัดแย้งขององค์ประกอบภายในตัวบุคคลเอง เช่น ใจบอกว่าอยากได้แต่สามัญสำนึกบอกว่าไม่ควรทำ เป็นต้น ส่วนความขัดแย้งภายนอกนั้นเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างบุคคลกับคนอื่น หรือกับกลุ่มอื่นในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มนั้น พิจารณาว่าความสัมพันธ์จะมีความขัดแย้งหรือไม่นั้นเรามักจะสรุปว่าความขัดแย้งโดยทั่วไปแล้วต้องวิเคราะห์ว่าปัญหานั้นแต่ละฝ่ายจะจัดการกับความขัดแย้งอย่างไร ใช้ความรุนแรงโดยมุ่งทำลายกันหรือใช้กฎเกณฑ์ที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกัน การยอมแพ้ก็นับเป็นการตกลงแบบหนึ่งที่ทำให้เกิดความร่วมมือกัน ซึ่งในบางครั้งจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ถูกบีบบังคับจะเห็นได้จากกรณีการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มาจากการไม่พอใจการปกครองของอังกฤษ จึงทำให้ประชาชนทุกกลุ่มมีสำนึกว่ามีศัตรูและเป้าหมายร่วมกัน ผลที่ตามมาคือมีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นรัฐทุกรัฐจึงใช้ความพยายามเพื่อที่จะรักษากฎหมายและความสงบสุขของบ้านเมืองพร้อมทั้งยินดีปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วยความเต็มใจ แนวคิดสำคัญของการต่อสู้ก็คือ 1) การต่อสู้ที่คนส่วนใหญ่เห็นชอบด้วยหรือไม่และใช้กำลังภายในขอบเขตเท่าที่จำเป็นหรือไม่ 2) คนส่วนน้อยที่มีความเห็นแตกต่างออกไปได้รับการพิทักษ์ปกป้องหรือไม่ หากคนส่วนน้อยไม่ได้รับการปกป้องในสิทธิพื้นฐานอันควรแล้ว คนส่วนใหญ่อาจบังคับขู่เชือดต่าง ๆ โดยอ้างความชอบธรรมทางกฎหมายซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องควรตระหนักไว้

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางมนุษยวิทยา

ในทางมนุษยวิทยาเห็นว่าความขัดแย้งเป็นผลมาจากการแข่งขันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ อย่างน้อยสองฝ่าย ในที่นี้อาจเป็นบุคคล ครอบครัว เชื้อชาติ ชุมชน หรืออาจเป็นกลุ่มของแนวคิด องค์กรทางการเมือง ชนเผ่าหรือศาสนา ความขัดแย้งอาจเกิดจากความต้องการที่มีเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ สาเหตุอย่างหนึ่งของความขัดแย้งคือพฤติกรรมที่ก้าวร้าวของมนุษย์ นักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่ยืนยันว่า ความขัดแย้งส่วนหนึ่งเป็นผลของ

วัฒนธรรม การไม่มีความขัดแย้งการมีความร่วมมือและการกระทำที่ประสานงานกันมักถูกนำไปใช้เป็นตัวชี้ความมั่นคงทางสังคม ความขัดแย้งเป็นผลที่ตามมาของระบบสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งและความก้าวร้าวอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบของพฤติกรรมความขัดแย้งที่ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีต ตามเส้นทางวิวัฒนาการทางชีววิทยา เห็นว่าความขัดแย้งเป็นสถานการณ์ที่เป็นผลมาจากประโยชน์และค่านิยมที่ไปด้วยกันไม่ได้

นักมานุษยวิทยาศึกษาความขัดแย้งโดยถือว่าเป็นกระบวนการทางสังคมในหลายมิติที่เกิดในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันและเกิดผลที่ตามมาแตกต่างกันด้วย ความขัดแย้งเกิดขึ้นในทุกสังคมมนุษย์ แต่แตกต่างกันในระดับของความขัดแย้งและรูปแบบของการแสดงออก ความขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการทางสังคม นักมานุษยวิทยาได้ตระหนักมานานแล้วว่าลักษณะสองประการของความขัดแย้งนั้นสะท้อนให้เห็นในประเพณีที่มีมาช้านานเช่นธรรมเนียมปฏิบัติและความขัดแย้ง ความร่วมมือและความขัดแย้ง เพื่อเป็นการอ้างอิงถึงพลวัตพื้นฐานของชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ลักษณะสองประการของความขัดแย้งจึงเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มนักมานุษยวิทยาและถูกชี้ให้เห็นว่าการศึกษาปัญหาทางระเบียบสังคมมีความเกี่ยวข้องกับมานุษยวิทยาแห่งความขัดแย้งตัวอย่างเช่น การศึกษาระเบียบสังคมแบบคลาสสิกในที่ราบสูงนิวกินี (การต่อสู้ของชนเผ่าบนที่ราบสูงปาปัวนิวกินีเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมของพื้นถิ่น เมื่อศึกษาย้อนไปในประวัติศาสตร์กว่า 100 ปีจะพบว่า การต่อสู้ของชนเผ่าในที่ราบสูงนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้มันเป็นเสมือนวิถีชีวิตของชนเผ่า และในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาการต่อสู้และความขัดแย้งภายหลังกยุคอาณานิคมได้เปลี่ยนรูปแบบจากการใช้ธนูและหอกมาเป็นอาวุธปืนซึ่งถือว่าเป็นการลดล้างการต่อสู้ระหว่างชนเผ่าด้วยอาวุธแบบดั้งเดิม โดยที่การใช้อาวุธแบบเดิมการต่อสู้จะถูกจำกัดทั้งกลุ่มคนและพื้นที่แต่เมื่อรูปแบบการต่อสู้เปลี่ยนไปลักษณะของการต่อสู้จะมีผลต่อกลุ่มคนที่มากขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้น และมีผลต่อการสูญเสียชีวิตที่เพิ่มขึ้นและยากต่อการปรองดอง การปรองดองด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนชดเชยไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไปซึ่งส่งผลต่อการเคลื่อนไหวต่อสู้อย่างรุนแรงการเข่นฆ่าต่อสู้แต่เดิมมีการจำกัดพื้นที่และกลุ่มคนที่เป็นนักรบแต่ปัจจุบันอาวุธสงครามสมัยใหม่ทำให้การเข่นฆ่าเกิดขึ้นกับสมาชิกเผ่าทุกคนทุกที่ รวมถึงที่พักอาศัยและโรงเรียน มีผลทำให้องค์กรกาชาดสากลต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือเหยื่อสงครามเผ่านี้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 องค์กรระหว่างประเทศพยายามเข้าไปสร้างความปรองดอง)

สังขธรรมอีกประการหนึ่งนักมานุษยวิทยาแห่งความขัดแย้งได้ต่อย้ำให้เห็นถึงธรรมชาติของความขัดแย้งคือ การพบว่าความขัดแย้งและความรุนแรงไม่เพียงแต่มีส่วนทำให้เกิดเสถียรภาพทางสังคมความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการรักษาสภาพที่เป็นอยู่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความไม่สมดุลทางสังคมและ

การเปลี่ยนแปลงนักทฤษฎีเชิงระบบได้ให้ความสนใจแนวคิดที่ว่าความขัดแย้งสามารถทำให้เกิดระเบียบทางสังคมได้เป็นหลัก ในขณะที่นักทฤษฎีทางอำนาจได้ให้ความสนใจด้านแนวคิดที่ว่าความขัดแย้งสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เป็นหลัก ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงได้รับการสรุปอย่างเหมาะสม โดยซีมัวร์สมิทชื่อว่า “ความขัดแย้งเป็นแหล่งที่มาหลักหรือสิ่งเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเมื่อไม่สามารถจัดการได้โดยกลไกเชิงสถาบันของการระงับข้อพิพาท ฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์จะถูกบังคับให้สร้างกลยุทธ์ใหม่ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขความขัดแย้งหรือการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น” ซึ่งนำไปสู่ข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับการประเมินผลลัพธ์⁸⁰

คำถามคือความขัดแย้งถูกมองว่าเป็นสิ่งที่เป็นบวกหรือเป็นลบหรือไม่ในขณะที่หลายคนอาจเถียงว่าควรมองเป็นกลางในที่นี้ แต่นักมานุษยวิทยาบางคนอาจต้องการความชัดเจนในทันทีหรือหาคำนิยามแฝงของความขัดแย้งทางสังคมและความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตีความออกมาเป็นอย่างมาก ทฤษฎีมานุษยวิทยาในปัจจุบันไม่ได้มีการตีความความขัดแย้งแง่บวกหรือด้านลบทั้งหมดอย่างชัดเจน แต่จะให้เป็นให้คำอธิบายรูปแบบของความขัดแย้งเชิงบวกและรูปแบบอื่น ๆ ของความขัดแย้งเชิงลบ ตัวอย่างเช่น ในมุมมองของลัทธิมาร์กซิสต์ (Marxism) ถือว่าความขัดแย้งที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปก็จะเป็นเชิงบวก แต่ความขัดแย้งที่ตอกย้ำสภาพที่เป็นอยู่ให้แย่ลงจะถูกมองในแง่ลบ ซึ่งกล่าวได้ว่าความขัดแย้งถูกมองในแง่บวกนั้นเป็นความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม และในทางลบเป็นความขัดแย้งที่นำไปสู่การสลายตัวของระเบียบสังคม ในท้ายที่สุดการประเมินความขัดแย้งนั้นขึ้นอยู่กับว่าคน ๆ หนึ่งให้ความสำคัญกับเสถียรภาพทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากกว่ากัน นักมานุษยวิทยาในยุคแรกมีความสนใจเรื่องของความขัดแย้งและสงครามภายในระหว่างสิ่งที่เรียกว่าชนเผ่าดั้งเดิมและชนเผ่าที่แตกต่าง และในช่วงสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองนักมานุษยวิทยาหันมาสนใจในเรื่องระเบียบทางสังคมเป็นหลัก ในช่วงครั้งแรกของศตวรรษพวกเขาได้กำหนดคำอธิบายเชิงชาติพันธุ์โดยละเอียดและวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับความขัดแย้งและการทำสงคราม อย่างไรก็ตามแม้ว่านักมานุษยวิทยาในขณะนั้นจะสนใจเรื่องของระเบียบของสังคมเป็นหลัก แต่ก็ยังให้ความสนใจในเรื่องของความขัดแย้งขั้นพื้นฐานซึ่งเกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางสังคม

⁸⁰ Sluka, J. A. (1992). The Anthropology of Conflict. In C. Nordstrom, & J. Martin, *The Paths to Domination, Resistance, and Terror* (pp. 15-29). Berkeley: UC Press.

ความขัดแย้งตามแนวคิดทางสังคมวิทยา

ความขัดแย้งทางสังคมวิทยาหมายถึงการดิ้นรนเพื่อจะได้สิ่งที่มีคุณค่าหรือเพื่อการอ้างสิทธิในฐานะอำนาจและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยกลุ่มที่ขัดแย้งมิได้มีจุดมุ่งหมายเพียงจะได้สิ่งที่มีคุณค่าซึ่งตนปรารถนา แต่ยังต้องการให้ฝ่ายตรงข้ามถูกทำลายให้หมดไป ความขัดแย้งเช่นนี้อาจเกิดขึ้นระหว่างบุคคลระหว่างกลุ่มหรือระหว่างบุคคลกับกลุ่มความขัดแย้งภายในกลุ่มและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ตลอดในสังคมความขัดแย้งตามแนวคิดทางสังคมวิทยาตั้งอยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคมและความสนใจของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมนั้นความแตกต่างของความสนใจระหว่างกลุ่มเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมแนวคิดเดิมทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวกับความขัดแย้งสรุปได้ดังนี้ คาร์ล มาร์กซ์ถือว่าความขัดแย้งเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ซิมเมลและเวเบอร์ถือว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญทางสังคมเวเบอร์ยืนยันว่าความขัดแย้งไม่สามารถแยกออกจากชีวิตในสังคมได้ส่วนสาระสำคัญ ทั้งนี้ความขัดแย้งตามกรอบความคิดทางสังคมวิทยาได้มีการนำเสนอทฤษฎีไว้ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ และทฤษฎีความขัดแย้ง ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ (Functional Constructivism) ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยากระแสหลักอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตรงข้ามกับทฤษฎีความขัดแย้งทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เห็นว่าสังคมและสถาบันทางสังคมทั้งหลายจัดเป็นระบบและมีส่วนต่าง ๆ ซึ่งต้องทำงานส่งเสริมซึ่งกันและกันและแต่ละส่วนมีหน้าที่ (function) ทำงานของตัวเองและร่วมกันทำให้ระบบสังคมและระบบของแต่ละสถาบันในสังคมอยู่ในสภาพสมดุลทฤษฎีนี้มิได้ปฏิเสธความขัดแย้งในสังคม แต่เห็นว่าสังคมมีวิถีกลไกหรือสถาบันที่กระทำหน้าที่ควบคุมความขัดแย้งฐานคติ (assumption) ที่เป็นเสาเอกของทฤษฎีนี้อยู่ที่ความสมดุลของการทำหน้าที่ส่วนต่าง ๆ ในสังคม 2) ทฤษฎีความขัดแย้ง (conflict theory) มองปรากฏการณ์ทางสังคมต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงในขณะที่ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่เห็นว่าในสังคมโดยรวมแล้วมีความสมานฉันท์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทฤษฎีความขัดแย้งซึ่งเห็นว่าภายในสังคมจะมีการต่อสู้แย่งชิงระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนภายในกลุ่มและในสถาบันเพื่อผลประโยชน์และอำนาจ การที่ฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์นั้นไม่ได้มาจากการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่มาจากการที่ฝ่ายอื่นเสียประโยชน์⁸¹

ดังนั้นตามแนวทฤษฎีความขัดแย้งเห็นว่าการควบคุมความขัดแย้งในสังคมเป็นการกดขี่บังคับของฝ่ายตรงข้ามที่มีอำนาจเหนือกว่าทฤษฎีความขัดแย้งมี 2 สายหลักคือ 1) สายที่เน้นความขัดแย้งเป็นเหตุของ

⁸¹ ไชยันต์ รัชชกุล. (2539). หน่วยที่ 2 ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา. ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (บรรณาธิการ), *เอกสารการสอนชุดวิชา สันติศึกษา หน่วยที่ 1-7*. (หน้า 25-52). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปรากฏการณ์สังคมผู้ที่เป็นนักทฤษฎีคนสำคัญของสายนี้คือ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf)^{82, 83} ที่ถือว่าอำนาจเป็นเสมือนกุญแจในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในสังคมความหมายของอำนาจในภาษาไทยกินความหมายของคำภาษาอังกฤษ 2 คำคือ power และ authority (P และ A) ซึ่งมีความแตกต่างดังนี้อำนาจ P (power) หมายถึงความเป็นไปได้ที่ฝ่ายหนึ่งที่มีสถานภาพทางสังคมอยู่ในฐานะที่จะกระทำตามความประสงค์ได้แม้ว่าจะมีการต่อต้านหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าฝ่ายที่มีอำนาจคือฝ่ายที่สามารถทำให้ฝ่ายอื่นยอมทำตามความต้องการของฝ่ายตนอำนาจ ส่วน A (authority) เป็นการมีอำนาจบังคับบัญชาหมายถึงอำนาจที่อันผูกพันอยู่กับบทบาทหรือตำแหน่งซึ่งเป็นความชอบธรรม (legitimate) ในแง่ของการได้รับการยอมรับและเป็นแนวปฏิบัติในสังคมทฤษฎีว่าด้วยสังคมระดับมหภาคดาห์เรนดอร์ฟเห็นว่าการจัดสรรอำนาจ (distribution of power) เป็นตัวกำหนดหลักของโครงสร้างสังคมซึ่งในสังคมหนึ่ง ๆ อำนาจมิได้กระจายอย่างสม่ำเสมอกันทั่วเพราะในสังคมมีการจัดลำดับชั้น (social stratification) ซึ่งได้รับการยอมรับและถือเป็นแนวปฏิบัติของสังคมที่สมาชิกในสังคมยอมรับและปฏิบัติตาม โดยทางสังคมวิทยาเรียกว่าปทัสถานทางสังคม (social norms) ซึ่งเป็นเสมือนกฎเกณฑ์หรือกติกาของสังคม ปทัสถานทางสังคมนี้อาจไม่ได้เกิดหรือกำหนดขึ้นมาจากความตกลงเห็นชอบด้วยกันทั้งสังคม (social consensus) ดังนั้นในบางกรณีปทัสถานจึงมีการควบคุมบังคับ (sanctions) ให้คนปฏิบัติตาม ในทรรศนะของดาห์เรนดอร์ฟสังคมจึงมีความโน้มเอียงที่จะเกิดความขัดแย้งอยู่เสมอกลุ่มที่มีอำนาจก็จะแสวงหาผลประโยชน์ กลุ่มที่ไม่มีก็พยายามที่จะมีและหาผลประโยชน์เช่นกัน เพราะฉะนั้นความขัดแย้งจึงย่อมเกิดขึ้นได้เสมออย่างไรก็ตามมิใช่จะว่าความขัดแย้งจะส่งผล แต่ทางลบดาห์เรนดอร์ฟเห็นว่าการต่อสู้เพื่ออำนาจนั้นอาจส่งผลทำให้สมดุลของอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมเปลี่ยนไปดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นพลังสร้างสรรค์ที่มีพลังขับเคลื่อนสังคมพลังหนึ่งของประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์⁸⁴

ความขัดแย้งและความสงบสุขอาจมีความหมายตรงข้ามกัน แต่ทั้งสองมิติก็ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ อีกทั้งยังเป็นส่วนเติมเต็มให้อีกส่วนหนึ่งเกิดความสมบูรณ์ความขัดแย้งแม้จะดูเหมือนเป็นสิ่งที่ไม่ดีแต่ก็สามารถทำให้เกิดระเบียบสังคมความมั่นคงและอาจการทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมหรือจะเป็นการนำพาสังคมไปเป็นหนึ่งเดียวเพื่อความก้าวหน้าก็ได้โดยสังคมของมนุษย์ไม่มีแค่ความร่วมมือเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่ยังมีกรกเถียงเพื่อหาทางออกของความขัดแย้งอีกด้วย แนวคิดที่เกี่ยวกับสันติภาพและความบาดหมาง ความขัดแย้ง และความร่วมมือกันเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน การสร้างและการทำลายเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำเพื่อระงับความไม่ลงรอยภายในสังคม ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่สมควรที่จะแยกศึกษาแนวคิด

⁸² Dahrendorf, R. (1958). Toward a theory of social conflict. *Journal of conflict Resolution*, 2(2), 170-183.

⁸³ Dahrendorf, R. (1990). *The modern social conflict: An essay on the politics of liberty*. Univ of California Press.

⁸⁴ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 80

การศึกษาสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ออกจากสังคมวิทยาแห่งความขัดแย้ง เพราะการวิเคราะห์ความขัดแย้งทางสังคมจะต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับองค์ประกอบและระเบียบของสังคม ซึ่งหมายความว่าการศึกษาเรื่องของความขัดแย้งและความร่วมมือกันในสังคมเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้

โดยที่ปัจจุบัน 1 ใน 3 ของประเทศต่าง ๆ บนโลกได้มีการทำสงครามและ 2 ใน 3 ของประเทศต่าง ๆ ได้มีการปฏิบัติที่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนเพื่อควบคุมประชากรของตนความรุนแรงในชุมชนเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง และมีอยู่ทั่วทุกมุมของโลกโดยสองสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนประการแรกคือการที่นักสังคมศาสตร์ทุกสาขามีแนวโน้มในการเผชิญกับปัญหาทางการเมืองในวงกว้างและขาดการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ประการที่สอง คือการที่นักวิจัยมุ่งเน้นไปที่ความรุนแรงทางการเมืองและสังคมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่การศึกษาจะต้องลงพื้นที่ภาคสนามควบคู่ไปกับการใช้ทฤษฎีในทางมานุษยวิทยาเพื่อหาคำตอบต่อปัญหานี้ขณะเดียวกันได้มีวรรณกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเพื่อตอบคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับความรุนแรงและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

การกำหนดความขัดแย้งทางสังคม

เราจะสังเกตเห็นได้ว่าประเด็นของความขัดแย้งทางสังคมแทบจะไม่มีกำหนดไว้อย่างชัดเจนในงานเขียนทางมานุษยวิทยา คำจำกัดความของคำว่า “ความขัดแย้งทางสังคม” จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับมุมมองและความสนใจเฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยคำจำกัดความที่นักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่เลือกใช้จะอ้างอิงจากนิยามของ ลิวอิส เอ. โคเซอร์ ในปี ค.ศ. 1957⁸⁵ โดยโคเซอร์ได้ให้นิยามของคำว่าความขัดแย้งทางสังคมว่า “เป็นการต่อสู้เพื่อคุณค่าและการอ้างสถานะอำนาจและทรัพยากรที่หายาก การขัดแย้งไม่เพียงเพื่อทำตามค่านิยมของตนเองแต่ยังรวมถึงทำให้เกิดความเป็นกลาง โดยการทำร้ายหรือกำจัดคู่แข่ง โดยความขัดแย้งทางสังคมมีลักษณะรุนแรง แต่ก็มีความขัดแย้งอีกหลาย ๆ ลักษณะที่ไม่รุนแรง แต่ก็มีความสำคัญ เช่น ความขัดแย้งเชิงสัญลักษณ์ เศรษฐกิจและกฎหมายซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างของความขัดแย้งทางสังคมในรูปแบบที่ไม่รุนแรง ซึ่งนักสังคมศาสตร์และนักมานุษยวิทยาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับมิติของความขัดแย้งนี้เป็นอย่างมาก พร้อมกันนี้ในทางมานุษยวิทยายังถือเป็นสังขรณ์ที่ว่าระบบสังคมหรือวัฒนธรรมขององค์กรจะมีปัญหาในเรื่องของความขัดแย้งวิธีคิดเชิงโครงสร้าง ในการศึกษาความขัดแย้งทางสังคมระบุว่าความขัดแย้งถือเป็นเรื่องธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยโครงสร้างทางสังคมจะเป็นสิ่งที่กำหนดรูปแบบของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนั้นความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมและความถี่ของความขัดแย้งจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของมานุษยวิทยาในปัจจุบันความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับทั้งโครงสร้างและกระบวนการความสัมพันธ์และการกระทำซึ่งเราจำเป็น

⁸⁵ Coser, L. A. (1957). Social conflict and the theory of social change. *The British Journal of Sociology*, 8(3), 197-207.

ต้องพิจารณาทั้งสองอย่าง การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากการรับรู้ว่าการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและหน้าที่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ดังนั้นแนวคิดนี้จึงเป็นตัวแทนของโครงสร้างแบบคู่หรือแบบผสม

ความขัดแย้งทางศาสนา

ความขัดแย้งทางศาสนาเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นง่ายและรุนแรง เนื่องจากผู้นับถือศาสนาจะเห็นว่าศาสนาหรือลัทธิที่ตนนับถือดีกว่าของผู้อื่นละไม่ยอมรับคนต่างศาสนาต่างลัทธิ ทั้งนี้เพราะคนเหล่านั้นมีพื้นฐานความเชื่อต่างกันและตีความศาสนาไปตามความเชื่อของตนและวางรูปแบบการดำรงชีวิตแตกต่างกันออกไปตามที่ตนเชื่อถือ ในบางสถานการณ์ความขัดแย้งทางศาสนา มักจะมีความรุนแรงและพร้อมจะสละชีวิตเพื่อความยึดมั่นเชื่อถือของตน ดังที่ปรากฏเป็นสงครามทางศาสนาหรือสงครามครูเสดระหว่างชาวคริสต์เดียนกับชาวอิสลามในสมัยโบราณ เป็นต้น ความขัดแย้งทางศาสนาเห็นได้จากตัวอย่างความขัดแย้งทางศาสนาในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิมจนแยกเป็นประเทศปากีสถาน ใน ค.ศ. 1947 ซึ่งเดิมปากีสถานรวมเป็นดินแดนเดียวกับอินเดียและอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และก่อนที่อินเดียจะได้รับเอกราชชาวมุสลิมในอินเดียก็ร่วมกันเรียกร้องที่จะแยกประเทศ เนื่องจากความแตกต่างระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม จากเหตุผลดังกล่าวปัญหาระหว่างชาวมุสลิมและชาวฮินดูก็เพิ่มมากขึ้นจนถึงขั้นปะทะกันอย่างรุนแรง และเมื่อประเทศอังกฤษให้อเอกราชกับอินเดียและปากีสถานเมื่อ ค.ศ. 1947 ประเทศทั้งสองได้จัดตั้งเป็นประเทศ แต่ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศก็ไม่ราบรื่นมีปัญหา นับแต่ปัญหาพรมแดน ปัญหาแค้วนแคชเมียร์ และการแข่งขันการสะสมและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์เพื่อข่มขู่ฝ่ายตรงกันข้าม นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการขัดแย้งและกระทบกระทั่ง ได้แก่ 1) การอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสู่อาณาบริเวณที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมอื่นอยู่แล้ว ถ้าการอพยพย้ายถิ่นนี้ไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการก็จะเกิดความขัดแย้งได้ 2) การขยายดินแดนของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นในสงครามสมัยโบราณ 3) การล่าอาณานิคมของสังคมตะวันตกโดยกลุ่มที่มีอำนาจสามารถเข้าไปครอบครองและเผยแพร่วัฒนธรรม 4) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนระบบการศึกษาและเทคโนโลยีต่าง ๆ

ในกรณีที่มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมรุนแรงอาจเกิดเป็นขบวนการต่อต้าน เช่น ขบวนการแยกดินแดนหรือขบวนการก่อการร้าย ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมคืออะไร ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Cultural Conflicts) เป็นคำที่ใช้เรียกรวม ๆ ของความเห็นที่ไม่ตรงกันอันเกิดจากวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน หากมีการสร้างกลุ่มประชากรให้เกิดเป็นกลุ่ม มักอาศัยเงื่อนไขหลักอย่างหนึ่งคือ ความเหมือนกันของวัฒนธรรมซึ่งสามารถแยกกลุ่มประชากรออกได้โดยอัตโนมติ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมมีสาเหตุจากความต้องการพัฒนาพร้อมกับการยืนยันในความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง

กรณีความขัดแย้งในสังคมเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สิ่งที่สามารถจะทำให้ความขัดแย้งลดลงคือ ความพยายามที่จะหาไกล่และเข้าใจสาระของความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการลดความรุนแรงและสร้างสันติสุขในสังคมได้ กรณีความขัดแย้งในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีบริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่การจัดการทางวัฒนธรรมที่ดีก็อาจจะนำมาสู่สันติสุขได้

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 15

1. ข้อใดเป็นข้อคิดที่เป็นจริงในแง่ของความขัดแย้งตามแนวคิดทางการเมือง
 - ก. ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นประเด็นที่เกิดในระบบสังคม
 - ข. ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นผลจากวัฒนธรรม
 - ค. ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นการตัดสินใจที่ยากต่อการแยกกันโดยเด็ดขาด
2. การทำให้ความขัดแย้งในสังคมลดลงคือข้อใดบ้าง
 - ก. พยายามที่จะหากกลไกลดความขัดแย้ง
 - ข. พยายามเข้าใจสาระของความขัดแย้ง
 - ค. พยายามใช้กำลังอำนาจที่เหนือกว่า
3. กลุ่มใดบ้างที่จัดเป็นกลุ่มประโยชน์ในแง่ของกลุ่มในสังคม
 - ก. กลุ่มการเมือง
 - ข. กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ
 - ค. กลุ่มรากหญ้า
4. การส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอย่างสันติทำได้อย่างไรบ้าง
 - ก. การยึดอำนาจ
 - ข. การสร้างความสัมพันธ์ทุกระดับเพื่อยุติธรรมเชิงโครงสร้าง
 - ค. การกระจายทรัพยากรและกระจายการตัดสินใจของผู้คน

บทที่ 16

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง : สิทธิมนุษยชน กลุ่มผลประโยชน์ และพฤติกรรมกลุ่ม

ที่มาของความขัดแย้ง

สาเหตุแห่งความขัดแย้งอาจสรุปเป็น 3 ชนิดสำคัญตามสาเหตุของความขัดแย้ง ได้แก่ 1) ความขัดแย้งในทางเศรษฐกิจ เช่น ระหว่างกรรมกรกับนายทุน เกษตรกรกับพ่อค้า ประเทศกำลังพัฒนากับประเทศที่พัฒนาแล้ว 2) ความขัดแย้งในทางสังคมอันเกิดจากความแตกต่างในทางค่านิยม ประเพณี วิถีชีวิต เพศและความเชื่อ ได้แก่ ความขัดแย้งทางเชื้อชาติ ความขัดแย้งทางเพศ ความขัดแย้งทางศาสนา 3) ความขัดแย้งทางการเมืองอันเกิดจากความแตกต่างทางความสัมพันธ์ด้านอำนาจ เช่น ความขัดแย้งระหว่างพลเรือนกับทหาร ประชาชนกับผู้ปกครอง ระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลาง และระหว่างคู่แข่งทางการเมือง ความขัดแย้งเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อผู้ถูกระทำนั้นไม่ยอมรับสภาพที่ต้องตกเป็นเบี้ยล่างอีกต่อไป

ปฏิบัติการตอบโต้จากผู้ได้ประโยชน์ในทางที่มุ่งรักษาสภาพหรือสถานะเดิมเอาไว้

การมุ่งรักษาสภาพหรือสถานะเดิมเอาไว้ส่งผลให้มีปฏิบัติการโต้ตอบจากกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งก่อให้เกิดท่าทีต่อความขัดแย้งอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (ปฏิบัติการ) 2) เปลี่ยนแปลงแบบรักษาสถานภาพเดิม (การอนุรักษ์) 3) เปลี่ยนแปลงแบบประสานผลประโยชน์แก่เป็นส่วน ๆ (การปฏิรูป) 4) เปลี่ยนแปลงแบบยกเลิกกรอบเดิม (การปฏิวัติ) และ 5) ผลที่น่าจะเลวร้ายที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงแบบไร้จุดหมาย (อนาธิปไตย) ความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความรุนแรงได้หากปฏิบัติไม่ถูกต้อง ความพยายามระงับความขัดแย้ง การปิดกั้นไม่ให้แสดงตัวออกมา ประกอบกับถ้าไม่ขจัดรากเหง้าของสถานการณ์นี้อาจนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งอาจขยายตัวเป็นความรุนแรงได้ ความขัดแย้งเกิดจากความแตกต่างกันของมุมมองต่อสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นธรรมชาติของธรรมชาติและชีวิต ดังนั้นการวางท่าทีต่อความขัดแย้งจึงต้องยืนอยู่บนพื้นฐานแห่งความเข้าใจ โดยมองว่าความแตกต่างคือสิ่งที่ทำให้เกิดความสมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น ความมีขัดแย้งกับความสว่างจึงทำให้มีวันคืนที่สมบูรณ์ เป็นต้น นอกจากความขัดแย้งด้านมุมมองแล้วแม้แต่ในกรณีที่มีมุมมองเหมือนกันในเรื่องนั้น ๆ ก็ยังอาจมีความขัดแย้งได้ จึงควรปฏิบัติแตกต่างกันซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้ว

ย่อมนำไปสู่เป้าหมายอันเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เป้าหมายที่มุ่งสู่สันติภาพอาจมีวิธีการที่แตกต่างกันซึ่งอาจมีผลให้เกิดความขัดแย้ง แต่ท้ายที่สุดแล้วความขัดแย้งนั้นก็必将นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งดีงามขึ้นในชีวิตและสังคม⁸⁶

การสร้างรัฐและทำลายรัฐ

การสร้างและทำลายรัฐในบางครั้งเป็นผลที่เกิดจากการยื่นมือช่วยเหลือหรือการแทรกแซงจากภายนอกประเทศ ดังตัวอย่าง เหตุการณ์ที่ฝ่ายบริหารของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จอร์จ บุช (George W. Bush) เรียกร้องให้ประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน (Saddam Hussein)⁸⁷ ปลดปล่อยชาวอิรักจากการโดนกดขี่และฝ่ายบริหารพูดถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนสากลเพื่อให้บทวนเรื่องการใช้อำนาจถูกต้องตามกฎหมาย โดยเนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ปัญหาของการพยายามบังคับใช้กฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนในความขัดแย้งที่รุนแรงภายในรัฐ อย่างไรก็ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนกล่าวอ้างและค่านิยมที่พวกเขาพยายามจะทำให้ถูกกฎหมายมักจะนำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องการสร้างรัฐและการทำลายรัฐ เนื่องจากในพื้นที่แต่ละแห่งมีวาทกรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันซึ่งสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ โดยพื้นฐานแล้วความขัดแย้งระหว่างรัฐและความขัดแย้งภายในรัฐมักเกิดจากความขัดแย้งระหว่างสังคมและประเทศที่ต่างกัน ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในกฎเกณฑ์ทางการเมืองที่มีอยู่ ซึ่งควบคุมความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ได้เกิดเพียงแค่กลุ่มคนที่ส่งเสริมสิทธิและกลุ่มคนที่ไม่ส่งเสริมสิทธิ แต่ยังเกิดในกลุ่มที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิด้านอื่น ๆ อีกด้วย ข้อโต้แย้งที่ว่าสิทธิมนุษยชนสามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งอาจฟังดูเหมือนเป็นการเบี่ยงเบนความสนใจในทางทฤษฎีโดยเปล่าประโยชน์ แต่มุมมองนี้มีความทันต่อเหตุการณ์และนำไปใช้ได้จริง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านต่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกาที่จะจัดการกับความขัดแย้งที่กำลังก่อตัวขึ้นซึ่งอาจมีผลในอนาคต แนวคิดขัดแย้งอาจเกี่ยวข้องถึงปัญหาในการจัดการรับมือกับระบอบเผด็จการในประวัติศาสตร์ เช่น สถานการณ์ของประเทศอิรักภายใต้ ซัดดัม ฮุสเซน เป็นต้น⁸⁸

⁸⁶ Lund, M. S. (2006). Human Rights: A Source of Conflict, State Making and State Breaking. In J. A. Mertus, & J. W. Helsing (Eds.), *Human Rights and Conflict: Exploring the Links Between Rights, Law and Peacebuilding* (New ed. Edition) (pp. 39-62). Washington, DC: United States Institute of Peace Press.

⁸⁷ ซัดดัม ฮุสเซน หรือ ค็อดตาม ฮุเซน อัลดุลมะญิด อัลติกรีดี เป็นอดีตประธานาธิบดีของอิรัก ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ภายหลังถูกจับกุมและถอดออกจากตำแหน่ง โดยกองกำลังนาซาดิซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกา และศาลอิรักพิพากษาสั่งลงโทษประหารชีวิตด้วยการแขวนคอเมื่อ วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

⁸⁸ อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 86

โลกาภิวัตน์ของเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน

เพื่อนำเสนอมุมมองที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับปัญหาในการนำวาระด้านสิทธิมนุษยชนไปใช้กับความขัดแย้งภายในรัฐ การเริ่มต้นทบทวนบทบาทของสิทธิมนุษยชนของความขัดแย้งในอดีตนั้นมีประโยชน์และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาการแพร่กระจายของหลักการประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างรัฐและสร้างระเบียบบนโลก สิทธิสากลมีจุดเริ่มต้นมาจากกรีกและกฎหมายโรมัน และได้รับอิทธิพลอย่างกว้างขวางและยั่งยืนหลังจากการปฏิรูปใน ค.ศ. 1500 ความขัดแย้งที่รุนแรงหลายครั้งในช่วงห้าศตวรรษต่อมาเกิดขึ้นเนื่องจากความเชื่อใหม่เกี่ยวกับสิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม จากผู้ได้รับความเดือดร้อน รวมไปถึงปัญญาชน ผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำศาสนา สงครามที่เกิดขึ้นเกิดจากความขัดแย้งระหว่างหลักการที่ใหม่กว่าเหนือกว่าหลักการปกครองแบบเดิม เพราะมีคนบางกลุ่มต้องการโค่นล้มอำนาจหรือคำสั่งเดิมที่มีอยู่ สงครามศาสนาในช่วง ค.ศ. 1600 ได้รับแรงหนุนจากหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ที่ว่าสื่อกลางระหว่างผู้ที่นับถือและพระเจ้ามีเพียงพระคัมภีร์เท่านั้น ไม่ใช่คริสตจักร ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีการต่อสู้กันเพื่อตัดสินว่าผู้ปกครองในแต่ละท้องถิ่นจะเป็นคริสต์เตียนแบบใด และพวกเขาจะได้อยู่ภายใต้จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ สนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย (Peace of Westphalia) ในปี ค.ศ. 1648 เป็นสิ่งที่ยืนยันชัยชนะของฝ่ายขวา (เยอรมัน) และจัดตั้งระเบียบใหม่ขึ้น ซึ่งเรียกว่า “*cuius regio, eius religio*”⁸⁹ หมายความว่า ให้ผู้ปกครองของแต่ละรัฐ (เวลานั้นเยอรมนีมีประมาณ 300 รัฐ) เป็นผู้เลือกว่าจะนับถือนิกายโรมันคาทอลิก หรือนิกายโปรเตสแตนต์ แล้วบังคับให้ราษฎรในรัฐของตนต้องนับถืออย่างนั้นตาม ในขณะที่ 400 ปีต่อมารัฐต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตกเริ่มใช้รูปแบบดังกล่าว โดยรัฐในยุโรปที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคนั้น ได้แก่ โปรตุเกส สเปน อังกฤษ ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์

ภายใต้อำนาจเหล่านี้ ชี้ให้เห็นว่ามีผู้ปกครองที่ได้รวมอาณาเขตของตนเป็นหนึ่งเดียวและจัดตั้งรัฐบาลกลางมีภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อพลเมืองของประเทศที่พวกเขาสร้างขึ้น และพลเมืองเหล่านั้นมีสิทธิบางอย่าง สิทธิในการปกครองของรัฐบาลไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจของขุนนางและกษัตริย์ แต่มาจากความยินยอมจากผู้ปกครอง ดังนั้น สงครามกลางเมืองในประเทศอังกฤษใน ค.ศ. 1640 ได้สนับสนุนสิทธิของพลเมืองโดยผ่านรัฐสภา และปฏิเสธอำนาจของกษัตริย์ที่จะเข้ามาแทรกแซงผลประโยชน์ภายในประเทศ ใน “ยุคแห่งการปฏิวัติประชาธิปไตย” ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1700 ได้เกิดการปฏิวัติซึ่งได้กระจายตัวทั่วไปในทวีปยุโรปและอเมริกาไปเยอะมาก (ในทางประวัติศาสตร์การปฏิวัติของอเมริกาและฝรั่งเศสถือได้ว่ามีความสำคัญมาก) ซึ่งสนับสนุน

⁸⁹ *Cuius regio, eius religio* [ˈkujʊs ˈregi.o ˈejʊs reˈliɡi.o] (“whose realm, their religion”) เป็นวลีภาษาละตินซึ่งหมายถึง “อำนาจจักรของศาสนาของพวกเขา” แปลความหมายได้ว่า ศาสนาของผู้ปกครองคือศาสนาของผู้ใต้การปกครอง (ถูกปกครอง) และเป็นที่มาของหลักกฎหมาย Political and religious doctrine ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไป

เสรีภาพและความเท่าเทียมกันที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ของมวลมนุษยชาติ แม้ว่าแนวความคิดของนโปเลียนกับมหาอำนาจยุโรปอื่น ๆ ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นการปลดปล่อยสามัญชนจากการปกครองของกลุ่มที่ชนชั้นสูงเกือบทุกประเทศในละตินอเมริกาได้รับเอกราชจากผู้ล่าอาณานิคม และในศตวรรษที่สิบเก้าภายใต้จักรวรรดิออตโตมันและฮับส์บูร์กได้เกิดการลุกฮือของเหล่าลัทธิชาตินิยมเนื่องจากความตื่นตัวทางชาติพันธุ์

เมื่อคลื่นแห่งความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวคิดที่ว่าสิทธิที่แบ่งแยกไม่ได้ ก็ได้รับอิทธิพลและได้รับการยอมรับจากผู้นำการต่อสู้ในภายหลังและในดินแดนอื่น ๆ การก่ออกฎต่อกษัตริย์ในยุคบาโรก (Baroque) ก่อให้เกิด “มหากฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) หรือ “กฎบัตรใหญ่แห่งเสรีภาพ” ซึ่งเป็นเบื้องหลังสงครามกลางเมืองในอังกฤษ การปฏิวัติอเมริกาได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาการเมืองที่ทำหยาบการปกครองด้วยกษัตริย์ ในทางกลับกัน ปฏิญญาอิสรภาพของอเมริกาที่มีอิทธิพลต่อปฏิญญาสิทธิมนุษยชนของการปฏิวัติฝรั่งเศส หลักการของการปฏิวัติเหล่านี้ยังหล่อหลอมขบวนการประชานิยมในเวลาต่อมา เช่น การประท้วงของคองงานต่อความขัดแย้งทางสังคมที่เกิดจากอุตสาหกรรม และในที่สุดก็เป็นการต่อสู้สิทธิสตรี จนสตรีสามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ของสตรี ในช่วงกลางศตวรรษที่ยี่สิบ ผู้นำชนพื้นเมืองในแอฟริกาและเอเชียได้สนับสนุนการแยกตัวเป็นอิสระจากการล่าอาณานิคม โดยผู้นำเช่น กามาเม อินกรูมา (Kwame Nkrumah) ประธานาธิบดีคนแรกแห่งสาธารณรัฐกานา และ โจโม เคนยัตตา (Jomo Kenyatta) ผู้ว่าการอาณานิคมคนสุดท้ายของสาธารณรัฐเคนยา ซึ่งได้ยื่นอุทธรณ์เกี่ยวกับสิทธิในการปกครองตนเองในแถบเอเชีย นายกรัฐมนตรีโฮจิมินห์ (Hô Chi Minh) ได้แถลงคำประกาศอิสรภาพในขณะที่พยายามขับไล่ฝรั่งเศสออกจากเวียดนามใน ค.ศ. 1950

การต่อสู้ทางการเมืองหรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากแนวคิดบางอย่างเกี่ยวกับเจตจำนงที่คนธรรมดาจะต้องได้รับการดูแลและการปฏิบัติที่ดีจากหน่วยงานทางภาครัฐ แต่เนื่องจากประเทศมหาอำนาจต่างก็ประสบกับความแตกต่างกันของอุตสาหกรรมและการทำให้เป็นประชาธิปไตยตลอดศตวรรษที่ 19 และ 20 และเพื่อให้สังคมเกิดความก้าวหน้าและความสำเร็จที่รวดเร็ว ประชาชนจึงตัดสินใจมอบอิทธิสิทธิ์และอำนาจบางประการให้กับส่วนกลางเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและการปฏิบัติงานของรัฐที่ง่ายขึ้นในสังคมอย่าง เช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีรากฐานของรัฐธรรมนูญที่แข็งแกร่งที่สุด โดยจะเป็นการเน้นย้ำที่สิทธิเสรีภาพของบุคคลและเสรีภาพอันจำกัดของรัฐมากขึ้น ร่างกฎหมายของประเทศเหล่านี้ได้ขยายสิทธิส่วนบุคคลที่มาพร้อมกับการเป็นพลเมือง สิทธิพลเมือง เช่น สิทธิในการชุมนุม ได้เกิดขึ้นในศตวรรษที่สิบแปด สิทธิทางการเมือง เช่น การลงคะแนนเสียง ได้เกิดขึ้นในศตวรรษที่สิบเก้า และสิทธิทางสังคม เช่น ประกันสังคม เกิดขึ้นในศตวรรษที่ยี่สิบ บางครั้งสิทธิเหล่านี้เกิดขึ้นโดยสันติวิธีในการประท้วงทางการเมือง การเลือกตั้ง

การพิจารณาคดี และการดำเนินการทางกฎหมาย แต่บ่อยครั้งที่สิทธิเหล่านี้ได้มาจากความปั่นป่วนรุนแรงหรือ แม้แต่สงครามกลางเมือง

ในทางตรงกันข้าม ประเทศอุตสาหกรรม เช่น ญี่ปุ่น เยอรมนี และรัสเซีย ประสบปัญหาจากการ รัฐประหารซึ่งทำให้รัฐมีบทบาทสำคัญในการบรรลุการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการปฏิวัติเหล่านี้เน้นย้ำถึง สิทธิส่วนรวม เช่น จิตวิญญาณของชาติ คนทั้งหมดหรือในสังคมไร้ชนชั้น การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์รัสเซียและ จีนถูกชี้นำโดยแนวคิดมาร์กซิสต์ ที่มีความเชื่อเรื่องสิทธิของชนชั้นกรรมกรที่ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยทุนนิยม อุตสาหกรรม โดยพวกเขาสนับสนุนสิทธิของคนงาน แรงงาน ให้อยู่เหนือกว่าสิทธิของชนชั้นสูงและชนชั้น นายทุน ต่อมา หลักการของลัทธิมาร์กซิสต์มีอิทธิพลต่อกลุ่มกบฏในยุคสงครามเย็นต่อผู้มีอำนาจ เช่น ผู้มี อำนาจในคิวบา นิการากัว กัวเตมาลา และเอลซัลวาดอร์ แม้ว่าจะบอบคอมมิวนิสต์ที่จัดตั้งขึ้นหลังการปฏิวัติจะ เน้นย้ำถึงสิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่าสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง แต่การปกครองของประเทศ เหล่านี้ก็มีความหลากหลายอย่างมากและเป็นประโยชน์ประชากรที่ยากจนจริง ๆ⁹⁰

ความขัดแย้งในสังคม

ความขัดแย้งทางสังคมคือ การต่อสู้เพื่อหน่วยงานหรืออำนาจในสังคม ความขัดแย้งทางสังคมเกิดขึ้น เมื่อคนสองคนขึ้นไปต่อต้านซึ่งกันและกัน แต่ละคนใช้พลังทางสังคมร่วมกันในการบรรลุเป้าหมายที่เข้ากันไม่ได้ ในขณะที่ป้องกันไม่ให้อีกฝ่ายบรรลุเป้าหมายของตนเอง เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่การกระทำมุ่งเน้นไปที่ การกระทำตามเจตจำนงของตนโดยเจตนาผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันคือ ผลประโยชน์ทับซ้อนประเภทหนึ่ง เรา สามารถกำหนดความขัดแย้งทางผลประโยชน์เป็นสถานการณ์ที่บุคคลมีผลประโยชน์ส่วนตัวมากพอที่จะมี อิทธิพลต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นทางการตามวัตถุประสงค์ เช่น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สาธารณะ พนักงานมืออาชีพ ความขัดแย้งทางสังคมไม่ได้จำกัดอยู่แค่การต่อต้านที่เป็นศัตรูหรือเป็นปฏิปักษ์ แต่หมายถึง พลังจากคนหลายกลุ่มที่รวมพลังกันเพื่อการต่อต้านความขัดแย้งทางสังคม และพลังทางสังคมเหล่านี้จะเห็นได้ จากความรุนแรงและพฤติกรรมทางกายภาพ ประเภทของความขัดแย้งทางสังคมที่เห็นทั่วไปได้แก่ ความ ขัดแย้งเกี่ยวกับตำแหน่งทางสังคม ขัดผลประโยชน์ ความขัดแย้งในบทบาท ความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ทางสังคม ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งในองค์กร

⁹⁰ อังแล้ว เชิญอรุณที่ 86

กลุ่มผลประโยชน์ในสังคม

กลุ่มในสังคมมีหลายลักษณะนับแต่กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผลประโยชน์ และชนกลุ่มน้อย ซึ่งบางครั้งเป็นที่มาของความขัดแย้งทางชาติพันธุ์เชื้อชาติ (race) ชาติพันธุ์ที่มีในโลกจะมีลักษณะทางชีวภาพที่แตกต่างกัน ขณะเดียวกันชาติพันธุ์เหล่านี้ก็ได้เป็นสมาชิกของประเทศใดประเทศหนึ่ง ตามกฎหมายการเป็นสมาชิกของประเทศย่อมหมายถึง การเป็นประชาชนของประเทศนั้นผู้ที่เปลี่ยนสัญชาติคือ ผู้ที่เปลี่ยนฐานะจากการเป็นประชาชนของประเทศหนึ่งมาเป็นประชาชนของอีกประเทศหนึ่ง การย้ายถิ่นฐานหรือเปลี่ยนสัญชาติย่อมนำมาซึ่งการมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูดที่แตกต่างกัน ซึ่งจะแตกต่างจากกลุ่มคนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศที่เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน คนกลุ่มนี้จะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความผูกพันกัน สามารถเข้าใจกันและประพฤติปฏิบัติต่อกันได้โดยไม่มีความขัดแย้งเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้นมีคนหลายครอบครัวอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันการดำเนินวิถีชีวิตอาจแตกต่างกันบ้าง ความคิดอาจไม่สอดคล้องกันและปัญหาเรื่องความขัดแย้งก็คงจะตามมา ในอดีตจำนวนประชากรไม่มากและความหนาแน่นของประชากรต่ำ ต่อมาเมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นการขยายตัวของวัฒนธรรมและชาติพันธุ์มีผลทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์อาจทำให้เกิดการยืมวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนของชาติพันธุ์และวัฒนธรรมได้ แต่ถ้าการขยายตัวของชาติพันธุ์ที่หลากหลายอาจทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันและนำไปสู่ความขัดแย้ง ปัญหาเรื่องความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะเกิดตามมา เกิดจากการที่แต่ละฝ่ายต่างก็พยายามรักษาวัฒนธรรมของตนไม่ยอมรับวัฒนธรรมอื่น ๆ สาเหตุของการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์พอจะสรุปได้ 5 ลักษณะคือ 1) เกิดจากการแบ่งแยกโดยวัฒนธรรมชนชั้นบางสังคมมีการแบ่งชนชั้นและคนที่อยู่ในชนชั้นต่ำที่สุดจะถือเป็นกลุ่มชนที่อยู่นอกระบบสังคมนั้นเช่น จัณฑาลในอินเดีย เอทาหรือบูราคในประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น คนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ถูกสังคมระบุว่าเป็นคนชนชั้นต่ำถือว่าเป็นผู้ที่น่ารังเกียจและไม่ควรอยู่ร่วมสังคมกับสมาชิกส่วนใหญ่ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของสังคมนั้นเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจและไม่มีสิทธิทางสังคมเท่าเทียมคนอื่น 2) เกิดจากการแบ่งแยกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์กลุ่มชนที่มีชาติพันธุ์ต่างจากคนส่วนใหญ่และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่ห่างไกล เช่น ชาวเขามักจะถูกตัดขาดจากสังคมพื้นราบโดยไม่ได้รับข่าวสารอย่างสม่ำเสมอจากในส่วนกลาง การขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิดและอาจทำให้มีปฏิกิริยาต่อต้านอำนาจรัฐได้ 3) เกิดจากการผนวกดินแดนการขยายอาณาเขตของประเทศใดประเทศหนึ่ง อาจเกิดจากการตกลงกันตามสนธิสัญญาหรือเกิดจากการขยายดินแดนซึ่งสามารถขยายดินแดนให้กว้างใหญ่ขึ้นได้โดยการยกทัพสู้รบกันและฝ่ายที่ชนะเป็นฝ่ายที่สามารถขยายอาณาจักรได้ การผนวกดินแดนจะประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากกลุ่มเดิมแล้วปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ย่อมจะเกิดขึ้นได้ 4) เกิดจากการย้ายถิ่นความแตกต่างทางชาติพันธุ์ อาจมีสาเหตุมาจากการที่คนจำนวนหนึ่งอพยพย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในสังคมอื่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคมได้เช่นกัน

กลุ่มในสังคมอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มผลประโยชน์ ธรรมชาติของความขัดแย้งในสังคมอาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่แตกต่างและกลุ่มผลประโยชน์ลักษณะของความขัดแย้งในสังคมที่พบจะเกิดจากประชาชน 2 ฝ่ายซึ่งมีลักษณะดังนี้ ประชาชนขัดแย้งกันเองระหว่างฝ่ายที่ต่อต้านกับฝ่ายที่สนับสนุน โดยจะมีตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น กลุ่มการเมือง กลุ่มรากหญ้า กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มผู้มีฐานะ กลุ่มอำนาจเก่า หรือกลุ่มทุนผู้เสียประโยชน์ เป็นตัวแทนหรือแกนนำในการรวมตัวคัดค้านฝ่ายตรงข้าม หรือให้การสนับสนุนฝ่ายของตน ซึ่งปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าวโดยหลักแล้วเกิดขึ้นจากความรู้สึกรังเกียจของประชาชนจำนวนหนึ่งที่ถูกมองว่าไม่ได้รับความเท่าเทียมในทางการเมือง ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งมองว่าฝ่ายตรงข้ามใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวก โดยมีนักการเมืองแต่ละฝ่ายเป็นชนวนสร้างความขัดแย้งและพยายามชักจูงมวลชนเข้าเป็นพวกของตนเองโดยหวังผลทางการเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันไม่ได้เกิดจากการหวังผลด้านการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างกระบวนทัศน์และความรับรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แตกต่างกันระหว่างคน 2 กลุ่ม โดยกลุ่มหนึ่งจะมองว่าประชาธิปไตยคือ การเคารพในเสียงข้างมากโดยรัฐบาลเสียงข้างมากที่มาจากกาเลือกตั้งสามารถอ้างสิทธิในการบริหารประเทศโดยชอบธรรม และจำต้องมีนโยบายเพื่อตอบสนองต่อคนส่วนใหญ่ ส่วนอีกฝ่ายมองว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของความชอบธรรมถึงแม้จะถูกเลือกตั้งมาโดยเสียงข้างมากก็จะต้องมีความชอบธรรมปราศจากการคอร์รัปชัน โปรงใสและตรวจสอบได้ ซึ่งฐานความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดจนพัฒนาไปสู่ความรุนแรง ซึ่งผู้มีอำนาจก็จะพยายามปลุกฝังทัศนคติ ค่านิยมอุดมการณ์ประชาธิปไตยในแบบที่เป็นประโยชน์กับตน และพยายามช่วงชิงเอาแนวคิดประชาธิปไตยในแบบของตนให้กับผู้สนับสนุน ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองยังมีมิติความขัดแย้งของสังคมวัฒนธรรมและยังมีความขัดแย้งส่วนบุคคลร่วมด้วย และมีการใช้สื่อทางเทคโนโลยีและสื่อสังคมต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและเข้าถึงได้ในวงกว้าง การใช้สื่อต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนทำให้เกิดปัญหาในสังคมไทย ปัญหาสำคัญคือ การที่ทำให้คนไทยเกิดความเข้าใจผิดทำให้การตัดสินใจในการแก้ปัญหาซึ่งเกิดจากการใช้มวลชนตัดสินใจ โดยไม่ได้ใช้เหตุผลตัดสินใจอะไรหรือผิดนอกจากนี้ในบริบทของความขัดแย้งยังมีความขัดแย้งส่วนบุคคลของผู้มีอำนาจซึ่งเป็นความขัดแย้งจากการเปลี่ยนขั้วอำนาจ โดยการใช้ฐานมวลชนของตนมาต่อสู้อย่างที่ไม่ได้มองถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยยังเกี่ยวกับปัญหาสำคัญอีกหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำในสังคมธุรกิจการเมือง กระบวนการเลือกตั้งที่ขาดประสิทธิภาพ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงขั้วอำนาจทางการเมือง และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์เก่าและกลุ่มผลประโยชน์ใหม่ นอกจากนี้ระดับความขัดแย้งทางการเมืองไทย การแยกฝ่ายทางการเมืองซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจนอาจเรียกได้ว่าเป็น “ทศวรรษแห่งความขัดแย้งทางการเมือง” และส่งผลกระทบต่อการดำเนิน

ชีวิตของผู้คนในสังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศสรุปได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองในไทยมีหลายระดับ เช่น การแสดงออกผ่านการถกเถียงในระบบรัฐสภาตามครรลองประชาธิปไตย การไม่ลงรอยกันระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ นอกกรัฐสภาจนนำไปสู่การชุมนุมทางการเมืองและลุกลามเป็นการก่อความไม่สงบ การใช้มาตรการปราบปรามโดยรัฐและความรุนแรงทางการเมืองรวมถึงการรัฐประหาร⁹¹

ประเด็นที่เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งหลักอีกประเด็นหนึ่งคืออุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งเกิดจากอุดมการณ์หลัก ๆ ดังนี้ 1) อนุรักษนิยมใหม่ (Neo-Conservative) มีความเชื่อว่าโลกาภิวัตน์นำมาซึ่งความมั่งคั่ง กำแพงภาษีระหว่างประเทศควรถูกกำจัดและเปิดโอกาสให้ทุนไหลเวียนอย่างเสรี ขณะเดียวกันหลักคิดการบริหารธุรกิจภาคเอกชนก็มามีบทบาทอย่างมาก กลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์แบบนี้คือกลุ่มทุนใหม่ 2) อุดมการณ์อุปถัมภ์นิยม (Patronage System) เป็นอุดมการณ์หลักที่ครอบงำสังคมการเมืองไทยมาอย่างยาวนาน แม้ความเข้มข้นของอุดมการณ์นี้ลดลงในกลุ่มชนชั้นกลาง แต่ยังคงมีความเข้มข้นในกลุ่มชนชั้นล่างในระดับท้องถิ่นและชนชั้นนำทางการเมืองโดยที่นักการเมืองอาศัยอุดมการณ์อุปถัมภ์เป็นกลไกในการสร้างเครือข่ายหัวคะแนนและจัดตั้งมวลชนไทยในชนบทให้มาสนับสนุนตนเองเมื่อเกิดกรณีการต่อสู้ทางการเมือง 3) อุดมการณ์อนุรักษนิยมดั้งเดิม (Traditional Conservative) เชื่อในเรื่องการรักษาสถานภาพเดิมของสังคม เชิดชูความมั่นคงสถาบันหลักของสังคม กลุ่มที่ดำรงอุดมการณ์แบบนี้คือ กลุ่มผลประโยชน์เดิมหรือกลุ่มทุนเก่า เช่น กลุ่มทุนการเงินและอุตสาหกรรมหนักบางประเภท กลุ่มข้าราชการส่วนใหญ่ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายซึ่งนำสังคมไทยมายาวนาน แต่บทบาทเริ่มลดลงเมื่อมีการปฏิรูปการเมืองใน พ.ศ. 2540 โดยกลุ่มอนุรักษนิยมใหม่เข้ามาจัดการระบบราชการแทน 4) อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) มีความเชื่อพื้นฐานว่าเสรีภาพและความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นสิ่งที่มีความหมายของมนุษย์ กลุ่มที่มีแนวคิดเช่นนี้คือ กลุ่มชนชั้นกลางซึ่งประกอบด้วยพ่อค้า นักธุรกิจรายย่อยข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจระดับกลาง พนักงานเอกชนระดับกลาง และผู้ประกอบการอาชีพอิสระทั้งหลาย กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีการเติบโตเพิ่มมากขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2540 5) อุดมการณ์การประชาสังคมประชาธิปไตย (Civil Society Democracy) มีความเชื่อว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกๆระดับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สำหรับสังคมกลุ่มที่นำอุดมการณ์นี้ไปปฏิบัติการทางการเมืองคือกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และนักการเมืองบางกลุ่ม กลุ่มนี้มีความมุ่งหมายที่จะผลักดันให้สังคมเป็นสังคมแห่งการมีส่วนร่วม โดยให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วน

⁹¹ พงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม และ ยุทธนา เศรษฐปราโมทย์. (2561). ผลกระทบทางเศรษฐกิจของความไม่แน่นอนทางการเมืองในประเทศไทย – พลวัตความไม่แน่นอนทางการเมืองในประเทศไทยและผลกระทบต่อเศรษฐกิจ. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2564 จากเว็บไซต์ <https://www.pier.or.th/abridged/2018/15/>

ร่วมในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเองและสามารถบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองได้

ความหมายของนโยบาย การส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอย่างสันติ

ปัจจุบันความขัดแย้งระหว่างค่านิยมและระเบียบทางสังคมจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขจึงต้องรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีสติ มีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น โดยเราสามารถจัดการความขัดแย้งได้โดยการใช้เครื่องมือทางการค้า การทูต การพัฒนาและความมั่นคงที่อยู่เบื้องหลังยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอย่างสันติ แม้จะมีความแตกต่างเชิงวาทกรรมระหว่างการปกครองแบบเผด็จการและเสรีภาพ เสรีนิยม หลักคิดสำคัญคือ เสรีนิยมไม่ได้เกิดขึ้นจากการเสื่อมถอยของเผด็จการอย่างง่ายตายยังมีความเจ็บปวดทลายประการที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชาวอเมริกันกับอิรักรู้ดีว่าการแทรกแซงทางการทหารในอิรักทำให้ผู้คนเจ็บปวดเป็นอย่างมาก ดังนั้นการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอย่างสันติจึงควรดำเนินการดังนี้

ประการแรกผู้กำหนดนโยบายเสรีจะอยู่ในตำแหน่งที่สามารถปกป้องรัฐของตนได้ หากต้องเกิดการต่อสู้อันตรายระหว่างกลุ่มลัทธิเสรีนิยมและกลุ่มชาตินิยม และต้องตระหนักว่ารัฐจะมีความเสี่ยงและความอ่อนแอเพิ่มมากขึ้นจากการที่รัฐจะเปิดกว้างในรูปแบบเสรีนิยม หนึ่งในความท้าทายของนโยบายคือการส่งเสริมเสรีนิยมแต่โดยสันติวิธีเท่านั้นที่จะปรับเปลี่ยนค่านิยมพื้นฐานในปัจจุบัน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองที่พึงปรารถนา

ประการที่สองรัฐต้องกำจัดพวกอารมณ์อ่อนไหวต่าง ๆ ที่มองว่าความขัดแย้งภายในรัฐเป็นเพียงความขัดแย้งทางการเมืองมากกว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน หนึ่งในความเข้าใจผิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งคือความคิดที่ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงเรื่องบังเอิญ ที่ผู้ปกครองกดขี่ข่มเหงผู้ถูกปกครองเท่านั้น และความเข้าใจผิดอีกประการหนึ่งคือความขัดแย้งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการต่อสู้จากวีรบุรุษที่กล้าหาญ ซึ่งถ้าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความรับรู้ของประชาชนให้เปลี่ยนไปจากข้อคิดประการที่สองนี้การเปลี่ยนแปลงอย่างสันติอาจเกิดขึ้นได้ยาก

กรอบการสร้างสันติภาพ

การสร้างสันติภาพสามารถป้องกันการเปลี่ยนแปลงและช่วยให้ผู้คนพ้นจากความรุนแรงในทุกรูปแบบ ในขณะที่เดียวกันก็ให้อำนาจแก่ผู้คนในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในทุกระดับเพื่อสร้างความยุติธรรมเชิงโครงสร้างซึ่งไม่เพียงแต่พัฒนาความสามารถในการป้องกันความรุนแรงในสังคม แต่ยังให้การรักษาและ

ความช่วยเหลือในช่วงสงครามหรือหลังสงคราม แนวคิดของความยุติธรรมและสันติภาพตระหนักว่าสันติภาพใดที่มีความยุติธรรมอยู่จะมีความยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยปราศจากความรุนแรง เราควรตระหนักว่าการสร้างสันติภาพคือสิ่งที่จำเป็นเพื่อที่จะลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม สันติภาพที่ดีจะต้องมีการกระจายความยุติธรรม กระจายทรัพยากรและการตัดสินใจของผู้คน การสร้างสันติภาพจะต้องประสานผู้มีบทบาทที่หลากหลายในทุกระดับของสังคมแม้จะเป็นช่วงหลายเดือน ปี และหลายทศวรรษ เพื่อให้เชื่อมต่อและทำงานร่วมกันได้

สรุปได้ว่า ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในสังคมมีแนวคิดและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่ควรได้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่ผู้ปกครองประเทศต้องให้ความสำคัญ ยิ่งกว่านั้นในประเด็นสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นที่ไม่ควรเป็นเพียงข้อตระหนักของรัฐแต่เป็นข้อตระหนักสำคัญที่องค์กรประชาสังคมนานาชาติให้ความสนใจและเป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนจนแม้เป็นหน่วยติดตาม ตรวจสอบด้านสิทธิของชนกลุ่มน้อย กลุ่มด้อยโอกาส และสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในดินแดนต่าง ๆ ในโลก

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 16

1. ข้อใดเป็นความขัดแย้งอันเกิดจากค่านิยมและวัฒนธรรม
 - ก. การต่อสู้ระหว่างกลุ่มคนที่ต่างศาสนา
 - ข. การต่อสู้ระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลาง
 - ค. การต่อสู้ระหว่างนายทุนและลูกจ้าง

2. อุดมการณ์ของกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชนมีจุดมุ่งหมายใดบ้าง
 - ก. ดำรงชีวิตอำนาจเก่าเหนือชีวิตอำนาจใหม่
 - ข. ผลักดันให้สังคมเป็นสังคมแห่งการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - ค. ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเองและสามารถบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองได้

3. กรอบการสร้างสันติภาพมีความเชื่ออย่างไร
 - ก. ความรุนแรงเป็นทางออกสุดท้ายของการสร้างสันติภาพ
 - ข. การสร้างสันติภาพต้องเริ่มต้นโดยลดความรุนแรง
 - ค. สันติภาพใดที่มีความยุติธรรมอยู่จะมีความยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของมนุษย์

บทที่ 17

กลยุทธ์และการจัดการการปรองดองทางสังคม : เข้าใจอดีต ส่งเสริมการโต้ตอบ ส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อ พัฒนาโครงสร้างรากหญ้า เพื่อสันติภาพ และกิจกรรมความร่วมมือ

แนวคิดเกี่ยวกับการปรองดองทางสังคม

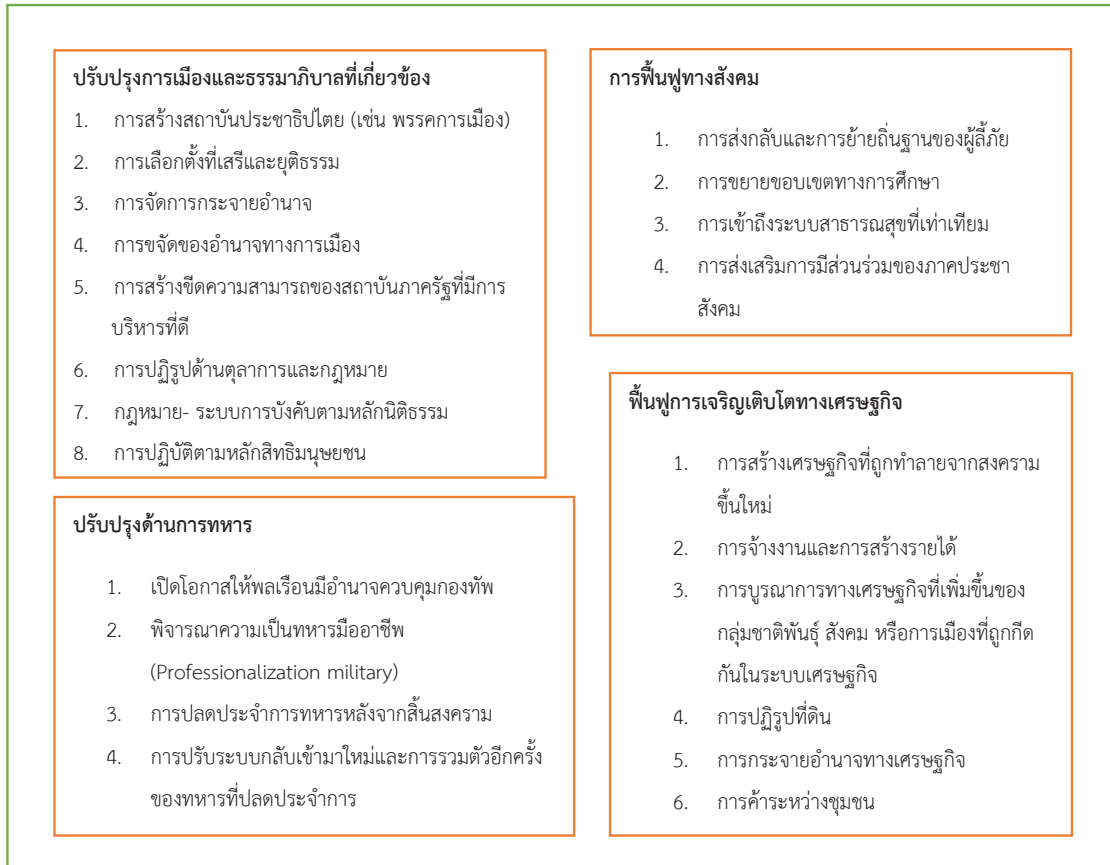
ในระยะเวลาช่วงไม่นานที่ผ่านมา ได้มีวัฒนธรรมที่กล่าวถึงการปรองดองซึ่งเป็นเสมือนเครื่องมือที่ป้องกันการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นักวิชาการหลายคนได้วิเคราะห์ว่าการเกิดความขัดแย้งจากสงครามหรือการล่วงล้ำสิทธิมนุษยชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นช้าแล้วช้าเล่าแต่ไม่มีใครวิเคราะห์ถึงประเด็นสาเหตุของความโกรธแค้นและความเกลียดชัง

การปรองดองมีความหมายถึงกระบวนการที่จะนำความริ้วฉานให้กลับขึ้นมาเป็นความสัมพันธ์ที่ดีของบุคคลสองฝ่าย ซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงการปรองดองของกลุ่มคนในสังคมที่มีความขัดแย้งกัน ในกรณีที่เห็นชัดเจนหรือการชนกันระหว่างคนสองกลุ่มที่พึงจบสิ้นลง การเรียกร้องให้มีการปรองดองในทันทีอาจทำได้ยาก โครงสร้างของความขัดแย้งในสังคมยังเป็นแผนที่สดใหม่สำหรับกลุ่มผู้ทำสงครามหรือผู้ที่ได้รับความรุนแรง หากปรักหักพังจากความรุนแรงยังมีร่องรอยปรากฏให้เห็นอยู่ การปรองดองทางสังคมจึงเป็นกระบวนการเริ่มต้นด้วยการรักษาบาดแผลหรือความบอบช้ำจากสงครามซึ่งสามารถทำได้โดยการที่ฝ่ายตรงข้ามยอมรับต่อสิทธิของกันและกันในการอยู่ร่วมกันในสถานการณ์หลังความขัดแย้ง การแทรกแซงของการปรองดองทางสังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกลุ่มและเสริมสร้างกลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ไม่ใช่ความรุนแรงและรักษาบาดแผลจากความขัดแย้ง ไม่ใช่เพื่อให้บริการหรือพัฒนาเศรษฐกิจสังคมหรือการเมืองให้ก้าวหน้าเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมุ่งเน้นถึงการกลับมาใช้ชีวิตวิถีปกติของภาคประชาชนด้วย⁹² ดังเช่น **แผนภาพที่ 2**⁹³ ที่แสดงตัวอย่างการแทรกแซงของประเทศต่าง ๆ ที่สามารถส่งเสริมการปรองดองทาง

⁹² Kumar, K. (1999). Social Reconciliation Strategies and Activities. In K. Kumar, *Promoting Social Reconciliation In Postconflict Societies - USAID Program and Operations Assessment Report No. 24* (pp. 3-6). Center for Development Information and Evaluation U.S. Agency for International Development. Retrieved 9 October 2021 from : <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.586.3290&rep=rep1&type=pdf>

⁹³ ดัดแปลงจาก Kumar, K. (1999: p.2), อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 92

สังคมในสังคมหลังความขัดแย้ง ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาปรับปรุงการเมือง และธรรมาภิบาลที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงด้านการทหาร การฟื้นฟูทางสังคม และการฟื้นฟูการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

แผนภาพที่ 2 ตัวอย่างกลยุทธ์เกี่ยวกับการปรองดองทางสังคม

ในทางปฏิบัติการปรองดองในสังคมถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำประเทศซึ่งมีการดำเนินการตั้งแต่เป็นสื่อกลางระหว่างการแข่งขันไหวระดับบนและระดับล่าง ผู้มีบทบาทหลักในการสร้างความปรองดองนี้มี 2 องค์ประกอบ คือ สื่อ และคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริง สื่อมีบทบาทโดดเด่นในการมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชน สื่อสามารถกระตุ้นความเกลียดชังขณะเดียวกันก็สามารถส่งเสริมสันติภาพได้ ส่วนคณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงจะทำหน้าที่เกี่ยวข้องทั้งกลุ่มคนระดับบนและกลุ่มคนระดับล่าง คือระดับรากหญ้า งานของคณะกรรมการนี้มีผลกระทบต่อสังคม คณะกรรมการสืบหาข้อเท็จจริงจะถูกจัดตั้งขึ้นจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งจะทำหน้าที่เสริมระบบยุติธรรมในประเทศและลดการกระทำอาชญากรรมรุนแรง ซึ่งการทำงานจะทำงานในระดับชุมชน หน่วยงานต่อไปที่รับผิดชอบต่อการปรองดองคือ ระดับรากหญ้า ประกอบด้วย กลุ่มประชาชน กรรมการกลุ่มนี้จะช่วยกันค้นหาวิธีและสนับสนุนวิธีการปรองดอง ช่วยส่งเสริมการประชุมของกลุ่มผู้นำจากหลายฝ่ายในระดับรากหญ้า อาจมีการนำกระบวนการปรองดองที่ปฏิบัติใน

รูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้ บุคคลที่จะเข้าไปช่วยเป็นสมาชิกในองค์กรที่ประสานความปรองดองควรได้รับการอบรมในประเด็นสำคัญเช่น จิตวิทยาของความขัดแย้งด้านกำลังทหาร ซึ่งการได้รับการอบรมจะทำให้มีทักษะและความเข้าใจในการสื่อสารกับบุคคลที่ได้พบปะ และสามารถส่งเสริมให้เกิดการปรองดองได้ กิจกรรมที่ดำเนินการภายหลังการเกิดความขัดแย้งเป็นกิจกรรมที่ถือว่าเป็นการแทรกแซงเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย แม้จะไม่ทุกกิจกรรมในเวลาเดียวกันแต่ก็นับเป็นความสำคัญที่ควรต้องขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสนอแนะไว้ในแผนภาพที่ 2

หากลองพิจารณากิจกรรมจากแผนภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่ากรอบการปรองดองจะเริ่มจากการปรับปรุงการเมืองและธรรมาภิบาลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ การสร้างหรือส่งเสริมให้เกิดสถาบันประชาธิปไตย ได้แก่ การจัดตั้งพรรคการเมือง ตามด้วยการเปิดให้มีการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม ส่งเสริมการกระจายอำนาจ การลดหรือขจัดอำนาจทางการเมือง การสร้างขีดความสามารถของสถาบันภาครัฐที่มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส ยุติธรรม มีการบริหารจัดการที่ดี การปฏิรูปกระบวนการทางตุลาการและกฎหมาย ปฏิรูประบบการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามหลักกฎหมายและหลักนิติธรรมและปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน จากนั้นควรมีการปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทหาร ได้แก่ การเปิดโอกาสให้พลเรือนมีอำนาจควบคุมกองทัพได้ การทำให้กองทัพเป็นทหารมืออาชีพ มีการปลดประจำการทหารหลังสงครามและรวมถึงปรับวิธีการให้ทหารปลดประจำการและกลับเข้ามาใหม่ กิจกรรมต่อไปคือการฟื้นฟูทางสังคม กิจกรรมแรกที่ต้องดำเนินการคือการส่งกลับและจัดหาหลักแหล่งที่พักพิงให้กับผู้ลี้ภัยหรือผู้หลบหนีช่วงสงครามความขัดแย้งภายในประเทศ จากนั้นเป็นภารกิจที่ต้องขยายขอบเขต การให้การศึกษาให้ประชาชนได้รับการศึกษาและมีความรู้ จัดพัฒนาระบบสาธารณสุขที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ทั่วถึงและส่งเสริมพัฒนาภาคประชาสังคม อีกกิจกรรมหนึ่งคือกิจกรรมด้านการส่งเสริมการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยการสร้างหรือฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจที่ถูกทำลายในช่วงของสงครามหรือช่วงของความขัดแย้ง จากนั้นเป็นการพิจารณาโครงการจ้างงานและสร้างรายได้ให้ประชาชน การบริหารทางเศรษฐกิจของกลุ่มที่ถูกพังก่อจากเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มสังคมหรือกลุ่มการเมืองที่ถูกกีดกันจากระบบเศรษฐกิจ จากนั้นควรพิจารณาถึงกระบวนการปฏิรูปที่ดินกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมการค้าระหว่างชุมชน

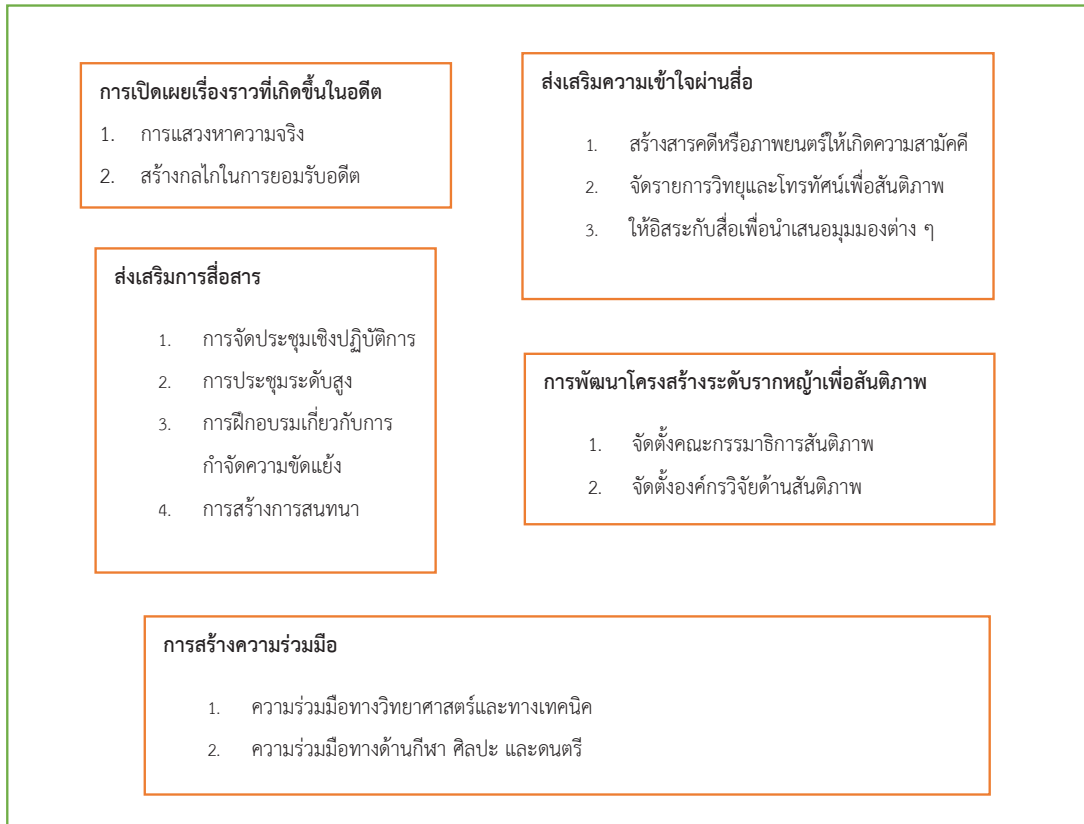
การแทรกแซงการปรองดองทางสังคมควรจะเป็นรูปธรรมหนึ่งในวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. การอำนวยความสะดวกในการสื่อสารและการพัฒนาโครงสร้างของสันติภาพ เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่รุนแรง

2. การพูดคุยโต้ตอบ การร่วมมือกัน และการรับรู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตระหว่างกลุ่มที่มีความขัดแย้ง เพื่อลดความโกรธที่ฝังแน่น อคติ และความเข้าใจผิด
3. การสร้างการสื่อสารและหากิจกรรมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มที่ขัดแย้งกันเพื่อสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อกัน

กลยุทธ์และกิจกรรมเพื่อความปรองดองทางสังคม

ในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสร้างความปรองดองให้บรรลุวัตถุประสงค์ นักทฤษฎีด้านความขัดแย้งและผู้ปฏิบัติงานหลายท่านได้นำเสนอกลยุทธ์พื้นฐานหลายประการ เพื่อสามารถนำไปปรับใช้ในการแทรกแซงให้เกิดการปรองดองทางสังคมที่หลากหลาย ดังเช่น **แผนภาพที่ 3**⁹⁴

แผนภาพที่ 3 กลยุทธ์เกี่ยวกับการปรองดองทางสังคม

⁹⁴ ดัดแปลงจาก Kumar, K. (1999: p.3), อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 92

จากแผนภาพที่ 3 สามารถอธิบายให้เห็นวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการได้ ดังต่อไปนี้

การเปิดเผยเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต

นักทฤษฎีด้านความขัดแย้งเสนอแนะว่าการได้เปิดเผยเรื่องราวในอดีตถือเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการปรองดองทางสังคม การยอมรับซึ่งกันและกัน ที่ดีที่สุด คือ ต้องให้ความกระจ่างเกี่ยวกับความบอบช้ำเหล่านั้น เช่น การกระทำรุนแรง การละเมิดสิทธิมนุษยชน การหายตัวไป และการสูญเสียทรัพย์สิน ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการสร้างความปรองดอง เพราะถ้าไม่มีการทบทวนทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ความขัดแย้งของอีกฝ่ายเพื่อให้เห็นข้อเท็จจริงและเข้าใจตรงกัน ความปรองดองก็อาจไม่บรรลุ จริงอยู่มันอาจทำให้เกิดความรู้สึกบอบช้ำ เคียดแค้นขึ้นอีก แต่ต้องตามด้วยกระบวนการเยียวยา และขั้นสุดท้ายคือ การดำรงไว้ซึ่งการสนทนาแลกเปลี่ยน ซึ่งต่างจากการอบรมและประชุมร่วม กิจกรรมนี้เป็นความพยายามที่จะมุ่งสร้างความมั่นใจให้เกิดกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีที่มีความขัดแย้งกัน โดยร่วมกันทำความเข้าใจอยู่บนพื้นฐานของประเด็นที่เป็นเรื่องขัดแย้งกัน การเข้าร่วมกิจกรรมนี้อาจเริ่มจากกลุ่มสนใจและขยายตัวไปสู่กลุ่มข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ

การส่งเสริมการเจรจาสื่อสาร

ประชาคมระหว่างประเทศได้สนับสนุนกิจกรรม 4 ประเภทเพื่อส่งเสริมการสนทนาในสังคมหลังความขัดแย้ง การประชุมเชิงปฏิบัติการการแก้ปัญหาเป็นอันดับแรก ซึ่งปกติจะจัดโดยบุคคลที่สาม ซึ่งจะนำตัวแทนของกลุ่มที่ขัดแย้งกันมารวมกันเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน กิจกรรมยอดนิยมนับสองคือการประชุมขยายวงออกไปซึ่งมักจัดโดยองค์กรทางศาสนา องค์กรวิชาการ องค์กรการกุศล กิจกรรมที่สาม คือ การฝึกอบรมเพื่อกำจัดความขัดแย้ง ซึ่งได้มีการปฏิบัติมากในขณะนี้ เป้าหมายของการฝึกอบรมดังกล่าวคือการสอนวิธีการและทักษะที่จำเป็นในการจำกัดหรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งภายในกลุ่ม ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยองค์กรอิสระ องค์กรวิชาการ

การส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อ

การส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อเป็นการเสริมความแข็งแกร่งให้กับสื่อ ให้ความรู้รับผิดชอบและเป็นมืออาชีพ ซึ่งช่วยขจัดข่าวลือและการโฆษณาชวนเชื่อที่แพร่กระจายโดยพวกหัวรุนแรงที่เป็นเชื้อเพลิงความตึงเครียดทางสังคมและการเมือง และยังเป็นพื้นที่ที่จะแสดงมุมมองที่แตกต่างกันวิธีการและมุมมองความคิดของแต่ละแห่ง มีส่วนทำให้เกิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบในกิจการสาธารณะ กัดดันให้ผู้นำ

ทางการเมืองและสังคมประพัตติตในทางที่รับผิดชอบในทางที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ⁹⁵ ตัวอย่างการ ส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

- การจัดทำนิตยสารสำหรับเด็ก ๆ ในเลบานอน เจ้าหน้าที่ยูนิเซฟตัดสินใจที่จะเขียนหนังสือ แบบฝึกหัดสำหรับเด็กที่ใช้เวลาในหลุมหลบภัยในเหตุการณ์การระเบิดเบรุต ปี ค.ศ. 1989-1990 หนังสือเล่มนี้เรียกว่าซาวา (SAWA) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เน้นย้ำว่าชาวเลบานอนต้องการสันติภาพ โดยไม่แบ่งเชื้อชาติ มีแบบฝึกหัดและแบบฝึกหัดเลขคณิต และเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศและ วัฒนธรรมเลบานอน รวมไปถึงข้อความแห่งการสร้างสันติภาพและการไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งผู้อ่านสามารถรับรู้ถึงการเลือกพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยนิตยสาร ดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างมาก โครงการนี้มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม ที่ทำลายล้างในเด็กของกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์⁹⁶
- รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในมาซิโดเนียประชากรของมาซิโดเนียจำนวน 2.2 ล้านคน ประกอบด้วยชาวมาซิโดเนีย (ร้อยละ 65) ชาวอัลเบเนีย (ร้อยละ 25) และที่เหลือเป็นชาวเติร์ก โรมานี เซิร์บ และวลาซส์ โดยกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดแยกออกจากกันอย่างสุดโต่ง แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ มีความรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์อื่นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งก่อให้เกิดความกังวล ความกลัวและอคติ ทางชาติพันธุ์ ปัจจุบันเหล่านี้สร้างความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางการเมืองและความขัดแย้งที่อาจ รุนแรงในอนาคต ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กชื่อ “แนช แมลโล” (Nashe Maalo (Our Neighborhood) หมายถึง เพื่อนบ้านของเรา) ได้ออกอากาศในมาซิโดเนีย โดยมุ่งหวังที่จะลดทัศนคติเชิงลบและอคติ และเพิ่มความเคารพซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและ ความอดทนในหมู่เด็กที่มีภูมิหลังทางชาติพันธุ์ที่ต่างกัน โดยรายการนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับคาร่า อาคารที่มีชีวิตและทรุดโทรมที่พุดได้และเด็กแปดคนที่มีภูมิหลังทางชาติพันธุ์ต่างกัน โดยคาร่า ต้องการให้ภายใต้กำแพงของเขามีแต่ความสงบสุข เธอเลือกเด็ก ๆ เพราะเธอเห็นว่าพวกเขา

⁹⁵ Karen Brounéus. (2003). *Reconciliation: Theory and Practice for Development Cooperation*. The Department for Cooperation with Non-Governmental Organisations and Humanitarian Assistance: Swedish International Development Cooperation Agency. Retrieved 9 October 2021 from : https://www.researchgate.net/publication/257251588_Reconciliation_Theory_and_Practice_for_Development_Cooperation?enrichId=rgreq-d5d96382cf89f090e5d9dda8bcee0d7-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOz1Nz11MTU4ODtBUzoxMDM4NjMwOTI3NzY5NjRAMTQwMTC3NDI5OTQ2Ng%3D%3D&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf

⁹⁶ Dibo, A. (n.d.). *Uniting Children During War: Sawa-UNICEF in Lebanon*. Conflict Resolution Education Connection. Retrieved 9 October 2021 from : https://creducation.net/resources/Success_Story_4/success_01.htm

มีความสามารถที่ดีในการเรียนรู้ ความเข้าใจ และความเมตตา เธอได้นำเด็ก ๆ เดินทางผ่านประตูพิเศษเพื่อให้พวกเขาเริ่มมองเห็นโลกจากมุมมองที่ต่างออกไป รายการนี้ได้ถูกประเมินจากมหาวิทยาลัยในสโกเปียด้วยผลลัพธ์ที่น่ายินดีอย่างยิ่ง ซึ่งผลลัพธ์คือ รายการแนชแมลโลมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมากต่อมุมมองของเด็กที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ตลอดจนความเต็มใจที่จะเชิญเด็กจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เข้ามาในบ้านของพวกเขา การศึกษายังแสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 75 ของเด็ก (และร้อยละ 50 ของผู้ใหญ่) ในมาซิโดเนียดูรายการแนชแมลโล และรายการดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างมาก⁹⁷

- การส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อ นอกจากนี้ชุมชนระหว่างประเทศยังได้ให้การสนับสนุนการแทรกแซงความขัดแย้งและภายหลังการเกิดความขัดแย้งด้วยการใส่สารคดีผ่านสื่อเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับข่าวสาร มีการจัดรายการสันติศึกษาผ่านสื่อ มีสถานีวิทยุและหนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่ข่าวสารด้านสันติภาพและประชาธิปไตยและให้การสนับสนุนสื่ออิสระที่กระจายข่าวสารด้านนี้ มีการจัดตั้งวิทยุเพื่อสันติภาพในประเทศต่าง ๆ เช่น บรูไน รัวันดา โชมเลีย ในช่วงที่มีเหตุการณ์ขัดแย้ง ตัวอย่างจากในประเทศรัวันดา สถานีวิทยุที่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศสวีเดนชื่อ Radio Agatashya ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1994 ซึ่งได้ใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อของชนเผ่า Sutu หัวรุนแรง ในบรูไนในปีเดียวกัน World Vision ได้สนับสนุนรายการวิทยุโดยให้กลุ่มโบสถ์ในท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการ ในโปรแกรมประกอบด้วยประเด็นสำคัญเช่น ทางเลือกในความรุนแรงระหว่างชนเผ่าที่เกิดขึ้น การรวมกลุ่มสมานฉันท์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และการแก้ปัญหาความขัดแย้ง กลุ่มองค์กรเอกชนได้ร่วมกันทำรายการที่ผลิตรายการวิทยุเพื่อส่งเสริมการปรองดอง ในช่วงเวลาดังกล่าว วิทยุ นับเป็นสื่อสำคัญที่มีต้นทุนการผลิตไม่สูงและความสามารถส่งข้อความที่ส่งเสริมสันติภาพไปสู่ประชากรจำนวนนับ 1,000,000 คนที่อยู่ในถิ่นห่างไกล พร้อมกันนี้ USAID ก็ได้ส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตย โดยเป็นแกนนำในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสื่ออิสระในสังคมหลังจากเกิดการขัดแย้ง โดยที่โปรแกรมที่ถูกเตรียมขึ้นได้ร่วมกับสื่อท้องถิ่นโดยมีการสนับสนุนขององค์กรและสถาบันอิสระด้วยเช่นกัน⁹⁸

⁹⁷ Shochat, L. (2003). Our neighborhood: Using entertaining children's television to promote interethnic understanding in Macedonia. *Conflict Resolution Quarterly*, 21, 79-93.

⁹⁸ Dahinden, P., & Annan, K. (2007). Information in Crisis Areas as a Tool for Peace: the Hirondelle Experience. In A. Thompson (Ed.), *The Media and the Rwanda Genocide* (pp. 381-388). Pluto Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt18fs550.36>

การพัฒนาโครงสร้างระดับรากหญ้าเพื่อสันติภาพ

ยุทธศาสตร์ที่สี่สร้างโครงสร้างรากหญ้าเพื่อรักษาความสงบและสันติภาพ องค์กรระดับรากหญ้าที่รู้จักกันในนามของคณะกรรมการสันติภาพ หรือกลุ่มประชาสังคม องค์กรระดับรากหญ้าเหล่านี้ระดมผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกในชุมชนเพื่อป้องกันการปะทุของความรุนแรงและเพื่อส่งเสริมความอดทน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับงานหลายอย่าง เช่น การตอบโต้ข่าวลือและการพูดเกินจริง การสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างไม่รุนแรงต่อความขัดแย้ง การให้การศึกษาด้านสันติภาพผ่านโครงการของชุมชน และการไกล่เกลี่ยระหว่างรัฐบาลและกลุ่มหัวรุนแรงในพื้นที่ บทเรียนที่เห็นจากประวัติศาสตร์ คือการก่อตั้งคณะกรรมการเพื่อสันติภาพในปี ค.ศ. 1947 ในเมืองหลัก ๆ ของประเทศอินเดีย เพื่อควบคุมการเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ขยายตัวไปทั่วประเทศ คณะกรรมการกลุ่มนี้ประกอบด้วยหัวหน้าชนเผ่า นักการเมืองจากพรรคต่าง ๆ ผู้แทนที่เป็นนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ผู้แทนกลุ่มศาสนาและกลุ่มองค์กรทางสังคม คณะกรรมการกลุ่มนี้มีบทบาทในการลดความขัดแย้งและนำความสงบกลับมาสู่สังคมได้ เช่นเดียวกับในประเทศนิการากัว และแอฟริกาใต้ คณะกรรมการในลักษณะเดียวกันได้ทำหน้าที่ลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มที่ขัดแย้งกัน การปองดองในความขัดแย้งระหว่างชนเผ่าได้ถูกตั้งขึ้นในโปแลนด์ บัลแกเรีย และสาธารณรัฐเช็ก โดยทั่วไปแล้วคณะกรรมการเพื่อสันติภาพเหล่านี้ได้รับเงินสนับสนุนจากต่างประเทศน้อยมาก ส่วนใหญ่แล้วเป็นทุนสนับสนุนจากภายในประเทศ มีหลายประเทศที่มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยพัฒนาและฝึกอบรมระดับรากหญ้าเพื่อสันติ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม

การสร้างความร่วมมือ

กลยุทธ์สุดท้ายคือ การส่งเสริมกิจกรรมการทำงานร่วมกันสำหรับสมาชิกของกลุ่มที่ขัดแย้งกัน โดยสันนิษฐานว่ากิจกรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในหมู่ผู้เข้าร่วม เมื่อพวกเขาเริ่มทำงานด้วยกัน สมาชิกของกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์จะค่อย ๆ ก้าวข้ามความขมขื่น ความโกรธ และความแค้น ด้วยความร่วมมือ ในที่สุดพวกเขาก็มาพบกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ ไม่ใช่ศัตรู

กลยุทธ์และโปรแกรมต่าง ๆ ที่กล่าวถึงจะมีการดำเนินงานในระดับกลาง ๆ ด้วยเงินทุนจากองค์กรเอกชน และนอกจากการแทรกแซงเพื่อให้เกิดโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและกิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ ยังได้จัดขยายไปยังชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือและบริการทางสังคม เป็นต้นว่า การดูแลศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์ปฐมวัย การสร้างแหล่งพักผ่อนและสนับสนุนการศึกษาระดับประถมศึกษา เพราะโครงการเหล่านี้สามารถสร้างความรู้สึกในทางที่ดีให้ผลลัพธ์ทางบวกกับผู้เข้าร่วมและสมาชิกในสังคม เป็นการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือที่นำไปสู่ความปองดองได้เช่นกัน

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 17

1. การส่งเสริมความปรองดองทางสังคมหลังความขัดแย้งทำได้อย่างไรบ้าง
 - ก. สร้างองค์กรประชาธิปไตย
 - ข. ลงโทษกลุ่มคนที่เป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง
 - ค. พัฒนาขีดความสามารถของสถาบันภาครัฐให้มีการบริหารจัดการที่ดี
2. การปรองดองในสังคมไม่ควรเป็นหน้าที่ของใครเพียงกลุ่มเดียว
 - ก. ผู้นำประเทศและนักการเมือง
 - ข. สื่อและผู้แทนกลุ่มผลประโยชน์
 - ค. องค์กรภาคประชาสังคมและผู้แทนประชาชน
3. กลยุทธ์ใดเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความปรองดอง
 - ก. การสร้างเครือข่ายในสังคม
 - ข. การเปิดเผยเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต
 - ค. การสร้างความชัดเจนในการแยกฝ่ายในสังคม
4. การสร้างความปรองดองด้วยการพัฒนาโครงสร้างระดับรากหญ้าทำได้อย่างไร
 - ก. ระดมผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกในชุมชน
 - ข. การส่งผู้แทนรัฐบาลไปเจรจา
 - ค. การใช้สื่อในการสร้างความเข้าใจ

บทที่ 18

กรณีศึกษาความปรองดองในสังคม

ความปรองดองในสังคม

ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ครอบคลุมทั่วโลกมีผลทำให้มีการติดต่อระหว่างผู้ที่มีวัฒนธรรมต่างกันหลายแบบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นับแต่ศาสนาภาษาวีถีพื้นบ้านศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความคิดที่มีการสืบทอดของวัฒนธรรมที่ต่างกัน เป็นที่แน่นอนว่าเมื่อได้พบกับวัฒนธรรมที่แตกต่างของผู้อื่นก็ย่อมเกิดความขัดแย้ง แต่เป็นธรรมดาที่มนุษย์ย่อมหาทางเรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยกันและอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้อง ทั้งกับธรรมชาติและวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันแบบสันติและมั่นคง ในประเทศไทยโดยพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย การอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นวิถีที่ถูกใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อย่างที่กล่าวแล้วข้างต้นว่าความขัดแย้งเกิดได้ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับครอบครัวกับครอบครัว กลุ่มคนกับกลุ่มคน ชุมชนกับชุมชน สังคมที่แตกต่างกันไปจนถึงความขัดแย้งระหว่างประเทศ ในสังคมปัจจุบัน การขับเคลื่อนความคิดในการอยู่ร่วมกันมีการวิเคราะห์และทำความเข้าใจในสองส่วนหลัก ๆ คือกลไกการขับเคลื่อนและสาระที่ขับเคลื่อน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 คณะทำงานขับเคลื่อนสันติวิธีของประเทศไทย ประกอบด้วย 2 ส่วนหลักดังนี้คือ⁹⁹

1. กลไกการขับเคลื่อนในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะทำงานทางวิชาการที่มีหน้าที่หลักคือ การศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีนอกจากนี้ยังมีสถาบันยุทธศาสตร์ (สยศ.) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการกำหนดยุทธศาสตร์และการทำงานในลักษณะเครือข่ายคณะทำงานกลุ่มต่อไปคือ คณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธี (กยส.) เป็นคณะกรรมการของสภาความมั่นคงแห่งชาติประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบประเมินสถานการณ์ และเสนอแนวทางป้องกันและจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธีต่อรัฐบาลและสาธารณชน ในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการประสานการปฏิบัติตามนโยบายการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีประกอบด้วยเลขาธิการสภาความมั่นคงเป็นประธาน มีผู้แทนส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการ มีหน้าที่ในการวางนโยบายสู่การปฏิบัติในการจัดข้อขัดแย้งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และประสานงานระหว่าง

⁹⁹ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 78

ภาครัฐก็องค์กรเครือข่ายเพื่อให้การดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีเป็นไปอย่างเป็นรูปธรรม

2. สาระในการขับเคลื่อน การขับเคลื่อนสาระของงานสันติวิธีประกอบด้วย 1) การสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจแนวคิดสันติวิธีให้เป็นจุดยืนและทิศทางของสังคม พร้อมทั้งเผยแพร่ให้สาธารณชนได้ตระหนักเห็นความสำคัญตลอดจนทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ ที่ทำงานด้านความมั่นคงเพื่อให้เป็นทิศทางในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่อไป 2) การทดสอบแนวคิดสันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่กระทบต่อความมั่นคงเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ภายใต้สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติและนำไปทดสอบแนวคิดสันติวิธีในสถานการณ์จริง 3) การขับเคลื่อนแนวคิดสันติวิธีสู่นโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคงซึ่งเป็นการขับเคลื่อนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกระบวนการนี้ตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วมให้เกิดการยอมรับในความหลากหลายของความคิด วิถีชีวิต วัฒนธรรม การแบ่งปันและจัดสรรอย่างเป็นธรรมในทุกส่วนของสังคมให้มีความพร้อมในการร่วมกันแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะขับเคลื่อนนโยบายการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธีรวมถึงการให้ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาที่สำคัญเป็นตัวอย่าง เช่น 3.1) โครงการทอส่งก๊าซและแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย การดำเนินงานทำโดยเสนอให้รัฐบาลสร้างบรรยากาศความเข้าใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรวมถึงกลุ่มประชาชนทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านโครงการ ซึ่งนายกรัฐมนตรีใช้วิธีการเดินทางไปตรวจสอบสถานการณ์และพบปะประชาชนในพื้นที่ก่อสร้างโครงการ เพื่อลดการเผชิญหน้าและความรุนแรง แนวคิดวิธีการแก้ปัญหาใช้การดำเนินงานร่วมกันเป็นเครือข่ายโดยจัดให้มีการเสวนาระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ผลคือจังหวัดสงขลาได้เสนอแผนซึ่งปรับร่วมกับคณะกรรมการยุทธศาสตร์สันติวิธี (กยศ.) ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบประเมินสถานการณ์และเสนอแนวทางป้องกันและจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธีต่อรัฐบาลและสาธารณชน ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งและลดการเผชิญหน้าที่จะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงผลคือจังหวัดสงขลาได้เสนอแผนร่วมกับกยศ. นำเสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อลดความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น 3.2) สถานการณ์ความขัดแย้งกรณีเขื่อนปากมูลการดำเนินงานได้จัดให้มีการพบปะพูดคุยกับประชาชนที่เขื่อนปากมูล ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน และนักวิชาการ จากนั้นเสนอความเห็นต่อรัฐบาลเพื่อหาทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับได้และปฏิบัติได้ ซึ่งทางออกที่เป็นผลสรุปคือคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้ขยายเวลาเปิดประตูระบายน้ำเขื่อนปากมูลออกไปให้ครบกำหนด กรณีนี้สถาบันยุทธศาสตร์สันติวิธี (สยส.) ได้พิจารณาเห็นว่ากรณีเขื่อนปากมูลมีความ

เชื่อมโยงการพัฒนา กับผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนรากหญ้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในมิติความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบกับภาพรวมของปัญหานี้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงวัฒนธรรมที่จะต้องดำเนินการในลักษณะองค์รวม

ตัวอย่างการปรองดองในสังคมหลังความขัดแย้ง

ความปรองดอง คือ กระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ร่วมกันถึงความทุกข์ทรมานในอดีต และการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่ทำลายล้างไปสู่ความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์เพื่อสันติภาพที่ยั่งยืน กระบวนการปรองดองอาจจะเป็นความคิดริเริ่มทางจิตสังคมโดยมุ่งเป้าไปที่การเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่ออดีต ต่อศัตรูหรือผู้ที่เคยมีความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งด้วยวิธีการต่าง ๆ ในตัวอย่างสองโครงการแรกจะเป็นตัวอย่างของความพยายามที่จะจัดการกับการยอมรับความทุกข์ในอดีตและโครงการหลังจากนั้นจะเน้นการกล่าวถึงความปรองดองโครงการเหล่านี้ถูกเลือกขึ้นมาเผยแพร่เพื่อแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของการปฏิบัติที่ดีในการปรองดอง แต่ยังมีอีกหลาย ๆ โครงการที่ไม่ได้รับการเผยแพร่เนื่องจากโครงการที่เกิดขึ้นไม่ประสบความสำเร็จ

กาคาก้า (Gacaca) และโครงการการฟื้นฟูเหยียวยานในรวันดา (Rwanda)¹⁰⁰

ในปี ค.ศ. 1994 ภายในช่วงเวลา 100 วัน มีกลุ่มหัวรุนแรงได้คร่าชีวิตชาวทูตซีและฮูตูไปประมาณ 1 ล้านคนในรวันดา และเพื่อความรวดเร็วในการจัดการกับกลุ่มหัวรุนแรงนั้นจึงมีการจัดตั้งศาลระดับชุมชนหรือ กาคาก้า ขึ้นเพื่อดำเนินคดีผู้ต้องหาที่นับแสนคนที่รอการพิจารณาคดีฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อยู่ ในศาลมีผู้พิพากษากว่า 260,000 คน ซึ่งเป็นบุคคลอายุอย่างน้อย 21 ปี และมาจากการเลือกตั้งโดยประชากรอาชญากรรมของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท อาชญากรรมที่ร้ายแรงที่สุดในประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ ผู้นำของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ฆาตกรโหดเหี้ยม ความรุนแรงทางเพศ และอาชญากรรมที่ร้ายแรงน้อยที่สุดที่จัดอยู่ในประเภทที่สี่ ได้แก่ ความผิดต่อทรัพย์สิน ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมในประเภทแรกจะถูกตัดสินในศาลปกติ ผู้ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมรุนแรงน้อยกว่าเล็กน้อยจะถูกตัดสินในศาลกาคาก้า โดยศาลกาคาก้า จะมีอยู่ 4 ระดับ ระดับจังหวัด ระดับระดับเขต ระดับหน่วยงานภาครัฐ ระดับเซลล์ลูล (Cellule Level) ที่ดูแลเรื่องอาชญากรรม

¹⁰⁰ Le Mon, C. J. (2006). *Rwanda's Troubled Gacaca Courts*. Africa Criminal Justice Reform. Retrieved 9 October 2021 from : <https://acjr.org.za/resource-centre/Gacaca.pdf>

ศาลากาก้าถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้กับชาววันดา และหยุดวงจรของความรุนแรงที่เป็นบ่อนทำลายประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 มีการโต้เถียงกันในรัฐบาลว่าการปรองดองไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากปราศจากความยุติธรรม ดังนั้นจึงมีการแนะนำระบบกาก้าขึ้น โดยให้ประชากรมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยุติธรรม พลเมืองทุกคนที่อายุเกิน 18 ปีจะเป็นสมาชิกของ ‘สมัชชาใหญ่ระดับเซลล์’ โดยมีหน้าที่จัดทำรายชื่อบุคคล ที่เสียชีวิตหรือถูกข่มขืนในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการก่ออาชญากรรมเหล่านี้ ประชาชนมีหน้าที่ในการหาหลักฐานที่สามารถตัดสินลงโทษหรือปล่อยตัวผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ได้ โดยรัฐบาลหวังว่าการมีส่วนร่วมของประชากรในครั้งนี้จะเป็นการเร่งให้เกิดการปรองดองของประเทศและส่งเสริมสันติภาพที่ยั่งยืน แม้ว่าระบบศาลากาก้าจะเป็นระบบที่ดีที่สุดสำหรับชาววันดาแต่ก็มีข้อเสียที่หลากหลายเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ผู้พิพากษาในศาลากาก้าไม่ได้เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมหรือมีความเชี่ยวชาญทางกฎหมายเป็นอย่างดี ทำให้การพิพากษาหรือตัดสินในหลายครั้งไม่เกิดความยุติธรรม ผู้ต้องหาไม่ได้รับโทษที่เหมาะสม และการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีนั้นก็เป็นการไปอย่างยากลำบาก การสอบสวนผู้ต้องหาไม่ได้เป็นไปตามแบบแผนของนักกฎหมาย แต่ก็ไม่มีความโปร่งใสดำเนินการเนื่องจากชาววันดาเองก็เป็นผู้ที่มีความยากจนและไม่มีความรู้เพียงพอในการร่างโครงสร้างพื้นฐานของกฎหมายที่ดีพอ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจำนวนมากในวันดาก็ถูกฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ทำให้การพิจารณาคดีตามแบบแผนจะใช้เวลาหลายทศวรรษกว่าจะเสร็จสมบูรณ์

สำหรับด้านโครงการฟื้นฟูและการปรองดอง เออร์วิน สตาบ (Ervin Staub) ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์แห่งแอมเฮิร์สต์ ได้พัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 เกี่ยวกับการรักษาและการปรองดองในวันดา โครงการนี้จะจัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายและเสริมสร้างการประนีประนอม ในการฝึกอบรมจะให้ผู้เข้าร่วมเขียน วาด หรือนึกถึงประสบการณ์ของตนเองในระหว่างการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ มีการออกมาแบ่งปันประสบการณ์เพื่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีฝึกอบรมเกี่ยวกับด้านจิตศึกษา ซึ่งผู้เข้าร่วมจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับผลกระทบทางจิตใจของการบาดเจ็บของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการเยียวยาสภาพจิตใจผู้คนภายหลังการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ รวมไปถึงการเรียนรู้ถึงที่มาและการพัฒนาของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หลังจากการอภิปรายและการประชุมเชิงปฏิบัติการกับสมาชิกของรัฐบาลวันดา เออร์วิน ได้ออกแบบแผนสนับสนุนการเยียวยาและการฟื้นฟูซึ่งประกอบด้วยสองด้านหลักคือ

- การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้ได้รับการเยียวยา โดยมีการจัดนักจิตบำบัดหรือเยียวยาเพื่อเยียวยาและฟื้นฟูผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกาก้า

- มีการจัดรายการวิทยุที่มีรายงานเกี่ยวกับบาดแผลในระหว่างการพิจารณาของกาคาก้า เพื่อเป็นประสบการณ์ให้กับผู้คน

การสร้างความปลอดภัยในแอฟริกาใต้

องค์กรไดอาโกเนีย (Diakonia)¹⁰¹ เป็นองค์กรอิสระที่ได้ให้ความร่วมมือกับแปดพันธมิตรขององค์กรในแอฟริกาใต้ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและการปรองดอง ให้บรรลุการปรองดองในแอฟริกาใต้ โดยต้องจัดการกับวัฒนธรรมที่รุนแรงและจัดการกับความไม่เป็นธรรมทางสังคมและการเมือง โดยองค์กรเห็นว่าคริสตจักรเป็นองค์กรที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการของการปรองดอง เพราะสามารถเป็นทั้งสถานที่ประชุมและเป็นศูนย์รวมของจิตวิญญาณ การจัดการกับความบอบช้ำทางจิตใจของผู้รอดชีวิตและผู้กระทำความผิด และขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงความยุติธรรมที่เกิดจากการแบ่งแยกสีผิว ถูกมองว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการปรองดอง โครงการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือผู้นำทางการเมือง ประเพณี และศาสนา เพื่อไปส่งเสริมการปรองดองในชุมชนของพวกเขาให้ดียิ่งขึ้นและสร้างความไว้วางใจ สร้างการสื่อสารระหว่างกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ก่อนหน้านี้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยจัดตั้งคริสตจักรเพื่อช่วยเหลือผู้รอดชีวิตจากความขัดแย้งในการไกล่เกลี่ยการให้คำปรึกษาและการรักษาบาดแผลเยียวยาสภาพจิตใจ

การฟื้นฟูในไลบีเรีย

คริสตจักรลูเธอรัน (Lutheran Church) ในไลบีเรีย และสหพันธ์โลกลูเธอรัน (The Lutheran World Federation)¹⁰² เวิลด์เซอร์วิส (World Service)¹⁰³ ได้จัดทำโครงการการฟื้นฟู เยียวยา รักษาบาดแผลและการปรองดองซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยสร้างไลบีเรียขึ้นใหม่หลังสงครามกลางเมืองในปี ค.ศ. 1989-1997 โดยโครงการนี้เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับบาดเจ็บจากสงคราม โดยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับนักสู้ นักรบ ทหาร และผู้นำทางศาสนา โดยเจ้าหน้าที่ผู้ฝึกอบรมจะเดินทางไปยังชุมชนต่าง ๆ ในประเทศเพื่อเผยแพร่ความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากสงครามและความสำคัญของการปรองดอง โดยโครงการนี้มีความเชื่อว่ามีเพียงผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบอย่างใกล้ชิดจากสงครามเท่านั้นที่สามารถสร้างสันติภาพและการปรองดองที่แท้จริงในประเทศได้

¹⁰¹ <https://www.diakonia.se/en/where-we-work/africa/>

¹⁰² <https://www.lutheranworld.org/>

¹⁰³ <https://www.lutheranworld.org/content/about-dws>

มูลนิธิสตรีในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา

มูลนิธิควินนา (The Kvinna till Kvinna Foundation)¹⁰⁴ ได้ทำงานในบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนด้านจิตสังคมของผู้หญิง ช่วยฟื้นฟูพลังชีวิตจากความบอบช้ำภายหลังสงคราม โครงการของพวกเขาในบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา รวมถึงศูนย์จิตวิทยาในทูลลา และซาราเยโวให้การสนับสนุนด้านจิตสังคมและกฎหมายแก่ผู้หญิงที่ถูกทารุณกรรม ศูนย์ความช่วยเหลือทางกฎหมายในเซนิกา ซึ่งมีกลุ่มทนายความที่เป็นผู้หญิงคอยช่วยสนับสนุนผู้หญิงในประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับเพศ และศูนย์การศึกษาภายนอกโรงเรียน สำหรับผู้หญิงที่กลับจากลี้ภัย โดยจะมีการจัดอบรมผู้หญิงในท้องถิ่น แต่ละแห่งเพื่อให้จัดการศูนย์สนับสนุนต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับความมั่นคง

การยอมรับความจริงและการปรองดองในติมอร์ตะวันออก

คณะกรรมการเพื่อการความสมานฉันท์ในติมอร์ตะวันออกก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2001 โดยมีหน้าที่ออกคำสั่งให้สอบถามการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นระหว่างเดือนเมษายน ค.ศ. 1974 ถึงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1999 และเพื่ออำนวยความสะดวกในการปรองดองของชุมชน คณะกรรมการประกอบด้วยสำนักงานแห่งชาติ 1 แห่ง มีคณะกรรมการแห่งชาติ 7 คน และสำนักงานภูมิภาค 6 แห่ง โดยมีคณะกรรมการภูมิภาค 29 คน มีการไต่สวนครั้งแรกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2002 คณะกรรมการเป็นส่วนเสริมของระบบยุติธรรม และจัดการกับอาชญากรรมที่ไม่ค่อยมีความรุนแรง (เช่น การปล้นการเผา และการทำร้ายร่างกายเล็กน้อย) ออกจากอาชญากรรมร้ายแรงมากขึ้นเพื่อให้คดีดำเนินการอย่างถูกกฎหมาย คณะกรรมการมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ เช่น การสอบสวนเพื่อแสวงหาความจริง การให้การสนับสนุนผู้เป็นเหยื่อ

ขั้นตอนการปรองดองในชุมชนมีเป้าหมายเพื่อรวมตัวผู้ที่กระทำความผิดที่ไม่ค่อยรุนแรงในชุมชนของตนให้กลับคืนสู่สังคม และอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจของผู้กระทำความผิด ในการไต่สวนการประนีประนอมซึ่งนำโดยคณะกรรมการที่ประกอบด้วยข้าหลวงระดับภูมิภาคและผู้นำชุมชนท้องถิ่น ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อสามารถตั้งคำถามกับเจ้าหน้าที่และพูดคุยเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ว่ามีที่มาอย่างไร การพิจารณาทั้งหมดจะมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมท้องถิ่น มักจะมีบรรยากาศรื่นเริงในช่วงของการรับฟังคดีและผู้คนหลายร้อยคนมารวมตัวกัน ในช่วงหลังของการพิจารณาคดีจะมีการทำข้อตกลงระหว่างผู้กระทำความผิดและเหยื่อว่าจะเยียวยากับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไร โดยการเยียวยาเหยื่ออาจจะมาในรูปแบบของการทำความดี การทำจิตอาสาให้กับสังคม เป็นต้น สิ่งที่เกิดขึ้นในติมอร์ตะวันออกแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ครอบคลุมของการปรองดอง

¹⁰⁴ <https://kvinna.tillkvinna.org/>

โดยการพยายามที่จะจัดการกับความทุกข์ยากในอดีตโดยการรวมกันของวัฒนธรรม ศาสนา ความยุติธรรม การเมือง และจิตวิทยา ซึ่งได้พยายามที่ขยายความปรองดองจากระดับบนสุดไปสู่ระดับรากหญ้าของสังคม

การปฏิรูปสถาบันเพื่อความมั่นคงของประเทศ

ประเทศชิลีได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบในการปฏิรูปสถาบันยุติธรรมโดยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ได้เริ่มโครงการแต่งตั้งผู้พิพากษาหน้าใหม่เพื่อให้ทำงานร่วมกับผู้พิพากษาหน้าเดิม โดยปล่อยให้ผู้พิพากษาอาวุโสเกษียณอายุราชการและไม่ต่ออายุส่งผลให้ผู้พิพากษาหน้าใหม่ได้เข้าปฏิบัติงานในสถาบันยุติธรรม นอกจากนี้ยังนำเสนอสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมาปรับใช้เพื่อตีความกฎหมายนิรโทษกรรมใหม่จากเดิมที่เป็นเกราะกำบังการเอาผิดผู้ก่อความรุนแรงจากระบอบเก่า ศาลชิลียังเพิ่มความชอบธรรมและปฏิเสธอำนาจของศาลทหารอีกด้วย พร้อมกันนี้ยังปิดโอกาสการเข้ามาตัดสินใจทางการเมืองของทหารด้วยการแก้รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 2005 เพื่อยกเลิกสถานะสมาชิกวุฒิสภาที่ได้มาจากการแต่งตั้งตลอดชีพ ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นทหารและข้าราชการจากระบอบเก่า ยิ่งกว่านั้นยังผลักดันให้ทหารรุ่นใหม่ที่มีความเป็นประชาธิปไตยเข้ามามีบทบาทแทนทหารอาวุโสจากระบอบเก่า (การจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของทหารในการบริหารจัดการการเมืองและปราบปรามผู้คนโดยให้เน้นการปกป้องประเทศจากภายนอกและดูแลด้านมนุษยธรรมซึ่งส่งผลให้กองกำลังทหารได้ร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพในประเทศเพื่อนบ้านทำให้ได้รับคำชมเชยจากผู้คนทั้งภายในและภายนอกประเทศ) ในกรณีนี้คล้ายคลึงกัน ในประเทศสเปนก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่พบว่าศาลเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองเนื่องจากศาลเป็นเครื่องมือของนายพลฟรานซิสโกฟรังโก (Francisco Franco) ผู้ครองอำนาจระหว่างปี ค.ศ. 1936-1975 ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีเป็นผู้แทนพรรคสังคมนิยมขึ้นมาดำรงตำแหน่งได้เริ่มการปฏิรูปสถาบัน 4 ประการคือ 1) จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอิสระและเป็นกลไกให้การดำเนินงานเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย 2) ออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญโดยถ่ายโอนอำนาจซึ่งแต่เดิมที่ให้ผู้พิพากษาอาวุโสและผู้พิพากษาเลือกสมาชิกสภากรรมการตุลาการเปลี่ยนเป็นให้เป็นอำนาจของรัฐสภาเป็นผู้เลือก 3) ออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญยกเลิกศาลสูงสุดในกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงกลาโหมและ 4) ให้ผู้พิพากษาระดับสูง 1 ใน 3 เกษียณอายุก่อนกำหนดเพื่อป้องกันอิทธิพลจากระบอบเก่า

ความร่วมมือเพื่อความสมานฉันท์และการพัฒนา

ความร่วมมือเป็นคำที่ทุกคนเข้าใจความหมายได้ดี เพราะเป็นคำที่ใช้ในการทำกิจกรรมร่วมกันในทุกลักษณะ ขณะที่คำว่า “ความสมานฉันท์” เป็นคำที่นักวิชาการต่างให้ความสนใจตีความอย่างละเอียดเป็นต้นว่าได้มีการศึกษาถึงการตีความคำว่าสมานฉันท์จากนักวิชาการที่หลากหลายเป็นต้นว่าศาสตราจารย์ แดเนี่ยล

บาทาล (Professor Daniel Bar-Tal) และคณะ แห่งมหาวิทยาลัย Tel Aviv อธิบายคำว่า “สมานฉันท์” หรือ “ปรองดอง” ว่า หมายถึงกระบวนการทางจิตวิทยาที่สร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นและคงอยู่อย่างยาวนาน¹⁰⁵ งานวิจัยของ พลิสซิลลา เฮนส์ (Priscilla Haynes) ตีความว่าสมานฉันท์ปรองดองหมายถึงการสร้าง ความสัมพันธ์ใหม่ให้เกิดขึ้นโดยเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกหลอกหลอนโดยความขัดแย้งหรือความเกลียดชังจาก วันวาน¹⁰⁶ จอห์น พอล รีเดอร์ออค (John Paul Lederach) ตีความว่าปรองดองหรือสมานฉันท์คือการสร้าง ความสัมพันธ์ใหม่ให้เกิดขึ้นกับคนสองฝ่ายที่เคยเป็นศัตรูกัน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการทำให้เกิดพื้นที่พบ กันในการสร้างความสัมพันธ์และการสมานฉันท์จากสถานที่เคยมีข้อขัดแย้งกันมาก่อน คือ “a focus and locus” และเมื่อพบกันแล้วต้องสร้างและนำมาซึ่งการอภิปรายร่วมกันถึงข้อเท็จจริง การให้อภัย ความยุติธรรม และสันติภาพ¹⁰⁷ ผู้อำนวยการโครงการศูนย์ศึกษาความขัดแย้งและสมานฉันท์ (The Center for the Study of Violence and Reconciliation) แห่งเมือง Cape Town ใน South Africa ตีความสมานฉันท์ว่า เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการนำทุกฝ่ายมาพบกัน มาร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ ค่านิยมที่เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ ทศนคติ และแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ที่มุ่งสู่ความสัมพันธ์แห่งการร่วมมือ กัน ขณะเดียวกันงานศึกษาวิจัยเรื่องสมานฉันท์ ได้วิเคราะห์คำอธิบายของนักวิชาการออกมาว่าปรองดองหรือ สมานฉันท์ หมายถึง การสร้างการปูพื้นฐานของสันติภาพและความสงบที่ยั่งยืนระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้ง ด้านการใช้กำลังอาวุธกันมาก่อน¹⁰⁸

จากที่กล่าวมาจึงอาจนิยามคำว่า “ปรองดอง” ได้ว่าเป็นกระบวนการซึ่งสังคมขับเคลื่อนจากการ แดกแยกในอดีตไปสู่การแลกเปลี่ยนแบ่งปันในอนาคต และแม้การตีความปรองดองและสมานฉันท์จะแตกต่างกันไป แต่เป้าหมายหลักคือ 1) ปรองดองสมานฉันท์เกี่ยวข้องกับการรับรู้ร่วมกันถึงความเลวร้ายในอดีต (เช่น ระหว่างคู่กรณี/คู่สงคราม) 2) ปรองดองสมานฉันท์เกี่ยวข้องกับการรื้อถอนรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ฝ่ายที่เป็นศัตรูกันในอดีตและมุ่งสู่การสร้างสัมพันธ์ใหม่ทั้งในด้านทัศนคติและด้านการปฏิบัติต่อกัน และ 3) การปรองดองสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่มุ่งสู่สันติภาพที่ยั่งยืนถาวร เมื่อประเด็นความปรองดอง สมานฉันท์ มีความชัดเจนแล้วเราลองมาพิจารณาแนวทางสู่การพัฒนา ในมุมมองของสมานฉันท์จะสัมพันธ์กับ

¹⁰⁵ Bar-Tal, D., Sharvit, K., Halperin, E., & Zafran, A. (2012). Ethos of conflict: The concept and its measurement. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, 18*(1), 40.

¹⁰⁶ Haynes, P. S. (2016). *Predicting violence among incarcerated male adolescents in Texas: The role of resilience*. Doctoral dissertation, Capella University.

¹⁰⁷ Lederach, J. P. (2012). The origins and evolution of infrastructures for peace: A personal reflection. *Journal of Peacebuilding & Development, 7*(3), 8-13.

¹⁰⁸ Hamber, B. (2009). *Transforming societies after political violence: Truth, reconciliation, and mental health*. Springer Science & Business Media.

แนวคิดด้านศาสนา วัฒนธรรมทางสังคม จิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง และความยุติธรรม นั้นหมายความว่าในกระบวนการขับเคลื่อนความสมานฉันท์จะต้องเข้าใจถึงแง่มุมที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน การสร้างเส้นทางสมานฉันท์ที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึงศาสนาของกลุ่มที่เกี่ยวข้องในการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนโดยเริ่มจากฐานทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่ม โดยการพัฒนาความร่วมมือจากชุมชน ค่านิยมวัฒนธรรมของกลุ่มคน

นอกจากนี้ ประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติม คือ ความร่วมมือเพื่อความสมานฉันท์และพัฒนา ทั้งนี้เพราะการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดสันติภาพ และสันติภาพมีความสำคัญต่อสมานฉันท์ ประองตอง และการสมานฉันท์ต้องไปควบคู่กับความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ จากอดีตของหลายประเทศที่ผ่านวิกฤติความขัดแย้งจะมีภาพสะท้อนให้เห็นว่าคนที่รอดชีวิตจากการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมหรือเพื่ออุดมการณ์ในสังคม มักเป็นกลุ่มที่ถูกกีดกันจากการเข้าถึงบริการของรัฐ เช่น บริการด้านการศึกษา การมีงานทำ บริการที่พักอาศัย และบริการด้านการแพทย์สาธารณสุข และเมื่อถึงเวลาที่สร้างความสมานฉันท์หรือสันติภาพในสังคม ช่องว่างระหว่างกลุ่มคนที่เป็นผู้ถูกขับไล่และผู้เป็นกลุ่มต่อต้านขับไล่ก็มักจะยิ่งกว้างออกไป ในกรณีของประเทศอาร์เจนตินาและชิลี คณะกรรมการแสวงหาความจริง (The Truth Commission) ได้เสนอแนะให้จ่ายค่าชดเชยให้กับเหยื่อของความขัดแย้ง แต่รัฐกลับละเลยข้อนี้ซึ่งถือว่าเป็นการละเลยขั้นตอนสำคัญของการสมานฉันท์ก่อนที่จะขับเคลื่อนต่อไปยังการพัฒนา การชดเชยให้กับเหยื่อเพื่อให้ได้รับความยุติธรรม ถือเป็นขั้นตอนที่ต้องทำให้เกิดขึ้นให้ได้ ขณะเดียวกันการจัดสรรเงินสนับสนุนโครงการเล็ก ๆ การส่งเสริมวันแห่งการค้าขายแลกเปลี่ยนและโครงการส่งเสริมเศรษฐกิจอื่น ๆ เพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและชดเชยผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการขัดแย้ง ถือเป็นความสำคัญของการสมานฉันท์ หากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งไม่ได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ความขัดแย้งและความรุนแรงอาจย้อนกลับมาเกิดโดยง่าย โดยผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากอาจมีแนวคิดว่าการที่ตนอยู่อย่างไม่ได้รับความช่วยเหลือและพัฒนา การกระทำเชิงรุนแรง เช่น การใช้อาวุธก็ไม่แน่ว่าจะเป็นเรื่องที่แตกต่างกันการใช้ชีวิตที่ทุกข์ยากของเขา ดังนั้นการให้การชดเชยและการรับการเยียวยาอย่างทั่วถึงในกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ จึงมีความสำคัญและเป็นขั้นตอนหนึ่งของการสร้างความร่วมมือสมานฉันท์ที่จะนำไปสู่การพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

เพื่อช่วยเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการประองตองและเพื่อระบุงบเทาของความร่วมมือในการพัฒนาเกี่ยวกับการประองตองในสังคมหลังความขัดแย้งในประเทศ ก่อนอื่นเราควรต้องเน้นว่าการสร้างความประองตองต้องอาศัยวิสัยทัศน์ระยะยาว การประองตองเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในความเชื่อซึ่งแม้ว่า

จะดูยาก แต่เป็นหนึ่งในวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งอีกครั้ง นิยามหนึ่งของคำว่า “การปรองดอง” คือ กระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ร่วมกันถึงความทุกข์ทรมานในอดีต และการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่ทำลายล้างไปสู่ความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์เพื่อสันติภาพที่ยั่งยืน” ดังนั้น แนวปฏิบัติที่อาจพิจารณาไว้ในสังคมไทยจึงควรเป็นดังนี้

1. เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ต้องเน้นคือการสนับสนุนความคิดริเริ่มระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการปรองดอง
2. งานด้านสันติวิธีเพื่อความมั่นคงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากต้นทุนเดิมที่มีการดำเนินการไว้ก่อนแล้วและควรต้องสร้างความรู้ความเข้าใจใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ
 - 2.1 แนวคิดสันติวิธีมีความแตกต่างจากการแก้ไขในอดีต และมีคุณค่าที่ดีกว่าและยั่งยืนกว่าแนวทางอื่น ๆ ได้อย่างไร
 - 2.2 สร้างความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องของสันติวิธีให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
 - 2.3 ศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมสำหรับแต่ละสังคมเพื่อเป็นบทเรียนสำหรับอนาคตและให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าสันติวิธีเป็นประโยชน์ไม่ใช่อุปสรรคในการดำเนินงาน
3. การพัฒนาเครือข่ายการทำงานด้านสันติวิธีควรดำเนินการด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ภาคสื่อสารมวลชน ภาคองค์กรเอกชน
4. การแก้ปัญหาความขัดแย้งเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนโดยสันติวิธีต้องอยู่บนพื้นฐานของการใช้แนวคิดสันติวิธี คือ การแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการต้องอาศัยความเข้าใจทักษะและเทคนิคเฉพาะ ซึ่งจะต้องพัฒนาร่วมกันในทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ทบทวนความเข้าใจท้ายบทที่ 18

1. ความเชื่อข้อใดเป็นจริงในสังคมมนุษย์เรื่องความขัดแย้ง
 - ก. ความขัดแย้งเกิดจากผู้นำประเทศ
 - ข. ความขัดแย้งเกิดได้กับบุคคลและกลุ่มคนในทุกระดับในสังคม
 - ค. การลดความขัดแย้งต้องเน้นการขับเคลื่อนกลไกการทำงาน

2. สาระในการขับเคลื่อนสาระของสันติวิธีประกอบด้วยข้อใดบ้าง
 - ก. สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจแนวคิดสันติวิธี
 - ข. นำแนวคิดในการแก้ปัญหาความขัดแย้งไปทดสอบในสถานการณ์จริง
 - ค. จัดตั้งคณะทำงานด้านวิชาการเพื่อแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

3. การพัฒนาเครือข่ายการทำงานด้านสันติวิธีควรมีกุุ่มใดมีส่วนร่วม
 - ก. หัวหน้าคณะรัฐบาลและทีมบริหารประเทศ
 - ข. ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ และสื่อมวลชน
 - ค. หัวหน้าคณะรัฐบาล สื่อมวลชน และนักวิชาการ

เอกสารอ้างอิงส่วนที่ 3

ภาษาไทย

ไชยันต์ รัชชกุล. (2539). หน่วยที่ 2 ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา. ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (บรรณาธิการ), *เอกสารการสอนชุดวิชา สันติศึกษา หน่วยที่ 1-7*. (หน้า 25-52). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม และ ยุทธนา เศรษฐบุปผา. (2561). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจของความไม่แน่นอนทางการเมืองในประเทศไทย – พลวัตความไม่แน่นอนทางการเมืองในประเทศไทยและผลกระทบต่อเศรษฐกิจ*. สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2564 จากเว็บไซต์ <https://www.pier.or.th/abridged/2018/15/>

ภาษาต่างประเทศ

Bar-Tal, D., Sharvit, K., Halperin, E. & Zafran, A. (2012). Ethos of conflict: The concept and its measurement. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 18(1), 40.

Coser, L. A. (1957). Social conflict and the theory of social change. *The British Journal of Sociology*, 8(3), 197-207.

Dahinden, P. & Annan, K. (2007). Information in Crisis Areas as a Tool for Peace: the Hirondelle Experience. In A. Thompson (Ed.), *The Media and the Rwanda Genocide* (pp. 381–388). Pluto Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt18fs550.36>

Dahrendorf, R. (1958). Toward a theory of social conflict. *Journal of conflict Resolution*, 2(2), 170-183.

Dahrendorf, R. (1990). *The modern social conflict: An essay on the politics of liberty*. Univ of California Press.

Dibo, A. (n.d.). *Uniting Children During War: Sawa-UNICEF in Lebanon*. Conflict Resolution Education Connection. Retrieved 9 October 2021 from : https://creducation.net/resources/Success_Story_4/success_01.htm

Hamber, B. (2009). *Transforming societies after political violence: Truth, reconciliation, and mental health*. Springer Science & Business Media.

- Haynes, P. S. (2016). *Predicting violence among incarcerated male adolescents in Texas: The role of resilience*. Doctoral dissertation, Capella University.
- Karen Brounéus. (2003). *Reconciliation: Theory and Practice for Development Cooperation*. The Department for Cooperation with Non-Governmental Organisations and Humanitarian Assistance: Swedish International Development Cooperation Agency. Retrieved 9 October 2021 from : https://www.researchgate.net/publication/257251588_Reconciliation_Theory_and_Practice_for_Development_Cooperation?enrichid=rgregq-db5d96382cf89f090e5d9dda8bcee0d7-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOz1Nz11MTU4ODtBUzoxMDM4NjMwOTI3NzY5NjRAMTQwMTc3NDI5OTQ2Ng%3D%3D&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf
- Kumar, K. (1999). Social Reconciliation Strategies and Activities. In K. Kumar, *Promoting Social Reconciliation In Postconflict Societies - USAID Program and Operations Assessment Report No. 24* (pp. 3-6). Center for Development Information and Evaluation U.S. Agency for International Development. Retrieved 9 October 2021 from : <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.586.3290&rep=rep1&type=pdf>
- Le Mon, C. J. (2006). *Rwanda's Troubled Gacaca Courts*. Africa Criminal Justice Reform. Retrieved 9 October 2021 from : <https://acjr.org.za/resource-centre/Gacaca.pdf>
- Lederach, J. P. (2012). The origins and evolution of infrastructures for peace: A personal reflection. *Journal of Peacebuilding & Development*, 7(3), 8-13.
- Lewin, K. (2013). *Principles of topological psychology*. Texas: Munshi Press.
- Lund, M. S. (2006). Human Rights: A Source of Conflict, State Making and State Breaking. In J. A. Mertus, & J. W. Helsing (Eds.), *Human Rights and Conflict: Exploring the Links Between Rights, Law and Peacebuilding* (New ed. Edition) (pp. 39-62). Washington, DC: United States Institute of Peace Press.
- Shochat, L. (2003). Our neighborhood: Using entertaining children's television to promote interethnic understanding in Macedonia. *Conflict Resolution Quarterly*, 21, 79-93.

Sluka, J. A. (1992). The Anthropology of Conflict. In C. Nordstrom, & J. Martin, *The Paths to Domination, Resistance, and Terror* (pp. 15-29). Berkeley: UC Press.

ดัชนีคำศัพท์

กฎหมายชะรีอะฮ์	23	ดิจิทัล	4, 8, 82, 86, 97, 118, 129, 130, 133
กฎหมายสื่อ	97, 98	ตุลาการ	15, 44, 49, 50, 97, 166, 168, 181
กปปส.	83, 88, 94	ท้องถิ่น	19, 21, 28, 30, 31, 58, 59, 125, 171, 180, 184
กระบวนการตัดสินใจ	4, 23	เทคโนโลยี	3, 8, 72, 83, 86, 87, 94, 107, 115, 116, 117, 129, 130
กระบวนการประชาธิปไตย	3, 5, 7, 14, 58, 62, 80, 84, 92	เท่าเทียม	42
กลุ่มผลประโยชน์	71, 73, 153, 158, 159, 160	ธรรมาภิบาล	31, 166
การกระจายอำนาจ	13, 24, 30, 166	นวัตกรรมการเรียนการสอน	4
การประท้วง	6, 82, 93, 95, 108, 156	นักเคลื่อนไหวออนไลน์	92
การประนีประนอม	6, 13, 178, 180	นิติบัญญัติ	15, 22, 48, 49, 97
การมีส่วนร่วม	55, 79, 80, 86, 88, 107, 111	บล็อก	3, 72, 111, 115
การเมือง	67, 79, 81, 84, 86, 88, 91, 92, 93, 94, 107, 110, 121, 123, 141	ปฏิญาเวียดนาม	40, 43
การไม่ใช้ความรุนแรง	6, 170	ปรองดอง	165, 168, 175, 177, 179, 180, 182, 184, 184
การรวมตัวแบบเปิดโล่ง	20	ประชาธิปไตย	11, 12, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 31, 43, 44, 55, 62, 123, 159
การเลือกตั้ง	12, 19, 22, 24, 47, 72, 109	ประชามติ	12, 16, 19, 21, 55, 71
การเลือกปฏิบัติ	40, 41, 42, 43, 64, 99	ประธานาธิบดี	20, 22, 62, 72, 81, 85, 91, 154, 156
ข่าวลือทางอินเทอร์เน็ต	82	ป่ารอยต่อ	110
ข่าวสารปลอม	82	ผลประโยชน์ทางสังคม	3, 4, 31
ความขัดแย้ง	141, 148, 149, 153, 157	เผด็จการ	20, 22, 23, 67, 69, 92, 161
ความยั่งยืนทางการเมือง	3	พรรคเพื่อไทย	93, 109
ความรับผิดชอบ	5, 28, 45, 55, 67, 131, 169	พรรคอนาคตใหม่	109, 110, 112
ความรู้ทางการเมือง	5, 57, 81, 84, 112	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรม	93, 94
ความเสมอภาค	14, 15, 36, 37, 40, 41, 43, 63, 64	พลเมือง	5, 28, 40, 44, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 111
คสช.	119	แพลตฟอร์ม	56, 80, 81, 91, 93, 94, 95, 112, 116, 118
โควิด-19	115, 119, 123, 124	ภาคประชาสังคม	3, 4, 6, 7, 8, 55, 123, 124, 125, 126, 184
ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์	43, 177, 178	ภาวะการพิสูจน์	41
จิตสำนึกทางการเมือง	3	ภาวะผู้นำ	67
ฉันทามติ	19, 69	มาตรการพิเศษชั่วคราว	42
ชนกลุ่มน้อย	6, 7, 12, 15, 21, 37, 40, 41, 62, 64		
ชาติพันธุ์	7, 37, 38, 41, 158, 166, 170, 171		
ไซเบอร์ลิมิเตด	3, 5, 8, 68, 72, 73, 85, 91, 97, 107, 110, 111, 112, 117		

ยุบพรรค	110	สื่อออนไลน์	119
เยาวชน	55, 59, 87, 108, 125	เสรีนิยม	21, 22, 24, 72, 161
รัฐธรรมนูญ	19, 35, 62, 99, 107, 181	เสรีภาพ	15, 36, 43, 64, 101, 155
รากหญ้า	3, 159, 165, 166, 172, 181	เสรีภาพของสื่อ	65, 99, 101, 102
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	35, 37, 64, 100	เสียงข้างมาก	5, 15, 16, 21, 159
เศรษฐกิจฐานะ	64	สื่อแดง	92
สถาบันอุดมศึกษา	3, 59, 141	หลักนิติธรรม	8, 15, 35, 62
สมัยนิยม	81	องค์กรพัฒนาเอกชน	73
สมาร์ทโฟน	81, 87, 108, 116	อำนาจที่สี่	97
ส่วนร่วมทางการเมือง	79, 80, 82, 86, 88, 107, 125	อำนาจจอธิปไตย	19, 43
สหประชาชาติ	38, 39, 43, 49, 51, 98, 101	อินเทอร์เน็ต	79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 92, 95, 104, 108, 115
สหภาพแรงงาน	19, 36, 51, 73	เอเจนซี	11, 17
สังคมออนไลน์	91, 108, 115	แฮชแท็ก	110
สันติ	27, 28, 161, 165	Emo-Journalism	117
สิทธิมนุษยชน	35, 36, 38, 39, 43, 44, 45, 153, 155	Facebook	91, 92, 94
สิทธิไล่เบื้อ	49	Instagram	80
สื่อมวลชน	72, 97, 115, 121	Mojo	117
สื่อสังคม	81, 108, 115	Twitter	79, 85, 108, 110, 112
		YouTube	79, 81, 85, 95, 104, 105, 108

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น 123 ถ.มิตรภาพ อ.เมืองขอนแก่น จ.ขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ 0-4320-2100 มือถือ 09-9465-5115 ภายใน 44770
E-mail: kkuprinting@hotmail.com Website: <http://home.kku.ac.th/printingkku/>

สแกนเพื่อเข้าเรียน
คอร์สการใช้สื่อสำหรับภาคประชาสังคมเพื่อประชาธิปไตย

แจกฟรีห้ามจำหน่าย

